7830

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE PUBLICATIONS.

TELUGU SERIES No. 1.

VISHNU PURANAM

BY

KALIDINDI BHAVANARAYANA

K. Gopal Krishna Rao M. A.
Lecturer in Telugu.
Nizam College, Hyderabad-Dn.

EDITED BY

K. RAMAKRISHNAYYA, M.A.,
Reader in Telugu.

P. LAKSHMIKANTHAM, B.A.,
Fellow in Telugu

INSTITUTE OF ORIENTAL RESEARCH
UNIVERSITY OF MADRAS.

Madras:
PRINTED AT THE ANANDA PRESS

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయ ప్రచురణములు.

ఆంధ్రగ్రంథమాల

I

విష్ణుపురాణము.

కలిదిండి - భావనారాయణ ప్రణీతము.

సంపాదకులు.

కే. రామకృష్ణయ్య, ఎం. ఏ.,

తెలుఁగురీడరు.

పి. లక్ష్మీకాంతం, బి. ఏ.

తెలుఁగు ఫెల్లో.

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము

మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తు.

చెన్నపురి.

ఆనందముద్రణాలయ ముద్రితము.

ఉపోద్ఘాతము.

ఈ విష్ణుపురాణమును దెనిఁగించిన కవి భావనారాయణ. ఆశ్వాసాంత గద్యముల నీతని యింటిపేరు కలిదిండివారని కలదు. కాని కృత్యాదిపద్యములలో స్వవిషయమును జెప్పుకొన్న.—

సీ. సమధికస్ఫూర్తి కృష్ణాగౌతమీమధ్య, దేశంబునకు భవ్యతిలకమగుచుఁ,
బొగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి, సుగుణుఁడాపస్తంబ సూత్రుఁడధికుఁ
డసమశాలంకాయనసగోత్రుఁడడవిరా, చయమంత్రి వెలయుఁనయ్యనఘమతికిఁ
దనయుండు మంత్రిరాజనఘుఁడాతఁడుగాంచె, విమలచారిత్రుని వేంకటాద్రి ;
నమ్మహాత్మునకును సూరమాంబికకును, నందనుఁడఁ బూరుషోత్తమనాథపాద ।
వందనానంద మహిమ జీవాతుజీవ, నాఖ్యుఁడను భావనారాయణాభిదుఁడను ॥”

ఈ పద్యమునుబట్టి యింటిపేరు 'అడవి' వారనుటయుఁ గలిదిండియనునది యీతని నివాసగ్రామము పేరేకాని యింటిపేరు కాదనుటయు స్పష్టము. కాని యితని ముత్తాత రాచయమంత్రి కలిదిండికధిపతియైయుండుటను బిమ్మట మూఁడు తరములు గడచునప్పటికి (భావనారాయణుని నాఁటికి) మొదటియింటిపేరు పోయి చిరకాలనివాసమువలన గ్రామనామమే గృహనామముగా సిద్ధించె నేమో ? అట్లు జరుగుటయుఁ బెక్కుచోట్లఁగలదు.

తరముల్ నాల్గయిదెందు నెందునగుఁ, దత్తత్ గ్రామనామంబులన్
బరగున్ వంశములెల్లఁ బూర్వపునిజ ప్రఖ్యాతిమాయంగ ”

మ పింగళి సూరనార్యోక్తి యిప్పట్లఁగూడ సార్థకమైనదేమో ? అట్లుగాక గద్యలో 'కలిదిండి' అనిపడుట వ్రాయసకాండ్ర ప్రమాదమైనఁ గావచ్చును. 'కలిదిండి' ప్రస్తుతము 'బందరు' పట్టణమునకు సుమా రిరువదిమైళ్ల దూరమునఁ గలదు. ఆయూర నిప్పటికిని గోటయను పేర వ్యవహరింపఁబడు నొకప్రదేశము కలదు. అచ్చటఁ బూర్వమొకదుర్గముండెనఁట. ఉండెననుటకుఁ దార్కాణముగా నాప్రదేశమున నిప్పటికిని గోడలయు, బురుజులయు జాడలుగలవు. రాచయ మంత్రియాదుర్గాధిపతియో, లేక, కేవలము గ్రామకరణికుఁడో యయియుండును.

చిక్కినది. నీనిని బట్టియైనను సిద్ధాంతముచేయ సాహసింపక బలవత్తరమైన యాధారము లంభించునటకు నిది యేయుపాదేయము కావచ్చునని కైకొంటిమి.

సుదక్షిణా పరిణయకర్తయైన తెనాలి అన్నయ్యకును, నీ భావ నారాయణకును గురుస్థాన మొకటియే.

క॥ కందాళ భావనార్యుల, నందను శ్రీరంగగురుని నతబుధరక్షా।
మందారంబు నుతింతును, మందారమరందబిందు మధురారభటిన్ ॥

(సుదక్షిణా పరిణయము)

కందాళభావనార్యుని కుమారుడైన శ్రీరంగాచార్యులే మనయడవిభావనారాయణకవికిని గురువని యూహించుట కాధారము. రెంటను దండ్రి పేరుకూడ సరిపోవుటయే.

ఈ సుదక్షిణాపరిణయకృతీశ్వరుడు కోనేటిరామరాజుమంత్రియైన పులిజాలసోమనామాత్యుడు. ఈ కోనేటి రామరాజు, సదాశివరాయలకు బ్రతినిధిగా విజయనగర సామ్రాజ్యము పాలించి 1565 లో దల్లికోట యుద్ధమున గతించిన అళియరామరాజునకు బెనతండ్రికొడుకు మనుమడు. అళియ రామరాజు చిరకాలజీవి. అతనికి మరణకాలమునాటికే యెదిగిన మనమలు కలరు. కాన నాతని పెదతండ్రికొడుకునకును నాతల్లికోటయుద్ధము నాటికే మనుమడుండియుండవచ్చును. ఆ మనుమడు (కోనేటి రామరాజు)రాజ్యాధిపత్యము వహించుటకు గొంత యెక్కువకాలమే పట్టినదనుకొన్నను, నట్టిది క్రీ॥ శ॥ 1600, సంవత్సర ప్రాంతముల జరిగియుండవచ్చును. కనుక సుదక్షిణా పరిణయకృతీశ్వరుని ప్రభువు క్రీ॥ శ॥ 1600 సంవత్సర ప్రాంతముల వాడు. కాగా సుదక్షిణాపరిణయకర్తయు నాకాలమువాడే యగును. మనభావనారాయణయు నాతనికి సమకాలికుడగుటచే నప్పటి వాడైయుండును. అనగా క్రీ॥ శ॥ 16 శతాబ్దితుది భాగమువాడని మాత్రమే చెప్పవచ్చును.

భావనారాయణ శ్రీ పురుషోత్తమస్వామిభక్తుడు. సుభద్రా దేవతోపాసకుడు. కావుననే "సుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండ" నని చెప్పికొనెను. (ఆ 1 ప 10) కందాళ శ్రీరంగాచార్యులతని గురువు. గురవనగా గులగురువేగాక, విద్యాగురువని కూడ నూహించుట కాధారముగా "కందాళ శ్రీరంగ గురుని మద్గురుని భజింతు నభీష్టార్థరూఢికొఱకు"

(ఆ 1 ప 6)

అని గురుశబ్దము రెండుమార్లు ప్రయుక్తమైనది. గురుదేవతాభక్తి కలవాడగు నీకవి విద్యాగురు నొకని వేఱుగా బేర్కొనకపోవుటయు నీ యూహకు బ్రోద్బలముగానున్నది.

ఈపురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమను నొక ప్రబంధము వ్రాసెనఁట.

“గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమ ఖండమాంధ్ర,
నవ్యపదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి।
యెన్నఁగలదైవమైయున్న వెన్నముద్ద,
ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగ నొసర్చి ॥

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తెలిచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథామాత్రృకమైన రచన యేకన్పట్టదు. వెన్నెలకంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాత్రృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము సుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగాఁ దానును నాగ్రంథము రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్వార్థాహంకారప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కోర్కెవలనఁ గలిగియుండును. నేఁడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యీ భావనారాయణకవి సంకల్పమైయున్నది. ఇందీతఁడు కృతార్థుఁడయ్యెనని యే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁ గొలఁది మూలాతిక్రమణములున్నను నవియంతగాఁ బాటింపఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నచ్చో స్వతంత్ర రచనలున్నవో, వానినన్నిటినేరి యీ క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహావిర్భావఘట్టమున మూలములో లేనితన్మూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁ గలదు. మూలమున.—

“ సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగర్జ పరిఘుర్ఘురః ”

అని యున్న యేకవాక్యమును బురస్కరించుకొని యీకవి,

“సీ॥ తనువువిసర్ప సంస్తబ్ధతనూరుహాల్, ద్ధతి నజాండంబుఁ బ్రేములు వ్రాల,
వాలధిత్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాభ్రియనలికేగ।
ఘుర్ఘురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్ఘాతాంభటిశంకఁ గిడలుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖురాది ఘట్టన నగేంద్రములైన దునిసిపోవ ॥
గీ॥ హరియొయజ్ఞత్రయీమయంబైన ఘోణిరూపధేయంబు దాల్చియారూఢమహిమ।
దనుజనస్థానవాసులై మునులు వొగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిఁ జొచ్చె ॥

(ఆ 1 ప 98)

2. నిశ్శ్రీకులైన దేవతలు, బ్రహ్మనుపురస్కరించుకొని పాల్కడలిచేరి విష్ణుని స్తోత్రముచేయఁగా భగవంతుఁడు వారికి దర్శనమిచ్చు సందర్భమున మూలములో,—

"తందృష్ట్వాతే తదా దేవాః, శంఖచక్రగదాధరమ్।
అపూర్వరూప సంస్థానం, తేజసాంరాశి మూర్జితమ్॥

అనునొకశ్లోకము కలదు.— ఈ శ్లోకార్థమును నీ కవియెంతగాఁ బెంచెనో చూడుఁడు.—

"సీ॥ ఎదబొదల్ సిరిమేననొదుగు నుంజాయల మక్కడించిన పైడిమణుఁగువాని
తళుకుదంతముల నిద్దపుఁరుచిచ్చటలని, న్మఢిమైన కిలికిలే నగవువాని।
మేలిడాల్చల్లుకెంగేలిచిందపుతేట, నీలైనచుట్టు వాల్మెఱుఁగువాని
తెలికన్నుగొనల చూపులఁ జాలకళ లెక్క, నక్రకుండల సమున్నతులవాని॥
గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసౌధవీధి, జిలుగుతెరగల ముత్యాలచేర్లుసిరుల।
నలరుఫణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁదూఁగువాని,శ్రీజానిఁగనిరి వాగ్వరుఁడుసురలు॥

(ఆ 1-వ 208.)

వెన్నెలగంటి సూరనగ్రంథములో నిట్టిదే యొక వర్ణనకలదు. ఇది వాని యను కరణమని తోఁచెడిని.

సీ॥ శతకోటి భాస్కర సందీప్తతేజునిఁ, బ్రావృట్పయోధర భవ్యగాత్రు
శంఖసుదర్శన శార్ఙ్గగదా హస్తుఁ, బీతకౌశేయశోభిత కటీరు।
లాలిత శ్రీవత్సలాంఛన లాంఛితుఁ గౌస్తుభగ్రైవేయక ప్రభావు
ఇందిరామందిరా యతపీనవక్షునిఁ, దారుణ్యకోటి కందర్పమూర్తి॥
గీ॥ పుండరీకాక్షు జగదేక పూతచరితు, సతతకరుణాకటాక్ష వీక్షణసమస్త।
యోగినిర్మల హృదయపయోజనిలయు,విష్ణుపాదగాంచి సంతోషవివశులగుచు॥

(వె. సూ. విష్ణుపురాణ, ఆ 1 వ 166.)

3. పాల్కడలిని లక్ష్మి యావిర్భవించు ఘట్టమున మూలములో లేనివర్ణన మిందు చాలఁగలదు. (ఆ 1 వ 224-230) ఇట్టి వర్ణన వెన్నెలగంటి సూరన గ్రంథములోను లేదు.

4. ధ్రువచరిత్ర.

ఇందీకథయంతయు యథామాతృకమే గాని తపము చేయఁబోవు ధ్రువుఁడు తల్లితో.—

చ॥ అమితపరాభవానల శిఖావృతిగందిన నింకనుత్తమో
త్తమపద లాభమొందెద వృథావచనంబులు వల్కనీనప।

త్నిమదికి విస్మయంబొదవఁ దెల్లముతండ్రియుఁ బొందనోపఁడు
త్తముఁడన నెంతియంచువిబుధ ప్రవరుల్వినుతించుచునట్లుగన్ ॥

అనియాడినమాట మూలములో లేదు. ఈ యతిక్రమణమువల్ల నేమేని గుణము లభించినదాయన్న, ధ్రువునకహంకారము కూర్చినదేకాని గుణముకూర్ప లేదు. ఈ కథకు మూలమున లేని వన్నె తెచ్చినవాఁడు వెన్నెలగంటి సూరన. రస సంపాదనార్థమాతఁడీ కథను గొంత విపులముగఁ బెంచి వ్రాసి సంకల్ప సిద్ధుఁడయ్యెను. సర్వథా యీ ఘట్టమున సూరనయే మేలుచేయి యనవచ్చును ఉదాహరణార్థ మొక సందర్భము చూపెదము. సవతి తల్లిచే బ్రేటువడి బిక్కమొగముతో ధ్రువుఁడు తల్లిచెంతకుఁ బోవుటను.—

క॥ ధ్రువుఁడపుడవిరళకోపో, ద్భవుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిఁగిం, చ వడిందద్గేహమునకుఁ జయ్యనఁబోయెన్ ॥

క॥ పరిభవ పీడితుసీపత్, స్ఫురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచి జననియా ।
దరమునసంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తముచెదరన్ ॥

అని భాగవత నారాయణ చిత్రించెను. దీనినే సూరన.—

చ॥ కనుగవనశ్రుపూరములు గ్రమ్మఁగ వీడిన కాకపక్షముల్
వెనుకకువీల దైన్యరసవేదన నిల్వఁగలేక యేడ్చుచున్ ।
జనని నికేతనంబునకుఁ జయ్యనఁబోయి ధ్రువుండు దీనుఁడై
తన పెదతల్లి సేతయును దండ్రియుపేక్షయుఁ జెప్పెఁజెప్పినన్ ॥

గీ॥ కొడుకుకన్నుల బాష్పముల్ తుడిచి తల్లి, శిరముమూర్కొని కౌగిటఁ జేరియేడు।
వుడిపితనకునుగన్ను నీరొలుకుచుండ, నతనితోగద్గద స్వరయగుచుననియె ॥

అని సరళ తాసుందరములును, హృదయంగమములు నైన పద్యములలో వర్ణించెను.

4. కండుముని చరిత్ర.

ఈ మునితపము సేయదొరకొనఁగాఁ దత్క్షోభ కొఱకు సురేంద్రునిచే బ్రమ్లోచయను నప్సరస ప్రయుక్తయై యామునిని గలఁచెనఁట.

"సతేపే సుమహత్తపః,
తత్క్షోభాయసురేంద్రేణ ప్రమ్లోచాఖ్యావరాప్సరాః ।
ప్రయుక్తాక్షోభయా మాస తమృషింసాశుచిస్మితా ॥" మూలము.

ఈ ఘట్టము వర్ణనానుకూల విషయముగాన నీకవి యాముని చేయుతపము వేఁడిమి దుర్వారమై లోకముల బెగ్గిడిలఁ జేసెననియు, సంత దేవేంద్ర ప్రేరితయై వచ్చి ప్రమ్లోచ యా ముని మ్రోల శృంగారచేష్టా విలాసములు నెఱపె

ననియు, నంత నాతని తపము కలతనడి చెడెననియు, నేమేమో పెంచి కొన్ని రసవంతములైన పద్యములు పొందుపఱచినాఁడు, (1 ఆ ప 406—412) ఇది మూలాతిక్రమణమే యైనను రససంపాదన హేతువే యైనది. మఱియుఁ గండుముని మరల నెఱుక గలవాఁడై యప్సరస నుజ్జగించి కాలక్రమమున శ్రీ పురుషోత్తమ క్షేత్రముచేరి స్వామిని సందర్శించు సందర్భమున నిందు గల పద్యములకు మూలమున నాధారములేదు. (ఆ 1—450—477 ప.) కవి యిచ్చట నింత విపుల వర్ణనముచేయుట కేవల మిష్టదేవతా పక్షపాత గరిమచేతనే యనవచ్చును.

5. ప్రహ్లాదచరిత్ర.

భాగవత ప్రసిద్ధమైన నృసింహావిర్భావము విష్ణుపురాణమున లేనేలేదు. హిరణ్యకశిపుఁ డనుతప్తుఁడై కుమారునిఁ బ్రేమ పూర్వకముగాఁ గైకొని శేషించిన జీవితకాలము సుఖముగా గడపినట్లొక శ్లోకమున నున్నది. అట్లయ్యును దరువాతి శ్లోకమునఁ బ్రహ్లాద రాజ్యాభిషేకమునకుఁ గారణముగాఁ దండ్రి నృసింహునిచే నంత మొందింపఁ బడఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యె నని కలదు. ఇది సందర్భ రహితముగానున్నది.

"ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే విష్ణుః, తత్ర మైత్రేయపశ్యతః ।
సచాపి పునరాగమ్య వవన్దే చరణౌ పితుః ॥
తంపితా మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ, పరిష్వజ్యచ పీడితమ్ ।
జీవసీత్యాహ, వత్సేతి బాష్పార్ద్ర నయనోద్విజ ॥
ప్రీతిమాంశ్చా భవత్తస్మిన్, అనుతాపీ మహాసురః ।
గురుపిత్రోశ్చకారైవ, శుశ్రూషాం సోపిధర్మవిత్ ॥
పితర్యు పరతంనీతే, నరసింహ స్వరూపిణా ।
విష్ణునా సోఽపి దైత్యానాం, మైత్రేయా భూత్పతిస్తతః ॥"

మూలమున నిట్లుండఁగా నీ తెనుఁగు సేఁతలో నృసింహరూపము మాటయే వదలి జనకుఁడు దివికేఁగఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యెనని కలదు.

"సీ॥ జనకుండు దివికేఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత."

(ఆ 1—ప 657).

వెన్నెలగంటి. సూరన్న గ్రంథములో నింకను భిన్నముగానున్నది.

(ఆ 2—ప 829 etc)

6. జడభరతోపాఖ్యానము,

ఈ గాథ యిందు మూలమును సూరనరచననుగూడ ధిక్కరించుచున్నది. భాగవతముతోఁగూడఁ బోల్చిచూడ భావనారాయణ రచనయే సర్వాతిశాయియై

కనుపట్టినది. ఒక తార్కాణము, భరతాశ్రమమున లేడి పిల్ల సంచారము వర్ణించుపట్టు.

మూలము. "చచారాశ్ర మపర్యంతే తృణాని గహనేషుసః।
దూరంగత్వా చ శార్దూల త్రాసాదభ్యాయయాపునః ॥
ప్రాతర్గత్వాతి దూరంచ సాయమాయాత్త దాశ్రమమ్।
పునశ్చభరతస్యా భూత్ ఆశ్రమస్యోట జాజిరే ॥

సూరన.

సీ॥ పూరి మేయగదవ్వుపోయి బెబ్బులిపిండు, దిగులునఁగ్రమ్మఱఁ దిరిగివచ్చు
సారెసారెకుఁదదాశ్రమ సమీపమ్మున, వేడ్కతో గంతులు వేయుచుండు।
మలయుచువచ్చికోమల యుగ్మశృంగంబు, చేతనెమ్మెని కండూతిఁదీర్చు
యోగాసనంబునబాగు మీరగనుండ, మవ్వాపుతొడలపైఁ బవ్వళించు ॥

గీ॥ పర్ణశాలచుట్టు పరువులువెట్టుచు, లేతయైనపూరి మేతమేయు।
ననుదినంబునిట్టు లామృగశాబంబు, ముద్దుచూపుచుండు మునివరునకు ॥

భాగవతము.

చ॥ గురువులువాఱి, బిట్టుఱికికొమ్ముల జిమ్ముచునంతకంతడ
గ్గఱచునుగాలుద్రవ్వుచు నఖంబులగీఱుచు గాసిసేయుచు।
న్నొఱగుచుధారుణీ శ్వరునియూరువులన్నయ నించియంతలో
నఱకడమెక్కుచున్ బొదవియాడుచు నాహరిణంబులీలతోన్ ॥

(పంచమస్కం॥ 106-ప॥)

భావనారాయణ

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు నవకుశముష్టి మేయు
కండూతిప్రోఖురాగ్రములనంగముఁగోకు, వెఱమృగంబులఁజూచిబెదఱిపఱచు।
తరుణరసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారుకుంజ గర్భములుదూరు
దూరంబుగానటవీరాజిఁబడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ॥

గీ॥ కెలనఁదనసీడఁగన్గొని క్రేళ్లుదాటు, నేఁమూర్కొని పలుమారునింగిచూచు।
నలసిశయనించిరోమంథమాచరించు, తరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట ॥

పైనుదాహరించిన పద్యములలోనీపద్యము లలితలలితమై,స్వభావోక్తి గుంభితమై యెంతయో మనోహరముగా నున్నదనుటకు సంశయము లేదు,

7. రామచరితము.

రామునిపుట్టుక, రామునిమహిమ, దక్షిణాపథము, ఋషిజనస్తోత్రము మొదలగు విషయములు మూలమున లేనివియిందు కల్పించి వ్రాయఁబడినవి.

(ఆ 4-వ 165 - 193)

ఈయాశ్వాసము నందే పరశురామవర్ణనగల 276 పద్యమునకు మూలాధారము లేదు, గ్రంథమంతయు మూలముతోఁ బోల్చిచూడఁగా స్వకల్పితములని చెప్పందగిన ప్రకరణము లివిమాత్రమే. గ్రంథబాహుళ్యమును బట్టియాస్వల్పము పేక్షించితిమేని, రచనమొత్తముమీఁద యథామాతృక మనుట సత్యేతరము కాఁజాలదు. ప్రాసంగికముగా సూరనవిష్ణుపురాణమునుగూడఁ దడవిప్రకరణ వశమునఁ జెప్పఁ దగిన తారతమ్యములఁ దెల్పితిమి. కాని యింకొక్క విషయము. సంస్కృతపురాణ మాఱంశలుగలది. సూరనదాని నంతయు నెనిమిది యాశ్వాసములుగాఁ దెనిఁగించెను. ఈ గ్రంథమున నాల్గంశలు మాత్రమే గలవు. తక్కు రెండును నీకవి తెనిఁగింపనే లేదో, యట్లుగాక గ్రంథమే నష్టమైనదో, యుభయపక్షముల నేదిద్దైనను నిదిమాత్ర మసమగ్ర గ్రంథమే యైనది.

శైలి-:

సాధారణముగాఁ బురాణముల యందలి శైలికిని, ప్రబంధముల శైలికిని స్థూలదృష్టికిఁగూడ గోచరించు వాసియుండును. మొదటిది ప్రసన్న గంభీరమైన శరన్నదీ ప్రవాహమువంటిది. రెండవది దరులొరసి కొనుచు, తరంగితమై పొంగిపొరలు ప్రావృట్ప్రవాహమువంటిది. తెనుఁగున భాగవతమువంటి యేయొకటి రెండో తక్క, తక్కినపురాణము లన్నియు నీప్రమాణమునకు విధేయములే. తెనుఁగునఁ బ్రబంధ రచనయుఁ, దత్పఠనమును మిక్కిలిగా సాగిన పిమ్మట బయలుదేరిన పురాణములు కాలధర్మమతిక్ర మింపఁజాలక ప్రబంధ ఫక్కినే నడచినవి. కంకంటి పాపరాజకృతోత్తర రామాయణ మిందుకుఁ దార్కాణ. ఈ భావనారాయణ విష్ణుపురాణమును నిట్టిదియే. వెన్నెలగంటి సూరనగ్రంథము నకును దీనికిని ముఖ్యభేదమిచ్చటనే కలదు. సూరనశైలి సర్వథా పురాణవిలక్షణ శోభితము. ఇది ప్రబంధల లక్షణసంయుతము.

8. శబ్దప్రయోగవిశేషములు.

కొన్ని వ్యాకరణములను ప్రమాణములుగా గైకొని యీగ్రంథమును బరీక్షించి నచోఁ దప్పులని చెప్పఁదగిన ప్రయోగములు కొన్ని పొడగట్టును, కాని

మేమువానికిఁ దప్పులనక ప్రయోగవిశేషము లందుము. ఏమనస్వతంత్రుఁడును, బహుగ్రంథ కర్తయునగు కవినినసమగ్ర లక్షణమునకు విధేయునిఁ జేయుట శాస్త్రవిరుద్ధము అట్టి ప్రయోగ విశేషముల నీక్రిందఁ బొందుపఱుచుచున్నాము.—

ఆ ప విశేషము.

1 23 — కార్మొగుల్ పసగెల్వ (కార్మొగుల పసలనియర్థము)
481 — కార్మొగుల్ నిగనిగల్ (కార్మొగుల నిగనిగలు)
538 — మిక్కిలీ భూవలయంబునన్. (మిక్కిలి యీ భూవలయంబునన్)
64 — మిక్కిలయ్యున్.
578 — గట్టియుండన్ - (కట్టియైయుండన్)
105 — ఒసరుదేను (ఒసరుదున్, ఏను)
111 — కేశవాచ్యుత (కేశవ ! అచ్యుత !)
182 — చేసిటు - (చేసి+ఇటు)
చుట్టిచ్చి - చుట్టి+ఇచ్చి)
190 — ఎక్కుక - ఎక్కుకొని.
208 — ఎడబాడల్ - ఎడబాడలు.
206 — చొరవఁగా - చొరఁగా.
408 — సతులవెయ్యింటిఁ గనియె, - వేయిమందిని అనుట.
568 — అని దైత్యేంద్రుని సమ్మతించి - సమ్మతింపఁజేసి.
2 71 — 2పా॥ సంపూర్ణ స్వార్తి-ర్ణ-లఘువు చేయబడినది.
78 — క్రొవ్వునఁ గోడలిఁగూఁతురుఁ గలిసిన.
235 — తనయుకు - (తనయునకు)
3 74 — పథ్యుకు - పథ్యునకు.
4 184 — తీసుక - తీసికొని.

ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున నీగ్రంథము ప్రతియొక్కటి యేకలదు. అందెక్కుడు తప్పులు గాని గ్రంథ పాఠములుగాని లేవు. ఇదిగాక డాక్టర్. బుఱ్ఱా శేషగిరిరావు పంతులుగారు యమ్, ఏ. పిహెచ్, డి. (ఆంధ్రభారతీ తీర్థాధ్యక్షులు (విజయనగరము) వారియొద్దఁగల వేఱొక ప్రతి యాదరమున) నొసంగిరి. మాయొద్దనున్న ప్రతిలో సందిగ్ధములైయున్న కొన్ని పాఠముల దానినిబట్టి చక్కఁజేసితిమి. ఈ రెంటనుతీరని సందేహములను మూలమునుబట్టి

సంస్కరించితిమి. ఈ రెండు ప్రతులలోనుగూడ సర్వథైకశద్వము కొలకని గాఁబోలును తఱచుగా విసంధిపాటింపఁబడినది. ఇది ప్రాయసగాని యజ్ఞత వలనఁ గలిగినదిగాఁ దోపకుండుటచేఁ బెక్కుస్థలముల యథామాతృకముగా దానినట్లే యుంచినారము గాని సంస్కరింప సాహసింపలేదు.

ఆంధ్రశాఖ.
ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము.
లిమ్‌డీ గార్డన్సు
మద్రాసు. 15-9-1929.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య ఎమ్. ఏ.
రీడరు.
పింగళి - లక్ష్మీకాంతం, బి ఏ.
ఫెల్లో.

1930-వ సంవత్సరము జులై మాసారంభమున నీప్రాచ్యపరిశోధనాలయ విషయమున జరిగిన మార్పులనుబట్టి, యాంధ్రశాఖలో నంతకుఁబూర్వము ఫెల్లోగానుండిన పింగళి - లక్ష్మీకాంతం. బి. యే. గారికి ప్రతిగా వర్ఝుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిలుగారు వచ్చియుండుటచే, నీగ్రంథమున 3-వ యాశ్వాసము 150-వ పద్యము మొదలు కొన్నిపూఁఫులు వీరిసాహాయ్యమున సరిచూడఁబడినవి.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య.

శ్రీరస్తు.

విష్ణుపురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ప్రథమాంశము.

శ్రీనీలాచల శృంగభాగమున, సంశ్లిష్యత్సుభద్రాలతా
వ్యాసద్ధత్వమెలర్ప, నాశ్రితమనోవాంఛావిధానావధా
నాసూనంబగు పూరుషోత్తమ సుపర్వానోకహస్వామి, మా
కానందప్రదకామితార్థ ఫలసద్గాహప్తిఁగావించుతన్ ॥ 1

సీ॥ తనుభజించఁగ నేర్చు జనులకోర్కె లొసఁగనేర్చు, సిరిఁగూర్చు కేలి కెంజిగురులలర ।
అధికమాధురిఁ దెచ్చు నమృతపూరము మెచ్చు, నసపెంచు కెమ్మోవిపండు వెలయ ।
సామజస్యము నించు, చక్కఁదనము మించు, పులకించు గుబ్బగుత్తులు వెలుంగ ।
జెవులసేవలు దేరు సింగారములు మీరు, నినుఁజేరు బల్కుఁ దేనియలు చిలుక ॥

గీ॥ నీలగిరివాస నృహరి వక్షోలవాల, దేశమున వృద్ధిఁబొంది యర్థితములొసఁగు ।
ఘనతరశ్రీసుభద్రాఖ్యకల్పలతిక, లీల నేకోరు ఫలము ఫలించుఁగాత ॥ 2

మ॥ కలధౌతాచల చారుచక్రహసదంగిచ్ఛాయతో, గండమం
డల నృత్యన్మణికుండల ప్రతిభతో నవ్యాసితోద్యన్నిచో
లలసద్దీధితితో, మనోజ్ఞనవమాలాలంకృతోరస్థలీ
విలుఠద్ధారలతాభతో వెలయు నద్వైదుం, బలుం, గొల్చెదన్ ॥ 3

చ॥ మెలఁగు నినాగ్నులుట్టిపడు మిన్నగు రుద్ధతియుద్ధబద్ధదో
హలబలనన్నిశాటు లెదురైనను సాంద్రపతంగకోటిగా
గొలఁదిడరాని తేజములఁ గప్పు, కకుప్పతి తలకించు, శ్రీ
నిలయు మహాసుదర్శనము, నిచ్చలు, నన్ గరుణించుఁగావుతన్ ॥ 4

సీ॥ ప్రకటప్రభావ మార్కండేయశయన ప్రముఖాష్టకము, క్షేత్రపాలనికర ।
మాపవిణాత్రయాధ్యక్షత్వము నమించు నేకించు విమలాన దేవతలును ।

దలఁచినమాత్రఁ బాతక జాలములఁ ద్రుంచు పటువైభవము తీర్థపంచకంబు ।
త్రిభువనశాసనోద్దీపితుండు గ్రసేన నమాహ్వయుండు సేనావిభుండు ॥
కమలనేత్రుని దేహానుకూలయనటంబు, సిరులు శ్రీపురుషోత్తమ క్షేత్రమునకు ।
నఖిలధనమునునగుపీఠయనన్న నీయ, కృతికి శుభ మొసగుదురుగాక యతులమహిమ ॥

తనకు మొక్కిన మొక్క, జనులనోకహ విచ్ఛిన్న ప్రచండపరశ్వధంబు ।
తనసేవ పాతకోపటలికి గభీరత్వ దుస్తరసంసారవారిధితరణి ।
తనశ్రీమదంఘ్రి తీర్థము, ముక్తిసామ్రాజ్య పట్టాభిషేక సంభారజలము ।
తనసంశ్రయణము, సౌధాంతి మహనీయ కైవల్య నిశ్రేణికాశ్రయంబు ॥

గాంగ వాధూలగోత్ర సాగరశశాంక, భాష్యనాచార్య తనయుఁడై ప్రబలు, నపర ।
హారిని, కందాళశ్రీసింగ గురుని, మనుసునిభజింతు నభీష్టార్థరూఢికొఱకు ॥ 6

పూర్ణభక్తిభజింతుఁ బొయిగిపూర్తి సేయాళువారుల చరణాంబుజములు ।
సేవింతుమదిలోన శ్రీభక్తిసార భట్టాధిప కులశేఖ రార్యవరులఁ ।
బ్రణుతింతు మునివాహభక్తాంఘ్రిరేణు ద్విపద్దాడకరుల నిశ్చలమనీష ।
వరివస్యగూర్తు మధురకవిశఠగోప భాష్యకర్తలకు సౌభాగ్యరేఖ ।

నాథయామునముని కూరనాథపుండరీక, కృత్రామ మిశ్రాదిలోకవిశ్రు । [కు॥
తాఖ్యగురుసంఘములకుసాష్టాంగనతులు, సేయుదు మదీయకృతికి మేల్సేయుకొఱ

తారకబ్రహ్మ మంత్రరహస్య నావేశ ప్రాపితుని మనః పదవిఁగొలిచి ।
చిదచిదీశ్వర తత్త్వ విన్నాణయశాలి శ్రీపరాశరసూరి సద్రీతిభజించి ।
గీతోపనిష దర్థజాత నిర్ణేతయా బాదరాయణు పదాబ్జముల కెఱఁగి ।
శ్రీకృష్ణ పాదరాజీవ చంచచ్చంచరీకాత్ముశుకయోగిని సంప్రీతిఁ బొగడి ॥

ఆంజనేయ కయాధుసు తాంబరీష, నారద విభీషణాది పుణ్యస్వరూప ।
పరమభాగవతాంఘ్రి పంకరుహములకు, సవినయాధిక సద్భక్తి,సాఁగి మొక్కి ॥

సమధికస్ఫూర్తిఁ గృష్ణా గౌతమీమధ్య దేశంబునకుభవ్య తిలకమగుచుఁ ।
బొగడొందు కలిదిండిపురమున నధిపతి సుగుణుండాపస్తంబసూత్రుఁడధికుఁ ।
డనమశాలంకాయనసగోత్రుఁ డడవిరాచయమంత్రి వెలయు,నయ్యనఘమతికిఁ ।
దనయుండు,మంత్రి రాజనఘుఁ డాతఁడుగాంచె విమల చారిత్రుని వేంకటాద్రి ।

నమ్మహాత్మునకును సూరమాంబికకును, సంగనుఁడఁ బూరుషోత్తమ నాథపాద ।
వంద నానందమహిమ జీవాతుజీవ, నాథుఁడను భావనారాయణాభిధుఁడను ॥

శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండనై యుండి
మున్ను ॥ 10

గీ॥ ఘనత, శ్రీపురుషోత్తమఖండ మాంధ్ర, సర్వ పదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి।
యెన్నఁగుల దైవమైయున్న వెన్నముద్ద, ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగ నొసర్చి॥ 11

వ॥ మఱియు నొక్కపురాణంబు తెనుంగుచేసి శ్రీజగన్నాథునకు సమర్పింపవలయు
నని తలంచి॥ 12

సీ॥ ఏమునీంద్రునితాత తామసాసుర, చోద్య సంయామ వసిష్ఠుఁడు, వసిష్ఠుఁ।
డేమునీంద్రుని తండ్రి భూమాంతరిక్ష విస్మయస్పృహా తపశ్శక్తి శక్తి।
ఏమునీంద్రునిపుత్త్రుఁ డిద్ధ జగద్రక్ష ణాయతాఖ్యుఁడు బాదరాయ ణాఖ్యుఁ।
డేమునీంద్రునిపౌత్త్రుఁడా మోహవిస్ఫూర్తి కుజనుఖర కార్త స్వరాంశుకుఁడు శుకుఁడు

గీ॥ జగతిఁబొగడొందునతఁడుజాజ్వల్యమాన సనవహుతసహవహుతపరాశరుఁడుభక్త
సస్యసుఖ కృష్ణ నటుతకు జనస్ఫూర్తి, ఆ పరాశరుఁడగు శ్రీపరాశరుండు॥ 13

వ॥ అట్టి శ్రీపరాశర మునీంద్రుం డానతిచ్చిన పురాణరత్నంబైన శ్రీవిష్ణు పురా
ణం బశేష పురాణంబులకు రాద్ధాంతంబని విబుధ ప్రశంసంబులవలనవిని,
తెనుంగుసేయ సమకట్టి, యవిఘ్న పరిసమాప్తికి శ్రీసుభద్రా వల్లభుండైన
శ్రీజగన్నాథుండ కలండని కృతనిశ్చయుండనై, యిట్లంటి॥ 14

క॥ సరసపదబంధబంధుర తరకథత ప్రసవమాల్యతతి శ్రీహరికిన్।
గరిమ, సమర్పించుచు నిహ, పరసుఖములు గన్న సుకవిపటల నుతింతున్ ॥15

మ॥ దినమున్ శ్రీపురుషోత్తమాధిపతికిన్ దేదీప్యమాన ప్రసూ
న నవప్రోద్యద్వనమాలికా ఫలవిమానం బుల్ సమగ్రంబులై।
తనరిన్, దోటలు క్షేత్రరాజమున జెలఁగన్నిల్పి, యప్పద్మలో,
చనుఁడే తానగు రామకృష్ణభటు గోసాయిం బ్రశంసించెదన్ ॥ 16

క॥ కృతి, శ్రీవిష్ణుపురాణము. కృతిపతినతిశ్వగుణుండు నీలగిరిపతి, కవితా
మతిధాత్రి శ్రీసుభద్రాసతి, యహహా! మదీయభవము సఫలముగాదే ॥ 17

సీ॥ కాళ్లవేళ్లఁ బెనంగి పళ్లాలపరిఁబాలుమాలుచుఁ గాయుమార్గాల కవులు।
శ్రవణదుస్సహదుష్టశబ్దసంగతిఁ బాసిగట్టి నాపోవు నృగాల కవులు।
పలుమారు చులుకగాఁ బలికి తోరిమి బాలుపురాణను కృష్ణకాక కవులు।
చప్పుడువిని గుండెఁ జరచ నొరులు చూరఁ జలపట్టి పట్టు పశాచ కవులు।

గీ॥ సాటివత్తురె, యురుత్తేజ దక్షప్రసూ స్తో శస్త్రసిద్ధాగ్ర నాపగ్ర సరసకవితఁ,
బ్రవితతోభయలోక వైభవము, శబ్దసామ్యసత్కవిసమితిరత్నములకు ॥ 18

చ॥ సరసతయుక్ మృదుత్వమును జక్కదనంబు, పలుక్క్రియాపరి
స్ఫురణము గల్గి, శ్రీవిభుని బొందదనంతో గృతి, సాధ్వియందు రా।

సరసతయుక్ మృదుత్వమును, జక్కదనంబు, సలంక్రియాపరి
స్ఫురణము గల్గియుం బరులఁ బొందిన దుష్కృతియందు రెందునన్ ॥ 19

ఉ॥ లాలితకావ్యసీమ నొకలక్షణ మొప్పక యున్న సత్కవుల్
మేలు గ్రహింపఁ గోరుదురు మించినసత్కృపఁ, గాకవుల్ గడున్,
గ్రేలుదురింతెగాక, సవరింపఁగ నేర్తురె, యంచకైవడిన్
బాలునునీరు నేర్పఱచు నాకము కాకముపొంద నేర్చునే ॥ 20

వ॥ అని యిష్టదేవతా నమస్కారంబును, శిష్టజనపురస్కారంబును దుష్టవితిర
స్కారంబును జేసి యేతత్ప్రబంధభూషణంబునకు నాయకరత్నంబైన శ్రీజగ
న్నాథు దివ్యావతారం బభివర్ణించెద॥ 21

చ॥ జగములు చేసి వేసరి, ప్రజాపతి, సర్వజగంబు లెల్ల ము
క్తిగనిన, నింక నీయుపాయము తీరి సుఖించెదనంచు నెంచి, స
త్త్వగుణగరిష్ఠుఁడైన హరియావారిజసీమ నికామభక్తి ని
ష్ఠ గదురఁ శ్రీశపాదవిలసత్కమలద్వయి నిల్పి కొల్చినన్ ॥ 22

సీ॥ కమలారి నేలు చక్కని నెమ్మొగమునకు మొలక వెన్నెల తేట కిలికి నవ్వు।
కార్మొగుల్పస గెల్వఁగల తనుచ్ఛాయకుఁ బసిమి మించిన మించు, పసిడి శాలు।
మానసీయోగపక్షినభోవీథిక హరిధనూరుచి, కమాతరుణికాంతి।
మండితప్రభ నేత్రపుండరీకములకు మాకరందఝరం బమందకరుణ।

గీ॥ సొగసుపుట్టించఁ ద్రొక్కనిచోట్లు ద్రొక్కు, తేజుగలవాఁగె తెక్క నేవాజిరాజు।
నెక్కి గ్రక్కున నింద్రాధీశ్వరుండు, తామరసగర్భునెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె ॥

వ॥ అప్పుడు॥ 24

గీ॥ అజుఁడు మ్రొక్కి, యిష్టమర్థించుటయు, శ్రుతిస్మృతిపురాణతతులు చతురవంది
సముదయములభంగి, నమితభక్తినుతించు, మహితపురుషోత్తమంబు దెలిసి ॥

క॥ కమలభవ! నీవుగోరిన, క్రమమున జంతూత్కరములు గాంచు విముక్తి।
ప్రమదంబ చటికిఁ జనుమని, కమలాధీశ్వరుఁడు పల్కఁ గ్రక్కున నజుఁడున్ ॥

ఉ॥ పొంగుచు, నగ్రభాగమునఁ బూనిక నిల్పిన యాపవాహ్యచ
త్రాంగము నెక్కి యేగి, చెలువారఁగఁ గన్గొనె, నీలభూమిభృ
త్పుంగవభూషితన్, విబుధపూజిత దక్షిణవారిరాశివా
స్తుంగతరంగరావపరిశోభిత, శ్రీపురుషోత్తమస్థలిన్ ॥ 27

ఉ॥ కాంచి, విరించి, మున్ను తనకన్నులకుం బొడగట్టి నట్టియు
ద్భ్యంచితమూర్తి శ్రీవిభుని నచ్చటఁ జూచి కృతార్థవృత్తితా

ప్రాంచితుండై, యనేకనిగమార్థముల న్వినుతించి యుండ, నే
తెంచెఁ బిపాసనోరిగురుఁ దీవ్రతతో, నొకకాకి గ్రక్కునన్ ॥ 28

ఉ॥ కారణవారిపూరితసుఖప్రదరోహిణనామకుండవి
స్ఫారజలంబుఁ ద్రావి, సులభస్థితి సంగముదోఁచి, తత్సని
ష్ఠీక ధరాస్థలిన్ బొరలి, దేహమువీడి, చతుర్భుజత్వ శృం
గారశరీరియై సురలుగన్గొన దివ్యపదంబు చేరెనన్ ॥ 29

క॥ నీలధరాధరవరశిఖ, రాలయగతనీలమాధవాగ్రస్థలసం,
లాలితరోహిణకుండజ, లాలఘుమహిమలు జగములన్నియు నిండెన్ ॥ 30

గీ॥ అపుడు దండధరుండు, నిజాధికార సంశయము మానసమ్మున సందడింప ।
జల్లఁబోయినమోము, నిట్టూర్పువడల బడల, నొడలెల్ల సంతాపభరితముగను

సీ॥ నీలాద్రికరిగి యిందిరఁగూడియున్న శ్రీ నీలమాధవుగాంచి నిభృతభక్తి ।
వినుతించి, ప్రార్థింప, విశ్వంభరాధరుం డతని నంచించి తానప్పటికిని ।
నొసగనంతర్ధాన మొంది క్రమ్మఱ మాళవేంద్రుఁ డింద్రద్యుమ్నుఁ డిద్ధమహిమ ।
నశ్వమేధసహస్రమాహరింపఁ దదంతిమున నవభృథవేళవనధిలోన ॥

గీ॥ మంజుమాంజిష్ఠకాంతిసంపదలఁ బొదలు, కల్పభూజాతమై, తరంగములఁ దేలి ।
వచ్చినధరాధిపుఁడు తెచ్చి సర్గనీయ, తరుమహావేదిపై నిడఁ, దత్క్షణంబ ॥ 32

క॥ నగుమొగము, వాలుకన్నులు, మృగనాభిసదృక్షమైన మేచాయ, మణీ ।
ధగధగితదివ్యభూషలు, తగటువలువ వెలయఁ జక్రధరుండై నిలిచెన్ ॥ 33

గీ॥ స్ఫురితకుండలనీలనిచోళధవళ, దేహవనమాలికోజ్జ్వలదీప్తితతులు ।
నెగల, సర్వాంగమాధురాసమానకీర్తి సత్తఘనుండు, బలుం డహిస్వామియయ్యె ॥

సీ॥ ధవళాబ్జరుచి నేలు, తనకటిశాటికాంచలము లెక్కుడుసిగిల్ సంఘటింప ।
కుంకుమద్యుతులనెగ్గులువట్టు తనమేనిచాయ పద్దిక్కులఁ జౌకళింప ।
అంజనప్రతిభఁ గాదను, తనధమ్మిల్లకాంతులు కటికిచీకటిఘటింప ।
సురధనుఃప్రభకు మించులుచూపు తనమణిభూషణద్యుతులు విస్ఫూర్తిచూప

గీ॥ జనపదార్థజాతములు గోల్చుమనుజతతికిఁ, గల్పితసుశాఖయగుచు, సంకల్పితార్థ
సముదయములిచ్చు కలశాఖిజాతి, శ్రీసుభద్ర, భద్రప్రదాత్రియై ప్రౌఢి, నిలిచె ॥

క॥ త్రిభువన శుభదాయి, రవి। ప్రభము దనుజకోటిహరము భాస్వరలాతా ।
నిభము, సుదర్శనము, మహారభసము ప్రాదుర్భవించె, రథాంచణమై ॥ 36

వ॥ ఇట్లు దైత్యసంహారి చతురూపధారియై నిలిచిన, మొలచినహర్షోత్కర్షంబున
నింద్రద్యుమ్నమహీమహేంద్రుండు, రత్నప్రభాధురంధరంబగు మహోన్నత
ప్రాసాదవివరంబు నిర్మించి ॥ 37

ఉ॥ నారదుఁగూడి బ్రహ్మసదనంబునకుం జని, తత్ప్రతిష్ఠకై ।
వారిజసంభవుం బిలువ, వచ్చి ప్రతిష్ఠయొనర్చె నప్పుడ ।
వ్వారిజనేత్రు, భక్తజనవత్సలు, సంశ్రితదీనలోకమం ।
జారు చతుర్విధాకృతి నుదారవిహారునిఁ బూరుషోత్తముం ॥ 38

వ॥ ఇవ్విధంబున ॥ 39

సీ॥ సకలవేదపురాణశాస్త్రేతిహాసముల్ సందులై యేక్షేత్ర మెగసుఁ బొగడు ।
నాంబుజభవకీటకాంతజీవులకు నే క్షేత్రంబు మోక్షలక్ష్మీప్రదంబు ।
సకృదుచ్చారణమాత్ర వికలీకృతాఘసంఘాతకమై, యేక్షేత్ర మతిశయిల్లు ।
కమలభవాండసంఘములు, వ్రాయిననైనఁ జెప్పఁజెప్ప దేక్షేత్రరాజ ॥

గీ॥ మట్టి శ్రీపురుషోత్తమాహ్వయవిముక్తి, దాయకక్షేత్రమున నీలధరమునందు ।
శ్రుతివినుతదారుదేహముస్సతిధరించి, శ్రీజగన్నాధుఁడుండు వాంఛితములిడుచు॥

షష్ఠ్యంతములు.

క॥ ఏతాదృశగుణమణిఖద్యోత, ద్యోతప్రతానతోషితలోక ।
వ్రాతనవపద్మనకు, విఖ్యాతోరస్సౌధమధ్యగతపద్మనకుఁ ॥ 41

క॥ శుభమతికి, దివ్యతరబోధభరితసామ్రాట్సహస్రతిమహాయమేధా ।
వభృథసమయార్ణవావిః ప్రభవద్దారవతనుప్రభాసంహతికిన్ ॥ 42

క॥ సకృదుచ్చరితనిజాఖ్యాప్రకటితచాంద్రమసకిరణపాళీబహుధా
వికలీకృతాజవంజవ నిశాంధతమసనివ్హృతికి నిఖిలాకృతికిన్ ॥ 43

క॥ కళ్యాణగుణశ్రీకి, మోచితఖల్యాదుష్టోచపపకంచుకబలసా ।
కల్యాతికల్యఘనసౌ, శీల్యమహానీలశైలశేఖరమణికిన్ ॥ 44

క॥ వైహాయసవీధీగమ, నాహనమహాముకాప్రవర్ధితాతిపిపాసో ।
మోహాపదరిష్టమోచన రోహణవాస్తవికి, నిగమరూఢాగతికిన్ ॥ 45

క॥ కరుణాకల్పున, కురుమణి, తరుణారుణబింబవిశ్రుతస్ఫుటవిలస ।
త్కిరణాలూనోగ్రతమః, పరిణామఫణాఢ్యభుజగపతితల్పునకున్ ॥ 46

క॥ బహుళబ్రహ్మహనసహ, సహరణచణనిత్యతావిభాసిచ్ఛాయా ।
సహితసదాతనపల్లవ, బహుపాద్రూపునకు దళితభవతాపునకున్ ॥ 47

వ॥ సభక్తిప్రణామపూర్వకంబుగా, నే నొనర్చి సమర్పింపంబూనిన శ్రీ విష్ణుపురా
ణంబునకనుక్రమణిక యెట్లనిన :—

శ్రీపరాశరుండు, జగద్ధితార్థంబుగా సంశషట్కసమేతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబు
నంగషట్కసమేతంబైన నిగమంబునుబోలె నిర్మించి ప్రియశిష్యుండైన మైత్రే
యమహామునికిం జెప్పె. తత్ప్రకారంబు॥ 48

చ॥ తళుకుమెఱుంగుఁగోరలు, సుదగ్రమహావివృతాస్యగహ్వర
జ్వలితకరాళజిహ్వ, జలజాతభవాండము తూఁట్లుబుచ్చు ను।
జ్జ్వలితసటాచ్ఛటల్, ప్రళయసంజనితస్తనితోద్భటార్భటిన్
గలఁచు ఘనాట్టహాసములుగల్గిన శ్రీనరసింహుఁగొల్చెదన్॥ 49

గీ॥ తెలివి పౌర్వాహ్ణికక్రియల్, దీర్చియధిక,గరిమనాసీనుఁడగుపరాశరమునీంద్రుఁ।
గాంచిమైత్రేయుఁ డత్యంతగౌరవంబు, తనరసాగిలిమ్రొక్కి యిట్లనుచుఁబలికె॥

చ॥ అమితమనీష, వేదములు నంగచయంబులు సర్వశాస్త్రముల్
క్రమమునసభ్యసించితి, సలక్షణయుక్తి, భవత్కృపారసం।
బుమహిమ నెల్లశాస్త్రములఁబూని పరిశ్రమమెక్కుడంచు, సం
దముగ మనీషులెన్నగ మనంబుల నస్నతిఁ ప్రసన్నతన్॥ 51

సీ॥ కలిగె నేలీలజగంబు,క్రమ్మఱ నెట్లుకలుగు యన్మయమయి కానుపించుఁ?
బోడము నెచ్చట,నెందు పోడవణియడఁగు భూతముల ప్రమాణంబు తెలఁపనెంత?
దేవాదిసంభవం బా వసుధాచలసాగర ప్రమితి సంస్థానసరణి।
సవితృప్రభృతికసంస్థాన ప్రమాణముల్ దేవాదివంశసంస్థితులు, మనువు।

గీ॥ లన్నిమన్వంతరములు,కల్పాదికముల,వరుసయుగధర్మములును, దేవర్షి రాజ॥ [యు॥
చరితములు,వేదశాఖావతరణమహిమక్రమము,వర్ణాశ్రమములధర్మములు తెలి

క॥ ఆనతియిమ్మని, నిజ పాదానతుఁడై వేఁడుకొనిన యమ్మైత్రేయున్।
బూనికఁజూచి పరాశరుఁ, డ నందసాంద్రహృదయుఁడై యిట్లనియెన్॥ 53

క॥ భళిభళి, లెస్సతలంచితి, నలఘుఁడుమాతండ్రితండ్రియైన వసిష్ఠుం।
డలవునఁజెప్పినదిప్పుడు, తలఁపునకున్ వచ్చెనీవు తలఁచుటకతనన్॥ 54

క॥ క్రూరగతి కౌశికునిచే, ప్రేరితుఁడగుదనుజుచేత, మృతిబొందెను, వి।
స్వారతపోనిధి శక్తి యు,దారుఁడుమాతండ్రి యనుచునంతయువింటిన్॥ 55

చ॥ విని, వినివిష్టకోపశిఖివిహ్వలచిత్తత, దుష్టదైత్యనా
శనమునకొక్కసత్త్రము, విశంకటలీలనొనర్ప, నగ్నిలో।

ననిమిషవైరికోటి దెగటార్చి, మదీయపితామహుండు, క్ర
న్నన ననుజూచి యిట్లను, మనంబు కృపారసమిశ్రమై తగన్ ॥ 56

ఉ॥ కోపముమాను, నక్కసులకున్ మనకున్ బనియేమి, నీగుణుం
డా పతితుండు గాఁడు, దివిజారులచే నిటులౌట, పూర్వజ ।
న్మాపరిమేయకర్మఫల, మట్లగుటన్ వినుము, మూఢునట్లు క్రో
ధోపహతుండుగాఁడు, ఘనుఁడున్నతబోధముకల్మి పౌత్రకా ॥ 57

క॥ ఎవ్వరినెవ్వరుచంపెద, రెవ్వరుచచ్చెదరు జనులకెల్ల నియతమై ।
నివ్వటిలు పూర్వకర్మం, బెవ్వలనికిఁ జనినఫలమునిచ్చుచు నుండున్ ॥ 58

గీ॥ మనుజకోటి బహుక్లేశముల ఘటించి, నట్టికీర్తితపంబుల నడఁగఁజేయు ।
క్రోధమెన్ని తెఱంగుల, క్రోధియాట, పాతకంబని చెప్పిరి పరమమునులు ॥ 59

క॥ వారిన్ స్వర్గశ్రేయో, వ్యాసేధనిదానమనుచువర్ణింతురు పు ।
ణ్యాసదృశులు, పరమర్షు, లుదాసీనత కోపముడుగవయ్యకుమారా ! ॥ 60

గీ॥ అనపరాధులు దైతేయులగ్నిలోనఁ, గాలిరింతట చాలు నీకగ్నమవని ।
సాధుజనములు నిత్యక్షమాధనాఢ్యు, లడఁగవిందుముగాదె యెందును గుమార॥

వ॥ అని యిట్లు మహాత్ముండైన, అస్మత్పితామహుం డనుశాసించినఁ దద్వాక్య
గౌరవంబున, నపహృతసత్త్రయాగుండనైతి. వసిష్ఠుండును సంతుష్టుండయ్యె
నంత॥ 62

ఉ॥ వారిజసంభవాత్మజుఁడవారితదివ్యతపోధనుండు దే
వారులకెల్లఁ గర్తయగునట్టి పులస్త్యుఁడు వచ్చెనా మహా ।
దారుఁడు మత్పితామహుఁడు సర్ఘ్యమొసంగి, మహార్హపీఠిపై
ధీరతనుంచ, నుండి, సముత్కీర్ణతతో, ననుజూచి యిట్లనున్ ॥ 63

ఉ॥ వైరము మిక్కిలయ్యును, నవార్యతపోధన ! యివ్వసిష్ఠువా ।
గ్గౌరవమూది, తాల్మి మనఁగైకొని నిల్పితిగాన నీవు, స ।
ర్వోరుపురాణసర్గములు యుక్తినెఱింగెదు, మత్కృపారస
స్ఫారకటాక్షవీక్షణవశంబున భాసురధీసమగ్రతన్ ॥ 64

సీ॥ సన్మునీంద్ర ! మదీయసంతతిపైఁగడు, సల్కగల్గియుఁ దెగవైతిగాన ।
వరమిత్తుఁగొనుము, భవ్యపురాణసంహితా, కర్తవయ్యెదు లెస్సగాఁగ, దేవ
తాపారమార్థ్యమంతయు నెఱింగెదు, ప్రవృత్తనివృత్తకర్మసంతతులయందు ।
నీమతివిమలమై నెగడెడు మత్ప్రసా, దాతిశయంబున, ననిపులస్త్యుఁ ।

గీ॥ డానతీయ వసిష్ఠుఁడిట్లనియె నిమ్మ, హాత్ముఁ డానతియిచ్చిన యట్లునీకు।
సర్వమును నగుననియె, నాచందమెల్లఁ, దలఁపునకువచ్చెనిపుడు నీపలుకువలన॥

వ॥ అప్పురాణసంహిత నీకెఱింగించెద ఇజ్జగంబు శ్రీవిష్ణునివలన నుద్భవించె; అతనియంద నిలిచె ; ఇజ్జగంబునకు స్థితిసంయమకర్త యతండ ; ఇజ్జగంబులు సర్విష్ణుఁదేవుండని చెప్పి యప్పరాశరమునీంద్రుఁడిట్లనియె॥ 66

సీ॥ అవికారుఁడై శుద్ధుఁడై నిత్యుఁడై పర, మాత్ముఁడై సర్వజీవాత్ముఁడగుచు।
నిత్యైకరూపుఁడై నిజజగస్థుఁడై పద్మాయతాక్షుఁడై భర్గుఁడగుచు।
దేవుఁడై శ్రీవాసుదేవుఁడై ప్రణవమై, భూరిసృష్ట్యవనాంతకారియగుచు।
నవ్యక్తమై వ్యక్తమై స్థూలసూక్ష్మాత్ముఁడై, యేకరూపుఁడై, యాద్యుఁడగుచు॥

గీ॥ జగములకుమూలభూతుఁడై, సకలలోక, ములకునాధారమై, సర్వమునకు నంత।
రాత్మయై,యణువులకును నణువగుచును, వెలయునేదేవుఁడాదేవు విష్ణుఁగొలుతు॥

వ॥ ఇవ్విధంబున జగదీశ్వరుఁడగు శ్రీ విష్ణుదేవునకు మ్రొక్కి చెప్పెద. తొల్లి దక్షాది మునులకు పితామహుండుచెప్పె. ఆ దక్షాదిమునులు నర్మదాతటంబున సార్వభౌముండగు పురుకుత్సునకుం జెప్పిరి. అప్పురుకుత్సుండు, సారస్వతునకుంజెప్పె నాసారస్వతుండు నాకుంజెప్పె॥ 68

గీ॥పరుఁడు,పరులకుఁబరముఁడై, ప్రబలమహిమఁజెలఁగుపరమాత్ముఁడాత్మసంస్థితుఁడు, వర్ణనాది వినిర్దేశవర్జితుండు, సిద్ధగతి నూర్మిషట్కంబుచెందకుండు॥ [రూప।

వాసుదేవతత్త్వము.

క॥ జగములలోపలతా, న, జ్జగములుతనలోపలను ప్రశస్తినిలుచుటక।
నిగమాంతవేదులెన్నుదు, రిగణితగతి"వాసుదేవుఁ"డనిమునినాథా॥ 70

వ॥ అవ్వాసుదేవతత్త్వంబు నిత్యంబును, నజంబును, నక్షరంబును, నవ్యయంబును నేకస్వరూపంబును, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపంబును, హేయగుణప్రతిభటంబును, నిర్మలంబుననగు పరబ్రహ్మంబు. ఆ బ్రహ్మంబునకుఁ బురుషుండును, ప్రధానంబును, వ్యక్తంబును, కాలంబును ననునాల్గురూపంబులు, వీనికన్నపరంబయి శుద్ధంబైన యవ్విష్ణుపరమపదంబును సూరిజనంబులు చూతురు; ఇప్పురుష ప్రధానవ్యక్తకాలంబులను బ్రహ్మరూపంబులు ప్రతిసర్గంబునందును వ్యక్తి సద్భావహేతువులై వర్తిల్లు. విష్ణుదేవుండు క్రీడించు బాలకుండునుంబోలె వివిధంబున బహురూపంబులఁ జేష్టించు॥ 71

చ॥ అనయము నిత్యమై సదసదాత్మికమై, యతిసూక్ష్మమైకడున్
ఘనమగుచున్న తత్ప్రకృతి పెద్దలుచెప్పుదురాగమార్థముల్।

గనుఁగొనుచున్ బ్రధానమని, కావుననింతకుఁ గారణమ్మ స
జ్జనసుత యాప్రధానము, నిజంబు తలంపఁ బ్రపంచకోటికిన్ ॥ 72

క॥ అవ్యక్తమనెడునామము, సువ్యక్తంబగుచుఁదనకుఁజొప్పడఁగా, స।
ర్వవ్యాపియై ప్రధానము, దివ్యమహిమ వెలయుచుండు ధీరప్రవరా! ॥ 73

వ॥ ఆప్రధానతత్త్వంబక్షయంబు, నాన్యథాధారం బమేయం బమలంబు, ధ్రువంబు, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధరహితంబు, త్రిగుణంబు, జగత్కారణంబు; అనాదిప్రభవాప్యయంబు, వ్యాప్తంబునునని బ్రహ్మవాదులు చెప్పుదురు॥ 74

ఉ॥ రేలుఁబగళ్లునాకసము, పృథ్వి, తమంబు వెలుంగుఁగాక యు
ద్వేలత రేంద్రియంబులకుఁ దెల్లముగాక, నిజప్రధానలీ।
లాలలితుండు పూరుషుఁడు శ్లాఘ్యత బ్రహ్మసమాఖ్యనొప్పుభ
వ్యాలఘుచిత్స్వరూపమహిమాస్పదమై మునిలోకపూజితా ॥ 75

క॥ వెలయఁగవ్యక్తమలీల, ప్రలయంబున నణఁగి మగుడఁ బ్రకృతిభవంబై ।
నిలుచుట నిసర్గమదితా, నలవడు ప్రాకృతమనంగ, నధికస్ఫూర్తిన్ ॥ 76

మ॥ కమలాధీశుఁడు సుమ్ము మౌనివర! యికాలంబుచర్చింప, న
తము లేదాదియులేదు, దీనికి ననూనత్వంబునన్ సర్గసం।
యమసంస్థానము లిందుచేనెపుడు సమ్యక్ప్రవృత్తి సచ్ఛిన్న భా
వములై వర్తిలుఁజువ్వె యెల్లపుడు దివ్యల్లీలసంధిల్లగన్ ॥ 77

సృష్టిక్రమము.

వ॥ ఇట్లు ప్రవర్తిల్లుచుండ గుణసామ్యంబున నప్పురుషుండు పృథక్సంస్థితుండై యుండ విష్ణుస్వరూపంబైన కాలంబుపరివర్తించు. అప్పుడు పరబ్రహ్మంబును, పరమాత్మయు జగన్మయుండును, సర్వభూతేశ్వరుండును, సర్వాత్మయుఁ పరమేశ్వరుండును నగు శ్రీహరి సర్గకాలంబున స్వేచ్ఛాప్రధానపురుషుల యందుఁ బ్రవేశించి క్షోభంబు నొందించును. అట్లు క్షోభంబునొంది క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితంబైన ప్రకృతివిశేషంబువలన మహత్తత్త్వంబు పుట్టె. గుణమేళనంబునఁ ద్రివిధంబయ్యె. త్వక్కుచేత బీజంబువలె బ్రధాన తత్త్వంబుచేత మహత్తత్త్వం బావరింపంబడు. అమ్మహత్తత్వంబువలన వైకారికంబును, తైజసంబును, భూతాదియు నన గుణమేలనంబున నహంకారంబు త్రివిధంబై వర్తిల్లును. అందుఁ దామసంబైన భూతాదియను నహంకారంబు వికృతినొంది శబ్దతన్మాత్రంబువలన శబ్దలక్షణంబైన యాకాశంబు పుట్టె. భూతాదిచేత నావరింపఁబడు నయ్యాకాశంబు వికృతినొంది స్పర్శమాత్రంబు పుట్టించె,

దానివలన మహాబలవంతంబై స్పర్శగుణంబైన వాయువుపుట్టె. ఆకాశంబుచే నావరింపఁబడు నావాయువు వికృతినొంది రూపతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దాని వలన రూపగుణంబైన తేజంబుపుట్టె. వాయువుచే నావరింపఁబడు నాతేజంబు వికృతినొంది రసతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన రసగుణంబులైన జలంబులు పుట్టె. తేజంబుచే నావరింపఁబడి యాజలంబు వికృతినొంది గంధమాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన గంధగుణంబైన పృథివిపుట్టె. ఇది తామసాహంకా రంబువలనఁ బుట్టిన భూతతన్మాత్ర సృష్టియనంబరగు॥ 78

సీ॥ అనఘాత్మ తైజసంబను నహంకారంబు, వలన నింద్రియములు గలిగెనవియుఁ।
జెప్పెద, శ్రోత్రంబు జిహ్వయు నేత్రంబు, నాసిక త్వక్కు-మనంబు ననఁగ।
నాఱును బుద్ధీంద్రియంబులు శ్రవణాదిసిద్ధికై కలిగె నూర్జితము లగుచుఁ।
బరిపాటి వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ, ములగు కర్మేంద్రియంబులు మునీంద్ర!

గీ॥ యుక్తి శిల్పాదిసిద్ధికై యొనరు నివియు, వినుమువైకారికం బన విశ్రుతిగను।
నయ్యహంకారమునఁ బుట్టె నఖిలమైన, దేవతాసర్గమీరీతి దెలిసికొనుము॥ 79

వ॥ ఇట్లు వైకారికాహంకారంబు వలన నింద్రియాధిదేవతలుపుట్టిరి. ఆకాశ వాయుతేజస్సలిలపృథువులు శబ్దాదిగుణసంయుతంబులై శాంతంబులును, ఘోరంబులును, మూఢంబులును, విశేషంబులును నై పృథగ్భూతంబులై యుండు, అన్యోన్య సంయోగంబు నొంది ప్రజల సృజించు॥ 80

సీ॥ తెలివితోఁ బూరుషాధిష్ఠితత్వమున, నవ్యక్త మహదనుగ్రహంబువలన।
మహదాదు లత్యంత మహిమ నండంబు నుత్పాదించు,నది పరిపాటి పెద్ద।
యగుచు బుద్బుదతుల్యమై భూతసమితిచే, నభివృద్ధమగు జలాభ్యంతరమున।
బ్రహ్మస్వరూపమై పరగు విష్ణున కది, తలపోయ ప్రాకృతస్థాన మయ్యె॥

గీ॥ నందుఁజతురాననుండయ్యె నబ్జనేత్రుఁ, డుల్బమునురాచలముజరాయువున గాని।
గర్భజలము సముద్ర సంఘములు నయ్యె,నధికవిస్మయ మొదవ బ్రాహ్మణ వరేణ్య!॥

క॥ గిరిసాగరాంతరీప, స్ఫురితసురాసురమనుష్యపూర్ణములై భా।
సురలీల జగములెల్లన్ ; బరిపాటిం గలిగెనందుఁ బరమమునీంద్రా॥ 82

వ॥ అయ్యండంబు బహిర్భాగంబున నుత్తరోత్తరదశగుణితములైన వారివహ్ని వాయువ్యోమభూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనెడు సప్తావరణంబుల చేతను నారికేళఫలాంతర్బీజంబు బాహ్యోపకంబులచేతంబోలెఁ బరివృతంబగుచు నుండు ; అందు రజోగుణకలితుండై విశ్వేశ్వరుండైన హరి బ్రహ్మత్వంబుదాల్చి యాజగత్సృష్టియందుఁ బ్రవర్తించు. సత్త్వగుణకలితుండై సృష్టంబైన

జగంబు విష్ణుత్వంబునం బాలించు; తమోగుణకలితుండై యతి భీషణంబైన
రుద్రరూపంబు దాల్చి యఖిలభూతంబుల భక్షించు; ఇవ్విధంబున॥ 83

సీ॥ అఖిలంబు మ్రింగి యేకార్ణవంబున, నాగ పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి।
యోగనిద్రారూఢినొంది మేల్కనిపున, సృష్టి గావించు స్రష్టత్వ మొంది।
సృష్టిరక్షణనాశకృత్యంబులకు బ్రహ్మ, విష్ణు రుద్రాఖ్యలుద్వృత్తిఁ దాల్చు।
ప్రమదంబుతోడుత భగవంతుఁడగుజనార్దనుఁ డొక్కరుఁడెను వ్యాసమునివరేణ్య॥

గీ॥ భూతములునింద్రియమ్ములుపూరుషుండు,కూడఁగనుపట్టు,జగమునుగుణచయంబు
మహదహంకారములునుశ్రీమత్పయోజ,పత్రనేత్రుండెనుమ్ముతప్పదునిజంబు॥ 84

వ॥ అని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 85

గీ॥ అప్రమేయంబు నిర్గుణం బమలతరము, పరము శుద్ధంబు నైనట్టి బ్రహ్మమునకు।
కలిగెనేలీల సృష్ట్యాదికర్తృకత్వ, మానతీయంగవలయు సంయమివరేణ్య॥ 86

వ॥ అనినం బరాశరుం డిట్లనియె॥ 87

సీ॥ యత్నంబు చేయు బ్రహ్మమునకు శక్తులు, సహ్యభావము లెడ సంభవించు।
కొలఁదిడఁగారాక, గోచరింపఁగరాక, సర్గాదివైభవ శక్తులమరుఁ।
బావకునకునెట్లు పరగునుష్ణతి యట్లు, బ్రహ్మంబునకు శక్తి పటిమను వ్వొ।
నారాయణుండు తా నలినాసనుండను, భూమికతాల్చి సంపూర్ణమహిమ॥

గీ॥ నాతనికి నిజమానంబు చేత వర్ష, శతము పరమాయువది రెండు సగములైన।
నొకటిపూర్వ పరార్థమా, నొకటియెన్ని,కొన ద్వితీయపరార్థమా,మునివరేణ్య॥88

కాలవిభాగము.

చ॥ కనుఁగొన విష్ణురూపమగు కాలము సుమ్మిటులై ప్రవర్తిలున్
మునుపు తదీయవైభవము మోదముతో నెఱిగించినాఁడనీ।
కనఘ! చరాచరంబులకు నన్నిటికిన్ పరిణామకారియై
వినుతికి నెక్కు తత్క్రమము, విస్తరలీల నెఱుంగఁగాఁడగున్॥ 89

వ॥ పదేను నిమేషంబు లొక్కకాష్ఠ, ముప్పదికాష్ఠ లొక్కకళ, ముప్పదికళలొక్క
ముహూర్తంబు. ముప్పది ముహూర్తంబులు మనుష్యమానంబున నొక్క
యహోరాత్రంబు. పదియేనహోరాత్రంబు లొక్కపక్షంబు, రెండుపక్షంబు
లొక్కమాసంబు. ఆఱుమాసంబు లొక్కయయనంబు. అవిదక్షిణోత్తర
సంజ్ఞలం గలరెండు సంవత్సరంబు. అందు దేవతలకు దక్షిణాయనంబు
రాత్రియు, నుత్తరాయణంబు పగలునునగు. ఇట్లు దేవతా పరిమాణంబునఁ

బండ్రెండువేల వర్షంబులు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞితంబైనయొక్క చతుర్యుగంబగు. అందు కృతయుగంబునకు నాల్గువేలు. త్రేతాయుగంబునకు మూఁడు వేలు. ద్వాపరంబునకు రెండువేలు. కలియుగంబునకు వేయిదివ్య సంవత్సరంబులని చెప్పుదురు. కృతయుగపూర్వసంధ్య నన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నన్నూఱు, త్రేతాయుగ పూర్వసంధ్యమున్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబుమున్నూఱు; ద్వాపరయుగసంధ్య యిన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నిన్నూఱు, కలియుగ పూర్వసంధ్య నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నూఱు దివ్యవర్షంబులు. ఇట్లు యుగ సంధ్యా సంధ్యాంశంబులు పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు నొక్క చతుర్యుగంబగు. సంధ్యా సంధ్యాంశంబుల మధ్యకాలంబు యుగాంతం బనంబరగు. ఇట్లు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞలంగల నాల్గుయుగంబులు నొక్క చతుర్యుగంబనంబరగు. అట్టి చతుర్యుగ సహస్రంబు బ్రహ్మకు నొక్క దివసంబగు. అట్టి దివసంబునందు చతుర్దశమనువులు పుట్టుదురు. వారికాలంబు వినుము. సప్తఋషులు సురలుఁ మనువునకును బుత్త్రులైన నృపతులు నేకకాలంబున సృజింపంబడి యేకకాలంబున సంహృతులగుదురు. వీరలకాలంబు డెబ్బదియొక్క దేవతాయుగంబు. అది మనుష్యమానంబున ముప్పదికోట్లునరువదియేడు లక్షలు నిరువదివేలు వత్సరంబు లవిచతుర్దశగుణితంబైన బ్రహ్మకు నొక్క పగలు. అప్పగటి చివర, నైమిత్తికప్రళయం బనంబరగు, అందు॥ 90

చ॥ విలయదవానలచ్ఛటల, వేఁడిమి భూర్భువరాదిలోకముల్
కలయఁగఁ బర్వ, తాపమునఁ గ్రాఁగి, మహర్నిలయుల్ నశిన్ జను।
స్థలమున కేగి రంత, నతిదారుణలీల మహానిలోత్కరం
బులజగ మెల్లముంచె, పరిపూర్ణ మహార్ణవవారిపూరముల్ ॥ 91

క॥ ఆయేకార్ణవమున ఫణి, నాయకశయనమున బద్మనాభుఁడు నెలయున్।
దోయజభవసంజ్ఞ జగం, బాయతగతి మ్రింగి, యోగులభినుతిసేయన్ ॥ 92

వ॥ దినప్రమాణమైన రాత్రిచనినఁదదంతంబున నెప్పటియట్ల జగంబుల సృజించు. ఇట్లు బ్రహ్మకుఁ దత్ప్రమాణంబున వర్షశతంబు పరమాయువగు. అందుసగంబు పూర్వపరార్థంబు నతిక్రమించె. తదంతంబున పద్మకల్పంబన విశ్రుతంబయ్యె. ఇప్పుడు ద్వితీయపరార్థంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. కల్పంబు వారాహంబనం బరగు నని చెప్పి మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 93

గీ॥ అనఘచరిత ! యతీతకల్పావసాన, మున నిశానుప్తుఁడై లేచి వనజభవుఁడు।
సత్త్వసమధికుఁడగుచుశూన్యత్వమందు, లోకమీక్షించితనయాత్మలోఁదలంచి॥

వ॥ బ్రహ్మస్వరూపియైన నారాయణుంగూర్చి యమ్మంత్రంబుదాహరించె॥ 95

శ్లో॥ ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తా ఆపోవై నరసూనవః ।
అయనంతస్య వాః పూరం తేన నారాయణ స్స్మృతః ॥ 96

క॥ ఆరయ నరసూనులగుట, నారములన జలములమరు, నారములయనం ।
బై రాజిల్లుకతంబున, నారాయణుఁ డనఁగఁ బద్మనాభుఁడు వెలయున్ ॥ 97

వ॥ అనితలంచి విశ్వంభర యంభోంతర్గత యగుట యెఱింగె నప్పుడు॥ 98

సీ॥ తనువు విదర్చ సంస్తబ్ధ తనూరుహాళీ, ద్గతి నజాండంబు రంధ్రములు వ్రోవ ।
వాలధి త్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాద్రి యవలికేగ ।
ఘుర్ఘురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాకని, ర్ఘాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ ।
అడుగువెట్టిన ఖలోదగ్రఖురాఘతు, ట్టనగేంద్రములైనఁ దునిసిపోవ॥[హిమఁ।

గీ॥ హరియె యజ్ఞత్రయీమయంబైన ఘోణి, రూపధేయంబుదాల్చి, యారూఢమ
దనుజనుస్థానవాసులై మునులుపొగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిఁజొచ్చె ॥

వ॥ ఇట్లు మత్స్యకూర్మాదిరూపంబులుదాల్చి జగద్ధితంబొనర్చు నీశ్వరుండు, యజ్ఞ
వరాహరూపంబుదాల్చి రసాతలగతియైన విశ్వంభరడాసిన నద్దేవియుఁ బ్రణ
మిల్లి భక్తివినయవినమితోత్తమాంగయై యిట్లని నుతించె ॥ 100

గీ॥ శంఖచక్రగదాధరా ! సర్వభూత, మయ ! జగన్నాథ ! నీకునమస్కరింతు ।
ప్రేమతోల్లియు నను నుద్ధరించితి వను, కంప నిప్పుడు నను నుద్ధరింపవయ్య ॥

క॥ ఏమొదలగు భూతంబులు, దామోదర ! తావకాంశధరములుగావే ।
వేమరునీ కిదె మ్రొక్కెద, శ్రీమహిళానాధ యుద్ధరింపుముననున్ ॥ 102

సీ॥ పరమాత్మ ! ప్రకృతిరూపక ! పూరుషాకార, ! మహదహంకారతన్మాత్రభూత ।
కాలేంద్రియాత్మక ! కలుషనాశన ! జనా, ర్దన ! సర్గవిలయసంస్థానకార్య ।
నిపుణ ! గోవింద! మానితగుణాధార, ! నిర్గుణైక ! కొనునాదుమ్రొక్కులివుడు।
తల్లివిదండ్రివి దాతవు భర్తవు, పోషకుండవు జగంబులకునెల్ల ।

గీ॥ లీలనేకార్ణవంబైనవేళ భోగి, భోగపర్యంకతలమునఁ బూర్ణమహిమఁ ।
బవ్వళింతువునీకన్న పరముఁడొకఁడు, కలఁడె, చర్చించిచూడ, జగన్నివాస ! ॥

క॥ వనజాక్ష ! వాసుదేవా, ! నినుగొలువకదొరకనేర్చు నేమర్త్యునకున్ ।
వినుతవిముక్తివధూసం, గనికామసుఖానుభవవిక స్వరలీలల్ ॥ 104

క॥ కనునవి, వినునవి, మనమున ననయముఁదలపోయఁ గొలఁదిదైనవి, బుద్ధిం ।
బనుపడనిశ్చితమైనవి, మునినుతభవదీయరూపములుచర్చింపన్ ॥ 105

క॥ అరయనాధారమై, స్రష్టవై యుపాశ్రి, యంబవై, యాత్మవై నాకునప్రమేయ !
యుందుదువు నీవు,దానిచేనొనరుదేను, మాధవియనంగనత్యంతమహిమవెలయ॥

క॥ జ్ఞానస్వరూపజయ, ! నిత్యానుపమానందగుణ ! జయ ! నిరుపమదయా !
ధీనమనోంబుజ ! జయ, ! లక్ష్మీనారీ రమణ ! జయ ! సమేధితశౌర్యా ॥ 107

వ॥ యజ్ఞంబును, వషట్కారంబును, ఓంకారంబును, అగ్నులును, వేదంబులును, తదంగంబులును, యజ్ఞపురుషుండును, సూర్యాదిగ్రహంబులు, నఖిల నక్షత్రంబులును, మూర్తామూర్తంబులును, దృశ్యాదృశ్యంబులును నీవ; యిట్లుసర్వేశ్వరుండవైన, నీకునమస్కారంబు ॥ 108

చ॥ అని వసుధాపురంధ్రి, వినయాతిశయంబునఁ దన్నునీగతిన్
వినుతులుసేయ మెచ్చి, పృథివీధరుఁడుద్ధత శుద్ధసామని।
స్స్వనఘనఘుర్ఘురారభటి సారెకుఁజేయుచు దంష్ట్రికాంచలం
బునవడినెత్తి తెచ్చె నతిమోదమెలర్పవసుంధరాసతిన్ ॥ 109

చ॥ సురుచిరదంష్ట్రచే, ధరణినుస్థితఁజేసి రమావధూమనో
హరుఁడువిదిర్చె వేదమయమైన శరీరము స్తబ్ధతాతిభీ।
కరవరరోమఘాతములఁ గంజభవాండము తూఁట్లువ్రోవనా
హరి, నడసీయ రోమనిచయాంతర సంస్థితులైననన్మునుల్ ॥ 110

వ॥ జనస్థాననివాసులైన సనందనాదులు భక్తినమ్రకంధరులై ధీరతరోద్ధతేక్షణుండైన యద్ధరాధరుని నిట్లనిస్తుతియించిరి॥ 111

క॥ పరమేశ ! కేశవాచ్యుత, ! వరశంఖగదాసి చక్రవర్ణితబాహా !
పరిఘు ! జగదుద్భవస్థితి, పరిహృతికారణచరిత్ర పాలించుమమున్ ॥ 112

సీ॥వేదముల్పాదముల్,విశదదంష్ట్రికలుయూ,పములు,యజ్ఞములుదంతములు,చితులు।
వక్త్రంబు,జిహ్వాపావకుఁడురోమంబులు, కుశసముత్కరము, లక్షులు, దివంబు।
రాత్రియు, స్థూలశిరంబు బ్రహ్మపదంబు, సకలసూక్తంబులు సటలు, ఘ్రాణ।
మతులహవిస్సు, గండతలముల్స్రుక్కులు, మహితనాదంబు సామస్వరంబు॥

గీ॥ తనువుప్రాగ్వంశ,మఖిలసత్రములుసంధు, లిష్టములుపూర్తములు, చెవులిద్ధమహిమ
వెలయు దేవరవారికి వేదవేద్య, ! యజ్ఞపూరుష ! వికచపద్మాయతాక్ష ॥ 113

ఉ॥ పన్నగశాయి ! భక్తజనపాలనఖేలనలోల ! లీల నీ
యున్నత దంష్ట్రికాగ్రమున నున్నవసుంధర చూడనొప్పె, సం।
పన్నపయోరుహాకరనిమజ్జనకేళికవేళఁ గోరపై
నున్న సమున్నపంకిలపయోరుహిణీనవపత్రమోయనన్ ॥ 114

గీ॥ వింతగ భవత్పదక్రమాక్రాంతమయ్యె,నంతయు,ననంతపదము,శ్రీకాంతకాంత! ।
తావకీనవపుర్వ్యాప్తమైవెలసెను, రోదసీగహ్వరంబు నిర్బాధ మహిమ ॥ 115

వ॥ దేవా! నీవొక్కరుండవే పరమార్థంబవు. నీప్రభావంబున చరాచరాత్మకంబైన జగంబు వ్యాప్తంబయ్యె, జ్ఞానాత్మకుండవైన నీరూపంబైన జగంబు నందఱు బుద్ధిలేక యర్థస్వరూపంబుగాఁ జూచి మోహంబున మునుంగుదురు. కొందఱు జ్ఞానవిదులు శుద్ధచేతస్కులై యిజ్జగంబు జ్ఞానాత్మకంబుగాఁ జూతురు. సర్వాత్మకుండును, పరమేశ్వరుండును నైన నీవు ప్రసన్నుండవై యిద్ధర నుద్ధరించి మాకు సుఖంబు సేయుమనిరంత ॥ 116

చ॥ మొనసి, సనందనాది మునిముఖ్యులు తన్నునుతింపఁ, బద్మలో
చనుఁడు మహార్ణవంబుపయి సాగరమేఖలనిల్పె, నప్డు మే।
దినియు మునుంగదయ్యె, నతిదీర్ఘవిశాలత, నంబురాశిలో
ననువుగ నెప్పటట్ల సమమై తగె, ద్వీపసరిద్ధరాఢ్యమై ॥ 117

మ॥ మును, సర్గాంతమునన్, లయాగ్నిశిఖలం, మోఘక్రియం, గాలి పో
యినభూమీధరకోటి, దివ్యతరభూయిష్ఠప్రభావంబునన్ ।
వనజాతాక్షుఁడు తొంటియట్ల, చెలువొందన్ నిల్పెఁ, బద్మోద్భవుం
డనునామంబు ధరించి తాన మహనీయామోఘసంకల్పుఁడై ॥ 118

వ॥ ఇట్లమోఘవాంఛితుండైన, ధరాధరుండు, బ్రహ్మరూపధరుండును రజోగుణావృతుండునై, భూవిభాగంబు చేసి, సప్తద్వీపంబులు యథాప్రకారంబున నేర్పరించి, భూరాదిచతుర్లోకంబులు తొల్లిటి యట్ల యేర్పరించి, సృజ్యశక్తులు ప్రధానకరణీభూతంబులుగా, సమస్తజనంబుల సృజించెనని శ్రీపరాశరుండానతిచ్చిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 119

క॥ దేవఋషిపితృదనుజమ, ర్త్యావళులన్, వృక్షతిర్యగాదుల నా రా।
జీవభవుఁ డే విధము వాఁ, డై వెలయ సృజించె, చెప్పుమయ్య, తెలియఁగాన్ ॥

మ॥ అనినన్, శక్తికుమారుఁడిట్లనియెఁ గల్పాదిన్ సిసృక్షుత్వచిం
తనఁబద్మాసనుడుండ సర్గమపుడుద్భంబయ్యె, నుద్యత్తమో ।
ఘనమై, బుద్ధివివర్జితంబయి, సమగ్రంబై నగాఖ్యాకమై
వినుతప్రక్రియజూడఁ బెంపెసఁగియుర్వీదేవచూడామణీ! ॥ 121

వ॥ తమంబును, మోహంబును, మహామోహంబును, తామిస్రంబును, అంధతామిస్రంబును, అనునైదు పర్వంబులుగల యవిద్య ప్రజాపతివలనఁ బ్రాదుర్భవించె. అదియ పంచధావస్థితంబై బహిరంతరంబుల, అప్రకాశంబై, సంవృతాత్మకంబై, నగాత్మకంబైన సర్గంబై పుట్టె, ముఖ్యసర్గంబునంబరగె. ముఖ్యంబులుగదా నగాదులు. అప్పుడప్పితామహుం డాముఖ్యసర్గంబవలోకించి

మఱియు సాధకంబైన సర్గాంతరంబు తలంచుచుండ, నతనికిఁ దిర్యక్సర్గం బభివర్తింప నందువల్లఁ దిర్యక్సర్గంబు పశ్వాదులు తమఃప్రాయంబులు, నవేదులు, నుత్పథగ్రాహులు నజ్ఞానులు, జ్ఞానమానులును, అహం మానులును, అంతఃప్రకాశంబులు, పరస్పరావృతంబులు నష్టావింశ ద్విధాత్మకంబులునై పుట్టెను. ఆతిర్యక్సర్గం బస్యసాధకంబుగాఁ దలంచి సర్గాంతరంబు తలంచునజునకు నూర్ధ్వశ్రోతంబు ప్రవర్తించిన నందువలన సాత్త్వికంబైన దేవసర్గంబుపుట్టె. వారు సుఖప్రీతిబహుళులును, బహిరంతరం బుల ప్రకాశులును, అనావృతులును, తుష్టాత్ములునునై వెలుంగుదురు. ఆదేవ సర్గంబుచూచి పరమప్రీతిసంపన్నుండై, పుండరీకాసనుండు వెండియుసర్గాం తరంబు చింతించుచుండ, నర్వాక్ శ్రోతంబు ప్రవర్తింప నందువల్ల తమోరజో ఽధికంబును, దుఃఖబహుళంబును పునఃపునఃకారియు, బహిరంతఃప్రకాశం బునునైన మనుష్యసర్గంబుపుట్టె. బ్రహ్మకు ప్రథమంబు మహత్సర్గంబు. ద్వితీ యంబు తన్మాత్రభూతసర్గంబు. తృతీయంబు వైకారికంబును, నైంద్రియకం బును. చతుర్థంబు ముఖ్యసర్గంబు. పంచమంబు తిర్యక్ సర్గంబు. షష్ఠంబు దేవ సర్గంబు. సప్తమంబు మానుషసర్గంబు. అష్టమం బనుగ్రహసర్గంబు. నవమంబు కౌమారసర్గంబు. ఈతొమ్మిదిసర్గంబులును జగన్మూలహేతువులగునని సంక్షేప ప్రకారంబునఁజెప్పి సవిస్తరంబుగా వినందలంచిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 122

క॥ ప్రాచీన కర్మభావితు, లై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుర్ నిరంతరసంసా।
రాచితులగుదురు, చెప్పఁగ, నీచాదము చిత్తవృత్తి నెఱుగుదు రార్యుల్ ॥ 123

గీ॥ అమరతిర్యఙ్మనుష్యాచరములబొడమఁ, జేయునజునకు మానస సీమఁబుట్టి।
రాత్మజులు,వారిచేజగంబంతయునుస,ముద్ధితంబయ్యెవినుమునన్మునివరేణ్య॥ 124

క॥ జలములలో మునిగిన, యజ్జలజాసను జఘనసీమ, జనియించిరి ని।
శ్చలధైర్యు లసురవరు లతి, బలవంతులు తామసప్రబలమానసులై ॥ 125

క॥ వనజభవుండునుసవు డ, త్తనువిడువఁగ రాత్రియగుచుఁ దనరె నది వినూ।
తనగతి, రాత్రుల బలియుట, దనుజవరులు దానచేసి ధర్మప్రవణా !! ॥ 126

చ॥ అనఘ పితామహుండు వపురంతరమొంది సృజించె, సత్త్వయు
క్తిని, సురకోటి నంత, నిజదేహము త్యక్తముసేయ నాక్షణం।
బున దినమయ్యె, దేవగణముల్ దినభాగమునందు నొందు పెం
పును బలముర్ మునిప్రవర ! పూనె విధాతయు నన్యదేహముర్ ॥ 127

గీ॥ అందుఁ బితరులు జనియింప నబ్జభవుఁడు, విడిచెఁద త్తను వదియును వెలసెనంధ్య
యనఁగ, ద్విజకోటిచే సేవ్యయగుచు నెపుడుబ్రహ్మయునునంత దేహాంతరంబుఁదాల్చె॥

క॥ వినుము రజోధికమగున, త్తనువువలన మనుజకోటి తద్దయుఁ బొడమెన్
వనజజుఁడు విడువ దఁనువది, వినుతజ్యోత్స్నాభిధాన విశ్రుతిఁగాంచెన్ ॥ 129

వ॥ జ్యోత్స్నారాత్ర్యహస్సంధ్యలు నాలుగును బ్రహ్మశరీరంబులుగా నెఱుంగుము. మఱియు రజోమాత్రాత్మికయగు తనువు ధరించియున్న యన్నలినాసనునకు క్షుతంబు వొడమె, నందువలన నంధకారంబునందు క్షుత్క్షాములు విరూపులు శ్మశ్రుముఖులు నైన వారుపుట్టి ధాతంజుట్టుముట్టి, మాంరక్ష రక్ష యనిపలుకుటం జేసి రాక్షసుల నంబరగిరి. కొందఱు భక్షింతమను జక్షణంబు వలన యక్షులనఁ బుట్టిరి. వారి నప్రియంబులం జూచుధాత కేశంబులు విశీర్ణంబులై తలకెక్కి విసర్పించు కతంబున సర్పంబులుపుట్టి హీనంబు లగుట నహులనం బరఁగె. అంత క్రోధావిష్టుండై, జగత్స్రష్ట కపిలవర్ణంబులును నుగ్రంబులును, బిశితాశనంబులగు భూతగణంబుల నిర్మించె నంగంబువలన గంధర్వులను, వయస్సువలనఁ బక్షులను, వక్షంబువలన మేషంబుల, ముఖంబువలన నజంబుల, నుదరంబుల వలననుఁ బార్శ్వంబుల వలనను గోవులను, పాదంబుల వలన నశ్వమాతంగ రాసభగవయ మృగంబులను, నుష్ట్రాశ్వతర న్యంకువులను, రోమంబులవలన ఫలమూలినులగు నోషధులం గల్పించె, నిట్ల కల్పాదిత్రేతాయుగ ముఖంబున నిర్మించి ॥ 130

గీ॥ గోవు నజమును పురుషుండు గొఱియ గుఱ్ఱి, మశ్వతరగర్దభంబులు ననఁగ నేడు।
గ్రామ్యపశువులనధ్వరకార్యమునకు, ధాత నియమించెకుశలసంధాతయగుచు॥131

ఉ॥ ఓపరమర్షివర్య ! కమలోద్భవుఁడధ్వరకార్యభారను
శ్రీపరిమాణామమెుప్ప విభజించె నరణ్యపశువ్రజంబు గాం।
తాపరలీల నెన్నికకు సప్తవిధంబుల భూతధాత్రిపై
శ్వాపదవానరద్విఖురసామజపక్షిజలేచరాహులన్ ॥ 132

సీ॥ ఋక్కువహంబు త్రివృద్రథంతరము ల, గ్నిష్టోమగాయత్రినియమవిధులు।
యజురాగమంబుస్తోమాధ్వరత్రైష్టుభం,బులుబృహత్సామోక్థ్యముల తెఱంగు।
సామంబు జాగతచ్ఛందంబు సోమంబు, వైరూప మతిరాత్రవర్తనంబు।
సమధికాధర్వ మార్యమణమానుష్టుభ, చ్ఛందంబు వైరాజసారసరణి॥

గీ॥ ఘనుఁడు రాజీవభవుఁ డనుక్రమనిరూఢి, యొనర ప్రాగ్దక్షిణప్రతీచోత్తరాస్య।
నీరజంబులవలనఁబూని కెసృజించె, సాంద్రవిభవంబుమీరమునీంద్రచంద్ర॥133

వ॥ ఇట్లు దేవాసురపితృమనుష్యుల నానావిధభూతంబుల సృజించి మఱియు సంక
ల్పంబున యక్షపిశాచగంధర్వాప్సరోగణనరకిన్నరరక్షోవయఃపశుమృగంబుల
నవ్యయవ్యయంబులైన స్థావరజంగమంబుల సృజియించె. ప్రాచీనకర్మం
బులు బీజంబులుగా వేదశబ్దంబులవలన నెఱింగి నామరూపంబులు కల్పించు.
ఇట్లు ప్రతిసర్గంబునందును సిసృక్షాశక్తియుక్తుండై సృజ్యశక్తిప్రేరితుండై
సృజించుచుండునని చెప్పిన మైత్రేయుండిట్లనియె. 134

క॥ మునివర ! యర్వాక్స్రోతో, జనితులుమానవులు వారిజన్మంబులవెం ।
పును వర్ణములునుగర్మము, లనూనగుణములును జెప్పవయ్య తెలియఁగాన్ ॥ 135

వ॥ అనినఁ బరాశరుండిట్లనియె ॥ 136

సీ॥ కల్పించె నాస్యపంకజముల సత్త్వైక, గుణగరిష్ఠులను బ్రాహ్మణులఘనుల ।
కలిగించె వక్షంబువలన రజోగుణా, ధిక్యభాసురుల, క్షత్రియకులజుల ।
నిర్మించె తొడల నున్నిద్రరజస్తమో, వశ్యమానసుల సద్వైశ్యవరుల ।
పుట్టించె పదముల భూయిష్ఠతామస, గ్రస్తవిగ్రహుల శూద్రప్రవరుల ॥

గీ॥ పద్మగర్భుండు యజ్ఞనిష్పాదనార్థ, మనఘవీరలు యజ్ఞసాధనము సువ్వె ।
యజ్ఞములఁ దృప్తులై సురలడిగినపుడు, వృష్టియొనఁగూర్ప బ్రతుకుదు రెల్లప్రజలు ॥

మ॥ వినుతాచారులు, నైజకర్మనిరతుల్, విఖ్యాతధర్ముల్ యశో ।
ధనులంతఃకరణాతినిర్మలులునై ధాత్రీజనుల్ కోరిన ।
ట్లనసర్గంబపవర్గముం గనుచు వేడ్కం బెక్కుకాలంబు లి ।
ట్లనఘ ప్రక్రియనుండ నంతట సమగ్రాశ్చర్య సంపాదియై ॥ 138

క॥ హరిరూపమైన కాలము పరిపాటిం జనులయందుఁ బడవైచు నుని ।
ష్మగపాపబీజ మది యు, ద్ధురగతికడుఁ బ్రబలె బహుళదోషాస్పదమై ॥ 139

గీ॥ కర్మతతులుఫలింపక ధర్మసరణి సాగక, విశేషసిద్ధులు సంభవింప । [కొనియె॥
కపుడుజనసంఘములకు పాపాభిభవము, మించద్వంద్వాదిదుఃఖముల్ ముంచు

క॥ వనగిరిజలకృత్రిమ దుర్గనికరములుపట్టణములు ఖర్వటములువెం ।
పెనయ రచియించియందుల,ననువుపఱచుకొనిరి తగుగృహంబులుతమకున్ ॥141

వ॥ ఇట్లు శీతాతపాదిబాధాప్రశమనంబునకుఁ బ్రతీకారంబుగా గృహాదికంబు నిర్మిం
చుకొని జీవనోపాయంబునకై వ్రీహులు, గోధుమలు,యవలు,అణువులు,తిలలు,
ప్రియంగువులు, ఉదారంబులు, కోద్రవంబులు, సతీనకంబులు, మాషంబులు,
ముద్గంబులు, మసూరంబులు, నిష్పావంబులు, కుళుద్ధంబులు ఆఢకంబులు, చణ
కంబులు, శణంబులు, ననఁబదియేడు విధంబుల గ్రామ్యౌషధులు సంపాదించిరి.

ఇందు యజ్ఞార్థంబులు వ్రీహియవ మాషగోధూమాణు తిలప్రియంగు కుళు ద్ధంబులన గ్రామ్యౌషధు లెనిమిదియు, శ్యామాక, నీవార, జర్తిల, గవేధుక, వేణుయవ, మర్కటకంబులను నారణ్యౌషధు లాఱునుంగాఁ బదునాలుగోషధు లేర్పఱించి దీనిచేఁబరాపర విదులైన మునులు యజ్ఞంబు లొనరింతురు. ఎవ్వరి చిత్తంబునఁ బాపంబు వృద్ధిఁబొందు వారు యజ్ఞంబులను వేదవేద్యుండగు శ్రీహరిని దేవతలను నిందింతురు. అట్లు వేదాదినిందకులై దురాత్ములు దురా చారులు కుటిలాశయులునై నిరయంబునంబడి దుఃఖభాగులై యాతా యాతంబులం బొందుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 142

క॥ ఇట్లుజీవననిర్వాహ మేర్పడంగ, కమల గర్భుండు వర్ణాశ్రమములకఖిల।
ధర్మవర్తులలోకముల్ ధర్మములను, నేర్పువిఖ్యాతి నొందగా నేర్పరించె ॥143

సీ॥ సత్కర్మనిరతులై జరగుబ్రాహ్మణులకు, నొదవుప్రాజాపత్యపదనివాస।
మాహవశూరతాఖ్యాతు లౌరాజుల, కైంద్రసంస్థాన సౌఖ్యంబుగలుగు।
పరిపాటినిజకర్మపరులైనవైశ్యుల, కనువొందువాయులోకాధివసతి।
ద్విజపరిచర్యల వెలయుశూద్రులకబ్బు, నవ్యాజభవము గాంధర్వపదము॥

॥ ధర్మమర్యాద యింతైనఁ దప్పకుండ, జగములెల్లను బాలించుసారసాక్షు।
నక్షయాంశంబు తానగునబ్జగర్భు, నాజ్ఞచొప్పది సుమ్ము సంయమివరేణ్య ॥144

॥ అష్టాశీతిసహస్రవి, శిష్టమునీంద్రవ్రజంబుచెందెడిలోకో।
త్కృష్టపదమధివసింతురు, స్పష్టత,గురుకులనివాసపరులుమునీంద్రా! ॥ 145

॥ మునివర! సప్తఋషులున, నూనత వసియించునట్టి యున్నతపదవిఁ।
బూనికతో వసియింతురు, వానప్రస్థులు సమగ్రవైభవమొప్పన్ ॥ 146

సీ॥ అనిశము నిత్యకర్మపరులై, విజితేంద్రియులై వినిష్టవ।
ర్తన, ఋతుకాలదార నిరతత్వమునొంది, దయార్ద్రులై, మనం।
బున పరహింసమాని, జనపూజ్యతనొందు గృహస్థులొందువా।
రనుపమమైనబ్రహ్మనిలయంబు వినిర్మలధర్మవిత్తమా ॥ 147

। చంద్రసూర్యాదులైనను జనుచుఁజనుచు, మగిడివత్తురుగాని సన్మౌనిచంద్ర! ।
ఎప్పుడును పునరావృత్తి యెఱుగరవని, ద్వాదశాక్షరచింతనాధన్యమతులు ॥

॥ తామిస్రమును, నంధతామిస్రమును, రౌరవంబు, మహారౌరవంబు, వీచి।
కాలసూత్రంబు, సంఘాతంబు నివియాది,గాఁ బెక్కునరకముల్ గలవు వాని।
యందుమునుంగుదు రధ్వరవ్యాసేధ, కారులువేదంబు గర్హచేయు।
వారును నిజకర్మవర్గ పరిత్యాగు, లైనమానవులు నిట్లగుటచేసి ॥

గీ॥ మానవులు నిజవర్ణైకమార్గవృత్తి, నాశ్రమార్హసదాచారమర్హకర్మ ।
పథము,వదలక,మెలఁగ,నిర్భరవివేక!, నైహికాముష్మికంబులనందుటరుదె ॥ 149

వ॥ సర్వనియంతయగు వాక్యాంతోపయంత, భృగుపులస్త్యపులహక్రత్వంగిరసులును మరీచిదక్షాత్రివసిష్ఠులు నను మానసపుత్త్రుల, నవబ్రహ్మలసృజించి, ఖ్యాతి, భూతి, సంభూతి, క్షమ, ప్రీతి, సన్నతి, ఊర్జ, అనసూయ, ప్రసూతులనఁ దొమ్మండ్రు కాంతల సృజించి క్రమంబున భృగ్వాదులకుఁ బత్నులగానిచ్చె ॥

చ॥ మఱియు సనందనాదులగు, మానసపుత్త్రులు వీతరాగులై ।
కరకరిమాని, సంసృతిసుఖంబులపై కడురోసిపోవ, న ।
త్తెఱఁగునకబ్జగర్భుఁడతితీవ్రపుఁ గోపమునొంద, భ్రూకుటి ।
స్ఫురితతదీయఫాలమున పుట్టెసుతుండొకఁడుగ్రమూర్తియై ॥ 151

గీ॥ జననమొందుచు నతఁడురోదనముసేయు, కలినరుద్రుఁడను నా పేరుకలిగె నతని ।
కంత నారీనరాత్మకంబైన తచ్ఛ, రీరమీక్షించి యధికసంప్రీతితోడ ॥ 152

క॥ విభజించుము నిను ననియీ, ప్రభుడంతర్ధానమొంద, పదపడి తన్నుఁ ।
విభజింపనతఁడు పురుషుఁడు, నిభగమనయునైరి చిత్రమిదియని పొగడన్ ॥ 153

వ॥ అప్పురుషుండు పదనొకండు భేదంబులనొంది శాంతంబులును ఘోరంబులును నైనరూపంబుల వెలసె. అయ్యంగనయు సర్వమంగళాకారంబున శాంతరూపయై వెలసె ॥ 154

ఉ॥ సంభృత సృష్టిచింతన వశంవదుఁడై, కమలాసనుండు స్వా ।
యంభువు మానసంబున ప్రహర్షమెలర్ప సృజించి, నవ్య వి ।
స్రంభసురూపలక్షణవరన్, శతరూపసతిన్, స్వయంమనః ।
సంభవ నిచ్చెనాతనికి సమ్మతిఁ బాణి గృహీతియై తగన్ ॥ 155

వ॥ వారిద్దఱికి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులను పుత్త్రులిద్దఱును ప్రసూత్యాకూతులను రూపౌదార్యగుణాన్వితలగు కన్యక లిర్వురునుబుట్టిరి. అందు ప్రసూతిదక్షునికి, ఆకూతి రుచిప్రజాపతికి భార్యలైరి. అందు ఆకూతి రుచిప్రజాపతివలన దక్షిణ యను కన్యకను యజ్ఞనామధేయుండైన పుత్త్రునిం గనియె. వారిద్దఱును మిథునంబైరి. అందు యజ్ఞుండు దక్షిణయందుఁ బన్నిద్దఱు పుత్త్రులంగనియె. వారు స్వాయంభువ మన్వంతరంబున, యామాఖ్యదేవతలైరి. దక్షుండు, ప్రసూతి యందు నిరువదినలుగురు కన్యకలంగనియె. అందు శ్రద్ధ, లక్ష్మి, ధృతి, పుష్టి, తుష్టి, మేధ, క్రియ, బుద్ధి, లజ్జ, వపు, శాంతి, సిద్ధి, కీర్తి, అను నీపదమువ్వురను ధర్ముండు భార్యలుగాఁ బరిగ్రహించె. వారి చెల్లెండ్ర ఖ్యాతి,సతి, సంభూతి,స్మృతి

ప్రీతి, క్షమ, సన్నతి, అనసూయ, ఊర్జ, స్వాహా, స్వధలను పదునొక్కరి క్రమంబున భృగుండును, మరీచియు, అంగిరుండును, పులస్త్యుండును, పులహుండును, క్రతువును, అత్రియు, వసిష్ఠుండును, వహ్నియు, పితరులును, భార్యలగాఁ బరిగ్రహించిరి. అందు ధర్మునివలన నశ్రద్ధ, కామంబును, లక్ష్మి, దర్పంబున, ధృతినియమంబును; తుష్టి, సంతోషంబును; పుష్టి, లోభంబును, మేధ, శ్రుతంబును; క్రియ, దండంబును; నయంబు, వినయంబును; బుద్ధి, బోధంబును; లజ్జ, వినయంబును; వపువు, వ్యవసాయంబును; శాంతి, క్షమను; సిద్ధి, సుఖంబును ; కీర్తి, యశంబును పుత్త్రులగా గనిరి. అందు శ్రద్ధాసూనుండగు కామంబువలన నందియనుకాంత హర్షుండను పుత్త్రునింగనియె. అతండు ధర్మునకుం బౌత్త్రుండయ్యె ॥ 156

గీ॥ పరమపుణ్యా! యధర్మునిభార్యయయ్యె, హింస, వారిద్దఱికిఁగలిగె నెన్నిచూడ ।
అనృతుఁడనునందనుఁడు, నికృత్యాఖ్య, కన్య, వారలిద్దఱుమిథునమైభూరిమహిమ॥

వ॥ భయంబును, నరకంబును, ననునిద్దఱు పుత్త్రులను, మాయయు వేదనయు ననునిద్దఱు కన్యకలంగనిరి. అందు భయంబును మాయయు నరకంబును వేదనయు మిథునంబులైరి. అందు భయంబు మాయయందు భూతాపహారియగు మృత్యువుంగనియె. నరకంబు వేదనయందు దుఃఖంబను పుత్త్రునింగనియె. మృత్యువువలన వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధంబులు పుట్టె. అవి యన్నియు నూర్ధ్వరేతంబులయ్యె. ఇవియన్నియు జగత్ప్రళయ కార్యపరుండగు శ్రీవిష్ణుదేవుని రౌద్రరూపంబులుగా నెఱుంగుము. దక్షమరీచ్యాదులగు ప్రజాపతులు సృష్టికార్యనిర్వాహకుండగు శ్రీ విష్ణుదేవుని రాజసరూపంబులుగా నెఱుంగుము. మనువులు మనుపుత్త్రులు సన్మార్గవర్తులగు నరోత్తములు జగత్థ్సితికార్య నిర్వాహకుండైన శ్రీవిష్ణుదేవుని సాత్త్వికరూపంబులుగా నెఱుంగుమని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 158

క॥ స్థితిసర్గవిలయములు ని, శ్చితగతినిత్యంబులనుచుఁ జెప్పఁబడియె నూ ।
ర్జితపుణ్యా! తత్స్వరూపము, వితతంబుగనాకుఁ జెప్పవే, కృప ననినన్ ॥ 159

చ॥ ప్రమదమెలర్పనిట్లను, బరాశరుఁ డుద్భవరక్షణాంతముల్ ।
క్రమమున రూపభేదములు గైకొనిచేయు జనార్దనుండు ని ।
త్యము మహనీయదివ్యమహిమాతిశయంబున నడ్డపాటలే ।
[illegible] తరప్రభావుఁడై ॥ 160

వ॥ నైమిత్తకంబును, ప్రాకృతికంబును, నత్యంతికంబును నిత్యంబును నన సర్వభూతంబులకుఁ జతుర్విధప్రళయంబు గలదు. అందు బ్రహ్మాశయనించిన నగుప్రళ

యంబు నైమిత్తికంబు. బ్రహ్మాండంబు ప్రకృతియందు లయంబొంద నది ప్రాకృత ప్రళయంబు, యోగీంద్రులు జ్ఞానంబునఁ బరమాత్మయందు నత్యంత లయంబునొందిన నది యాత్యంతిక ప్రళయంబు. అహర్నిశంబును జంతువులు పొందు వినాశంబది నిత్యప్రళయంబు. ప్రకృతివలని ప్రసూతియది ప్రాకృత సృష్టియనంబడును. అవాంతర ప్రళయపర్యంతంబును జెప్పంబడునది నైమిత్తిక సృష్టి. అనుదినంబును సమస్తభూతంబులుం బుట్టుట నిత్యసృష్టి. అనిపురాణార్థ విచక్షణులచేతం జెప్పంబడు. ఇట్లు సర్వశరీరంబుల యందుసంస్థితుండై భగవంతుండును భూతభావనుండును నగు శ్రీవిష్ణుదేవుం డుత్పత్తిస్థితి సంయమంబులు చేయుచుండు. సృష్టిస్థితి వినాశంబులకు సర్వప్రాణులయందు వైష్ణవ శక్తులు పరివర్తించు. జగంబు గుణత్రయ మయంబును బ్రహ్మశక్తిమయంబును నై యుండు. ఇట్లెఱింగినమర్త్యుండు పునరావృత్తి నొందఁడు ॥ 161

ఉ॥ ఆది పితామహుండు తనయంతటి పుత్రకుఁగాంతు నంచు న।
త్యాదృతినుండ నవ్విభుని యంకమునందు జనించె పుత్త్రుఁ డు।
న్నాదుఁడు నీలలోహితుఁడనర్ఘ, వడి నేడ్చె నతండు భీతిసం।
పాదకుఁడై యుపద్రవము పాటిల సద్ద్విజ వంశవర్ధనా ! ॥ 162

క॥ ఏమిటి కేడ్చెదవని తనుఁ, దామరసప్రభవుఁ డడుగఁ దడయక నాకున్।
నామమిడుమనిన రోదన, సామగ్రిన్ రుద్రుఁడనఁగఁ జనుదని పలికెన్ ॥ 163

గీ॥ రోదనము మానుమనిన నారుద్రుఁ డేడుఁ మార్లు మఱియును నేడ్వ నమ్మహితమతికి।
నామసప్తకమిడియె విన్నాణమమర, నబ్జగర్భుఁడు మానికులాగ్ర గణ్య ॥ 164

క॥ స్థానములు నందనులు బత్నీనివహము గలుగఁ జేసె నిపుణుఁడు వాక్యాం।
తానాఘం డెనమండ్రకు నానందరసార్ద్రహృదయుఁడై మునినాథా ॥ 165

వ॥ అవియును భవుండు, శర్వుం డీశానుండు, పశుపతి, భీముం డుగ్రుండు, మహాదేవుండన నేడు నామంబులు రుద్రునకు వెలయు. సూర్యుండు, జలంబు, భూమి, వాయువు, వహ్ని, ఆకాశంబు, దీక్షితుండగు బ్రాహ్మణుండు సోముండుననఁ గ్రమంబున రుద్రాదులకుఁ దనువులయ్యె. సువర్చల, ఉమ, సువికేశి, అపర, శివ, స్వాహా, దీక్ష, రోహిణి యనునెనమండ్రు క్రమంబున భార్యలైరి. శనైశ్చరుండు శుక్రుండు, లోహితాంగుండు; మనోజవుండు, స్కందుండు, సర్గుండు, సుత్తానుండు, బుధుండునన పుత్త్రులైరి; దీనిపుత్త్రపౌత్త్రులచే జగంబు పూరితంబయ్యె. ఏతత్ప్రభావుండగు రుద్రుండు సతీదేవిఁ దనకు భార్యగాఁ గైకొనియుండునంత॥

ఉ॥ దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దాళక యాసతి యోగచాతురీ।
దక్షత మేను వ్రావిడిచి, తాహిమవంతుని పుత్త్రియైన, ఫా।
లాక్షుఁడు పెండ్లియాడెఁ బ్రియమార, సుమాసతి, నాత్మవీధిఁ బ్ర।
త్యక్షముతన్నుఁగోరు వికచాంబుజ పత్త్రవిశాలలోచనన్ ॥ 167

గీ॥ ధాతయు విధాతయు నన ఖ్యాతులైన, సుతులనిద్దఱి పంకజాక్షునకు మహిషి।
యైనశ్రీదేవిగాంచెసంయమివరుండుభృగుఁడుఖ్యాత్యాఖ్యగలతనమగువయందు॥

వ॥ అనిన మైత్త్రేయుండి ట్లనియె ॥ 169

క॥ శ్రీతరుణిదుగ్ధసాగర, జాతయనుచుఁ జెప్పుదురు, నిజంబుగమీరల్ ।
ఖ్యాతికి భృగునకుసుతయం, చీతఱిఁజెప్పితిరి దీనినెఱిఁగింపఁ దగున్ ॥ 170

వ॥ అనిన, బరాశరుం డి ట్లనియె ॥ 171

గీ॥ నిత్య సుమ్మా జగన్మాత నీరజాయ, తాక్షునకు, సనపాయని యనఘచరిత।
భర్తకై వడితానును బ్రచురలీల, వెలయునీలోకములయందునలఘుమహిమ॥172

సీ॥ అర్థంబు, పంకజాతాక్షుండు, వాక్కు, ప ద్మాలయసుమ్ము, సంయమివరేణ్య।
బోధ, శ్రీవిష్ణుండు, బుద్ధిశ్రీకామినీ, మణి సుమ్ము కమలసంభవకులీన।
ధర్మంబు, చక్రగదాపాణి, సత్క్రియ, సాగరోద్భవ, సుమ్ముయోగివర్య।
స్రష్ట కైటభదైత్యసంహారి, సృష్టి,ల క్ష్మిమానవతిసుమ్ము శిష్టచరిత ॥

గీ॥ భూమిధరుఁడబ్జనాభుండు, భూమి కమల; యుభయపరిత్రాత సంతోష, మిందిరావ।
ధూటితుష్టి, రమాధినాథుండు కామ, మబ్జకరయిచ్ఛ, సుమ్ము విప్రాగ్రగణ్య॥173

వ॥ శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞంబు, శ్రీకాంత దక్షిణ, జనార్దనుఁడు పురోడాశంబు; రమాదేవి, యాజ్యాహుతి; మధుసూదనుండు, ప్రాగ్వంశంబు; లక్ష్మి, పత్నీశాల; శ్రీహరి, యూపంబు, వారిధినందనచితి; భగవంతుండు, కుశంబు; పద్మావాస,యిధ్మ; సారసాక్షుండు, సామంబు; పద్మ,ఉద్గీతి, వాసుదేవుండు, హుతాశనుండు; హరిప్రియ, స్వాహ; జగన్నాథుండు, శంకరుండు, ఇందిర, గౌరి; దామోదరుండు, సూర్యుండు ; లోకమాత, ప్రభ; వైకుంఠుండు, పితృగణంబు; సంపత్కాంత, స్వధ ; హృషీకేశుం, డాకాశంబు ; మంగళదేవత, ద్యోవీధి ; శ్రీధరుండు, శశాంకుండు ; పద్మమందిర, కాంతి ; వాసుదేవుండు, వాయువు ; మదనజనయిత్రి, జగచ్చేష్ట; గోవిందుండు,సాగరంబు; చంద్రసహోదరి, తద్వేల; గరుడధ్వజుం, డింద్రుండు; ఇందిరాదేవి, యింద్రాణి; మధుసూదనుండు, యముఁడు; కమలమందిర తత్కాంత; మాధవుండు, ధనేశ్వరుండు; మారజనని, బుద్ధి ; కేశవుండు, వరుణుఁడు ; పుండరీకవిష్టరవరుణాని ; దైత్యాంతకుండు,

సేనాని, క్షీరాబ్ధితనయ, దేవసేన ; పీతాంబరుం డవష్టంభంబు, విష్ణుమహిషి, శక్తి; పురుషోత్తముండు, నిమేషంబు ; హరివక్షోనివాసిని, కాష్ఠ ; త్రివిక్రముండు, ముహూర్తంబు ; మానారీరత్నంబు, కళ ; పుండరీకాక్షుండు, ప్రదీపంబు ; అరవిందమందిర, జ్యోత్స్న ; పాంచజన్యధరుండు, ద్రుమంబు ; శోభనదేవత, లత ; విష్టరశ్రవుండు, దివసంబు ; వైష్ణవి, విభావరి ; కృష్ణుండు, వరుండు ; వారిజాలయ, వధూమణి ; ఉపేంద్రుండు, నదంబు ; నలినపాణి, నది ; అచ్యుతుండు, ధ్వజంబు ; అబ్జగేహిని, పతాక ; నాగశయనుండు, లోలుండు ; నలినాసన తృష్ణ ; ధరణీధరుండు, రాగంబు, రమాకాంత, రతి ; యివ్విధంబున ॥ 174

ఉ॥ ఎన్నని చెప్పెదన్ముని కులేశ్వర ! పూరుషరూపధారు లె
న్నన్నియుఁ బంకజోదరుని యాకృతులంచు దలంచు, స్త్రీత్వసం।
పన్నము లెన్ని భావములుపాటిలు, నన్నియు పద్మమందిరా
సన్నుత మూర్తులంచు, మదిఁజక్కఁదలంచు, మచంచలస్థితిన్ ॥ 175

ఉ॥ శ్రీసతిపుణ్యగాథ మునిశేఖరుఁడైన మరీచిచెప్ప, ను
ల్లాసముతోడ వింటి, నదిశ్లాఘ్యము, నీకెఱిఁగింతుఁ దొల్లి దు।
ర్వాసుఁడు, శంకరాంశజుఁ డవారితదుర్భరసత్తపో విభా
భాసిత విగ్రహుండు, పరిపాటిఁ జరించె వసుంధరాస్థలిన్ ॥ 176

సీ॥ గురునితంబాభోగ పరిణద్ధమేఖలా, మణి ఘంటికలు, వాద్యమహిమఁజూప
వదనాబ్జసౌరభ్య వాంఛామిళద్భృంగ, రావముల్, గేయకార్యము ఘటింప ।
పరిచలన్నవపాణి వరమణి కంకణో, త్కర నిక్వణంబులు, తాళగింప
కోదమ తెమ్మెరల సోకునవాలిముంగురు, లలికభాగమున, నృత్యంబు సలుప ॥

గీ॥ అలసగతులకు, రాయంచ లాసపడఁగ, పృథుకుచభరంబునకు మధ్యరేఖ వణఁక।
కమ్మ విరిదండ తాల్చి మార్గమునవచ్చె, నొక్కవిద్యాధరాంగనయక్కజముగ॥ 177

క॥ ఆ కుసుమదామ సౌరభ, మాకారిత మధుపనివహ మవ్వనమెల్లన్ ।
ప్రాకటగతి వాసింపఁగ, నా కమలభవోపమానుఁ డంగనకనియెన్ ॥ 178

ఉ॥ "అండజయాన ! నీకు శుభమయ్యెడు, నాకు నొసంగరాదె, పూ
దండ" యనన్, లతాంగి కరతామరసంబులుమోడ్చి, "మీరు గై ।
కొండు, లతాంతదామ మిదిగో" యని యిచ్చి నమస్కరింప, మ
త్తుండును బోలెఁ గైకొని, సదోహలుఁడై తలఁదాల్చి పోవఁగన్ ॥ 179

సీ॥ కూడి ముప్పదిమూఁడుకోటులు దేవతా, సంఘముల్మిగుల హెచ్చరికఁగొలువ
తాళమేళ ప్రవృత్తిఁదప్పక హాహూది, గంధర్వనాథు లుత్కంఠఁబాడ ।
చోద్య వేద్యముగ రంభాద్యప్సరోంగనా, మణులు లాస్యైక సంభ్రమముచూప
జయజయజీవేతి శబ్దాయమానస్సై, విద్యాధరశ్రేణి వినుతిసేయ ॥

గీ॥ వేలసంఖ్యకుమిగులుముత్యాలగొడుగు,లమితచామరములుదాల్చి యమరవరులు।
గొలువఁబౌలోమితోనభ్రకుంజరాధి, రూఢుఁడై వచ్చెనటకు మరుత్ప్రభుండు ॥

వ॥ ఇట్లు స్వేచ్ఛాగతుండైన యాఖండలుంజూచి ప్రచండతపోమద కాండుండగు
నమ్ముని మార్తాండుండు, నిజజటా మండలి మండనంబైన యప్పువ్వుదండఁదిగిచి
దేవమండలేశ్వరుపై విసరివైచిన నతండును మెండుకొన్న యహంకారం
బున మనఃపంకజం బళంకంబైయుండ కరాంకుశంబున నందుకొని మరంద
బిందు నందదిందిందిరవంది బృందసుందర గీతికారామంబైన యద్దివ్య కుసుమ
దామంబు దిగిచి కైలాస శిఖరంబుఁబట్టిన జాహ్నవియనం దగునట్లుగానుద్దామ
మదస్తోమాభిరామంబులగు సామజకుంభంబులం బట్టిన బెట్టువదరు ముదురుం
దుమ్మెద పదువుల రొదకుచెదరి యమ్మదకలభంబుదిరిపడి, వడిం, గరంబునఁ
దిగిచి మధుకరమలీమసాకారకల్యంబగు నమ్మాల్యంబు కరగళితనిగళనోపమాన
సాకల్యంబుగా ధరణింబడవైచి యేచిన, మదాంధకారంబు ఘోరంబుగాఁ,
బెచ్చువెరిగి, రెచ్చి, పదంబులబెట్టుమట్టి, పుట్టిన కోపచాపలంబున, సాటోపం
బుగాఁ, బుచ్చికొని, విసరి, వియచ్చరకోటిపై, వైచి, యద్దెసకుం, గవిసిన,
కొవ్వుననార్చి, దేవసంఘంబులు, వెకలి పికవికలై చెదరిపఱవ నీక్షించి,
సహస్రాక్షుండ తీక్ష్ణసంరంభంబునఁ గుంభమధ్యం బంకుశంబున నాన్చిన న
నూన శోణితధారలు కటంబుల నుత్కటంబుగా, నుదీర్ణ కర్ణోపాంత కాంత
విద్రుమ గుళుచ్ఛ ఛాయాకారంబుగా జారినఁ జేరిన కోపాటోపంబు ముమ్మ
రంబుగ క్రమ్మఱం బుచ్చుకొని యుచ్చైర్నాదంబున మేదినివైచి పాదంబుల
రాచి ఘీంకారంబుచేసి నిలిచినంజూచి, వాచంయమీంద్రుఁడు రుంద్రరోష
నిస్తంద్రుండై యింద్రున కిట్లనియె ॥ 181

క॥ స్వారాజ్యపద మదాంధుడవై, రాజసమున, మదీయహస్తార్పిత మా ।
లారత్న మిచ్చమెచ్చక, యారీతిఁ బాఱవైతువే కుటిలాత్మా ॥ 182

ఉ॥ సాగిలిమ్రొక్కి, దేవరప్రసాదము నమ్మునివేడ్కతో శిరో
భాగముచేర్పకేనొనగు భవ్యరమాస్పద పుష్పదామ మిా ।
లాగునఁ బాఱవైచితివలక్ష్యము చేసిటుగాన సంపదా
భోగమువాయు మూఁడుజగముల్ ప్రభుఁడౌ నినుగూడ వాసవా ॥ 183

క॥ నను నన్న్యులతో సరిగా, మనమునఁ దలఁచితివి, కుపితమానసుననన్నున్ ।
గనివణకు జగములిపుడే, యనువున నీకింత చులకనైతిగా జెపుమా ! ॥ 184

క॥ అనవిని సురపతియును, గ్రక్కునఁ గరి దిగనుఱికి, మానికుంజరుపదముల్ ।
తనమౌళి సోక మ్రొక్కుచు, ననునయవచనములు వలుకనమ్ముని వలికెన్ ॥ 185

చ॥ వదరులుమాని పొమ్ముడుపవచ్చునె యెవ్వరికైనననన్ను, నా
హృదయమునందు లేదుదయయెంచగ నించుకయైన, తాల్మిచెం।
దదు మదినెంత తెచ్చికొనిననా, భువనత్రయ జంతుసాధ్వస
ప్రదుని నెఱుంగవే నను, పురందర ! యెందఱు లేరు తాపసుల్ ॥ 186

గీ॥ గౌతమాదులు మునులు నీకడకుఁజేరి, కలవిలేనివి నొక కొన్నిపలుక, లేని ।
చేవ యెక్కించుకొని యెంత చేసితింద్ర ! యెఱుగవే నన్ను దుర్వాసు నిద్ధతేజు ॥

సీ॥ తరుణారుణచ్ఛాయదార్కొను ఘనదీర్ఘ జటలుజ్జ్వల త్కీలజాలములుగ
భయదకేతు ప్రభం, బక్కునఁగు, నటదుగ్ర్భకుటిధూమ విస్ఫూర్తిగాఁగ ।
కోకనదద్యుతిఁ గుచ్ఛించు కనుచూపుగము లురు విస్ఫులింగములఁ బోల
స్తనిత నాదముఁ గేరు దంతసంఘట్ట నారావంబు చిటచిటార్భటులుగాఁగ॥

గీ॥ పేర్చుకార్చిచ్చునఁగ మహాభీకరోగ్ర, మూర్తియైవచ్చు, ననుజూచిముజ్జగముల ।
వారు భయమందికందని వారుగలరె, చెనటివై యింద్ర ! యిట్లేల చేసితీవు॥ 188

క॥ అటునిటు నీవిప్పుడు, తటవెటమాటలు కొన్నియాడవిడుచునె, యస్మత్ ।
పటుకోప తీవ్రదహనో, ద్భటకీలాజాలతాప భరమును రేంద్రా ॥ 189

గీ॥ ఎన్ని చెప్పిననైననే నిప్పుడాడు, మాటదప్పునె, నీవనుమానముడిగి ।
నాగపతినెక్కి దేవతానగరమునకు, పొమ్ము దేవేంద్ర ! యీవట్టిబూమెలేల॥ 190

క॥ అనిపరుషోక్తులుపల్కుచు, చనియెన్ మునిపతి, యథేచ్ఛ, శతమన్యుఁడు గ్ర ।
క్కున నభ్రగజము నెక్కక, యనుపమఖేదమునఁబోయె నమరావతికిన్ ॥ 191

వ॥ అంత॥ 192

సీ॥ నిశ్చలపుణ్యా తపశ్చర్యలుడివోయె, సవనతంత్రంబులు సాగవయ్యె
ఫలియింపవయ్యె వ్రతులాదు లామ్నాయ శాస్త్రపాఠంబులు జరుగవయ్యె ।
ప్రాణివర్గములు దుర్బలవృత్తులయ్యె, సనాతనధర్మముల్ నడువవయ్యె
కామలోభాదు లగ్గలమయ్యె వగ్రహవ్యాప్తి సర్వవిశేష మల్పమయ్యె ॥

గీ॥ పాకదమనుండు సురలు నిశ్శ్రీకులైరి, లోకములు, లేమిచేత, చికాకుపడియె ।
హరిహయకృతాపరాధకుపమ్మునీంద్ర, చంద్రరుద్రభయంకరశాపమహిమ॥193

వ॥ ఎచ్చట సత్త్వంబుగల దచ్చటలక్ష్మినిలుచు. ఆ సత్త్వంబును లక్ష్మిననుసరించు. లక్ష్మిరహితులకు సత్త్వంబెక్కడిది. సత్త్వంబులేకున్న గుణంబులు గలుగనేర్చునే. గుణంబులులేకున్న పురుషులకు బలశౌర్యాద్యభావంబు సిద్ధంబగు. బలశౌర్యాది వివర్జితుండు సకలజనంబులకు లంఘనీయుండగు. అట్లు సర్వజన లంఘితుండు ప్రసిద్ధుండయ్యును అపధ్వస్తమతియగు. ఇట్లు త్రైలోక్యంబు నిశ్శ్రీకంబును సర్వ గుణవివర్జితంబును నగుచుండ, నిశ్శ్రీకులగు దేవగణంబులతోం దాదృశులగు దైత్యదానవులు రణోద్యోగంబుచేసిన పరాజితులై పురుహూతహుతాశన పురోగములైన త్రిదశులు పితామహు శరణంబు వొచ్చి యథావృత్తంబగు నిజ వృత్తాంతంబు విన్నవించిన వారలనాదరించి విరించి యిట్లనియె॥ 194

చ॥ పరముం, బరాపరేశ్వరు శుభప్రజవర్ధను దైత్యమర్దనుం
వరదు జగద్భవస్థితి వినాశనకారణు దుఃఖదారణుం ।
నిరఘు ప్రజాపతీశ్వరుని నీరజనేత్రుని దివ్యగాత్రునిన్
శరణమువేడు డీక్షణము, సత్యముమీకు శుభంబు గల్గెడిన్ ॥ 195

చ॥ అనియని యంత సంభ్రమ నిరంతరతాంత నితాంత చింత బా
యని మునిదేవతల్ గొలువ నంబుజగర్భుఁడు నిర్భరత్వరన్ ।
చనిచని తానుమోదము లెసంగ గనుంగొనె శుభ్రతావిమో
హన ఘనవీచితల్ప సుఖతార్జునసారథి, క్షీరవారిధిన్ ॥ 196

వ॥ ఇట్లు క్షీరాబ్ధిగాంచి, విరించి, తదుత్తర తీరంబాశ్రయించి సాష్టాంగ నతి గావించి, యంజలిపుటంబులు ఫాలంబులంగీలించి, పంచాస్త్రగురు నుద్దేశించి యిట్లని వినుతించె॥ 197

చ॥ సరసిజనాభ, సర్వగత, సర్వశరణ్య, యనంతనామ, య
క్షర, యజ, యవ్యయాత్మక, సుఖప్రద, భూధర, లోకధామ, భూ
స్వర, శరణాగతార్తిహర, చక్రగదాధర, దేవదేవ, నీ
చరణసరోరుహంబులకు సాగిలిమ్రొక్కెద సిష్టసిద్ధికిన్ ॥ 198

గీ॥ ఆదరమున ముముక్షువులైనయోగు, లాత్మనిలక్షురు నిన్ను మోక్షార్థులగుచు ।
అరయప్రకృతిగుణములునీయందులేవు, శుద్ధసత్త్వాత్మ,మముకృపంజూడవయ్య ॥

సీ॥ కాలమ్మై, శక్తియై, కారణంబై, కారణమునకు కారణత్వము వహించి ।
కార్యమ్మై, కార్యసంఘాతంబునకు కార్య, మై సర్వభూతాత్మయై వెలింగి ।
భోక్తయై, భోజ్యమ్మై, వ్యక్తమై, స్రష్టయై, సృజ్యమై యఖిలకర్తృత్వమొంది ।
బోద్ధయై, బోధమై, బోధ్యమై, యవికారమై, స్థూలసూక్ష్మతాప్రాప్తినొంద ॥

గీ॥ శంకరుఁడునేను నింద్రాదిసకలసురలు, తెలియఁగాలేనిమహిమచేఁ దెలివినొంది।
పరగునెయ్యది యవ్విష్ణుపరమపదము మదితిరంబుగనిల్పిమ్రొక్కెఁదముభక్తి॥

క॥ వనజజ్ఞుఁడన, శంకరుఁడన, వనజోదరుఁడనఁగ, భువనవందిత! యద్వ్యై।
యనువుల వెలయుదు వఘనా, శివ! తావకమహిమఁబొగడ శక్యమెకృష్ణా!!॥

వ॥ భవదీయదర్శన సూర్యోదయంబున నస్మన్నయన కమలంబులు తెలివినొందుం
గాక, అని పలుకు పితామహుని పలుకులువిని యనిమిషపతి పురోగములైన
సురలు సాగిలిమ్రొక్కి యుచ్చైర్నాదంబున నిట్లని స్తుతియించిరి॥ 202

గీ॥ మాకునధిపతియైన బ్రహ్మయును దెలియ, జాలఁడట నీపరమపదం బేల తెలియ।
శక్యమగుమాకు నీవ ప్రసన్నదృష్టిఁ, జూచిదర్శన మొసఁగుమచ్యుతముకుంద॥203

వ॥ తదనంతరంబ బృహస్పతి పురోగములైన మునులిట్లని స్తుతియించిరి॥ 204

క॥ ఆద్యుఁడవు యజ్ఞపురుషుఁడ, వాద్యంత విహీనుఁడవు సమస్తాగమసం।
వేద్యుఁడవు సృష్టిపతివన, విద్యుఁడ వమితుఁడవు సకలవంద్యుఁడ వెందున్॥ 205

వ॥ ప్రసన్నుండవై దర్శన మొసంగుము॥ 206

సీ॥ ధాతయీతండు, పద్మామనోహర! త్రిలోచనుఁడీతఁ డుత్ఫుల్లవనజనేత్ర!
పూషయీతఁడు సుధాంభోరాశిశయన! వైశ్వానరుండితఁడు దివ్యప్రభావ।
పాకారియితఁడు నిర్భరకృపాసంవేశ, యాదోధిపతి యీతఁడసురదమన
ధనదుఁడీతఁడుతప్త కనకసుందరచేల, యక్షరాజితఁడు విహంగగమన॥

గీ॥ సాధ్యమరుదశ్వి వసువిశ్వసంజ్ఞ సురలు, వీరుసర్వేశ! నిజపరివారసహితు।
లగుచువచ్చిరి మిముఁగొల్వ నాదరించి, దృష్టిగోచరుఁడవు గమ్ము దేవదేవ॥207

వ॥ దైత్యసేనా పరాజితులమై వచ్చి దేవరవారి శ్రీచరణంబులు శరణంబు జొచ్చి
తిమి రక్షించుమని ప్రార్థించిరాసమయమున॥ 208

సీ॥ ఎదబొదల్ సిరిమేననొదుగు నుంజాయల, మక్కడించినవైఁడి మడుగువాని
తళుకుదంతముల, నిద్దపురుచి వ్యాటలని, న్మడిగ్గైనకలికిలేనగవువాని।
మేలిడాల్చల్లు కెంగేలి చిందపుతేట, నీటైన చుట్టువాల్తెఱగువాని
తెలిగన్నుగొనలజూపులఁ జాలకళలెక్కు, నక్రకుండల సమున్నతులవాని॥

గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసౌధవీథి, జిలుగుదరగలముత్యాల చేర్లసిరుల। 209
నలరుఫణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁ దూఁగు,వానిశ్రీజానిగనిరివాగ్వరుఁడు సురలు॥

వ॥ ఇట్లపూర్వరూప సంస్థానంబై తేజోరాశియగు పుండరీకాక్షునీక్షించి పితా
మహపురోగములు మ్రొక్కి "దేవా! బ్రహ్మేంద్రాది సురగణంబులు నీవ,
యజ్ఞవషట్కారోంకారంబులు నీవ, ఇజ్యగంబంతయును నీవ, వేత్తయు, వేద్యం

బును నీవ, దైత్యనిర్జితులమై యార్తినొంది నిన్ను శరణంబుజొచ్చితిమి. నీ
తేజంబున మమ్ము నాప్యాయనంబు నొందించి రక్షింపుము ॥ 210

క॥ నినుగొలిచి నపుడతొలఁగున్, ఘనతరదుఃఖములు శుభముగల్గును పాపౌ।
ఘనివృత్తియగును, వికసిత, వనజాయతనేత్ర భక్తవత్సలకృష్ణా॥ 211

క॥ అనియిట్లు సురలువలుకఁగ, వనజాయతలోచనుం డవారితకరుణా।
వినుత కటాక్షేక్షణములఁ, దనియఁగ సురకోటిఁజూచి తానిట్లనియెన్ ॥ 212

ఉ॥ ఓసురలార నాదగుసమున్నత తేజముచేత మీకు ను
ల్లాసముచేయుదున్ గడునలంఘ్యము విప్రునిమాట తప్పదా।
యాసమనాక యోషధిచయం బఖిలంబును దెచ్చివైచి ని
స్త్రాసమునన్ బయోజలధిద్రచ్చుఁడు హెచ్చగుమీకు సంపదల్ ॥ 213

క॥ మీరునుదైత్యపతులు త,త్ప్రారంభముతోడ మందరము మంథము, స।
ర్వోరగపతివాసుకిత్రా, డారూఢింజేసి చేయుఁడబ్ధిమథనమున్ ॥ 214

సీ॥ అసురలసామోక్తి నలరించి యమృతంబు, మీకుసగంబని మేరచేసి
మత్సహాయులనబ్ధి మథియించి యమృత,లాభముగాంచి యసురులఁబరిహరించి।
వినుత సుధాపానమున బలాఢ్యత,మించి యమరత్వసిద్ధి నిత్యముగఁగాంచి
శత్రువర్గముల వాంఛారూఢినిర్జించి, నిఖలసంపదలు బూనికవరించి॥ [ధమున।

గీ॥ యుల రెదరు; పొండుసురలారయనిన మ్రొక్కి, చని; రమాపతియాన తెచ్చినవి
క్షీరవారాశిలోన నక్షీణమహిమ, నోషధులువైచి మథియించిరురుబలమున ॥

వ॥ ఇట్లు మందరంబు కవ్వంబుగా వాసుకి నంకత్రాడుగా క్షీరాబ్ధిమథించు
నప్పుడు దేవతలువుచ్ఛంబును దైత్యులు శిరంబునుబట్టినప్పుడు విషదిగ్ధ నిశ్వాస
వహ్నిచే నపహృతకాంతులై యసురులనిస్తేజులైరి. తన్ముఖనిశ్వాస వాతా
హతిందూలి వలాహకంబులు పుచ్ఛోపరిభాగంబునం బొగులుగట్టి వర్షింపంద
ద్వర్ష ధారాప్యాయితశరీరులై సురలుబలసంపన్నులై యుండిరంత ॥ 216

ఉ॥ మందరభూధరంబుదధిమధ్య నిమగ్నముగాకయుండ, గో
విందుడు క్రిందుకూర్మమయి వీపునఁదాల్చి, సుర వ్రజంబు లో।
నం, దనుజాతిలోన గగనంబున నొక్కొకరూపుదాల్చి, త
న్మందఋగానకుండ, కలశాబ్ధిమథించె నదృశ్యరూపుఁడై ॥ 217

క॥ సురలకునసురలకును, న య్యురగశ్రేష్ఠునకు పంకజోదరుఁ డొసఁగెన్।
వరనిజ తేజోబలవి, స్ఫురణమున, నసూనబలము, భూరివివేకా ॥ 218

వ॥ ఇట్లు మథించుచుండ క్షీరాబ్ధియందు ॥ 219

క॥ సురలు వినుతింపమానసీ, శ్వరులుత్సాహంబునొంద, సకలమనుజులుఁ ।
పరమానురాగ రససం, భరితులుగా, సురభి, యజ్ఞమాన్య, జనించెఁ ॥ 220

క॥ భూరితర నిజసముత్కట, సౌరభ మెల్లెడలను వెదజల్లుచు పారా ।
వారాంతరమున నప్పుడు, వారుణియుదయించె దైత్యవర్గము చెలఁగ ॥ 221

సీ॥ కాంక్షితప్రదము సద్గంధంబు, దివ్య కాంతాసౌఖ్యదము కల్పతరువుపుట్టె
ధవళరూపము, చదుర్దంత నితాంత సత్కాంతికాంతము దివ్యదంతిపుట్టె ।
రాజభాస్వరము, ధారాజితా నిలతర స్తంత్రముచ్చైశ్శ్రవోశ్వంబుపుట్టె
మదవతీ వదనోపమము సుధారసకరండము పూర్ణచంద్రమండలముపుట్టె ॥

గీ॥ అప్సరః కోటిపుట్టె దివ్యామృత ప్రపూర్ణకుండిక బూని యంభోజనేత్ర ।
మూర్తిధన్వంతరియనంగ స్ఫూర్తివెలయ, పుట్టెమంథక్షుభిత మహాంభోధిలోన॥

క॥ అక్కజముగ దేవాసురు, లుక్కన, వడి, బట్టితిగుచు నుద్ధతులకడున్ ।
త్రొక్కుడువడి, వాసుకి, వడి, గ్రక్కినగరళంబు భోగిగణములు గొనియెన్ ॥

వ॥ అంత ॥ 224

సీ॥ శృంగారలక్ష్మిమూర్తి వహించెనో యనమెఱుఁగుఁ దీఁగనదల్పు మేనువ్రరయ
తతసుధాచ్ఛాయ సుస్మితభూయమందెనో యనఁగవెన్నెలఁ గేరు హాసమొప్ప ।
కలువచాయలు, చూపుగములయ్యెనోయన కాముతూపులనేలు కన్నులమర
అబ్జుండువదనతాదాత్మ్యంబు నొందెనోయన తమ్మిఁ దెగడువక్త్రాబ్జమమర ॥

గీ॥ మానితాంభోరుహాస నాసీనయగుచు, శ్రీకరకరాంబుజముల నాళీకయుగము ।
పూనికళ్యాణ విభవసంతానదాన, కాంత, శ్రీకాంతవచ్చె సాగరము వెడలి ॥225

ఉ॥ అప్పుడు దిక్కరుల్ నిజకరాగ్రములన్, సురనిమ్నగాది పు
ణ్యాప్పరిపూర్ణ హేమకలశావళులెత్తి జగత్పవిత్రిన ।
య్యప్పతికన్యకఁ పరమహర్షముతో నభిషిక్తఁజేసెన
య్యొప్పిదమెల్లలోకముల కుత్సవదాయకమయ్యె నయ్యెడఁ ॥ 226

ఉ॥ ఆడకువారిరాశి, పురుషాకృతితో జనుదెంచి యెన్నఁడుఁ
వాడనిదివ్య హేమమయవారిజమాలిక తెచ్చియిచ్చె, కా ।
పాడుముమమ్ము నేమరకుమంచు రమారమణీలలామ కా
మ్రేడితభక్తియుక్తిగల ప్రేమనికామగతిఁ జెలంగఁగఁ ॥ 227

గీ॥ తళుకులెల్లెడ ఛిందుకుందనపుపసుల, ప్రచురదివ్యమణీ కలాపములఁదెచ్చి ।
అమ్మహాదేవికర్పించె నవుడుభక్తి, వినయసంభ్రమురనవర్మ, విశ్వకర్మ. 228

చ॥ స్మరజనయిత్రి, యప్పుడు ప్రసన్నమనోంబుజయై విలేపనాం
బరసుమదామభూషణ సమంచితయై, సురలెల్లఁజూడ శ్రీ।
హరియురమెక్కి చూచె జగమంతయు నంశుమదంశుజాల భా
స్వరసరసీజ పత్రవిలసన్నయనాంచల చంచలేక్షలన్ ॥ 229

క॥ గంధర్వులుపాడగ, నమ్ర తాంధ స్తరుణీగణంబులాడగ, మాపు।
ష్పంధయవేణీమణి, యతిబంధురగతిసురుల విన్నపములాలించెన్ ॥ 230

వ॥ ఇట్లు పుండరీకాక్షు వక్షఃస్థలనివాస లక్ష్మీకటాక్షవీక్షా నిరీక్షితులై సహస్రాక్షపు
రోగములగు దేవతాధ్యక్షు లక్షీణనిర్వృతిం బొందిరి, వందిరి. ముకుందచరణార
విందవిముఖులై నముచిప్రముఖులు లక్ష్మీకటాక్షంబునకుంబాసి రేసి ధన్వంతరి
కరస్థయగు నమృతకుండికయొడిసి పుచ్చుకొనిన నచ్యుతుఁడు కపటమానినీ రూప
ధరుండై వారివంచించి నిషేధ విబుధులకొసంగిన తదీయపానంబున బలసం
పన్నులై యన్నిశాచరులందోలిన పాతాళంబువట్టిరంత, అనంతునకు మ్రొక్కి
గ్రక్కున నమరులమరావతికిం జనిరి. సూర్యుండవార్య తేజోధుర్యుండయ్యె.
నక్షత్రంబు లక్షీణకాంతి పాత్రంబులయ్యె. అగ్నులనుద్విగ్న జ్వాలాలగ్నంబు
లయ్యె. ధర్మమార్గంబులునిర్మలత్వానర్గళంబులయ్యె. శక్రుండవక్ర పరాక్రమం
బున లక్ష్మీకటాక్షజుష్టంబగు విష్టపత్రయంబేలుచు స్వారాజ్య సింహాసనస్థుండై
కరగృహీత కనకారవిందయగు నిందిరాదేవి నిట్లనిస్తుతియించె ॥ 231

గీ॥ పద్మవదన, పద్మపత్ర సుందరనేత్ర, పద్మసద్మ పద్మభాస్వరకర।
పద్మనాభుదేవి పద్మపూజాప్రియ, నఖిలలోకజనని నాశ్రయింతు ॥ 232

శా॥ శ్రద్ధామేధలు, భూతినీతిగతులున్, స్వాహాస్వధాసత్క్రియా
సిద్ధుల్, యజ్ఞరహస్యవిద్యల, పరిజ్ఞేయత్రయీవార్తలున్।
బుద్ధిప్రస్ఫుటదండనీతులును, నీపుణ్యాకృతుల్, శ్రీసునం
బద్ధాక్షేక్షలఁ జూడవమ్మ! ననుపద్మా! పద్మనాభప్రియా ॥ 233

గీ॥ నీవయిజ్జగమెల్లను నిండియుండు, దీవుతక్కంగ నన్యులకెక్కఁ దరమె।
యజ్ఞమయమునుయోగి చింత్యంబునైన, సారసాయతనేత్రు వక్షస్థలంబు ॥

క॥ నీచేవిడువంబడి, యతి, నీచత్వముబొంద జగము నీవిపుడు సుధా।
వీచుల నగు కనుచూపులఁ, జూచిననీక్షణమె సకలశుభములు గాంచున్ ॥ 235

క॥ దారసుతాగారమహో, దారసు హృద్ధాన్య ధనవితానములు శరీ।
రారోగ్యైశ్వర్యాదులు, చేరున్నీచూపు మహిమ చే మనుజనకున్ ॥ 236

ఉ॥ తల్లివినీవు జీవులకుఁ, దండ్రిపయోరుహ లోచనుండు, మీ
రెల్లజగంబునిండి, సుసమృద్ధతనుండుదు రస్మదీయహృ ।
ద్వల్లభమైన కాంక్షితమవశ్యమునిచ్చి దయావిమిశ్రసం
ఫుల్లకటాక్షవీక్షణసమూహములన్ నను చూడుమిందిరా ॥ 237

గీ॥ కమలసదన ! మామక ధనమందిరగోష్ఠ, పుత్రమిత్రతనుకళత్రచిత్ర ।
తరపరిచ్ఛదముల నిరతంబువిడువక, నిండియెపుడు నిచటనుండుమమ్మ ॥ 238

క॥ శీలదయాసత్యాదివి, శాలసుగుణ వితతి పంచజనుని భజించున్ ।
శ్రీలలన ! త్వత్కటాక్ష స,మాలోకితుడైన యాతఁ డగుణుండైనన్ ॥ 239

చ॥ అతఁడుకులీనుఁ డాతఁడు సమగ్రయశోధనశాలి యాతఁ డూ
ర్జిత బలుఁడాతఁ డాహవ వరిష్ఠుఁడతం డభిరూపుఁడాతఁ డా ।
యతమతిమంతుఁడాతఁడు గుణాఢ్యుఁడతం డతి పుణ్యుఁడెవ్వఁ డ
చ్యుతసతి! నీదుసత్కృపకు యోగ్యుఁడు భాగ్యకళాధురీణతన్ ॥ 240

గీ॥ అఖలగుణములు కలిగిననైనసచట, నీకటాక్షంబొకింతైన నిలువదేని ।
అవియ, విగుణంబులగు, నీగుణాలివొగడఁ, గలఁడె వాగ్జానియైన పంకరుహవదన॥

లయగ్రాహి.

ఇందిర ! దరన్నలినమందిర ! ముఖాబ్జజితచందిర ! వినీలకచబృందజితమత్తేం
దిందిర, సమస్తసురవందితపదోద్యదరవింద చరణానతముకుంద భవదీయా ।
మందకరుణావశగసుందరకటాక్షరుచికందళములన్నను గనందగు దయాని
ష్యందనవబిందుతతులం బడిసి యంగము లనిందితసుఖానుభవమొందుగతిఁబొంగన్॥

క॥ అనివినుతించిన పద్మా, సన యింద్రునిఁ బలికె నీదు సన్నుతిచే నా ।
మనమలరె వరములిచ్చెద, గొనుమన నతఁ డమరరక్షకునిసతికనియెన్ ॥ 243

క॥ వరమిచ్చెదేని నేనీ, కరుణకుఁ బాత్రంబయేని కమలాలయ మ ।
త్పరిపాలిత లోకత్రయి, నిరవుకొనుము పాసిచనక యెప్పుడువేడ్కన్ ॥ 244

వ॥ ఇది యొక్కవరం బింకనొక్క వరంబువేడెద ॥ 245

క॥ ఏనొనరించిన నీస్తవ, మేనరుఁడు పఠించు నతని నిందిరభవదీ।
యానూన సత్కృపాస, న్మానితుఁగాఁ జేయుమమ్మ మానకయెపుడున్ ॥ 246

వ॥ అనిన నరవిందమందిర పురందరున కిట్లనియె. నీవొనరించిన స్తోత్రారాధనంబునం
బరితుష్టనైతి. నీవు కోరినయట్లు త్రైలోక్యంబును విడువ, నెవ్వండేనియు సాయం
ప్రాతస్సమయంబుల నీస్తవంబు పఠించునతని నెపుడువిడువనని వరద్వయంబు

నొసంగె. ఇవ్విధంబున శ్రీదేవి భృగుమునీంద్రునివలన ఖ్యాతియందు సుజ యించి క్రమ్మఱ నమృతమథన కాలంబున నంబుధివలన బుట్టె. జగత్స్వామి యగు జనార్దనుం డేకాలంబున నవతారంబుల నొందునాకాలంబులఁ దానును సహాయత్వంబు నొందు. మఱియును హరి యాదిత్యుండుగా, పద్మ పద్మంబు వలనంబుట్టె, పదంపడి భార్గవరామావతారంబున ధరణియన, రాఘవత్వం బున సీతయన, కృష్ణావతారంబున రుక్మిణియనంబరగు. ఇత రావతారంబుల యందును సహాయినియగు. హరి దేవత్వంబునొంద దేవతయగు. హరిమనుష్య త్వంబు నొంద మానుషియై భగవదనురూప చేష్టలమెలంగు ॥ 247

ఉ॥ ఇందిరదివ్యజన్మకథ యెవ్వఁడువేడ్క పఠించు, నెవ్వఁడా
నందమునన్ వినున్ శుచిమనస్థితి నాతనియింట సంతతా।
మందముల సిరుల్ నిలుచు మానకమూడుతరంబు లెప్పుడున్
జెంద దలక్ష్మి మౌని కులశేఖర ! నీకు నెఱుంగఁ జెప్పితిన్ ॥ 248

వ॥ అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 249

గీ॥ భృగునివలన నెట్లు నెగడెసర్గము ప్రజ, లెందఱతనికైరి యెఱుఁగఁజెప్ప ।
వయ్య! నాకుననినమ్ముని ప్రవరుఁడి, ట్లనుచుఁ జెప్పె హర్ష మగ్గలముగ॥ 250

క॥ ఖ్యాతికి భృగునకు ధాత,వి ధాతయునన పుత్రయుగము, తనయ జగద్వి ।
ఖ్యాత రమయును జనించుట, చేతోమోదముగనీకుఁ జెప్పితినిగదా ॥ 251

వ॥ ఆ ధాతృ విధాతలకుఁ గ్రమంబున మేరుకన్యకలైన ఆయతియు నియతియు నన నిద్దఱుభార్యలైరి. అందుధాతకు నాయతియందుఁ బ్రాణుండును, విధాతకు నియతియందు మృకండుండును బుట్టె ॥ 252

క॥ పాండిత్యధుర్య ! వినుము మృకండునకున్ బుట్టె, సుతుఁడు కల్పాంతాయు ।
ర్మండితుఁ డఖండమతి మా, ర్కండేయుండనఁ దపోఽధికత్వము వెలయన్ ॥253

వ॥ అమ్మార్కండేయునకు వేదశిరుండుపుట్టె ధాతృపుత్రుండైన ప్రాణునకు ద్యుతి మంతుండు, ద్యుతిమంతునకు రాజవత్తుండుపుట్టె. అతనివలన భార్గవవంశంబు విస్తారంబు నొందె ॥ 254

ఉ॥ ఆతతసత్తపోవిభవుఁడైన మరీచికిభార్యయైన సం
భూతి, విరాజనామకుని బుత్త్రునిగాంచె, దదీయవంశము ।
ద్యోతితమై ధరం బరగె యోగి కులోత్తమ ! యంగిరుండు వి
ఖ్యాతియెలర్పఁగాఁ దనకులాంగనయౌ స్మృతియందు కన్యలన్ ॥ 255

వ॥ సినివాలియు, కుహూవును, రాకయు, ననుమతియును నన నలువురిం గనియె. అత్రికి ననసూయ యందు సోముండును దుర్వాసుండును, దత్తాత్రేయ యోగీశ్వ

రుండును ననముగ్గురు పుత్రులుపుట్టిరి. పులస్త్యునకు ప్రీతియను కాంతవలన దత్తుండుపుట్టె;నతండు పూర్వజన్మంబున స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నగస్త్యుండనంబరగు. పులహునకు క్షమయనుభార్య యందుఁ గర్దముండును, ఊర్వరీయుండును సహిష్ణుండునను,సుత త్రయంబుపుట్టె. క్రతువునకు సన్నతియను భార్యయందు ఊర్ధ్వరేతస్కులును నంగుష్ఠ పర్వమాత్రులును జ్వలద్భాస్కర తేజులునగు వాలఖిల్యు లరువదివేలుపుట్టిరి. వసిష్ఠునకు ఊర్జయందు రజుండును, గాత్రుండును ఊర్ధ్వబాహుండును, సవనుండును, అనఘుండును, సుతపుత్రుండును, శుక్రుండును, ననసేడ్వురు ఋషులుపుట్టిరి ॥ 256

గీ॥ అరయ నగ్న్యభిమాని,బ్రహ్మాగ్రసుతుఁడు,పావకుఁడుస్వాహయను తనభార్యయందు।
వినుము!పవమానశుచిజలాశనులనంగ, సుతులమువ్వురగనియె నూర్జితమతులను॥

వ॥ వారలసంతతి పంచచత్వారింశద్భేదంబులం బరఁగె. పావకుండును, పుత్ర త్రయంబునుం గూడ ఏకోనపంచాశద్భేదంబుల వహ్నులఁగీర్తింపం బడుదురు బ్రహ్మకు నగ్నిష్వాత్తులును, బర్హిషదులును ననుపితరులు పుట్టిరి; వారనగ్నులును, సాగ్నులునునై యుండుదురు. వారలు స్వధయను భార్యయందు మేనయు, వైధారిణియు నను గన్యలంగనిరి.వారిరువురు బ్రహ్మవాదినులును యోగినులును, ఉత్తమజ్ఞాన సంపన్నలును, సకల గుణాన్వితలునునై యుండుదురు. ఇదిదక్ష కన్యకాసంతానవృత్తాంతంబు. ఇది శ్రద్ధావంతులై వినువారు పుత్రపౌత్రాభివృద్ధులగుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 258

ధ్రువ చరిత్ర.

సీ॥ మునివర స్వాయంభువునకుఁ బ్రియవ్రతో, త్తానపాదాఖ్యు లిద్దఱుతనయులు
తనరుదు రందు నుత్తానపాదునకును, రుచిసునీతులు భవ్యరుచులు సతులు ।
సురుచిపైఁ బ్రేమ హెచ్చుగనుంచు భూనాథుఁ డిడదుసునీతిపై నించుకైన
సురుచికిసుతుఁడు భాసురుఁ డుత్తముఁడు పుట్టెవెలయసునీతికిఁ గలిగెధ్రువుఁడు ॥

గీ॥ నవ్యమణిహేమరాజాననస్థుఁడైన, తండ్రితొడయెక్కియున్న యుత్తమునిజూచి।
ధ్రువకుమారకుఁడును దదారోహణాభి, కాంక్షియై డాయవచ్చినఁగాంచిసురుచి॥

ఉ॥ పాపఁడ ! యీవృథాశ్రమము పాల్పడనేల నృపాలకాంక మే
రూపుననబ్బునీ కిది యెఱుంగవెమున్న మదీయగర్భ జ ।
న్మాపరిమేయభాగ్య దశనంద సునీతికి నేలపుట్టితీ
వీపతి, తండ్రియైన నిదియేలలభించుఁ ద్యజించుఁగామముల్ ॥ 260

క॥ వా త్తనయుఁడు త్తముండీ, యుత్తమపదమునకు నర్హుఁడుడుగుము నీవీ।
యుత్తలము, పుణ్యఫలసంపత్తిన్మత్సుతుఁడవైన మఱిసిద్ధించుల్ ॥ 261

వ॥ ఈ రాజాసనంబు సామ్రాజ్య చిహ్నంబిది నా పుత్త్రునకే యోగ్యం బేల క్లేశ పడియెదవు ? సునీతికింబుట్టిన నీకు చైచ్చెర్మనో రథంబులు సిద్ధించునే యనియధిక్షేపించి పలికిన నప్పుడు. 262

క॥ ధ్రువుఁ డవిరళతరకోపో, ద్భవుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిగించ, వడిం, దద్దేహమునకుఁ, జయ్యనఁ, బోయెన్ ॥ 263

క॥ పరిభవ పీడితుసీమ త్స్ఫురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచిజనని యా ।
దరమున నంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తము చెదరన్ ॥ 264

సీ॥ అన్నయేటికి విన్ననైనది నీమోము ? కోపకారణమేమి ? చాపలమున ।
నెవ్వరైనను బతికెగ్గుకావించిరో ? నీకెగ్గుచేసిరో ? శోకమేల ? ।
అనుటయు సురుచి తన్నవమానవాక్యముల్, గర్వించిపలికిన క్రమముచెప్ప ।
వెండినిట్టూర్పు బల్విడిపుచ్చి దుశ్చిత్త, మున దీనవదనయై తనయుఁజూచి ॥

గీ॥ అల్పభణితిసునీతి యిట్లనియె సత్యమయ్యా తద్వాక్య మట్ల భాగ్యంబులేని ।
నాకునుదయించి నికృతిసంతాప జలధి మునుగఁ బాలైతివింక నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ సురుచి పురాభవంబున విశుద్ధతపంబులు చేసియుండ భూ
వరుఁడు తదీయ కార్యవశవర్తనుఁ డయ్యె, నపుణ్యకర్మదు
స్తరపరిభావవారినిధి సాంద్రతరంగనిమగ్నయైనను
దరి ననుఁబోటి భార్యయను నామమెతాల్చువిహీనభాగ్యతన్ ॥ 266

ఉ॥ అన్న ! పురాభవాంతరసమార్జిత కర్మచయంబు సాక్షియై
నన్నరునొందునెందును ఘనంబుగ దుఃఖసుఖంబులిట్లుతా
నెన్నకస్రుక్కఁబొంగు నరుఁడెవ్వఁడతండు వివేకసాపసం
పన్నతలేనివాఁడనుచుఁ బల్కుదు రాగమతత్త్వకోవిదుల్ ॥ 267

వ॥ రాజాసన ఛత్త్ర చామరాశ్వవారణాదులు పుణ్యంబులేని వారికిం గలుగవు, పుణ్యవతియైన సురుచికడుపునంబుట్టుటంజేసి యుత్తమునకుం గలిగె నల్పపుణ్యనైన నాకడుపునంబుట్టిన నీకేల కల్గు నెవ్వరికేమి గల్గు వారందుచేతఁ దృప్తింబొందవలయునని యుపశమించుము. కాకున్ననట్టి మహోన్నత పదంబులు లభించుటకై సర్వఫల ప్రదుండైన దామోదరు నాశ్రయించి పుణ్యోపచయార్థంబు యత్నంబు చేయుము. సుశీలుండవై, ధర్మాత్ముండవై, సర్వభూతహితరతుండవై, సర్వ మిత్త్రుండవై వర్తిల్లుము. ఉదకంబులు పల్లంబున కొడిగిలినట్లు సంపదలు పాత్త్రంబు వెదకిపొందునని చెప్పిన సునీతికి ధ్రువుం డిట్లనియె॥ 268

గీ॥ అమ్మ! శమియించుమనుచుమీరానతిచ్చి, నంతయునిజంబు పరులజిహ్వాభిధాన ।
చాపనిర్ముక్త దుర్వచస్సాయకములు, నాటఁగందిన మదినిది దీటుగొనదు ॥

చ॥ అమితపరాభవానల శిఖా వృతిఁగందిన నింకను త్తమో
త్తమపదలాభ మొందెద వృథావచనంబులు వల్కనీ సప ।
త్నిమదికి విస్మయంబొదవఁ దెల్లము తండ్రియుఁ బొందనోపడు
త్తముఁడన నెంతయుంచు విబుధప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥ 270

క॥ అనియిల్లు వెడలి పుర బా, హ్యానవీనోపవనసీమయందుఁ దనపురా ।
తనపుణ్యపాక ఫలతతి, యనఁగొందఱు మునులఁ గాంచె నర్భకుఁడంతన్ ॥ 271

మ॥ ధృతకృష్ణాజిన చేలులన్, రవిసముద్దీప్తప్రభాజాలులన్
దతతామ్రాభజటాభరాభరణులన్, నందన్మనోవృత్తులన్ ।
హతకామాదిసమస్తశాత్రవుల, దివ్యజ్ఞానదీపప్రభా
ప్రతతిచ్ఛిన్న తమస్కులం, గనియె నబ్బాలుండు సత్పర్షులన్ ॥ 272

ఉ॥ సాగిలిమ్రొక్కి హస్తజలజంబుల మోడ్చి నృపాలసూనుఁడ
య్యోగులఁజూచి యిట్లనియె నో మహనీయతర ప్రభావ భ
వ్యాగమవేదులార! ధ్రువుఁడందురు నన్ను, మదీయపూర్వ పు
ణ్యాగమనంబునన్మిము మహాత్ముల గంటిఫలించెఁ గోరికల్ ॥ 273

వ॥ ఉత్తమజనకుండైన యుత్తానపాదుని కుమారుండనని విన్నవించిన సప్తర్షు
లిట్లనిరి ॥ 274

గీ॥ నాలుగైదేండ్ల యీడుమాణవకుఁడవు వి, పాదమేటికి నీకు భూజానితండ్రి ।
యొకటఁగొదలే దభీష్టవియోగమేమి, కానుపించదు దేహరోగములు లేవు॥ 275

క॥ నిర్వేదమేమిటికిగుణ, ధూర్వహ! యెఱిఁగించుమనిన ధ్రువుఁడువినతుఁడై ।
పూర్వకథయెల్లనయ్యం, తర్వాణులతోడఁ జెప్పినం, దమలోనన్ ॥ 276

క॥ ఔరా! క్షత్రియ తేజం, బారూఢక్రోధరసమహాభారము, దు ।
ర్వారాభిమానితాహం, కారైకాగార మెన్నగాశక్యంబే ॥ 277

వ॥ సవతితల్లి యుల్లసంబుల నుల్లంబుతల్లడిల్లుచున్నదని యమ్మహాత్ములాదరించి
యిట్లనిరి. ఓయీ! క్షత్రియ కుమారా! నీకుఁ గర్తవ్యంబేమి? అప్పనికి సహా
యంబాచరించెదము. చెప్పందలంచినమాట చెప్పుమనిన ధ్రువుం డిట్లనియె.

చ॥ అనఘ చరిత్రులార! వినుఁడర్థము రాజ్యముభోగమేమియున్ ।
మనమునగోరఁ, గోరెద సమస్తపదంబుల కెల్ల నెక్కుడై ।

యనుపమమై యనన్యగతమై భువనత్రయసేవ్యమానమై ।
ఘనతరకల్పకల్పనలఁ గందనిదై తగుసత్పథంబునున్ ॥ 279

సీ॥ వరదుగోవిందుఁ గొల్వకకాని సంస్థాన మబ్బునే? యటుచేయుమనె మరీచి ।
శ్రీజనార్దనుఁడు హర్షించిన నక్షరస్థానంబు గల్గు సత్యమనె నత్రి ।
అచ్యుతు సర్వభూతాత్ముఁ బూజింప ది, వ్యపదం బొసఁగుననె నంగిరుండు ।
హరిసేవముక్తిద యన, నున్నతస్థాన లాభ మెంతనియెఁ బులస్త్య మౌని॥

గీ॥ అబ్జనేత్రుభజననగు కోర్కెయనుక్రతుఁ, డిందరేశువినతినెసఁగుకామ ।
మనియెఁ బులహముని మహాత్మువిష్ణునివేడఁ, జెందుసిద్ధులనె వసిష్ఠుఁడపుడు॥280

వ॥ అని సప్తర్షులానతిచ్చిన ॥ 281

క॥ బాలకుఁడిట్లను సన్మని, పాలురతో నయ్య! మీరు పనిచినగతి ల ।
క్ష్మీలలనేశ్వరుఁ గొలిచెద, నీలీలకుఁదగిన జప్యమెయ్యది నాకున్ ॥ 282

వ॥ అరాధనక్రమం బెవ్విధంబానతీయ వలయుననినఁ జిత్తంబు బాహ్య పదార్థా యత్తంబు గాకుండంజేసి జగద్ధామంబగు వాసుదేవునియందుఁ జేర్చి యేకాగ్ర మనస్కుండవై జపియించుమని మనురాజంబగు వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరం బుపదేశించి భవత్పితామహుండగు స్వాయంభువుండు జపించినం బరితుష్టుండై జనార్దనుండు త్రైలోక్యదుర్లభంబగు నైశ్వర్యంబు ప్రసాదించె, నీవును ని మ్మంత్రంబున గోవిందుం బరితుష్టుంజేసి యిష్టార్థంబు లందుమని యాన తిచ్చిన విని కృతకృత్యునింగాఁ దలంచుకొని వారలకు మ్రొక్కి యవ్వనంబు వెడలి ॥ 283

సీ॥ ఎందేనిపరమ మునీంద్రు లుత్తమతప, శ్చర్యనిర్వాణ సంసక్తిఁగనిరి ।
ఎందేనినిండుకాళిందీనదీపుణ్య, వారి పూరంబు లవ్వారిగాఁగ ।
ఎందేని మధుదైత్య నందనులవణు ని, ర్జించె శత్రుఘ్నుఁ డూర్జితబలమున ।
నెందేనివెలయు సమిద్ధసంపత్పురి, పూర్ణయై మధురాఖ్య పుణ్యనగరి ॥

గీ॥ నెపుడునెందేని విహరించు నిపుణగోప, రూపసుకలాపుఁడైన సరోజనేత్రుఁ ।
డట్టిమధువనమున కేగెనధికధైర్య, ధుర్యమతిశాలి రాజసుతుండు వేడ్క ॥ 284

ఉ॥ మౌనివు లానతిచ్చిన క్రమంబునఁ దన్మహనీయపావన
స్థానకమునందుఁ జేసె నతిదారుణమైన తపంబుమిక్కిలిం
బూనిననిష్ఠతో హృదయపుష్కర సీమపరాపరేశు ల
క్ష్మీనాననావిభు నమేయుని నిల్పి యనల్పవైఖరిన్ ॥ 285

వ॥ ఇట్లు మధువనతీర్థంబున నూర్ధ్వబాహుండును, వామపాదస్థితుండును నై కొన్నిదినంబు లేకాంగుష్ఠస్థితుండై ఘోరతపంబు చేయుచున్నంత ॥ 286

మ॥ ధరణీచక్రము దిర్దిరందిరిగె భూధ్రవ్రాత మల్లాడె సా
గరముల్ ఘూర్ణిల్లె, భూతకోటిబెగడెన్ గంధర్వయక్షోరగా,
సురదేవప్రోత్కరముల్ మదిందలఁకె, నక్షోభ్యప్రభావావనీ
శ్వరపుత్ర ప్రవరప్రవర్తిత తపశ్చర్యా ప్రతాపంబునై ॥ 287

వ॥ అప్పుడు ॥ 288

క॥ యామాఖ్యదేవతల ఘో, రామితకూష్మాండతతుల నాఖండలుఁడు।
ద్దామగతిఁబంపె నృపసుతుఁ, డామెయినోనరించు తపము నలజడిపెట్టన్ ॥ 289

వ॥ కామరూపులగు యామాఖ్యదేవతలును, కూష్మాండ గణంబులును, మధువనంబు ప్రవేశించి నానావిధ మాయలు సన్నిరంత ॥ 290

సీ॥ వసివాడువాడిన వదనపంకజముతో, నిసుపాటివడియు కన్నీటితోడఁ।
గొదలుచునోదవుగ ద్గదవచోయుక్తితో, దట్టంపునిశ్వాసధారతోడ।
గమనసన్నాహ సంగత మహత్క్లాంతితో నాకంపమాన దేహంబుతోడ।
శ్రమజలాసార సంసక్త గాత్రంబుతో, సంభవద్దైన్య రసంబుతోడఁ ॥

గీ॥ గొడుక! యిడుమలఁ గుడిచెదే యడవిలోన,న నెడునవ్స్థోక్తి గళకుహారాంత రమున।
నాగుసేరుపుతోనిల్చె నగ్రసరణి, నధికదుర్నీతి దైత్యమాయా సునీతి ॥ 291

వ॥ ఇట్లునిలిచి ॥ 292

క॥ కొడుకా దేహవ్యయకర, మిడుమిది నీకేలమాను మెన్నేనోములున్ ।
బడి బడి నోచి నినుంగని, యడవులఁ గలిపితిని నోములాఁటిడి ప్రోవన్ ॥ 293

సీ॥ పాటించిమగనిచేఁబట్టులేకయనాథ, భావంబుఁదాల్చు నాబ్రదుకుఁ దలఁచి।
మనసుచిల్లులుప్రోవ ఘనగర్వముననాడు, సవతివల్కెడి వచస్సరణిఁ దలఁచి।
ముద్దుగాతెడి రూపమున నాలుగ్గై దేండ్ల, చక్కనినీమేని సౌరుదలఁచి।
నీబడివాయక నిరతంబుక్రీడనా, లంపటులైన బాలకులఁదలఁచి ॥

గీ॥ కుడువఁగట్టంగలేనియీగొదవఁదలఁచి,యొడలుచివుకంగఁ జేయునీయిడుమదలఁచి।
కాయిగలుగని వట్టికాపేయమేల, రాఁవృథా, దీనిమానుమురా! కుమార ॥ 294

ఉ॥ మన్ననలేక భర్తయవమానముసేయ, సపత్నినవ్వ, ని
న్గన్నులఁజూచి యన్నియునుఖంబని యోర్చితి నిట్టు నీవురా

కున్నభవత్ప్రరోధర ననూత్కరముం ద్యజియించుదాన స
ర్వోన్నతసత్త పోవిభవమొంద సుఖించు చిరాయురున్నతిన్ ॥ 295

క॥ అనుచువిలపించు మాయా, జననింగని యక్కుమార చంద్రుఁడు వినియున్ ।
విననిగతినుండె హరిపద, వనజభ్రమరన్మనః ప్రవర్తనుఁ డగుచున్ ॥ 296

గీ॥ వత్స! వత్స! మహోగ్రరావములు బెఱయ, రయసముద్యత తీవ్రశస్త్రప్రచండ।
భండనోద్దండులగు దైత్యపతులువీర, వచ్చిరెచ్చట చోరవఁగా వచ్చునీకు॥297

వ॥ అని యదృశ్యం బయ్యెనప్పుడు ॥ 298

క॥ పోడుపోడుమని కూకలు బ, ల్విడిచంపుఁడు చంపుఁడనెడు వికృతోక్తులుమ్రిం ।
గుఁడుమ్రింగుఁడనెడు నార్పులు, దడ బడఁగాఁజుట్టుముట్టెదైత్య బలంబుల్॥ 299

చ॥ అదరులుచల్లుకై దువు లుదగ్రతఁద్రిప్పుచు ఘోరవాక్యముల్
వదరుచుమండలభ్రమణవైఖరిఁ బొఱుచు నొక్క రొక్కరిన్ ।
బదరుచు హుంక్రియాకలనఁ బల్మఱు నిక్కుచు వెక్కిరించుచున్
బొదుపయిబెట్టుకూసిరి నభోవలయం బద్రువన్నిశాచరుల్॥ 300

గీ॥ దీర్ఘదంష్ట్రల వదనముల్తెఱచిమెడలు, సాచివెను మంటలురుల నుచ్చైస్స్వరముల।
మిగులవాపోరె నక్కలు మేదినీశ,తనయుముందర చెవులుచిందరులుప్రావ॥301

వ॥ మఱియునద్దానవులు సింహోష్ట్ర మకరాననులై, నానావిధ ఘోరారావంబులు
చేయుచు నారాజపుత్త్రునివెఱపించ నతండు గోవిందాసక్తచిత్తుండగుటంజేసి
తన్మాయావిలసనంబు లేమియు నింద్రియ గోచరంబులు గావయ్యె; నంతకంతకు
నేకాగ్రచిత్తుండై చిత్తజజనకుం దలంచుచునున్న యన్నరేంద్రనందనుం జూచి
సంక్షోభంబునొంది బృందారకులు సర్వేశరణ్యుండగు నిందిరారమణుపాలికిం
జని యిట్లని విన్నవించిరి ॥ 302

గీ॥ దేవదేవ, జగన్నాథ, శ్రీవధూసనాథ, పురుషోత్తమ, పరేశ,నవ్యమహిమ।
వెలయునొత్తానపాది గావించుతపము క్రాచె, మమునెల్లఁగరుణచేఁగావవయ్య॥

క॥ నెలబాలుఁడు, దినదినమున, కళల పసల వృద్ధినొందు గతి నుగ్రతపో ।
విలసనమున దినదినమున, కలఘుండతఁడధిక వృద్ధినందుచునుండున్ ॥ 304

క॥ బలరిపువరుణధనేశ్వర, జలజహిత శశాంకు లేలు స్థానములేలం ।
దలఁచియొ, యొనర్చెనృపసుతు, డలఘుతపము దీనిమాన్పవయ్యముకుందా ॥

చ॥ అనవినిపద్మనాభుఁడను నమ్మహితాత్ముఁడు మీ నివాసముల్
వినఁగననొల్లఁడొక్కటి నవీనమనోరథమాత్మఁగోరు, నే ।

నొనరుతుదాని మీరు చనుఁ దుల్లముల్ భయమొందనేల నా
ననిమిషకోటి భక్తివినయంబుల మ్రొక్కుచు నేగునంతలోన్ ॥ 306

ఉ॥ పంకజపత్రలోచనుఁ డపారకృపారసధార లా నమ
త్కింకరకోటి ముంచ సముదీర్ణ సువర్ణ సవర్ణ పర్ణుని ।
శ్శంకు సుపర్ణు నెక్కి విను చక్కి వడిం జను దెంచి యన్నిరా
తంకతపోభిరాము గుణధాముఁ గుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్ ॥ 307

క॥ ఉత్తానపాదతనయ ! భ, వ త్తపమునఁ దుష్టిఁ బొంది వరమీయంగా।
నిత్తఱి వచ్చితిఁ గోరుము, చిత్తంబునఁ దలఁచినది విశృంఖలవృత్తిన్ ॥ 308

వ॥ అని పలికినపలుకమృతరసముపగిదిఁ జెవులం జినికిన నలరి కనుగవ విచ్చి యచ్చి
ఱుతపాపండగ్ర భాగంబునఁ గులిశాది రేఖాభరణంబులగుట నిసర్గసుందరారవింద
ప్రభవ ప్రభాసంభరణంబులగు శ్రీచరణంబులుఁ జరణాగ్ర సమాశ్రిత ముక్తా
కారంబులగు నఖాంకురంబులును నఖాంకుర చంద్ర కళాధర సర్వమంగళా
వాసపదదివ్యనగఫలద్వయంబులగు గుల్ఫద్వయంబును, గుల్ఫద్వయసపుష్కర
మహాశావారణకర కాండసముద్దండంబులగు జంఘాకాండంబులును, జంఘా
కాండమండనాయితంబులగు జాను స్తబకంబులును, జాను స్తబకశుంభదూరు
రంభా స్తంభంబులును, ఊరురంభా స్తంభజననకనక సైకతాయితనితంబబిం
బంబును, నితంబబింబసమావరకమణీ మేఖలాంతరితహైమోప సంవ్యాన
కాంతి సరస్వతీప్రవాహావర్తాయితనాభిసరోజంబును నాభిసరోజగంధానుబంధ
పుష్పంధయమాలాలీలానుకారవిరాజిరోమరాజియు, రోమరాజీంద్ర నీలైక స్తం
భోపరినిర్మితకమలాభర్మసౌధోపమానమాననీయవక్షస్థలంబును, వక్షస్థలసు మే
రుతటప్రాంతసమారూఢకల్పతరుశాఖాయమాన భుజా స్తంభసంభరణమాన్యం
బులగు సుదర్శనపాంచజన్యంబులును, పాంచజన్యసౌభాగ్యయోగ్య తానర్గళం
బగుగళంబును, గళవృంతనితాంతకాంతముకురప్రభాజిత్వరంబులగు కపోల
ఫలకంబులును, గపోలఫలకనృత్యత్కాంతిపుంజరంజితనక్రకుండలోదీర్ణంబులగు
కర్ణంబులును, గర్ణాంతవిశ్రాంత నేత్రపుండరీకప్రభావంశకాండాగ్ర జాగ్ర
న్ముక్తాఫలనాసికాప్రసూనంబును, నాసికాప్రసూనఫలితమధురఫలాధర బింబం
బును, అధరబింబ మాధుర్యయాచనార్థ సమాగతార్ధేందుతిరస్కారి లలాట
రేఖయు, లలాటరేఖేందుజిఘృక్షావిలంబితమోహాంకారతిరస్కారి శృంగారి
భ్రమరక వ్రాతంబును, భ్రమరకోదయాద్రిసముదితార్కబింబస్పర్థి రత్నకిరీ
టంబులుం గలిగి కోటిమన్మథలావణ్యంబుననున్న పన్నగశాయికి సాగి మ్రొక్కి
యిట్లని విన్నవించె ॥ 309

చ॥ సరసిజనాభ ! నాయెడఁ బ్రసన్నుఁడవై వరమిచ్చెదేని దే
వరచరణాంబుజద్వయము వాంఛ నుతింపఁ దలంతు బాల్యని
ర్భరజడిమన్ బొసంగదది భవ్యకృపారసధార నాపయిన్
దొరఁగ ననుగ్రహింపు మతినూల్కొని నిన్ను నుతించునట్లుగన్ ॥ 310

సీ॥ అనివిన్నవించిన నరవిందలోచనుఁ, డధికకృపావృతస్వాంతుఁడగుచు
ముకుళితహస్తుఁడై ముందరనిలుచున్న, యాత్మానపాది నెయ్యమునఁజూచి ।
నవ్వుచు పాంచజన్యప్రాంతమున మేను, నివిరిననాతఁడున్నిద్ర బుద్ధి
సంపన్నుఁడై నేలజాగిలి మ్రొక్కి, గ్రక్కునలేచి యంజలిఁగూర్చి నుదుట ॥

గీ॥ మోపి, యానందరసము సంపూర్ణలీల, మనసునిండి వెలార్చిన మాడ్కిఁగన్నుఁ।
గొనల సంతోషబాష్పముల్ గురియ, నవ్వి,రించి జనకునినిట్లు గీర్తించఁదొడఁగె॥

క॥ భూమిజలానలవాయు, వ్యోమమనోబుద్ధులును సమున్నతసర్గ ।
శ్రీమించిన భూతాదియు, నా మూలప్రకృతియును ద్వదాకారంబుల్ ॥ 312

గీ॥ అరయశుద్ధుండు,సూక్ష్ముండు, వ్యాపకుండువై , ప్రధానంబునకునవ్వలైన,పురుషుఁ
డీశ! నీరూప మిదినిక్కమిట్టినీకు, మోడ్పుకెంగేలు నాఫాలమున ఘటింతు॥313

వ॥ భూతాదులకు, గంధాదులకు, బుద్ధ్యాదులకుఁ, బ్రధానంబునకుఁ, బురుషునకుం
బరుండవై, పరమాత్మయు బ్రహ్మంబునునని చెప్పంబడు నీకు నమస్కారంబు॥

సీ॥ వేయిశిరంబులు వేయికన్నులు వేయి, చరణముల్గలయట్టిపురుషవరుఁడ
వంతట వ్యాపింతువధిప ! కాలత్రయ, జాతమంతయు నీవ, సంభవించెఁ ।
జర్చింపఁగ విరాట్టు సామ్రాట్టును స్వరాట్టు, నధిపూరుషుండు నీయంద, జగము
లన్నియు, నీరూప ; యజ్ఞంబు పృషదాజ్య, మర్ధర్చసామంబులన్ని ఛంద ॥

గీ॥ ములునుయజురాగమమునునీవలనఁబుట్టె, నశ్వగోజాతిమృగములునఖిలమునుజ।
నించె నీవలన నే, సమున్నిద్రమహిమ, పూరుషోత్తమ! పావనాద్భుతచరిత్ర!॥

క॥ సమ్మతి ముఖబాహూరుప, దమ్ముల బ్రాహ్మణులురాజతతి వైశ్యనికా ।
యమ్మును శూద్రులు వుట్టిరి, నెమ్మదిఁజంద్రుండు పుట్టె నీకుమహాత్మా ॥ 316

ఉ॥ కన్నులఁబొద్దు, శ్రోత్రమున గాలి, ముఖంబున వహ్ని, నాభి న
మ్మిన్నను బుట్టె, స్వర్గ ముపమింపఁగ రేతమునంజనించెన ।
ర్వోన్నత! శ్రోత్రసీమ దిశలుద్భవమయ్యెను, భూతధాత్రియున్
బన్నలినంబులం బొడమె, భవ్యము నీమహిమంబు మాధవా ॥ 317

వ॥ దేవా! న్యగ్రోధబీజంబునందంకురించి వృద్ధిఁబొందిన వృక్షంబు చందంబునఁ
బరమసూక్ష్ముండవైన నీయందు జనించి జగంబువృద్ధిఁబొందు, కదలీవృక్షంబు

త్వక్పత్రంబులకంటె భిన్నంబులుగాని చందంబున జగంబునకన్న నీవు భిన్నుండవుగావు, హ్లాదతాప కారిణిస్థమైన బుద్ధి జగంబునకుంగాని గుణవర్జితుం డగు నీకులేదు, పృథగ్భ్వాత్మైక భూతుండవు, భూతభూతుండవు, ప్రధానవ్యక్త పురుషవిరాట్స మ్రాట్స్వరూపుండవు, సర్వరూపధరుండవు, సర్వతపో విశేషజన కుండవును, సర్వేశ్వరుండవునైన నీకునమస్కారంబు. సర్వభూత హృదయంబ వైన నీవెఱుంగని మనోరథంబులు గలవే. భవదీయసందర్శనంబున మన్మనో రథంబు సఫలంబయ్యె, ధన్యుండ, గృతకృత్యుండ, భాగ్యసంపన్నుండ నైతి నని వినుతించిన నతనికి భగవంతుం డిట్లనియె. 218

ఉ॥ బాలక! నేఁడు నీతపముపండె ననుంగనుగొంటిగాన నీ
వేళనభీష్టమెయ్యది ప్రవీణతఁ గోరుము మద్విలోకనం।
బేలనిరర్థకంబగు నభీష్టకరంబగుగాక, మర్త్యాలి
చ్ఛాలలితప్రసక్తి ననుసమ్మతిఁ గాంచి లభింతురిష్టముల్ ॥ 319

వ॥ అనిన ధ్రువుండిట్లనియె. 320

గీ॥ అఖిలభూతేశ!నీవు సర్వాత్మనగుట, కానుపింపదె మన్మనోగతమునీకు।
నయిన నాచేత వినవిష్టమయ్యెనేని, యవధరింపుము దేవమదర్థితంబు ॥ 321

చ॥ ఘనమగు మీప్రసాదమునఁ గాదె మహేంద్రుఁడశేషలోక రా
జ్యనిరతభోగముల్లనియె, స్వామి! ప్రసన్నుఁడవైన దుర్లభం।
బననొకటెద్దియుం గలదె? యస్మదపేక్షితమాట యెంత, భ
క్తనివహరక్షణంబు నియతవ్రతమౌగద నీకు నచ్యుతా ॥ 322

క॥ "ఈరాజాసన మోయి కు, మారక! నీ కర్హమగునె? మదుదరజాతుం।
డై రాజిలు వానికిఁగా, కారయ"నని సవతితల్లి యాడెను నన్నున్ ॥ 323

ఉ॥ గాటపుగర్వరేఖఁ గనుగానక మాసవతమ్మయన్నయ
మ్మాటలశరంబుపోలె మురమర్దన! మర్మమునొవ్వ నాటియు
త్పాటనచేయరాక పరితాప మొనఁర్చుచు నున్న దాపదు
ద్ఘాటనదక్ష! తావకసుధాసదృశేక్షలదాని మాన్పవే ॥ 324

వ॥ జగంబున కాధారభూతంబై, సర్వస్థానంబులకు నుత్తమోత్తమంబైన స్థానంబు దయచేసి రక్షింపవలయునని ప్రార్థించిన ధ్రువునకు భవబంధమోచనుండైన పుండరీకలోచనుం డిట్లనియె ॥ 325

సీ॥ అధిపకుమార! నీయర్థించినట్లు లో, కోత్తరసంస్థాన మొందెదీవు।
వినుము తొల్లిటిమేన విప్రుండవర్భనా, దికములఁ దుష్టినొందించినావు।

. నను; మిత్త్రుఁడ గురురాజ నందనుఁ గనుగొని, యభిలషించితివి నీకందువలన
నీజన్మ మొదవె సర్వేహితభోగముల్, యౌవనోదయమున ననుభవించి ॥

గీ॥ సకలలోకోన్నతంబైన స్థానమొంది, అనిశము మదీయపాదపద్మాభిరతుఁడ ।
వై విముక్తిరమాధిరాజ్యముభజించె దస్మదీయదయాసముదగ్రమహిమ ॥326

వ॥ సూర్యాదిగ్రహంబులకు, సప్తఋషులకు, నశేషవైమానికులకు, నుపరితన స్థానంబునొందెదు; కొందఱుసురలు చతుర్యుగ పర్యంతంబు, కొందఱు మన్వంతర పర్యంతంబు, వసింతురు. వీరలందఱు నీక్రిందవసింతురు. నీతల్లియైన సునీతియు నతి నిర్మలమైన నక్షత్రరూపముదాల్చి దివ్యవిమానంబున నీసమీపంబున నాకల్పపర్యంతంబును వసియించుగాక, ఎవ్వరేని సాయంప్రాతః కాలంబుల నిన్నుగీర్తింతురు వారికి మహాపుణ్యంబు గలుగునని యానతిచ్చి జనార్దనుండంతర్ధానంబు నొందిన ॥. 327

ఉ॥ మానితసారుఁడౌ ధ్రువకుమారుఁడు శ్రీవిభుఁ డానతిచ్చిన
ట్లా నిఖిలావనీతలసమంచితరాజ్యము చేసి యంత ది ।
వ్యానుపమాన సత్పదమునందు వసించినవాఁడు నేటికిన్
శ్రీనలినాననావిభు భజించిన వారలురిత్తవోదురే ॥ 328

గీ॥ అతనియభిమానవృద్ధ మానట్టిమహిమ, చూచి యసురగురుండగు శుక్రుఁడధిక ।
విస్మయమునొంది యప్పుడావిర్భవించి,హర్షమునమనంబునిండ నిట్లనుచుఁబొగడె॥

క॥ ఈనృపసూనుపరాక్రమ, మానంత్యతపః ప్రభావ మాసప్తర్షి ।
స్థానములకన్న నూర్ధ్వ, స్థానంబునఁ గూర్చెనద్భుతక్రియమీరన్ ॥ 330

చ॥ నిరుపమపుణ్యలక్షణ, సునీతితపంబు వచించ నెంచ నె
వ్వరితర, మాత్మసంభవుని వద్దవిమానము మీఁదతారయై ।
నిరుపహతిస్థలంబున ననింద్యతనుండె, స్వకీయకీర్తిభా
స్వరమతి నెవ్వరేఁబొగడ వారికి శోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 331

గీ॥ ఆయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి, కరము నిహపరసౌఖ్యసంఘటనకరము ।
నగును వీరలచరితంబు మిగులభక్తి, వినినవారికిధర్మ ప్రవీణహృదయ ॥ 332

వ॥ ఆధ్రువునకు, శంభువను భార్యయందు శిష్టయను పుత్త్రుండుకలిగె. శిష్టకు సుచ్ఛాయయనుభార్యయందు రిపుండును, రిపుంజయుండును, విప్రుండును, వృకలుండును వృకతేజుండును ననుపుత్రపంచకంబు గలిగె. అందు రిపునకు బృహతియను భార్యయందు చాక్షుషుండుపుట్టె. చాక్షుషునకు వాయుపుత్త్రియైన పుష్కరిణియందు మనువుపుట్టె. మనువునకు, విరణప్రజాపతి పుత్త్రియైన నడ్వల

యందు, ఉరుండును పూరుండును శతద్యుమ్నుండును, తపస్వియు, సత్య వాక్కును శుచియును, అగ్నిష్టుత్తును, అతిరాత్రుండును, విద్యుమ్నుండును, అభిమన్యుండును అను పుత్రదశకంబును, తపతియను కన్యకయుంబుట్టె. తపతిని వైరాజప్రజాపతికిచ్చిరి. అందుపూరునకు ఆగ్నేయియందు అంగుండును, సుమనుండును, సాతియు, క్రతుండును, అంగిరుండును, శిబియును, ఉనుపుత్ర షట్కంబుగలిగె. అందు అంగునకు సునీడయను భార్యయందు వెన్నుండుపుట్టె. ప్రజార్థంబు మహర్షులవ్వెన్నుని దక్షిణపాణి మథించిన వైన్యుండను మహీపాలుండుపుట్టె. అతండేకదా పృథుచక్రవర్తియనం బ్రసిద్ధుండై ప్రజలకు హితంబుగోరి, వసుంధర నశేషవస్తు వ్రాతంబునుం బిదికె. అనిన మైత్రేయుండిట్లనియె ॥ 333

క॥ మునులేటికి వెన్నునికర, వనజము మథియించి రెట్లు వరకీర్తి మహా ।
ధనుఁడు పృథుం డుదయించెను, వినుపింపుము నాకు పృథు వివేకాభరణా॥ 334

వ॥ అనిన పరాశరుం డిట్లనియె ॥ 335

ఉ॥ అంగుఁడు మృత్యుపుత్రియగు నంబుజనేత్ర సునీడ పేరి త
న్వంగిఁ బరిగ్రహించుటయు నమ్మిథునమ్మున కుగ్రహీతకో ।
త్తుంగుఁడు క్రూరవర్తనుఁడు దుర్గుణరాశి జనించె వేనుఁడు
ప్పొంగుచు మాను లత్తులువఁ బూన్చిరి భూభరణ ప్రసక్తికిన్ ॥ 336

వ॥ ఇట్లు మాతామహ దోషంబున దుష్టస్వభావుండగు నవ్వేనునిం బట్టాభిషిక్తుం జేసిన నతండు ॥ 137

గీ॥ యజ్ఞములుసేయవలదు,హోమాదివిధుల,మాటగూడదు,దాన ధర్మక్రమములు।
తడవరాదని కఱపె నుదగ్రభేరి యెత్తి చాటించె భూజనులెల్ల వినఁగ ॥ 338

క॥ నాకన్న యజ్ఞభోక్తలు లోకంబునఁ గలరె? నేనలోకేశ్వరుఁడన్ ।
జేకొందు యజ్ఞపతియను సాకాంక్షస్తుతులు జగములన్నియు మెచ్చన్॥ 339

చ॥ అని ఘననాస్తికత్వనిధియై, కడుమూర్ఖత నున్న యంగనం
దనుకడ కొయ్యనే మునికదంబముపోయి, బహూకరించి యి ।
ట్లనియెఁ బరావరేశుఁడగు నచ్యుతుఁగూర్చి మఖక్రియల్ వినూ
తనగతిఁజేయు మోయధిప! తత్ఫలభాగము నీకునబ్బెడిన్ ॥ 340

గీ॥ యజ్ఞపురుషుండు, శ్రీహరి, యజ్ఞవిధుల, ప్రీతుఁడై మనకొసఁగు నభీష్టతతుల ।
ఏ విభునిరాజ్యమున చెల్లునిచ్చ లతని,కొసఁగు నభిలషితములు దామోదరుండు॥

సీ॥ అనవిని వేనుఁ డిట్లను నాకు మిక్కిలి పూజ్యుఁ డెవ్వఁడు జగంబులఁ దలంప
హరియనవ్వఁ డంబురుహ గర్భజనార్దన, శివేంద్రమారుతానలయమార్క ।
వరుణచంద్రాదిదేవతలెల్ల రాజదేహాశ్రితులగుట ధరాధినాథుఁ
డఖిలదేవమయుండు సామోదులై నృపుఁబూజింప శ్రేయోవిభూతిగలదు ॥

గీ॥ భర్తృశుశ్రూషణంబెట్లు పరమధర్మ, మంగనలకట్లు మీకురాజాజ్ఞసేత ।
ధర్మమట గాన మీరును దడవరాదు, యాగదానాది కృత్యము లస్మదాజ్ఞ ॥

చ॥ అన మునులిట్లువల్కిరి, జనాధిప ! యానతియిమ్ము, ధర్మవ
ర్ధన మొనరింప నేమొకటి తథ్యముచెప్పెద మాదరమ్మునన్ ।
వినుము, జగంబులెల్లను హవిఃపరిణామమె సుమ్ము యాగవ
ర్తనములు లేకపోయిన ధరావలయం బశుభంబుపాలగున్ ॥ 343

క॥ అనిపలుమాఱునుజెప్పిన, విననొల్లక యతఁడు ధర్మవిముఖుండైనన్ ।
మునులెల్లఁ గోపమున నీ, ఘనపాపుని జంపుఁడనుచు గాఢప్రతిభన్ ॥ 344

చ॥ అనిశము యజ్ఞపూరుషు జనార్దను బుణ్యచరిత్రు నింద చే,
సిన కుటిలాత్ము చంపుఁడని శీఘ్రమె మంత్రపవిత్రదర్భవ ।
జ్రనిహతిచేసి రమ్మునులు, సారసనేత్రుని నింద మున్న చ,
చ్చిన యవివేకి పాపగుణశీలుని దుర్మలినాంతరంగునిన్ ॥ 345

వ॥ అంత ॥ 346

ఉ॥ చోరులురేఁగి గేహములుచొచ్చి, యవధ్యుల సొమ్ములెల్ల ని,
ష్కారణవైరులై కొనిరి, సందడిగాఁగ నొకళ్లొకళ్లతి ।
క్రూరత, సర్వలోభమున ఘోరరణంబులొనర్చిరంత, ది
గ్వారములెల్ల ముంచె ననివారతభూరిరజోంధకారముల్ ॥ 347

క॥ మునులు నరాజకదోషం, బనుచు విచారించి యజ్ఞనాథివు తొడ నే,
ర్పొనరమథించిరి, పుత్రు, జననమాత్ముఁగోరి సజ్జనస్తుత చరితా ! ॥ 348

గీ॥ చూడఁజూడఁగఁ గాలినమోడుపంటి, మేను, మరుగుజ్జురూపు వెంబైననోరు ।
కలుగువాఁడు జనించెనొక్కరుఁడు, వేన,మహీపు మథితొరుతలమున మానివర్య॥

క॥ ఏనేమిచేయుదున్ మీ, రానతియిండనుచు నాతఁడాతురుఁడై, య
మ్మానులఁ బల్కిన వారు, తదాననమున్ గని "నిషీద" యని పల్కుటయున్॥

చ॥ అతఁడు నిషాదనామధరుఁడయ్యెఁ దదంగసముద్భవుల్, సము,
ద్ధతులు నిషాదు లుగ్రబలదర్పులు, పాపరతుల్ జనించి యా,

ర్జితగతి వింధ్యపర్వతదరీవనసీమలనుండి రట్టు లా,
క్షితిపుని పాపమంతయును, జెల్లె నిషాద వినిర్గమంబునన్ ॥ 351

సీ॥ అమ్మునిపుంగవులాతని దక్షిణకరము మథింప భాస్కరసమాన,
తేజుండు వరగుణాధికుఁడు పృథుండు, వైన్యుఁడుపుట్టె, నప్పుఁడు వ్యోమవీధి।
నుండి యాజగవనామోగ్ర చాపము దివ్యకాండవర్మములు నగ్రమునఁబడినఁ,
గైకొనె నాతఁడక్కాలంబున నశేష భూతసంతోషంబు పొసఁగఁ బుత్త్రుఁ ॥

గీ॥ డుదయమందిన వేనుండు త్రిదశపదముచేరె, పున్నామనరకంబు చెందక, తద।
నంతరమ సర్వనదులును నంబునిధులు, నతని కభిషేక మొనరించ నరుగుదెంచె॥

వ॥ ఇట్లు పుణ్యజలంబులును మణులుంగొని నదీసముద్రంబులువచ్చె, సకల ముని
సమేతుండై పితామహుండువచ్చె, స్థావర జంగమాత్మకంబులగు సర్వభూతం
బులువచ్చె, ఇట్లు వచ్చి యా వైన్యు, రాజుంగా నభిషిక్తుం జేసిరంత ॥ 353

గీ॥ అధిక తేజుని దక్షిణహస్తకలిత, దివ్యచక్రుని శ్రీవిష్ణుదేవు నంశ।
భూతునవైన్యుఁ గనుగొని జాతహర్ష, కంచుకిత మూర్తులయ్యె లోకంబులెల్ల॥

క॥ హరికొనరినట్ల యాభూవరునకు దక్షిణకరమున వర్తిల్లును భా।
స్వరలీల దివ్యచక్రమ్మరుదుగ జగమంతయును, నిజాజ్ఞ మెలఁగఁగాఁ ॥ 355

గీ॥ తండ్రి పగిదిఁ ప్రజకుఁ దగరంజనముసేయు, కతన విశ్వధరణిపతికి నతని।
కొనరె రాజనామ మనుకూలమై భూమి పతులకెల్ల నొజ్జబంతి యగుచు ॥356

ఉ॥ అంబుధి భూధర ప్రతతులందు తదీయమహారథ ప్రచా,
రంబు లవంధ్యయత్నరుచిరస్థితినడ్డము లేకసాగస।
స్యంబు లకృష్టపచ్యము లనంతములై తగె గోగణంబు కా,
మంబులు నిచ్చలుంబిదికె మాకులజొబ్బిలెఁ దేనియల్మహిన్॥ 357

సీ॥ అతనిప్రాజాపత్యయజ్ఞ సుత్యాహంబు, నందునిద్దరు సూతుఁడనఁగ, మాగ,
ధుడనఁబుట్టిరి వారితో మునులిట్లని రీరాజుఁ బొగడుండు మీరలనిన।
నేమెట్లపొగడుదు మీతని గుణకీర్తు, లెఱుఁగరావనిన వారితని భావి
సద్గుణకీర్తులుత్సాహంబుతోఁగొని, యాడుఁడాతఁడు వానికనుగుణముగ ॥

గీ॥ నడవఁగలవాఁడనిన మహానందమొదవ, పొగడఁదొడఁగిరి వారు విస్ఫూర్తితోడ।
నఖలమునులును సంతోషమంద వైన్య, వసుమతీ భర్తయును మోదవార్ధిఁ దేలె॥

వ॥ సత్యవచనుండు, దానశీలుండు, సత్యాదండుండు, లజ్జాశాలి, మైత్రుండు, క్షమా
శీలుండు, విక్రాంతుండు, దుష్టశాసనుండు, ధర్మజ్ఞుండు, కృతజ్ఞుండు, దయా
వంతుండు, ప్రియభాషణుండు, మాన్యుండు, మానయుత, యజ్ఞశీలుండు,

బ్రహ్మణ్యుఁడు, సాధువత్సలుండు, వ్యవహారంబులయెడ శత్రుమిత్రసముం
డని సూతమాగధులు నుతింపఁ దృక్కర్మకుండై, ధరణిఁ బాలింపుచు, భూరి
దక్షిణాకంబులగు యజ్ఞంబు లనేకంబులు చేయుచుండునంత ॥ 359

క॥ ప్రజలు క్షుధాపీడితులై, నిజవసతులు విడిచివచ్చి నృపుఁబల్కిరి భూ ।
భుజుఁడవనిలేని దోషం, బజహద్గతిఁ బొదవఁ జెడియె నఖిలౌషధుల్ ॥ 360

గీ॥ ఓషధులు నష్టమై పోవనోదవదయ్యె, నన్న మేమియు మాకుసత్యముగఁ దండ్రి।
నీవు,జీవన మొసఁగక యెట్లు బ్రతుకు, వారమని విన్నవింప నివ్వాటిలు కరుణ॥

ఉ॥ ఆనరపాలచంద్రుఁడు మహాజగవంబు ధరించి బాణముల్
పూనిధరిత్రి వెంటఁబడఁ బొంకము దప్పఁగ గోత్వధాత్రియై।
ఆనలినాసనాదిభువనావళిఁ ద్రిమ్మర వెంటనంటినన్
దానొక దిక్కులేక వసుధాసతి యిట్లను కంపమానయై ॥ 362

గీ॥ అఖిలభూతములకు నాధారమగునన్నుఁ, జంపితేని యెచటజంతుసమితి ।
నిలిచిబ్రతుకఁగలదు నృపకులోత్తమయన, వసుధకిట్టులనియె వైన్యవిభుఁడు॥363

క॥ జడియకమచ్ఛాసనమును, గడచిన నిండంపి భూతగణముల నెల్లన్ ।
బడకుండ యోగబలమునఁ గడువేడుకఁదాల్తుననినఁ గంపితయగుచున్ ॥ 364

చ॥ క్షితితలనాథ! యోషధులు జీర్ణములయ్యె, మదాత్మ యందునూ
స్థితగతి, వత్సకల్పనముచేసి, మదీయపయోవిశేషముం ।
చితభుజశక్తివై పిదికి శీఘ్రము చల్లుము దాననోషధి
ప్రతతులుపుట్టు నన్నముశుభస్థితిగల్గుఁ బ్రజల్సుఖింపఁగన్ ॥ 365

వ॥ అనుటయు ॥ 366

క॥ ఆనృపతి వింటికొప్పునఁ, బూనికతోఁ గొండలెల్లఁ బోద్రోసిసమ।
స్థానముచేసె ధరాస్థల, మూనెలవు నివాసమయ్యె నఖిలజనులకున్ ॥ 367

సీ॥ పూర్వసర్గంబున భూతలంబతి విష, మముగానఁబురులు గ్రామములు నేర్ప,
డవుగాన సస్యసంభవము గోరక్షయు, కృషియువాణిజ్యాదివృత్తులెచట ।
లేవు, వైన్యునినుండి లెస్సగాసన్నియుఁ, గలిగె నీగతి బాగుగా నొనర్చి,
నగరముల్ గ్రామముల్ నానావిధములైన, వృత్తులుగల్పించి పృథుఁడు ప్రజల॥

గీ॥ కెల్లఁదగుకందమూలాదు లిష్టలీలఁ, దనరనాహారములుచేసి మనువరుండు। [బు॥
ఘనుఁడుస్వాయంభువుఁడు వత్సకార్యమునకుఁ, జాలనిజపాణి బిదికెనోషధిచయం

వ॥ ఆరోషధులచేతఁ బ్రజలు వృద్ధింబొందిరి. ఇట్లు ప్రాణప్రదాతయగుటం జేసి జగంబులకుఁ దండ్రియయ్యె, ఆతనిపేరనే ధరణి పృథివియనంబరఁగె. అంత దేవ, ముని, దైత్య, రక్షః, పర్వత, గంధర్వోరగ, యక్ష, పితృ, వృక్షం బులు తత్తత్పాత్రంబులుగొని వత్సదోగ్ధృ విశేషంబులయ్యె, నీపృథుని జన్మాదికంబులు కీర్తించినవారికిఁ బాపక్షయంబును, దుస్స్వప్ననాశనంబును, అగు నని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండిట్లనియె 369

క॥ మునినాథ! తనయులతనికి, ననుపము లంతర్ధిపాతులనువా రుదయిం।
చిన నం దంతర్ధితునుతుఁ, డొనర హవిర్ధానుఁ డనఁగ నుదయం బయ్యెన్॥ 370

వ॥ ఇట్లంతర్ధికి శిఖండియందు హవిర్ధానుండుపుట్టె, హవిర్ధానునికి నాగ్నేయియయిన విషాణయందుఁ బ్రాచీనబర్హి, శుక్ర, గయ, కృష్ణులన నలువురు పుత్రులు పుట్టిరందు. 371

క॥ ప్రాచీనబర్హి ధర్మ, ప్రాచుర్య మహాయశుండు పాథోధిసుతన్ ।
శ్రీచతుర సవర్ణయను స, మీచీనగుణాభిరామ మృగశాబాక్షిన్ ॥ 372

ఉ॥ ప్రేమదలిర్ప శాస్త్రవిధిఁ బెండిలియాడి మనోజ్ఞలీల న,
క్కామినియందుఁ బుత్రకులఁగాంచెఁ బదుండ్రఁబరస్పరానురా ।
గామల ధర్మవర్తనుల నచ్ఛధనుర్నిగమాఢ్యులన్ బ్రచే,
తోమహనీయనామకుల దుర్దమశాత్రవమాన భేదులన్ ॥ 373

గీ॥ వారుసాగరజలమధ్యవర్తులగుచు, దశసహస్రాబ్దములు ఘోరతపముచేసి ।
రనిన శక్తికుమారు ముఖాంబుజాత, మెలమిఁగనుఁగొని మైత్రేయుఁడిట్లులనియె॥

ఉ॥ ఏమితలంచి యుగ్రతపమిట్లొనరించిరి వార్ధిమగ్నులై,
భూమిపనందనుల్ పరమపుణ్యులు, పుణ్యచరిత్ర! నీదు వా ।
క్యామృతసేచనంబున మదాత్మ చెలంగఁగ నానతీయవే,
యీమహి నీవు తక్కమఱి యెవ్వరెఱుంగుదురీరహస్యముల్ ॥ 375

చ॥ అనుటయు శ్రీపరాశరుఁడు హర్షమిగుర్పఁగఁబల్కెఁ, బుత్రులన్,
ఘనుల బదుండ్రఁజూచి యతిగౌరవమొప్ప కుమారులార! య ।
వ్వనజజుఁడాజ్ఞయిచ్చె, చెలువంబుతగన్ బ్రజలన్ సృజించుమం,
చనయముతన్మహాజ్ఞ సుగుణాకరులార! యొనర్పఁగాఁదగున్ ॥ 376

చ॥ అనుటయుఁ దండ్రిఁజూచి వినయంబున నందను లిట్లుపల్కిరో,
జనక! ప్రజాభివృద్ధియగు సారపుకర్మము మాకుఁదెల్పుమీ ।

వన, వనజాక్షుసద్వ్రదు నచ్యుతుఁగొల్చినకాక కోర్కులే,
యనువునఁగల్గు, సంశయములన్నియుమానిభజించుఁడాయనన్ ॥ 377

శ్లో॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ, మోక్షంచాన్విచ్ఛతా సతా।
ఆరాధనీయోభగవా, ననాదిపురుషోత్తమః॥ 378

సీ॥ ధర్మంబువలసిన తాపసార్పితతపః ఫలుశార్ఙ్గధరునిని గొలువవలయు
అర్థంబువలసిన ననుపమపరమార్థు శ్రీవధూరమణు నర్చింపవలయు।
కామంబువలసిన కామితఫలదుఁ, బుత్రీతకాముఁ బ్రేమ నర్థింపవలయు
మోక్షంబువలసిన ముహ్యద్గజేంద్రమోక్షణ విచక్షణుభక్తి సలుపవలయు ॥

గీ॥ పూని భగవంతుని ననాదిపూరుషోత్త, మునిభజింపక పురుషార్థములు ఘటింప।
వమరమునికోటికైన నీయర్థమెఱిగి, దానవాంతకుఁ గొలువుండు తనయులార॥

ఉ॥ ఆదిఁబితామహుండు కమలాక్షునిఁబూజయొనర్చి చేసెదే,
వాదికసర్వసృష్టియు సురాధిపముఖ్యులు నమ్మహాత్ము న।
త్యాదృతిఁ గొల్చికాంచిరి, మనోర్థితసిద్ధులు, నట్లమీరు దా,
మోదరుఁగోరికొల్వుఁడు సమున్నతితోడఁ బ్రజాభివృద్ధికిన్ ॥ 380

క॥ అనియాదేశించినతమ, జనకునిశాసనముమౌళి సరణినిడుచు నా।
ఘనులు బ్రచేతసులంబుధి, మునిగితపముచేసిరపుడు ముదితహృతయులై ॥ 381

క॥ పదివేలు వత్సరంబులు, పదిలముగా హరిని మదినిబాదుకొలిపి స।
మ్మదమునఁ దపమొనరించుచు, సదమలమతిఁజేసి రొక్కస్తవము ముదితులై॥

చ॥ నిరతము శాశ్వతస్థితుల నిల్చున శేషవచః ప్రతిష్ఠయే,
పురుషునియందు, నిజ్జగముపుట్టువు నాశమునొందుచుండు నే।
పరమునిచేత, భక్తజనపాలకుఁడే విభుఁడట్టి యిందిరా,
వరుచరణాంబుజంబులకు వందనమే మొనరింతు మెప్పుడున్ ॥ 383

క॥ చోద్యమనౌపమ్యము జగ, దాద్యమగోచర మపార మాగమపదవీ।
వేద్యమగుతేజమెద్ది, సముద్యతమతి నట్టిహరికి మ్రొక్కెద మెపుడున్ ॥ 384

గీ॥ పగలునిశయును సంధ్యయు ప్రచురలీలఁ బ్రబలునేదేవదేవు రూపంబులగుచు।
నట్టికాలాత్మునకును, శ్రీహరికి రూపరహితునకె మ్రొక్కెదము భక్తిరంజిలంగ॥

చ॥ అనుదినమున్ సురల్ పితరులాత్మలఁబొంగి భజింతురే మహా,
త్ముని, మునిపూజ్యు, జీవమయు, మర్దమశార్వరగర్వహారి న।
య్యనఘు సుధాకరాత్మునకు నంబుజనేత్రున కాత్మవీధి మే,
మనితరభక్తియుక్తి చెలువారఁగ మ్రొక్కెద మెల్లకాలమున్ ॥

గీ॥ తమమువాఱఁదోలి, తన తేజమున నభః, స్థలము వెలుఁగఁ జేసి తాపశీత ।
జలములొసఁగునట్టి జలజాప్తరూపికి, హరికి మ్రొక్కెదము నిరంతరంబు॥ 387

సీ॥ జగములన్నియు మోచి శబ్దాదిసంశ్రయుండైన భూమ్యాత్మకు హరి భజింతు,
మఖిలబీజాకృతిస్థైమై జగద్యోనియౌ జలరూపి నచ్యుతు సంస్మరింతు ।
మనిమిష పితృకోటి నరయు దేవముఖాఖ్య ననలాత్ము దనుజారి నభినుతింతు,
మఖిల దేహములందువ్యాపించి చేష్టించు పవనాత్ము విష్ణుని బ్రస్తుతింతు ॥

గీ॥ మంతటికినవకాశ ముదగ్రలీల, నిచ్చు నాకాశరూపకుఁ గృష్ణుఁ గొలుతు ।
మింద్రియములకు స్థానమై యెసఁగువిషయ, రూపునకుఁ గేశవునకివే మ్రొక్కుగ

చ॥ చతురతనెప్పుడున్ విషయజాలమునొందుచు నింద్రియాత్ముఁడై, [ములు॥
యతిగతి జ్ఞానమూలమయి యక్షరుఁడై క్షరుఁడై వెలుంగు నే ।
యతిశయిత ప్రభావనిధి యట్టిరమాసఖు నాశ్రయింతు మే
మితరము మాని మానితసమీహిత నిశ్చలభక్తియుక్తితోన్ ॥ 389

గీ॥ ఇంద్రియగృహీతవిషయంబు లెపుడునాత్మ, కించి, యంతఃకరణలీల నెసఁగివిశ్వ
మయతఁ జెన్నొందునట్టి రమాసహాయు, చరణములుగొల్చెదము వినిశ్చలమనీష॥

క॥ తనయందు జగములన్నియు, జననవిలయ సంస్థితులు నిజంబుగఁగనఁగా ।
పెనుపొందు ప్రకృతిధర్ముని, వనజాక్షుని గొల్తుమేమ వారితభక్తిన్ ॥ 391

చ॥ అనయముశుద్ధుఁడై యగుణుఁడై, గుణవంతుఁడపోలె భ్రాంతిచే,
నొనరెడునాత్మరూపుఁ బురుషోత్తముఁ జిత్తముచేర్చువారమ ।
త్యనఘు, విశుద్ధు, నిర్గుణు, నిరంజను, విష్ణుపదంబు పేరిటన్,
దనరెడు నాత్మతత్త్వము, సనాతనుఁగొల్చెద మబ్జనేత్రునిన్ ॥ 392

సీ॥ హ్రస్వదీర్ఘస్థూలతాణుత్వవిరహిత మగ్ర్యమలోహిత మతను సక్త,
మశిశిర మవ్యోమ మస్పర్శగంధరసంబచక్షు శ్రోత్రకంబపాణి ।
వాఙ్మానసమునామవర్జ మగోత్రమతుల మతేజంబహేతుకము విభయ,
మభ్రాంతిక మనిద్రమజరమరుజ మమృతంబ పూర్వాపరత్వంబఘునమ ॥

గీ॥ దృష్టిజిహ్వాతిగంబునై దివ్యమహిమ, దనరు శ్రీవిష్ణు పరమపదంబునకును ।
మ్రొక్కెదము మేముమానసాంభోరుహముల, భక్తితాత్పర్యగరిమసంభ్రమము

వ॥ అనియిట్లు ॥ [నొంద॥

ఉ॥ లీలఁగుమారులంబుధి జలేశయులై పదివేలవర్షముల్,
హేలిఁ దపంబొనర్చి శరణాగతవత్సలు భక్తకామదున్ ।

శ్రీలల నాథినాథునిగుఱించి స్తవంబొనరించునంత భ
వ్యాలఘుతత్త్వపఃఫల మయత్నమునన్ ఫలియించు కైవడిన్॥ 395

సీ॥ మోముచందురునందు ముగ్ధామృతముచిందు, లలితహాసాంకూరములు చెలంగ
కేలిదమ్ములయందుఁ దాళతళ్యముగ్రందు, కమనీయశంఖచక్రములు మెఱయ।
ఘనకటీరమునందు మిను మినుక్కులుచెందు, పొన్నీటి నునుశాటి వన్నెఁజూప,
మౌళిభాగమునందు మార్తాండరుచిపొందు, హాటకహీరకిరీటమమర॥

గీ॥ కలువరేకుల నునుచాయబలచఁజేయఁ, జాలుమేడాలు దిక్కులఁ గీలుకొనఁగ।
తేజువెంవెక్కు టెక్కులతేజినెక్కి, వారిలో వారియెదుర శ్రీవరుఁడునిలిచె॥ 396

క॥ నారాయణుఁ డఘవిదళన, పారాయణుఁడట్లునిలువఁ బార్థివతనయుల్।
కోరికఁదచ్ఛ్రీపాదాం, భోరుహముల వ్రాలి వినయమున నున్నెడలన్॥ 397

గీ॥ వారిజోదరుం డవారితకృపతమ్ము, వరము వేఁడుమనిన వారుతండ్రి।
ప్రజలకొఱకుఁదమ్ము పనిచినపని విన్న, పంబొనర్పనిచ్చి పరముఁడరుగ॥ 398

ఉ॥ వారునువార్థి వారి గరునంబున వెల్వడివచ్చి భూరిభూ,
మీరుహసంఘముల్ పెరిగి మేదినినిండి నభంబుగప్పి వెం।
పారఁగమారుతంబునకునైనను దూరఁగరాక ఘోర దు
ర్వారతనున్నఁజూచి ప్రచురప్రతిఘావృతి దుర్నిరీక్షులై॥ 399

చ॥ తరునివహంబు లుప్పతిలిధారుణిఁగప్పఁ బ్రజాక్షయంబు దు
ష్కరగతినయ్యె నిత్తరులుగావె యనిష్టకరంబులంచు భీ।
కరపవనాగ్నులన్ నిజముఖంబుల వెల్వరుపం బటిష్ఠని
ష్ఠురతఁబెకల్చి మారుతముశోషిలఁ జేసె దహించె నగ్నియున్॥ 400

గీ॥ ఆడకాడకునొక్కొక్క యవనిజంబు, చిక్కనన్నింటి నీఱుగాఁజేసెవహ్ని।
దానిఁగనియోషధీ శుఁడమ్మానసీయు, లున్నయెడకేగుదెంచి ప్రియోక్తిఁబలికె॥

క॥ ఆరయనోయిప్రజాపత్యు లారా! యీపనులులెస్సలా? శాంతి మదిన్।
జేరిచినావచనమ్ములు, మీరక సంధింపవలయు మీరుతరులతోన్॥ 402

శా॥ కన్యారత్నము వృక్షసంజనిత చక్కంజూడుఁ డీయంగనన్
ధన్యన్ మారిషయందు దీనినిటమీఁదంబుట్టు కార్యంబునే।
మాన్యాత్మస్థితిఁగాంచి మత్కిరణసంస్పర్శంబునం బోచినా
డ న్యాయంబునఁ బెండ్లియాడుఁడు నిరూఢప్రేమ సంధిల్లగన్॥ 403

క॥ నా తేజములోసగమును, మీ తేజములో సగంబు మేలతుక యందు।
ద్యోతితగతినుతుఁడై యు, జ్ఞాతుండగు దక్షుఁడనఁ బ్రజల్గనతఁడుగనున్॥ 404

క॥ మండితనిజతేజోఘన, మండలమహిమాభిభూత మధ్యందినమా ।
ర్తాండుఁడు దుర్వారతప, శ్చండుఁడు కండుడన మానిచంద్రుఁడు వెలయున్ ॥405

ఉ॥ అమ్మునిపుంగవుండు పరమాద్భుతచర్యల గోమతీతటీ
సమ్మితపుణ్యకాననముచక్కి సుదుశ్చరమౌతపంబు తీ
వ్రమ్ముగఁ జేయఁదత్తపము వాడిమివేడిమి చూపి నాకలో
కమ్మునమధ్యలోకమునఁ గంచుకిలోకమునన్మహోగ్రతన్ ॥ 406

ఉ॥ ఘోరుననమ్మహాముని తపోమయవహ్ని సధూమకీలదు
ర్వారము చుట్టుముట్టుకొన ద్వారముగానక మానసంబులన్ ।
గూరినభీతివందురుచు గొందులుదూరి మునింగియుండె సం
చారముదూరమైచన భుజంగమలోక భుజంగవారముల్ ॥ 407

క॥ జగతీస్థలికార్చిచ్చే, ర్చుగతిన్ దుర్దాంతలీల క్రూరజ్వాలా ।
ప్రగుణములై నలుదిక్కులఁ, బొగలెగయుచు నుండె మునితపోమయవహ్నుల్॥

సీ॥ ఆవనము వెకల్చి యందుకధ్వనులతోఁ, బారిస్వర్ణదిఁజొచ్చె సౌరదంతి
అరుణకరాళకీలార్తిఁ జిగిర్చినపూనికఁదోచె సంతానవాటి।
త్రాసంబుచెందుచందమునఁ బీటలువాఱె నామరమణి సుధర్మాంతరమున
పలుగాకపొందమ్మి తలిరులెల్లఁగఱంగ, గంగనుప్పొంగె బంగారునీరు ॥

గీ॥ దప్పివడడస్సి సురలమృతంబు వెతకి, రింద్రుఁడాగుబ్బుపొగ రెప్పలెత్తఁడయ్యె।
నగ్నిసూక్తంబుజపియించెనాంగిరసుఁడుమునితపోగ్నిచ్ఛటలుమిన్నుముంచుకొనిన॥

వ॥ అప్పుడు॥ 410

క॥ వాచస్పతియనుమతినతి, వాచాలప్రౌఢమతి దివస్పతితత్కా ।
లోచితగతి నచ్చరఁబ్రమ్లోచన్ బనివంచెనపుడు మునివంచించన్ ॥ 411

క॥ నారీలలామధరణిన్, జేరినగ్రొక్కాఱుమెఱుఁగు చెలువున ఘనగం ।
భీరతపోమహిమ మహా, నీరధియగుమౌని యెదురనిలిచిచతురయై ॥ 412

ఉ॥ పాటలనాటలన్ గలికిపల్కులఁ గుల్కుల వీణెమీటులన్
నీటులహావభావకమనీయవిలాసవిలోకనక్రియా ।
చాటువచోపహాసముల సంయమిచిత్తము గుత్తగాఁగొనెన్
పాటలగంధి పంచశర పంచశిలీముఖపాలుచేయుచున్ ॥ 413

క॥ తమకమునమౌనిపతి, యక్కమలేక్షణఁ గౌఁగిలించి గాఢమనోఁడ।
ల్లమముడుగ సురతసుఖమయ, సముదీర్ణానందరూప జలధిఁదేలెన్ ॥ 414

ఉ॥ ఆపరమర్షిపుంగవుఁ డహర్నిశముం విన౯ఁగోరుపంచబా
ణోపనిషద్రహస్యము సముత్కలికన్ మననంబొనర్చు కాం।
తోపరుఁడై తదర్థము ప్రసన్నత ధ్యానముసేయు నంతతే
జోపరిమేయమైన సతియాకృతిఁగాంచి తదాత్మతంగనున్ ॥ 415

సీ॥ కలికిచిల్కలకొల్కి కుల్కునుంబలుకుల భావించు శుకవచఃప్రౌఢిమంబు
భామగాంగేయ కుంభభవాభకుచముల వహియించు భారత మహితబుద్ధి।
పడతివీతావమోఘ బాణపాతంబులఁ దలపోయు రామావతారమహిమ
నుదతివిశుద్ధతాస్ఫురితహాసంబుల రూపించు వేదాంతరుచులకలిమి ॥

గీ॥ సకియఁబామదోయి ధర్మజిజ్ఞాసచేయు, కామనీమణి యసదు లేఁగానుతీఁగ।
తథ్యమిథ్యాత్వసంశయ తర్కమరయు, పండితత్వాభిమాని యక్కాండుమౌని ॥

గీ॥ బహుతపోభ్యసనార్జిత ప్రచురపుణ్య, పాటవంబున, నిర్ముక్తబంధుఁడయ్యు।
బహురతంబుల యువతిసంబంధబంధ, బంధుఁడై యుండె నప్పుడప్పరమమౌని ॥

సీ॥ జడలుగూడఁగఁబట్టి సవరించి కొరగా సికవేసినిండఁ బూచేర్లుచుట్టి
బూదివ్రూనలిచి కర్పూరసాంకవమిళద్గంధసారంబంగకములనలఁది।
కుశముద్రలూడ్చియంగుళికల రత్నదీధితిధగద్ధగితముద్రికలు దొడిగి
వల్కలాంశుకములు వదలించిపొన్నీటి వ్రాతదుప్పటి వలెవాటువేసి ॥

గీ॥ మించుగడ్డంబు బవిరిదిద్దించియెదుట, దర్పణమునిల్పవిటవేష మేర్పడంగ।
కాంచిహర్షించిమౌని యాచంచలాక్షి, కౌగిలించెమనోజ వికారమునను ॥418

క॥ ఈవిధి నభిమతసుఖపరుఁ, డై వాచంయముఁడు కొన్నియహములు చపలా।
క్షీ! వసియించుము నీవని, భావభవుని యంపగములపాలై మఱియున్ ॥ 419

సీ॥ కామినిఘర్మోదకముల మజ్జనమాడు నాదరంబున నహరాగమముల
యువతికుచాభోగ భవయౌవనాత్యుష్ణజాతవేదుని గొల్చుసంగవముల।
అంగనామధురాధ రామృతావాప్తి నభ్యవహృతిఁ దీర్చు మధ్యందినముల
లలనాగళోద్భవత్కల రవంబుల పురాణార్థంబు విను నపరాహ్ణములను।

గీ॥ రుచిరనిర్జరభామిని రూపధేయ, చింతఁగనుమూసియుండు సాయంతనముల।
పంచకాలపరాయణ త్వాంచితుండు, కండుమౌని పురాభ్యాసగౌరవమున॥ 420

గీ॥ ఇట్లు నూఱేండ్లమీఁద కొన్నేండ్లుచనిన, తోయజాతదళాక్షి కేల్దోయి మొగిచి।
పలికెసురరాజుఁగొలువఁబోవలయుననుచు,ననుచు ప్రేమనివారించెమునివరుండు॥

క॥ మందరకందరమందిర, సుందరమణివేదులందు సుదతీసురతా।
నందానందముకను ముని, బృందారకవిభుఁడు మిగులఁబ్రేమ దలిర్పన్ ॥ 422

సీ॥ తుదగోళ్లనున్నగా దువ్వికీల్గంటున దిండుగాఁ జుట్టు పూదండగములు
సొగసుగాఁ బచ్చికస్తూరిపయోధరకుంభపాళిపై లిఖియించు పత్త్రకములు ।
లావణ్యనవవయోలలితావయవముల భూషించు నవరత్నభూషణములు
తరుణాంబుజాత జిచ్చరణ పల్లవముల చతురసన్మతిబూయు జతురసంబు ॥

గీ॥ తమిగదంబంబుచేసి గంధంబుపూయు, శ్రమముదీఱంగ తాలవృంతమునవిసరు
ఆకుచుట్టిచ్చు బాగంబులందియిచ్చు, కాంతకమ్మానిపతిసురతాంతములను॥

శా॥ క్రీడాకందర మందిరాంతరములన్ గేళీగతిన్ మానిరాట్,
చూడారత్నము తాళమేళగతిమించుల్ సూపఁగా కోపుగా ।
నాడున్ వేడుక రాగరక్తుల బెడంగౌజంతగాత్త్రంబులన్,
పాడున్ జోడుగఁగూడి నిర్జరపురీభామాలలామంబుతోన్ ॥ 424

గీ॥ వారిజాక్షి మఱియు నూఱేండ్లపైఁగొంత, కాలమరుగ మునికిఁ గేలుమొగిచి ।
దేవవిభుని గొలువ పోవలెసెలవిమ్ము, మానివరయటన్న మాన్చెనతఁడు ॥ 425

క॥ ఆపడఁతియునమ్మునిపతి, శాపభయముకతన విడిచి చననోడి, సము।
ద్దీపిత మదనానలఘున, తాపపరీతాత్మునతనిఁ దనిపె రతులచేన్ ॥ 426

గీ॥ క్రొత్తక్రొత్తయిప్రేమ నూల్కొనఁగనతఁడు,నిర్జరాంగనతోడ నిర్నిద్రసుఖము।
లంద మఱియును నిన్నూఱుహాయనములు,నడిచెఁగడువడికించిదూనంబుగాఁగ॥

వ॥ అంత॥ 428

క॥ అంగనపోయెదననిమునిని, పుంగవువేఁడుటయు నతఁడు పోనీయకయు ।
త్తుంగస్తనములు వక్షము, నంగదియఁగ గాఁగిలించి నాతిన్ బలికెన్ ॥ 429

ఉ॥ అంగన మాటిమాటికిదయారహితాత్మకవై సురాధరా
జుంగొలువంగ పోదుననుచున్ గఠినోక్తులు వల్కనేలయె ।
ట్టుంగడుసాహసంబతికఠోరతఁజేయుట నిక్కమేని ఘో
రాంగజ బాణవేదనలఁ బ్రాణము లేమగునో యెఱుంగుమీ ॥ 430

వ॥ అని యవ్వనంబున నవ్వధూమణి వెక్కుమారులువేడిన క్రొన్ననవింటిజోదు
క్రొవ్వాడిములుకుల వేడిమికినోడి యాప్రాజ్ఞుండాజ్ఞ యియ్యక కొంతకాలంబు
సురత సౌఖ్యంబులన్ దేలుచుండె ॥ 431

ఉ॥ అంతట నొక్కనాఁడు చతురానన సన్నిభుఁ డమ్మునీంద్రుఁడ
త్యంతరయమ్మునన్ నిజగృహాంతము వెల్వడిపోవ నప్సరః ।
కాంత యటెందుపోయెదన నబ్జహితుండదె వ్రాలె షట్పదీ
కుంతల । సంధ్యవార్చవలె కొంచెములే క్రియలట్లతప్పినన్ ॥ 432

చ॥ అనవిని నవ్వి యవ్వికసితాంబుజలోచన, లోచనప్రభల్
మునిపతినామతింప "ధరలో వినమెన్నఁడు నిట్టి ఘుస్రముల్ ।
మునుబహువత్సరంబులు సమున్నతి మీకొకవాసరంబొకో"
యన నవఘాత్ముఁడచ్చరకు నచ్చెరుపాటొదవంగనిట్లనున్ ॥ 433

గీ॥ వెలయఁ బ్రొద్దున సంధ్యాది విధులుతీర్చి, యున్నదీతీరవనములోనున్న నీవు ।
వచ్చి నను గూడితివి ప్రొద్దువ్రాలెనిపుడు, హాస్యమేటికిచెపుమతథ్యంబుతరుణి ॥

వ॥ అనినన్ ప్రమ్లోచ లోచనచ్ఛాయలెల్లెడం గ్రేళ్ళుదాట నజ్జటాధరున కిట్లనియె. 435

ఉత్సాహ॥ ఏఱుపరుప తొమ్మనూట యేడువత్సరములపై
నాఱునెలలు మూడుదినములయ్యె నన్నుగూడి దు ।
ర్వారమారకేళిఁ దేలి రాత్రులుంబగళ్లు నీ
కోరికలుపొసంగఁదీర్చుకొనఁగఁబట్టి గట్టిగన్ ॥ 436

చ॥ అనుటయు నవ్వుటాల కిటులాడెదొ సత్యమపల్కుమన్నవో
ఘనతరధర్మశీల ! పలుకన్ దగునయ్య మృషానులాపముల్ ।
మునికుల సార్వభౌముఁడవు ముఖ్యుఁడవీ వడుగంగ కల్ల లే
యనువునవాడనోపుదు సుధాబ్ధిజనించుట రిత్తగాననన్ ॥ 437

క॥ ఝల్లని గుండియయదరఁగ, వెల్లనైన మోమువాంచి విప్రుఁడుమిగులన్ ।
తల్లడమందుచుచెల్లర, చెల్లరయనిఁయిట్టులనియె చిత్తములోనన్ ॥ 438

ఉ॥ పూర్ణమనూర్మిచంచల మబోధ్య మపారముసైనయట్టి బ్ర
హ్మణ్ణవమాకలించి సుఖమందఁగఁ బారముఁజేర్చుమామకో ।
దీర్ణవివేకనౌక సుదతీ ! నిబిరీసకటాక్షవీక్షగో
త్కీర్ణమహాశుగౌఘనిహతిం గతిఁ దప్పె నిఁకేమిసేయుదున్ ॥ 439

చ॥ అనిశము దుశ్చరక్రమముసైన వ్రతంబులువెక్కుచేసి కూ
ర్చినసుమహత్తపోధనము రిత్తకురిత్తయి బూదిలోన వే ।
ల్చినమహితాహుతి ప్రతతిలీల నిరర్థకమయ్యె నన్నుఁబో
లినయవివేకపామరులు లేరు ధరావలయంబులోపలన్ ॥ 440

సీ॥ అలరుఁగన్నులు కన్నులని చలించుటగాక, రౌరవాకారఘోరములుగావె
నునుపుగుబ్బలుగుబ్బలనుచు నుబ్బుటగాక, యతులకుంభీపాకగతులుకావె ।
కోరినూగారు నూగారనెన్నుటగాక, తలపోయ కాలసూత్రంబుగాదె ।
నునుదరుల్ నునుదరులనుచుఁ బొంగుటగాక, కనమహావీచిమార్గములుకావె ॥

గీ॥ సత్కవీంద్రులు తమవచశ్చతురిమములు, చూపనూరకె బ్రమసిసంక్షోభమంది।
వందురుటగాక తెలిసినవాస్తవమున, వారిజాక్షులు జంగమనారకములు ॥ 441

ఉ॥ ఏతతిసత్కులప్రభవుఁ డేవములేక విహీనుఁడై త్రపా
పేతమనస్కుఁడై యకట యేగతి ముద్దిడువాఁడు కష్టుడు।
ర్జాతవిదూషకాల్పనట జారభుజంగక చోరకోటి ని
ష్ఠ్యూత శరావమైన వెలయుగ్మలిమోవి వసుంధరాస్థలిన్ ॥ 442

సీ॥ విద్యుక్తిసాంగమౌ వేదప్రపంచంబు, చదివి యత్యంతప్రశస్తిఁగాంచి।
మానకయుభయమీమాంసాపరిశ్రమ, ప్రమనస్త్వమునఁ గీర్తిపరిఢవించి।
సిద్ధాంతసంసిద్ధ చిదచిదీశ్వరవిని, ర్ణయవివేకనిరూఢి జయముగాంచి।
అలయకబహుళేతిహాసపురాణార్థ, వైదుష్యమునఁ జాలవన్నెకెక్కి ॥

గీ॥ పిదప నీరీతి చదివినచదువులెల్ల, చిలకచదువులుచేసి దుశ్శీలలీల।
లోలనయనావిలోకనాభీలజాల, వినిహతిమృగంబునైతి నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ అని తనుఁగోసి రేచి జలజాయతలోచనమోముఁ జూచి య
మ్ముని యను పాపజాతి ననుముంచితివీకలుషాబ్ధిలోన న।
య్యనిమిషనాథుకార్యమునకై చను మెక్కడికైన నీవువ
చ్చినపనిదీరెఁ గోపశిఖచే నిను నేర్చెదనిల్చియుండినన్ ॥ 444

వ॥ మఱియు నొక విశేషంబుచెప్పెద. సఖ్యంబు సాప్తపదీనంబని చెప్పుదురు,
బహుకాలంబు నీతోడంగూడియుండి నిన్ను దండింపరాదు గావున॥ 445

క॥ నినుగినియనేమి యింద్రుని, ననఁగారణమేమి ఘనవిషాభవిషయవా।
రనుపమవననిధివీచుల, మునిగిననను దిట్టఁ దగవు మూర్ఖుఁ డనగుటన్ ॥ 446

వ॥ అని యమ్ముని యాధిక్షేపించి కించిదరుణాయమాననేత్రాంచలుండై పెచ్చు పెఱిగి రెచ్చిపలికిన ఱిచ్చవడి యయ్యచ్చర యచ్చెరుపాటునఁ దాటతోటం దొరగు చెమటచిత్తడిందడిసి వడ వడ వడఁకు నవయవంబులుముంచిన రోమాంచసంచయంబునన్ కంచుకితయై సంచరించి జవంబున దివంబునకుఁ బోవు నప్పుడు ॥ 447

క॥ అమ్మునిపతి తేజము, గర్భమ్మయిస్వేదమునఁగలిసి స్రవియించిన న।
క్కొమ్మయుఁ దరుపల్లవముల, సమ్మదమునఁ దుడిచివేసె శాఖలమీఁదన్ ॥ 448

క॥ మారుతమేకముచేసిన, నారీమణియయ్యెవినుము నాకునుప్రమ్లో।
చారమణికి మునిపతికిని, మారుతవృక్షములకిది కుమారిక యయ్యెన్ ॥ 449

గీ॥ కండుమునియును నప్సరఃకాంతకతనఁ, గూర్చిన తపోధనంబెల్ల గోల్లఁబోవ।
తల్లడమునంది యధికసంతాపతప్త, చిత్తుఁడై దాని నిష్కృతిచేయఁబూని॥ 450

సీ॥ ఆమ్నాయనివహంబు లందంద వందులై పొగడు నేక్షేత్రంబుభూరి మహిమ।
గీర్వాణవితతు లేక్షేత్రంబు జనులనారూఢిఁ గన్గొనుచతుర్భుజులుగాఁగఁ।
గీర్తించునంత నేక్షేత్రంబు కోటికోట్యయుత జన్మాఘంబు లడఁగఁజేయు।
శ్రీసతీపతికి నేక్షేత్రంబుదేహమై తనరు కల్పాంతరస్థాయియగుచు॥

గీ॥ పతితపావనతాఖ్యాతిఁ బ్రబలుచుండు, భూమినేక్షేత్రమట్టి శ్రీపురుషోత్త।
మాహ్వయక్షేత్రమునకేగి నతితపస్సు, మిద్ధరుచిహేళి, కండు మునీంద్రమౌళి॥

ఉ॥ ఉత్కలికన్ముని ప్రవరుఁడుబ్బుచు, గొబ్బునఁజేరెభారతీ
యోత్కలసీమ దక్షిణమహోదధితీరమునందు సర్వసం।
పత్కరమై విముక్తులకుఁ బట్టగుశ్రీపురుషోత్తమంబు, సం
విత్కలనానిరూఢి నవివిశ్రుతుఁడై యతఁ డక్షణంబునన్॥ 452

సీ॥ కమలాక్షచక్రనిఖాత మార్కండేయ కుండోదకంబునఁగ్రుంకులిడియె।
తురగమేధీయబంధురగవిఖుర దీర్ణసమధికేంద్ర ద్యుమ్న సరసిఁదోఁగె।
కాకమోక్షప్రదకారణాంభః పూర్ణ రోహిణ పావనోర్మిలమునింగె।
దర్శనమాత్రపాతకవిదారణ చణాంచిత తీర్థరాజవీచికలఁదేలె।

గీ॥ శ్వేతరాజతపస్తుంగ, శ్వేతగంగ, నంగనులదోఁచె కోటిజన్మార్జితాఘ।
పుంజముల నొక్కవ్రేల్మిడిపొల్లుచేసె, మహితసద్గుణశాలి యమ్మౌనిమౌళి॥453

వ॥ ఇట్లు శ్రీ పురుషోత్తమ దివ్యక్షేత్రంబునకు భూషణీభూతంబైన తీర్థజాతంబునం గృతస్నానుండై పుండరీకాక్ష కృపాకటాక్ష వీక్షేక్షుసార ఝరీపరంపరలు దార్కొని పేర్కొని కరడుగట్టి గట్టిగాకనుపట్టి పంచదార గట్టనం బట్టుగల దట్టంపు ప్రాసాదవజ్రదీధితిఘట్టంబులు చుట్టుకొన్న మిన్నందియున్న శ్రీనీల మహీధరం బధిరోహించి నేత్రపర్వంబులగు ద్వావింశత్పర్వంబులు గడచి చని దివ్యప్రాసాదమధ్యగత విచిత్రరత్నసింహాసనోపరిభాగంబున॥ 454

సీ॥ అంజనాచలకాంతిభంజనాచలతనుచ్ఛాయ లెల్లెడలకు జౌకళింప।
పద్మసౌందర్యైకసద్మసౌభాగ్యాకరాయితేక్షణరుచుల్ హర్షమొసఁగ।
మేరుకూటోదార భూరిరత్న స్ఫారమకుటాళిద్యుతులు నభోమార్గమలమ।
బాలాతపోద్దామలీలారుచిర హైమచేలాభలంతట జికిలిచేయ॥

గీ॥ ముకరసంవాసితదరారి ముకరవికచ, చకచకలుపేరెములఁదొక్కచక్కఁదనపు।
రాశియైయున్న శ్రీసుభద్రాసనాథు, శ్రీజగన్నాథుఁ గనియెనాసిద్ధమౌని॥ 455

చ॥ కనుగొని యంత సంభ్రమితగాఢ ముదర్ణవమగ్నుఁడై మహా,
ముని తనివోక రెప్పకవముంచిన యశ్రులుగండపాళిపైఁ।
జినుకఁగఁ గంటకప్రతతి చెందిన యంగముపొంగ భక్తిఁ గ్ర,
క్కున ధరఁ జాగి మ్రొక్కిడియె గోష్ఠవిహారికి కంసవైరికిన్ ॥ 456

గీ॥ మ్రొక్కిలేచి హస్తములు ముకుళించి, మౌళ్యగ్రసీమ నిల్పిహర్షగద్గ।
దస్వరంబు, గళపథమ్మున మెల్లనె, యేగుదేరభక్తి నిట్లుపొగడె॥ 457

వ॥ జయజయ సకలజగదుద్భవస్థితి విలయకారణభూత ప్రభావ, భావభవకోటి సౌందర్య ధుర్య దివ్యవిగ్రహ, గ్రహపతి కోటి స్సహస్రప్రభాదుర్దర్శ సుదర్శన దర్శనభయలోకాలోక గుహాంతర విలీనదైతేయతమోవార, వారణరాజ రక్షావిచక్షణా, క్షణదాచర ప్రమోషిత నిగమసందోహ పునర్దాన సంతోషిత కమలభవకృతస్తోత్ర సంతతానంద, నందత్సురాసుర మహాభారపారావార మగ్నమంథానశైల నిర్వాహణమహిమ సంజాత నూతన సుధాపానోన్మనస్సు మనస్సముదాయ కృతాదర, దరవిదళత్కేతకి ముకుళాభదంష్ట్రాగ్రసముద్ధృత ధరణీ తరుణీ సమాగమ రోమాంచిత మహాదేహవరాహ, వరాహవధరణ్యాగ్రగణ్య హిరణ్యకశిపు వక్షోవిక్షోభ సంభూత ప్రభూత రుధిరాభిషేకాశోక ముకుళ తిరస్కారి హరినఖరాగ్ర విద్యోతమాన, మాననీయ శ్రీపాదారవింద నిష్యంది మకరంద బిందుధారాయిత మందాకినీ ప్రవాహ పాదితాశేష భువన వనధివేష్టిత క్షితీశానవిరాజి రాజన్యరాజికానన ప్రజ్వలత్తనూనపాత్కీలాభీలకుఠారధారా జాగ్రద్భుజాగ్రమునిశేఖర, ఖరదూషణ త్రిశిరోముఖ విరోధి శిరోధి గళద్రక్తధారాస్వాదామోద జవవత్పత్రి విక్షేపణక్రీడాసదోహల, హల ముఖ నిర్భిన్న యామునాంభః ప్రవాహ, వాహదేహధారి క్షపాచారి విదారి భయంకరాలోక, లోకజిద్ధర్పత్యాజిత పౌతనారి వ్రతమండల, మండలభ్రమణ చతురతురగఖురపుట నిరశితయవనకోటి పరంపర పరవాసుదేవ, దేవ సార్వభౌమస్వర్గ శ్రీపురుషోత్తమనాథ, శ్రీజగన్నాథా! విజయీభవ, దిగ్విజయీభవ॥ 458

అనులోమకందము-విలోమార్య

మారపితా నిజఘనదయ, సారసనాభా సమహిమ, సరనుతవరదా।
తేరినతిగలనుతిమనవి, చేరు నురదదాసమతవశిధనాధారా॥ 459

తెనుంగున కందము - అదేశ్లోకము॥

ననునేలేననివాసికి, మను నీలాగేది గురుతుమానకు భాగే।
వనవయయిందులపనరయ, మనవలదా, వటమిఘంత యాంతేజమయా॥ 460

వ॥ అనిపొగడి, బ్రహ్మపారస్తవంబున నిట్లని పొగడందొడంగె ॥ 461

శ్లో॥పారంపరం విష్ణురపారపారః । పరఃపరేభ్యః పరమార్థరూపీ ।
స బ్రహ్మపారః పరపారభూతః । పరః పరాణామపిపారపారః ॥ 462

శ్లో॥సకారణం, కారణత స్తతోపి । తస్యాపిహేతుః పరహేతుహేతుః ।
కార్యేషుచైవం సహకర్మకర్తృ । రూపైరశేషై రవతీహావిశ్వం. 463

శ్లో॥బ్రహ్మప్రభుర్బ్రహ్మ ససర్వభూతో । బ్రహ్మప్రజానాంపతి, రచ్యుతో, సౌ ।
బ్రహ్మావ్యయం, నిత్యమజం, సవిష్ణు । రపక్షయాద్యైరఖిలైరసంగీ ॥ 464

శ్లో॥బ్రహ్మాక్షరమజంనిత్యం । యథాసౌ పురుషోత్తమః ।
తథారాగాదయోదోషాః । ప్రయాన్తు, ప్రశమంమమ ॥ 465

శ్లో॥ఏతద్బ్రహ్మపరాఖ్యం వై । సంస్తవంపరమం జపన్ ।
అవాపపరమాంసిద్ధిం । ససమారాధ్య కేశవం ॥ 466

వ॥ మఱియును. 467

ఉ॥ తారగిరీంద్రవైఖరి యదభ్రశరీరము, పాదువెన్నెలన్,
గేరెడినవ్వు, చిత్రమణికీలితదివ్య విభూషణప్రభో ।
దారతయున్ దగంగ, హరిదక్షిణపార్శ్వమునందుగాంచె, మం ।
దారసమాను, నీలపరిధాను భుజంగమ సార్వభౌమునిన్ ॥ 468

గీ॥ వారియిద్దఱినడుమ నవార్యమాణ, బాలభానుప్రభాసముద్భాసమాన ।
కాంతిసంతాన సంతతా గమ్యమాన, భాసురాంగవితాన, సుభద్రగనియె॥ 469

సీ. వదనవారిజముపై వ్రాలనూహించువైఖరిఁ జలద్భ్రమరకోత్కరము వెలయ ।
అవయవకాంతి యాచ్ఛాదమై చేరిన పగిదిభూషాపరంపరలు మెఱయ ।
ఎల్లెడనమృతంబు వెల్లిగావిరిసినకరణి కటాక్షవీక్షలు వ్రసంగ।
సౌందర్యఘనతర స్పర్థబందీకృతంబైన రీతినికేలియుబ్జమమర ॥

గీ॥ తరుణకరపల్లవాంగుళి తాడ్యమాన, మానసీయవిపంచికామంజునాద ।
సాదరామోదమైయున్న జలదసద్మ, పద్మలోచనఁగనియె సుభద్రనపుడు ॥ 470

క॥ హరివామపార్శ్వమున, సుస్థిర రవికోటిప్రభావిశేషదురవలో ।
క్యరభస మహాసుదర్శన, మురుభక్తింగనియె మునికులోత్తముఁ డచేటఁ॥ 471

వ॥ ఇట్లుగాంచి, బహుప్రకారంబులవినుతించి, 472

క॥ పెండియును కండుమునిమార్కండేయేశాది శంభుగణమును విపులా ।
చండాకృతి ముఖ్యాఖిల చండీతతిఁగాంచెనపుడు సమ్యగ్భక్తిన్ ॥ 473

మ॥ పరమర్షిప్రవరుండు భక్తివినయభ్రాజిష్ణుఁడై కొల్చె దు,
ర్భరకారుణ్యధురీణు దానవతమోబాలార్కు, శ్రీవైష్ణ వ్రా ।
త్కర చూడామణి రత్నవేత్ర సముదగ్రప్రస్ఫురద్బాహు శ్రీ,
హరిసేనాపతి నుగ్రసేను పరమాహ్లాదంబు సంధిల్లఁగన్ ॥ 474

సీ॥ కమనీయముఖ్య ఋక్కాండంబు తుండంబు, చటులపక్షవిభూతి సామగీతి ।
ఆవృతయాజుషామోదంబు నాదంబు, బలమధర్వకుల ప్రభావఫలము ।
బహువిధచ్ఛందోను బద్ధంబు స్కంధంబు, విపులనానాయజ్ఞ విధులప్రాపు ।
భూరివర్ణక్రమంబులు విక్రమంబులు పుచ్ఛంబు కల్పసంపూర్ణతాచ్ఛ ॥

గీ॥ మఱచుఁజెలువొంద ఛందోమయత్వమంది, యిందిరాప్రాణవల్లభు మందురాంత।
రమున ననురలపై కాలు ద్రవ్వుచున్న, పన్నగారాతిఁగొలిచె నప్పరమమహాని ॥ 475

చ॥ అనఘచరిత్రుఁడమ్ముని కులాగ్రణి యగ్రపథంబునందుఁగ
న్గొనె ఘనమార్గమెల్లనతి కోమలపత్రవిచిత్రశాఖలన్ ।
పనుపడఁ గప్పి శ్రీవిభుని మారటమూర్తియనన్ మహాఘపా
టనపటువైన యక్షయవట క్షితిజాతశిఖావతంసమున్ ॥ 476

సీ॥ తరలిపోవకయున్న తననీడ దుస్త్యజ, బ్రహ్మహత్యాకోటిఁ బారఁదగులఁ ।
తరుణత్వరమ్యమౌతసదళంబు కిశోర, పద్మనాభుననుంగు పాన్పుకాఁగ ।
దృఢగతిఁ దనమహాదీర్ఘ శాఖాగ్రజా, గ్రద్వాటపాలిదిక్పాలిఁ గడవ ।
స్థూలనిరంతరాభీలమౌ తనశిఫా, మూలజాలంబు పాతాళమంట ॥

గీ॥ సిరుల శ్రీపూరుషోత్తమ క్షేత్రసీమ, తాఁ ద్రివిక్రము నపరావతారమనఁగ।
భువనవిఖ్యాతిఁ గాంచి సంపూర్ణమహిమ, నలరు నక్షయవటభూరుహంబు గొలిచి ॥ 477

వ॥ క్షేత్రరాజంబు నివాసంబుచేసి నారాయణమంత్ర జపపరుండై కొంత
కాలంబునకు మోక్షసామ్రాజ్య సింహాసనాధ్యక్షుండయ్యె ॥ 478

చ॥ కలుషవినాశకారియగు కండుమునీంద్రు చరిత్రమున్ విని
ర్మలమహిమాభిరామ యగుమారిషజన్మము విన్నఁగోరికల్।
దలకొని చెందు సత్ఫలవితానములూనము గాకయంచును
త్కలికదలిర్పఁజెప్పి గుణధాముఁడు సోముఁడు వారికిట్లనున్ ॥ 479

క॥ ఇల్లలనతొల్లి యొకభూ, వల్లభుసతి భర్త బాలవయసునఁ దెగిపోఁ ।
దల్లడిలి బాలవైధ, వ్యాల్లోలనిమగ్నయగుచు నురుదుఃఖమునన్ ॥ 480

ఉ॥ పంకజనాభ భక్త పరిపాలన లాభు విభాసిశంఖచ
క్రాంకితబాహు నీరదనిభాంచితదేహు సభక్తియుక్తి హృ

త్పంకజవీథినిల్పి వనితామణిపూజ యొనర్చికొల్చెజ్ఞా
నాంకురితాత్ముడై తదజహర్షునభక్తికి మెచ్చిగ్రక్కునన్ ॥ 481

సీ॥ మెఱుగు రేయెండ సోదరము మేలిమిపైఁడి, జలపోసనపు శాలతళుకుఁజూపఁ ।
కారొమ్మగుల్ని గనిగల్కాదను, నును మేని, చాయ లెల్లెడలకుఁ జౌకళింప ।
నిడుదకేల్దోయిఁబూనిన సంకుచుట్టువాల్, డాలిరువంక బేగేలుదొక్క ।
తెలిదామరలమించుఁ దలవంచుకొనఁజేయు, మెఱుగుకన్ బెళకులు సిరులనీన ॥

గీ॥ గొనబుసొమ్ములగములతోఁగూడి యెదకు, తగినసొమ్మైనకలుములమగుడబెళకు।
కలికిచూపులు చదలమేల్కట్లుగట్ట, కాంతముందరనిలిచి శ్రీకాంతుఁడపుడు॥ 482

చ॥ నిరుపమపుణ్యశీలగుణ నీవొనరించిన భక్తికిప్డు నే
వరదుఁడనై వరంబొసఁగవచ్చితి వేడుమటన్న మ్రొక్కియు
త్తరుణియుఁగేలు మోడ్చి యను దైత్యహరా! విధవాత్వదుఃఖదు
స్తరజలరాశిమగ్నసయి తావకపాదము లాశ్రయించితిన్ ॥ 483

గీ॥ బాలవైధవ్యదుఃఖసంప్రాప్తపుత్ర, హీననిర్భాగ్య యిట్టినాకిందిరేశ ।
జన్మజన్మంబులం దతిశ్లాఘ్యులైన, పతులనిమ్ము లసత్కృపాపాటవమున ॥ 484

ఉ॥ ఓకరిరాజరక్షక ! అయోనిజనై శుభలక్షణాంగినై
శ్రీకరరూప సంపదలచెన్నువహింపుచు ప్రాజ్ఞనై గుణా ।
స్తోకసుపుత్రలాభమువసుంధర పెంపు వహించఁగాంచనీ
వే కృప నీవరంబనుచు వేడిన శ్రీవరుఁడాదరంబునన్ ॥ 485

సీ॥ ఇందీవరేక్షణ యింకొక్క జన్మంబు, నందప్రఖ్యాతు లుదారకర్మ ।
లధికతపోబలులగుదురు పతులుప, దుండ్రు పుత్రకుఁడు బంధురయశుండు ।
ధీరాత్ముఁడుప్రజాపతిగుణాభిరాముండు, గలుగునీకిపుడాత్మఁ దలఁచినటుల ।
అన్నియుఁగల్గు నీ యాత్మజుందున శేష, వంశకర్తృత్వ సద్వైభవంబు ॥

గీ॥ నందుఁ దత్సంతతియెనిండునఖిలజగతి, నందఱికిఁ బ్రీతికారిణివగుచు నెపుడు ।
నీవు పుణ్యస్వరూపివై నెగడెదనుచు, దనుజమర్దనుఁడప్పుడంతర్ధినొందె ॥ 486

క॥ అమ్మానినీలలామం, బిమ్మారిష దీనిమీరలిందఱునుప యా ।
మమ్మయి ప్రజలసృజింపుఁడు, సమ్మతమిది ద్రుహిణునకు నిజంబుగననినన్ ॥ 487

ఉ॥ సోమునిమాటగైకొని విశుద్ధగుణాన్వితమారిషన్ ప్రచే
తోమహిమాభిధాములుప దుండ్రును పెండిలియాడి ప్రేమన ।
కామినియందు దక్షుసుతుఁగాంచిరతండు ప్రజాపతిత్వను ।
శ్రీమహనీయుఁడై మది సృజించె విచిత్రితసృష్టిజాలమున్ ॥ 488

వ॥ ఇట్లు అచరంబులును, చరంబులును, ద్విపదంబులును, షట్పదంబులునుగా ననేక ప్రాణిజాతంబుల మానసంబున సృజించిచూచి, చరితార్థంబునొందక మఱియు మానసంబున పంచాశత్కన్యకల సృజియించి అందు ధర్మునకు పదుండ్రను కశ్యపునకుఁ బదమువ్వుర, చంద్రునకు నిరువది యేడ్వురనిచ్చె. వారి యందు దేవదైత్య నానాగణంబులును, గో, ఖగ, గంధర్వాప్సరో గణంబులును, దానవాదులునుంబుట్టిరి. అదిమొదలు స్త్రీ పురుష సమాగమంబున, బ్రజలు పుట్టిరి. తపోనిష్ఠా గరిష్ఠులగు పూర్వులకు సంకల్పంబున స్పర్శంబునఁ బ్రజలు పుట్టుదురనిన శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుండిట్లనియె.

గీ॥ ధాతయంగుష్టమునఁబుట్టెదక్షుఁడనుచుఁ, జెప్పుదురు మీరతండు ప్రచేతసులకుఁ।
బుత్త్రుఁడనిచెప్పితిరి జగత్పూజ్యనాకు, సంశయంబయ్యెఁ దెలుపుఁడీచందమెల్ల॥

క॥ సోమునికిఁ బుత్త్రికాసుతుఁ, డామహితాత్మకుఁడు దక్షుఁడాతఁడెమరలన్।
సోమునికిమామయయ్యె, మహామహిమా తెలుపుదీని నాద్యంతంబున్॥ 491

సీ॥ అనివిన్నవించిన యమ్మునితో శ్రీపరాశరుండిట్లను బ్రస్ఫుటముగ।
భూతకోటులయందు పుట్టువులును, నిరోధములును నిత్యముల్ విమలచరిత।
ప్రవిమలజ్ఞాన సంపన్నులౌ ఋషివరు లీయర్థమున సంశయింపరెపుడు।
ప్రతియుగంబునయందుఁ బ్రభవించుచునిరోధమొందుచుదక్షాదులుందురెందు॥

గీ॥ జ్యేష్ఠకానిష్ఠ్యములు లేవు చర్చసేయ, వారలకు భూరితపమున వార్యమాణ।
సారదివ్యప్రభావముల్ కారణమ్ము, లనినమైత్రేయుఁడిట్లనునాదరమున॥ 492

క॥ సురపన్నగ గంధర్వా, సురతతియుత్పత్తిమాకు సురుచిరపరమా।
దరమున నెఱిగింపుముముని, వరయనుటయు నమ్మునిప్రవరుఁడిట్లనియెన్॥ 493

చ॥ కమలజునాజ్ఞ దక్షుఁడతి కౌశలమొప్పగ దేవదానవా
ద్యమిత సమస్తభూతముల నాత్మసృజింప నవన్నియున్ యథా।
క్రమమున వృద్ధిబొందక నిరర్థములై చనఁజింతనొంది ది
వ్యమహిమ మైథునక్రియ ప్రజాళిసృజింపఁగ నిశ్చితాత్ముఁడై॥ 494

క॥ వీరణుఁడనెడు ప్రజాపతి, గారాబు తనూజ పుణ్యకలిత నశిక్నిం।
గోరికపెండిలియై కడుకూరిమి నతఁడైదువేల కొడుకులఁగాంచెన్॥ 495

క॥ వారలకడకల్లనఁ జని, నారదుఁడిట్లనియె ప్రియము నయమునఁగదురఁ।
మీరలు ప్రజలసృజించెడి, వారా, కడగనరు వెట్టివారలు తలపన్॥ 496

చ॥ భువికడ యేమిగంటిరి, నభోవివరంబదియెంత దిక్కులె
ట్టివి యడుగెంత యన్నియు కడిందియెఱుంగఁగ మీరలందఱున్।

జవమునఁబోయి వీనికడ చక్కఁగాంచి, యనంతరంబ ప్ర
భవముదలిర్పఁగా బ్రజలఁబన్పడఁగాంచుడు పొందునావుడున్ ॥ 497

• క॥ హర్యశ్వనాములాగుణ, ధుర్యులు నలుదిక్కులకును దోడ్తోపోర్వా ।
పర్యవెఱుంగక పోయి, యవార్యతనందడగిరబ్ధివాహినులగతిన్ ॥ 498

క॥ అందఱు జనినఁ బ్రచేతో, నందనుఁ డప్పటియుసుతుల నయగుణతేజ ।
స్సందీప్తులగనె పరమా, నందుల వెయ్యంటివీరణతనుజయందున్ ॥ 499

ఉ॥ అప్పటివచ్చిదేవముని యా శబలాశ్వులఁజూచి యిట్లనున్
తప్పక యన్నలేగిన పథంబున మీరును బోయివారి లా ।
గప్పుడుగాంచి భూమికడ యారసివచ్చిప్రజన్ సృజించుఁడీ
చొప్పుననన్న నన్నల, వసుంధరఁ జూడఁగఁబోయి రందఱున్ ॥ 500

ఆ॥వె॥ పోయి జలధిసొచ్చి పోయిననదులట్ల, తిరుగరైరి యెపుడుధరణియందు ।
భ్రాతలరుగవెదుక పనివడిపోయిన, వారు మరలరారు వారియట్ల ॥ 501

ఉ॥ నందనులిట్లు క్రమ్మరవినాశమునందుటచూచి మారిపా
నందనుఁడెంతయున్ గనలి నారదు శాపమహాబ్ధిముంచి పెం ।
పొంద నశిక్నియందుగనె నుగ్మలులన్ దగ సర్వదింటి న ।
య్యందు నిధాననామణులనిచ్చె బ్రసిద్ధులకున్ గ్రమంబునన్॥ 502

వ॥ ధర్మునకుం బదుండ్రను, కశ్యపునకున్ పదమువ్వురను, చంద్రునకు నిర్వదేడ్వు రను, అరిష్టనేమికి నలువురను, బహుపుత్రునకు నిద్దఱను అంగిరునకు నిద్దఱను, కృశాశ్వునకు నిద్దఱను, నిచ్చెనందు ధర్మునిపత్నులు, అరుంధతి వసువు,జామి, లంబ, భాను, మరుత్వతి, సంకల్ప, ముహూర్త, సాధ్య, విశ్వ, అనుపదుండ్రు. అందు విశ్వకు విశ్వదేవతలు, సాధ్యకుసాధ్యులు, అరుంధతికి మరుత్వంతులు, వసువుకు వసువులు, ముహూర్తకు ముహూర్తజులు, లంబకు ఘోషుండును, జామికి నాగవిధియు, మరుత్వతికి పృథివి విషయంబైన సర్వంబును, సంకల్పకు సర్వాత్మకుండైన సంకల్పుండును, జ్యోతికి పురోగములైన యనేక సహస్ర దేవతులునుం బుట్టిరి. వసుపుత్రులైన యిష్టవసువుల నామంబులంజెప్పెద. అప, ధ్రువ, సోమ, ధర్మ, అనిల, అనల ప్రత్యూష, ప్రభాసులనం బరగుదురు అందు అపునకు వైతధ్య, శమ, శాంతనయులునుం బుట్టిరి ధ్రువునకు కాలకలన కారియు భగవంతుండునగు కాలుండుపుట్టె. సోమునకు భగవంతుండైన వర్చుండు, వర్చునకు వర్చస్వియుంబుట్టిరి. ధర్మునకు మనోహారయందు ప్రవీ ణుండును, హుతహవ్యుండును శిశిరుండును, ప్రాణుండును, వరుణుండునుం బుట్టిరి

శివయందు మనోజవుండును, అవిజ్ఞాతగతియునుంబుట్టిరి. అనలునకు కుమారుండు శరస్తంబంబునం బుట్టె. అతనికి శాఖ, విశాఖ మేష పృష్ఠజులుపుట్టిరి. అతండు కృత్తికలకు సపత్న్యుండై కార్తికేయుండనంబరగు. ప్రత్యూషునకు ఋషియైన దేవలుండుపుట్టె. దేవలునకు క్షమావంతులును, మనీషులునగు పుత్త్రు లిరువురు పుట్టిరి.

క॥ సల్లలితగుణ బృహస్పతి, చెల్లెలు యోగప్రసిద్ధ చిరకాలము తా।
నిల్లోకమెల్లదిరిగెన, ముల్లసిత బ్రహ్మచర్య యోగము వెలయన్ ॥ 504

వ॥ ఆకాంత అష్టమవసువగు ప్రభావసువునకు భార్యయయ్యె. వారిద్దఱికి ప్రజాపతియు, దేవవర్ధకియునైన విశ్వకర్మపుట్టె. అతని శిల్పనైపుణంబుననకదా దేవసంఘంబునకు దివ్యవిమాన దివ్యభూషణాదులు కలిగె. మనుష్యులును అతని శిల్పంబునన నుపజీవింతురు. అజ, ఏకపాద అహిర్బుధ్న, త్వష్ట, రుద్రులన నతనికి పుత్త్రులుగలిగిరి. త్వష్టకు విశ్వరూపుఁడను కుమారుండును గలిగె.మరియు హరుండును, బహురూపకుండు, త్ర్యంబకుండు, అపరాజితుండు, వృషాకపి, శంభుండు, కపర్ది, రైవతుండు, మృగవ్యాధుండు, శర్వుండు, కపాలి, యన నేకాదశ రుద్రులుగల్గిరి. వారలకు శకుండు శ్వేతుండు సమాకూతుండునుగల్గిరి. 505

గీ॥ ఘనతపోనిధి కశ్యపమునికి భార్య, లనఘ మూర్తులు పదమువ్వురైరి యదితి।
యాదిగాఁ గల వికచపద్మాయతాక్షు,లతులితపతివ్రతాగుణాభ్యధికమతులు॥506

వ॥ వారలదతియు, దితియు, దనువు, అరిష్ట, సురస, ఖస,సురభి,వినత, తామ్ర, క్రోధ, వశ, ఇల, కద్రు, మునియునన వెలయుదురు ॥ 507

గీ॥ మనువుచాక్షుషుఁడై యుండమహితమతులు, భూనుతఖ్యాతిపన్నిద్దరైనతుషితు।
లదితికిఁదుపుననాదిత్యులనఁగబుట్టి, రనఘవైవస్వతాఖ్య మన్వంతరమున ॥ 508

వ॥ వారలు విష్ణుండును, శక్రుండును, అర్యముండును, ధాతయు, త్వష్టయు, పూషయు, వివస్వంతుండును, సవితృండును, మిత్రావరుణుండును, అంశుండును, భగుండును, అనతేజుండును, అనుద్వాదశాదిత్యులు. అరిష్టనేమి పత్నులకుఁ బదియాఱుగురు తనూజులుదయించిరి. బహుపుత్రునకు విద్యుత్సంజ్ఞగల పుత్త్రి కలునలుగురు కలిగిరి. ప్రత్యంగిరునకు ఋక్సంజ్ఞగల బ్రహ్మఋషిసత్తములు జనించిరి. కృశాశ్వునకుఁ బ్రహరణసంజ్ఞగల పుత్త్రులుపుట్టిరి. వీరలకుఁ బ్రతియుగ సహస్రాంతంబునందును సూర్యునకుఁ బ్రతిదివసంబునందు నుదయాస్తమయములు కలుగున ట్లుత్పత్తినిరోధంబులు గలుగుచుండు ॥ 509

క॥ దితికినికశ్యపమానికి, సుతులిద్దఱుగలిగి రధికశూరులుసమిదా।
ర్జితుఁడుహిరణ్యాక్షుండును, క్రతుభుగ్జైత్రుఁడు హిరణ్యకశిపుండనఁగన్ ॥ 510

గీ॥ సింహికాభిధాన చెలియలువారికి వెలఁదియొకతెగలిగె విప్రచిత్తి।
యనెడిదైత్యపతికి వనితగానిచ్చిన ప్రీతినతఁడుదగఁ బరిగ్రహించె ॥ 511

వ॥ ఆహిరణ్యకశిపునకు, అనుహ్లాద, హ్లాద, ప్రహ్లాద, సంహ్లాదులన నలుగురు పుత్రులు వారిలోన ॥ 512

క॥ సమదర్శనుఁడు మహాత్ముం, డమలయశోనిధి గుణాఢ్యుఁడగు ప్రహ్లాదుం।
డమితైకభక్తి నిలిపెన్, కమలాక్షునియందు నన్యకామరహితుఁడై ॥ 513

సీ॥ చల్లనై యుండె వైశ్వానరుఁడంభోధి, మోఁగాలిబంటియై మీఱదయ్యె।
శస్త్రాస్త్రజాలముల్ శకలీకృతములయ్యె, విషధరదంష్ట్రిక ల్విఱిగిపోయె।
పూబంతులైతాకె భూధరఘాతముల్, హంసతూలపుపాను పయ్యెధరణి।
మలయమారుతమయ్యెప్రళయజంఝానిలం బిభదంతములుపువ్వుటెత్తులయ్యె॥

గీ॥ విషము,సుధ,కృత్య,దాసియువివిధమాయ,లెల్ల మంచుగనులునయ్యెనిందిరాస।
హాయుఁదలఁచుచునున్న ప్రహ్లాదునకును, తండ్రిఘనరోషభీషణోద్ధతిఘటింప॥514

మ॥ అనమైత్రేయుఁడు కేలుదోయి నిజఫాలాంతంబు నంగూర్చియి
ట్లను నోశక్తికుమార ! పంకజదళాక్షాంఘ్రిద్వ యీచింతనా
భినుతానందను, నందనుం,జనకుఁ డ ప్రేమాత్ముఁడై యేల యి
ట్లనిమిత్తంబుగనొంచఁబంచె నిదియాద్యంతంబునుం జెప్పవే ॥ 515

క॥ అనినఁబరాశరమునియా, ఘనుఁగనియును మునుహిరణ్యకశిపుఁ డుతపము।
త్యనుపమగతిమందరనగ, మునఁ జేసె గృఢప్రయత్నమున నిశ్చలుఁడై ॥ 516

ఉ॥ అక్కజమైనతత్తప ముదగ్రతఁజూప విరించియంచపై
వాక్కలకంఠిఁగూడియటువచ్చి వియచ్చరులెల్లఁ జూడఁగా
రక్కసుఁడిచ్చఁగోరిన వరంబులొసంగిచనన్ జపోమదం
బెక్కజగత్త్రయంబునతఁడేలె సురాసురమర్త్యజైత్రుఁడై ॥ 517

సీ॥ ఇంద్రుఁడై సురకోటినేలు పావకమూర్తి, యయి కయికొనుకవ్యహవ్యతతులు।
దండిమైప్రాణులదండించు కోణేశుఁడై, యాతుధానుల నాక్రమించు।
యాదోధినాథుఁడై యాదోగణమునొంచు,పవనుఁడై వడకించు భువనచయము।
ధనపతియై సర్వధనములుహరియించు, రుద్రుఁడై రుద్రగనలార్పులు నిగుడ్చు॥

గీ॥తపనుఁడై దుస్సహోగ్రసంతాపమొసఁగు,సోముఁడై భూమినించు సుధామహిమ
మేఘుడై వర్షధారాసమృద్ధిఁజూపు, ద్రుహిణవరమత్తుఁడాజగద్ద్రోహియసుర ॥

క॥ సురలెల్లబంట్లుగాన, చ్చరలెల్లంజేటికలుగ సకలధరిత్రీ।
నరులెల్ల భక్ష్యములుగా, హిరణ్యకశిపుఁ డెల్లజగములేలె బలియుఁడై ॥ 519

మ॥ కనదభ్రంకషరత్న సౌధములలోఁ గాంతాసహస్రంబుతో,
ననిశంబున్ శశికాంతకాంత కలశీహాలారసంబాని, య।
త్యనుపక్షోన్నదఘూర్ణితాక్షియుగ కోణాత్యుగ్రరోచుల్ జగ,
జ్జనసంత్రాసముసర్ప నేలెసతఁడుచ్చైః కీర్తి లోకంబులన్ ॥ 520

క॥ వరమతియాప్రహ్లాదుఁడు, పరిపాటింజదివె బాలపాఠ్యంబులు ని।
ర్భర హరిభక్తిపరుండై, గురుకులమున దైత్య బాలకులతోఁగూడన్ ॥ 521

క॥ ఒకనాఁడు గురులతో, న య్యకలంకుఁడు తండ్రి కడకునరిగి తదీయాం।
ఘ్రికమలముల కెఱఁగిన యతి, వికచముఖుండగుచు సుతునివినతున్ బలికెన్॥ 522

ఉ॥ పాపఁడ నీవు సద్గురుకృపన్ బరిపాటిగ్రహించినట్టి వి,
ద్యాపటిమంబెఱుంగ మదిహర్షముపుట్టె పఠించుమయ్య భూ।
మీపతినీతిశాస్త్రములమేయము లౌఁగద వానిలోన నీ,
వేపున నే ప్రసంగములు హెచ్చని మెచ్చెద వందు సారముల్ ॥ 523

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండిట్లనియె ॥ 524

గీ॥ అచ్యుతు ననాది మధ్యాంతు నజు మహాత్ము, నప్రమేయు, నవృద్ధిక్షయాత్ము సర్వ।
కారణములకుసారమౌకారణంబు నాత్మనిడి మ్రొక్కికొలుతు నిరంతరంబు॥ 525

చ॥ అనవిని కోపవహ్నినయనాంతముల న్వెడలంగ దైత్యుఁడి
ట్లనుగురుమోము చూచి యధమాధమ విప్ర విపక్షసంస్తుతుల్
తనయునకిట్లు చెప్పితి వుదగ్రమదీయ మహాభుజార్గళా।
త్యనుపమశౌర్యసారము నిరర్థముచేసి విమూఢవర్తనన్ ॥ 526

వ॥ అనిన గురుండిట్లనియె ॥ 527

క॥ కోపింపకు దైత్యేశ్వర, మాపాఠముగాఁడు నీకుమారుఁడు ఘనవి।
ద్యాపాటవకలితుని క్రియ, మాపాఠము చదువఁ డేమిమాయయొ తెలఁపన్॥ 528

క॥ అవిమర్శనమున శత్రుస్తవకథ నీతనయునకుఁ బ్రధానత్వమునన్।
వివరింపలాతివారము, భవదీయాశ్రితులమింత పని సేయుదుమే॥ 529

క॥ మాచెప్పినట్టి చదువుల, రోచకములు నీసుతునకు రుచియింపవు తా।
వాచోయుక్తిత్వంబున, వాచించున్ బెక్కులైన వాచప్రౌఢుల్ ॥ 530

వ॥ అనిపలుకు గురునివచనంబులు విని హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదున కిట్లనియె॥ 531

క॥ గురువులెఱుంగక యుండన్, పరిపంథిస్తవము నీకుఁ బాఠ్యముగాను।
వ్వరు చెప్పిరి చెప్పుమునా, కరుదుగ శాసింతు వారి నందఱు చూడన్॥ 532

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండు తండ్రి కిట్లనియె॥ 533

గీ॥ సకలజంతువులకు శాస్త్రయైపరమాత్మ, విష్ణుఁడెపుడుహృదయ వీధినుండు।
నతఁడుదప్పజనునికన్యుఁ డెవ్వండుశా, సకుఁడుకలఁడు దైత్యచంద్ర చెపుమ ॥534

క॥ అనుటయుదైత్యేశ్వరుఁడి, ట్లనువిష్ణుఁడనంగ నెవ్వఁడఖిలంబునకే।
నొనరంగ నీశ్వరుండన్, ననుమిగిలినవాఁడు గలిగినన్ జెప్పుమిలన్ ॥ 535

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 536

క॥ యోగిధ్యేయమదృశ్యం, బేగుణనిధిపరమపదము హేచ్ఛాజగదా।
భోగం బేవిభుకృతిచే, వేగున్ పరమేశుఁడతఁడు విష్ణుఁడు తండ్రీ! ॥ 537

వ॥ అనిన విని దైత్యేంద్రుం డిట్లనియె ॥ 538

ఉ॥ ఈవెడమాటలేల పరమేశ్వరుఁడెవ్వఁడు నాకుమిక్కిలీ
భూవలయంబునన్ మునిసిపోఁదలపెత్తిన నీకునీశ్వరుం।
డై వెలుగొందువాఁడు చపలాత్మక యెక్కడనుండువాఁడు వా
చావితథత్వ మేర్పడ నిజంబుగ నాకు నెఱుంగఁ జెప్పరా ॥ 539

వ॥ అనుటయు ప్రహ్లాదుండు ॥ 540

ఉ॥ నామదినేల నీతలపునన్ భువనంబుల నిండియుండి ల
క్ష్మీమహిళామనోహరుఁ డమేయుఁడు సర్వగతుండు నిత్యక్రి।
యామిత సర్వచేష్టితములందు నియుక్తులఁ జేయు నిట్టిచో
తా మొనరించినామనుట తథ్యమె రాక్షసలోకనాయకా ॥ 541

వ॥ అనుటయు ॥ 542

గీ॥ వెడలఁదోయుఁడువీని నివ్వేళగురుని, శిక్ష నిఁకనైన సద్బుద్ధిచేరునేమొ।
శత్రుపక్షస్తవంబులు చదువుమనుచు, వీని నెవ్వరో వెఱ్ఱిగావించినారు ॥ 543

క॥ అనునెడదానవ భటుల, య్యనఘునిఁదోడ్కొనుచు గురునియాలయమునకున్।
చను దెంచిరచటఁ జదివెన్, వినుతమహామహిమ నిఖిలవిద్యలునరుసన్ ॥ 544

మ॥ మనుజాశీశ్వరుఁడొక్కనాఁడు నవరత్నస్తంభ శుంభద్విభా
ఘనసౌధాగ్రమునన్ మణీఖచిత యోగ్య ప్రస్ఫురత్పీఠిపై
నను వ్రేందన్వసియించి కొల్వొసఁగిదివ్యభ్రాజనం బొప్పఁగాఁ।
దనురప్పించి పఠించుశాస్త్ర మడుగన్ దైత్యార్భకుండిట్లనున్ ॥ 545

క॥ పురుషుండు ప్రకృతియునునీ, చరాచరాత్మక మునైనజగములు నగునే।
పరమాత్మువలన నాశ్రీ, హరిమాకుఁబ్రసన్న హృదయుఁడయ్యెడుమనినన్ ॥546

గీ॥ దుష్టువీనిఁబట్టి ద్రుంపుఁడు జీవించె, నేనివీనివలన నేమికలదు ।
అరయఁగా స్వపక్షహానికర్తృత్వంబు, కతనవీఁడుకులము కాల్పఁగలఁడు ॥ 547

సీ॥ అనియాజ్ఞయిచ్చిన నసురులునాయుధ, హస్తులై కవిసిన నక్కుమారుఁ ।
డస్త్రంబులందు మీయందును నాయందు, వివరించిచూడ శ్రీకృష్ణుఁడుండు ।
సీసత్యమున మీరలెత్తిన కైదువుల్, ననుసోకకుండెడు మనినవారు ।
నానాస్త్రములనొంప మేనింతయును నొవ్వ, కంతకంతకుఁ దేజ మధికమైన ॥

గీ॥ రాక్షసాధీశ్వరుండు పుత్రకునిఁజూచి, యోరి దుర్బుద్ధికాన ! నీ యోజమాను ।
మభయమిచ్చెదనీకు నిరర్ధకంబు, చావనేటికి రిపుకథల్ పోవనిమ్ము ॥ 548

వ॥ అనినప్రహ్లాదుఁ డిట్లనియె ॥ 549

చ॥ సకలభయాపహారియగు చక్రి మనంబుననున్నవాఁడు నా,
కొకభయమైనలేదు భయమొందినచో నభయంబుగాక యా ।
రక యభయంబొసంగుట నిరర్ధక మింతియెకాదు సర్వబా,
ధకభవమండలీ భయముతప్పను దండ్రి ! హరింపలంచినన్ ॥ 550

వ॥ అనుటయు ॥ 551

శా॥ రక్షోనాథుఁడు తక్షకప్రభృతి దుర్దాంతాహులంజూచి రూ,
క్షాక్షీక్షాతతి నిప్పులొల్కనను, నీ యజ్ఞున్ దురాచారు శ ।
త్రుక్షేమంకరు నందనుండనక మీదుర్వారదంష్ట్రావిష,
ప్రక్షేపంబున నీఱుచేయుఁడన నుగ్ర క్రూరరూపంబులన్ ॥ 552

చ॥ భుగభుగమన్విషాగ్నులు నభోవివరంబుననిండ ఘూత్కృతి
ప్రగుణమరుత్పరంపరత రాయిడివారిదముల్చలింప తీ ।
వ్రగతి భుజంగముల్గఱవ గ్రక్కున దంష్ట్రలునుగ్గులయ్యె న,
య్యగణితసద్గుణాకరుని యంగముసోకినయంత వింతగన్ ॥ 553

గీ॥ హరిపదాంభోజ చింత దేవారి సూనుఁ, డింతయైనను విషపీడ నెఱుఁగఁడయ్యె ।
అదిగనుంగొని యపుడు సర్పాధినాథు, లనిరి తలవంచుకొని సిగ్గులినుమడింప ॥

క॥ తుమురయ్యె దంష్ట్రికలు, రత్నములెల్లంబగిలె రక్తధారలు ఫణసం ।
ఘములందొఱఁగెన్ హృత్కం, పముపుట్టెన్ మాకునతని పజ్జకుఁబోవన్॥ 555

గీ॥ తీవ్రదంష్ట్రలునాటి తదీయచర్మ, మించుకేనియు భేదిలదేమిచెప్ప ।
మాకుచెఱుప, నశక్యమీమాణవకుని,పనుపుమేదైన నింకొక్క పనికిమమ్ము॥556

స్రగ్ధర॥ అనినన్ రోషాగ్ని కీలవ్యతికర భయదోగ్రాక్షివీక్షాప్రభావం
బున దిక్కుల్మండ చండాద్భుతరవముసఁగన్ భూని దిఙ్నాగకోటిన్ ।

బనిచెన్ దైత్యేశ్వరుం డర్భకునిం బొడువ శుంభద్గతిన్ దద్గజంబుల్,
ఘనఘీంకారారవం బగ్గలముగం జని జాగ్రత్త్వరం బిట్టు ముట్టెన్ ॥ 557

సీ॥ కులిశ ఘోర విషాణకోటి ఘట్టన నేలం గూలంగాం బడం ద్రోసి కుమ్మికుమ్మి ।
దండధరోద్దండ దండప్రచండ గుం, డాకాండనిహతుల నలిచినలిచి ।
గిరిపాదసదృశ నిష్ఠురపాదతల మహా, ప్రక్షేపములం ద్రొక్కి రాచిరాచి ।
సకరకాసార వర్షనిభముక్తాయుక్త, సాంద్రోరువమధువుల్ చల్లిచల్లి ॥

గీ॥ వినుత గోవింద చరణారవింద మాక, రంద రసపానహర్ష నిర్భరుని నతని ।
చెఱుపంజాలక దంతముల్ విఱిగి రక్త, పూరమూరంగ దిగ్గజంబులు దొలంగ ॥ 558

వ॥ అప్పుడు తండ్రికిం గొడు కిట్లనియె ॥ 559

ఉ॥ కొమ్ములు వీలి దిక్కరటికోటి మందంబఱి పోక నాదు స,
త్వమ్మునం గాదు హైమపరిధాన పదాంబుజ చింతన ప్రభా ।
వమ్మునం జుమ్ము భక్తజనవత్సలుం డంబుజనేత్రుం డాశ్రితా,
ఘమ్ముల వమ్ము చేయుట జగమ్ముల వింతయె తండ్రి చెప్పుమా ॥ 560

వ॥ అని ప్రహ్లాదుండు పలికిన నాక్షేపించి రక్షోవల్లభుండు నిజబలాధ్యక్షులం జూచి
యిట్లనియె ॥ 561

ఉ॥ తీర్పఁగరాని వైరమిది తెచ్చె దురాత్ముఁడు వీనిఁ గాష్ఠముల్,
పేర్చి దహింపుఁ డీక్షణమ భీషణరోషమునం దనూనపా ।
దర్చులు గీలుకొల్పి యన నప్పుడు రక్కసు లక్కుమారుపై,
పేర్చిన యల్కనట్ల యతిభీకరవృత్తి నొనర్చి రార్చుచున్ ॥ 562

శా॥ ఆదుర్వారమహాగ్ని కీలములలో సామోదుఁడై యుండి ప్ర,
హ్లాదుం డిట్లను దండ్రిఁ జూచి పరికీర్ణాంభోజకాసారమై ।
నా దేహంబున కీమహాగ్నిశిఖ లానందంబు నొందించెనా,
శ్రీదేవీపతి మానసాబ్జమున సుశ్రీయుక్తుఁడై యుండుటన్ ॥ 563

క॥ అనునెడ దైత్య పురోహితు, లనునయవచనముల విభుని ననిరి బ్బాలుం ।
డనుదితవివేకపాకుం, డనుకంప్యుఁడు గాక దండనార్హుఁ డె తలఁపన్ ॥ 564

క॥ బాల్యమ్ము దుష్టగుణచాం, చల్యైకాస్పదము బుద్ధి జడిమూహిత డా ।
ర్భల్యఘనలౌల్యమిది సా, కల్యముగాం బోక బుద్ధికల్గున చెపుమా ॥ 565

క॥ హెచ్చగు నీకోపంబు, వియచ్చరపతి మీఁదఁ జూపనగు సర్వంబే ।
యుచ్ఛ్రితవాన్నైనిది, పిచ్చుకపై బ్రహ్మశరము పృథులవిచారా ॥ 566

క॥ చదివించెద మీబాల్యము, వదులున్ బరిపాటి నగ్నివలనఁగూమారుం ।
వదులుము, మాప్రార్థనమున, నిదియేపదివేలు చనవులిచ్చుట మాకున్ ॥ 567

గీ॥ వినుమదైతేంద్ర మామాట వినకయితఁడు, శత్రుపక్షంబుఁబట్టిన చండమైన ।
నగ్నిముఖమునను గ్ర కృత్యనుసృజింతు, మంతటనడంగునీతని గంతులెల్ల ॥568

మ॥ అనిదైత్యేంద్రునిసమ్మతించి ఘనకీలాభీలవన్యంతరం,
బునఁ బద్మారమణీ మనోహర పదాంభోజద్వయధ్యానసం ।
జనితానంద సుధాబ్ధిమగ్నుఁడయి రాజత్కాంతితోనున్న యీ,
ఘనునిందోడ్కొని తెచ్చిరింటికి సమగ్రప్రేములై భార్గవుల్ ॥ 569

గీ॥ గురులుపాఠముచెప్పి నిర్భరత స్వప్ర,యోజనములకుఁ బోవనారాజపుత్రుఁ ।
డాదరమున సహశ్రోతలైన దైత్య, బాలకులఁజేరఁబిలిచి యేర్పడఁగఁబలికె ॥ 570

సీ॥ వినుఁడు దైతేయనందనులార పరమార్థ, మెఱిఁగింతు నే మీరలితరమైన ।
దైవంబు నాత్మలోఁదలఁపక శ్రీహరిఁ, గలుషవినాశనుం గొలిచిమనుఁడు ।
జననకౌమారయౌవన జరామరణముల్, క్రమమునఁ బ్రాపించు ప్రాణులెల్ల ।
నిది మీరు మేమును నెఱిఁగినదేకదా, మృతుఁడైనజన్మంబు మీఁదనిజము ॥

గీ॥ గర్భవాసపునర్జన్మగతులు తొంటి, కైవడినెగల్గునివియ దుఃఖములుకావె ।
చోద్యమిది దుఃఖశాంతులుసుఖములనుచు, తలఁచుకొందురు మూఢులుతామస

క॥ వాతాది నిశ్చలాంగకు, లైతగు వ్యాయామసుఖమునర్థించెడి, రో । [మున ॥
గాతురులు ప్రహారములున్, జాతురునుఖమనుచునదియు సుఖమేతలఁపన్ ॥ 572

క॥ అక్కటమాంసశ్లేష్మా, సృక్కలితంబైన దేహమిదియెక్కడ,న ।
మ్యక్కాంతిసౌరభాదిక, మెక్కడనివియెల్లవట్టి యెమ్మెలుతలఁపన్ ॥ 573

ఉ॥ హేయపుతోలు మాంసమును నెమ్ములునెత్తురు చీముమజ్జయున్
స్నాయుపురీషమూత్రములు సంఘముఁగూడిన దేహమిందువై ।
రోయక ప్రేమచేసిన నరుండుమనంబున రోయనేర్చునే
ఈయెడఁగానిపించని యనిష్టమహానరక ప్రపంచమున్ ॥ 574

గీ॥ ఎన్నియిష్టపదార్థము లిచ్చగించు, నన్నియును వాని హృదయమధ్యమునఁనధిక ।
శోకశంకువులై నాటుఁ జోద్యలీల, నెన్నిచూచినసుఖము లేదెందునైన ॥ 575

సీ॥ ఏయేపదార్థంబులింటి లోపలనుండు, నవియన్నియును దనయాత్మనుండు ।
ఎచ్చటికైనను నేగిన నాయాశ,దాహోపకరణంబు తనకుఁజువ్వె ।
జన్మదుఃఖంబుదుస్సహమంత కన్నను, మరణదుఃఖంబతి మాత్రమరయ ।
యమునియగ్రమునందు యాతనాదుఃఖంబు, గర్భసంక్రమణ దుఃఖంబు,గర్భ ।

గీ॥ వానదుఃఖంబు చెప్పఁ గావచ్చునెట్లు, జగము దుఃఖమయం బయియీచందమెఱిఁగి ।
బహుళదుఃఖాస్పదీభూతభవసముద్ర, తారకుని శ్రీవధూనాథుఁ దలఁపవలయు॥ 576

ఉ॥ దేహములందు శాశ్వతుఁడు దేహి, వినుండు కుమారులార! సం
దేహము లేదు, దీనియెడఁ దెల్లము బాల్య జరాదిధర్మముల్ ।
దేహముఁ బుట్టిముట్టికొను దేహికి లేవవి మీరు నాత్మన
మ్మోహము మాని దీనివిధముం దెలియం దగు నప్రమత్తులై ॥ 577

సీ॥ అనువుగాదిపుడు బాల్యావస్థ, మీఁదట, నాచరింతుము యౌవనాగమమున ।
యౌవనోదయమైన నంగీకరింతము, ప్రౌఢనిర్భరవయఃపాకమునను ।
ప్రౌఢత్వమైన వార్ధకమునఁ గావింతు, మవ్వేళ యొక పనియైన లేదు ।
వార్ధకంబైన దుర్వారరుజాదిక సంగతి పొంగుడువంగుడగుచు ॥

గీ॥ చిత్తము చలించి పరలోకచింత లేక, తనువు దిగనాడి తీవ్రయాతనల వేఁగి ।
మగుడ జన్మించి యీరీతి మఱుఁగుగాని, జనుఁడు శ్రేయఃప్రయత్నంబు గనఁగలేఁడు॥

క॥ ఆటల బాల్యము, మగునల, కూటమ్ముల యౌవనమ్ము, గురుతర రోగ ।
స్ఫోటన వార్ధకముం జను, చోటేదీ పరము తేర చూడఁగ నైనన్ ॥ 579

క॥ కావున బాల్యముననె, లక్ష్మీపతి నా విభుని భక్తమిత్రుని ముక్తి ।
శ్రీవిభవదాయిఁ గొలువన్, గావలయుస్మనము, మనముగట్టైయుండన్ ॥ 580

గీ॥ అఖిలశోభనములెల్ల గల్గు నాక్షణంబె, వివిధపాపతిమోరాశి విరిసిపోవు ।
లేశమైనను నలయిక లేదు నరుఁడు, హరి దలంపంగ వలయు నహర్నిశంబు ॥ 581

చ॥ అనయము సర్వభూతగతుఁడై కడు నెచ్చెలియైన పద్మగో
చనుపయి బుద్ధిఁ జేర్చి విలసన్మతితో వసియింతు రేని మీ ।
రనుపమలీల క్లేశములనన్నిటఁ బాసి సుఖోత్తరాకృతిన్
బనుపడు మోక్షలక్ష్మి సులభస్థితి గాంచెద రశ్రమంబునన్ ॥ 582

క॥ పేర్చిన తాపత్రయదవ, నార్చులచే వేఁగి శోచ్యులగు ప్రాణులపై ।
నేర్చునె ద్వేషింపఁగ జగ, దర్చితుఁడగు ప్రాజ్ఞుఁ డెట్టి యనువున నైనన్ ॥ 583

వ॥ కావున సర్వహానికరంబగు ద్వేషంబు విడిచి జగంబు సర్వభూతమయుండగు శ్రీవిష్ణునిరూపంబని చూడవలయు. మనమందఱము నాసురభావంబు వదలి శ్రీకేశవునియందు మనంబు చేర్చి యనలార్కేందుపవనులచేతను, బర్జన్య వరుణ రాక్షస, యక్ష, దైత్య, దానవోరగ, కిన్నరులచేతను, మనుష్యపశుసంఘంబులచేతను, నాత్మసంభవ దోషంబులచేతను, జ్వరాదిరోగంబులచేతను,

ద్వేషేర్ష్యాసూయా మత్సరంబులచేతను, రాగలోభాదులచేతను, క్షయంబు నొందింప శక్యంబుగాని పరమనిర్వాణ సుఖంబు నొందవలయును. అపారసంసార వివర్తనంబుల శోషింపక నాపచనంబులు చేపట్టి యచ్యుతారాధనంబైన సమత్వంబునొందుడు. సమత్వంబున నారాధితుండై లక్ష్మీవల్లభుండు ప్రసన్నుండైన నల్పంబులైన ధర్మార్థకామంబు లెంత. దుర్లభంబైన మోక్షపథంబు కలుగు. కావున నప్రమత్తులై శ్రీపురుషోత్తము నాశ్రయించుఁడని దైత్య కుమారుల బోధించు ప్రహ్లాదుని చేష్ట లెఱింగి భయంబున దానవు లావృత్తాంతంబు హిరణ్యకశిపునకుం జెప్పిన ॥ 584

ఉ॥ బాలునిమీఁద రెచ్చి యడబాలలబిల్వఁ గనంపి దైత్యరా
ట్పాలుఁడు వల్కె వీనిఁ గులపాంసను శాత్రవ పక్షపాతిదు ।
శ్శీలునిఁ జంపఁగావలయు శీఘ్రము, భోజ్యములందు దుర్దమ
క్ష్వేళము వెట్టి భోజనము సేయఁగఁ బెట్టుఁడు వీనికిమ్ములన్ ॥ 585

వ॥ అని యాజ్ఞాపించిన ॥ 586

క॥ సూదగణంబపుఁడా ప్రహ్లాదునకు న్విషము వెట్ట నతఁ డన్నముతో ।
మోదమునఁ గుడిచి దైత్యని, షూదనునిం దలఁ పనదియు సులభత నరిగెన్ ॥ 587

క॥ దితిజేశ్వరుఁ డాత్మపురోహితుల న్వేగమునఁ బిలిచి హింసింపుఁడు మీ ।
రితనిన తిభయదకృత్యా, హాతి నుద్ధతి ననిన వారు నతిరోషమునన్ ॥ 588

చ॥ సురపరిపంథి భార్గవులఁ జూచి విపక్షసపక్షు వీని ను,
ద్ధురతర కృత్య జేసి త్వరితో వధియింపుఁ డటన్న వారు న ।
ప్పురుషవరేణ్యుఁ డున్న డకుఁ బోయి నృపాలకుమార మేము మీ,
గురువుల మేమి చెప్పినను గోరిక నీవును జేయఁగాఁ దగున్ ॥ 589

ఉ॥ పావఁడ లోకపూజ్యమగు బ్రహ్మకులమ్మునఁ బుట్టినావు శౌ,
ర్యాపరమేయ సాహసబలాఢ్యుఁడు తండ్రి, జగంబు లేలు నీ ।
వాపగిదిన్ గుణాకరుఁడవై మముఁ బ్రోచెదవంచు నున్న సం,
తాపముఁ దెచ్చె శాత్రవకథావితథాభినివేశ మింతటన్ ॥ 590

చ॥ పరమగురుండు తండ్రి యని పల్కఁగఁ దద్వచనంబు మీరినన్
పరమునిహంబునుం గలదె బాలక యేల కలంక తెచ్చెనీ ।
పరకథమానిమానిత శుభస్థితినొందు మనంతుఁ డేలయె
వ్వరునికి నేల తండ్రియు, ధ్రువంబగు దైవ మొకండె నేర్చినన్ ॥ 591

చ॥ అనవిని నమ్రులై పలుకు నయ్యసురేంద్రకుమారుఁడిట్లు మీ
రనయమునానతిచ్చిన వచోర్థముగాదనవచ్చునయ్య, మ।
జ్జనకుఁడు పూజ్యుఁడౌటనిది సంశయమయ్య, గురూక్తిమీరరా,
దనుట యెఱుంగనయ్య, విననయ్యభవద్వచ నేరితార్థముల్ ॥ 592

క॥ గురులనలరింతుఁ, దండ్రికిఁ బరిచర్యయొనర్తుఁగాని, భ్రాంతుఁడనై బం।
ధురధర్మమార్గగమనా తరమేమతి యుండనవ్విధంబునస్ ॥ 593

చ॥ భళిభళిమంచివాక్యములె పల్కితి రిప్పుడనంతుఁడేలయిం,
చలుగకుఁడయ్య మీకుఁగనునల్పతనంబు వినేక మేమిగాఁ।
దలఁచిపఠించినారు వితతశ్రుతిశాస్త్రచయంబదంతయున్,
బలుమఱునయ్యనంతుని ప్రభావము లెంచి వచింపదేమొకో ॥ 594

సీ॥ మనసుఖేదముమాని వినరయ్యపురుషార్థ సమితియెవ్వరినుండి సంభవించె
ధర్మార్థులు మరీచి దక్షాదులెవ్వరి యనుకంపధర్మంబు లధిగమించి।
శిష్టార్థకామేప్సు లింద్రాదులెవ్వరి కరుణతత్ప్రాప్తులుగాంచిమించి
రనుపమధ్యానయోగాఢ్యులై సనకాదు లెవ్వరి దయమోక్షమెట్టఁగిరోనిరి.

అట్టిజగదంతరాత్ముఁడ నంతుఁ డేమిపనికివచ్చునటంచు దుర్భాషలాడ।
చనునె భార్గవవంశ సంజాతులైన మీకు రాక్షసభావంబుమీఱుచుండ ॥ 595

వ॥ అనవినిమండిపడి, పురోహితులిట్లనిరి. 596

గీ॥ మండిపోవకుండ మంటలోవెడలించి తెచ్చుకొల్ల మఱచి పెచ్చుపెఱిగి।
ప్రేలెదీవు నిన్నుభీకరకృత్యచే నుక్కడంప నిచటనెక్కుగలదె ॥ 597

వ॥ అనిరాసమయంబున, 598

సీ॥ అమరవిద్వేషి తీవ్రాటోపమునఁ దమ్ముఁబనుపభార్గవులు తపస్సమృద్ధి,
కృత్యఁబుట్టించి లాగించినదదినిప్పు లురులవెన్నెడిగ్రుడ్లు, మెఱుగుకోర।
లాలోలజివ్హా ఘోరానలజ్వాల కరాళ విజృంభితాభీలవక్త్ర,
మతిదుస్సహాట్టహా సార్భటులతిమాత్ర తనువును దగపదోద్ధతులనేల।

గీ॥ పగులదాటించి యార్చుచుఁబారుదెంచి చటులశూలాయుధంబెత్తి జలధిజాన।
హాయుఁదలఁచుచునున్న నయ్యసురరాజ తనయువక్షస్థలంబు క్రోధమునఁబొడిచె॥

క॥ అప్పుడువజ్రకఠినమగు నప్పుణ్యునితనువు సోకినంతనతుమురై।
యప్పుడమిరాలెశూలం బప్పనికదుచోద్యమయ్యె నసురులకెల్లన్ ॥ 600

ఉ॥ పాపములేని యప్పరమభాగవతోత్తము పుణ్యుచర్యచూ,
పోఫక యంపశూలమటులుర్వర వ్రాలకరాశమూర్తి హె।

చ్చా వెనుమాయకృత్య భయదార్భటి నుగ్రదవాగ్నికీల జా
లాపరిమేయమై గురుల నందఱఁగాల్చి నశించె గ్రక్కునన్ ॥ 601

వ॥ ఇట్లు స్వయంకృతదోషంబున నద్దోషాచర పురోహితులు దహ్యమానులగుట
చూచి పరమకృపావిధేయుండై నద్దైతేయకుమారుండు॥ 602

గీ॥ కృష్ణ ! పద్మనాభ కేశవ సర్వభూతాంత రాత్మ హరి యనంతవరద ।
పుండరీకనయన పురుషోత్తమ రమేశ కావుమయ్య వీరిఁ గరుణతోడ ॥ 603

చ॥ అరయఁగ సర్వభూతము లయందు సమత్వము నొందియుందిరా,
వరుఁడు వసించునంచు గరువంబునఁ జూచెదనేని శాత్రవు ।
త్కరము లమీఁదనైన యనుకంపయె పూనుదునేని యిప్పుడీ,
సురుచిరమంత్రపావకము సోఁకక లేతురుగాక మద్గురుల్ ॥ 604

క॥ అనునెడ నందఱు సుఖులై, దనుజపురోహితులు లేచి తండ్రీ మను మ ।
న్ననచేసి బ్రతుకఁ జేసితి, వనుపమకళ్యాణసిద్ధులగు నీకెపుడున్ ॥ 605

మ॥ అని దీవించుచు నేగి దైత్యపతి కాద్యంతంబునుం జెప్పనం,
దను రావించి యనూనరోష ఘటితాత్మస్వాంతుఁడై పల్కె హే ।
చ్చనఁగావచ్చు భళీ రయీ మహిమ, మంత్రారూఢిచే నో స్వభా,
వనిరూఢంబో యెఱుంగఁగావలయు సువ్యక్తంబుగాఁ జెప్పరా ॥ 606

చ॥ అనవిని తండ్రికిట్లనియె నగ్గుణభూషణుఁ డేనరేల యె,
వ్వనిహృదయంబునందు నవవారిజలోచనుఁడుండు వాఁడె పా ।
వనుఁ డఖిల ప్రభావములు వానికి కెల్లు నిదెంతవింత య
వ్వనరుహపత్రనేత్రుని యవారితభూరితర ప్రపత్తికిన్ ॥ 507

సీ॥ తంగెటిజున్ను రాధావల్లభుండు, ముకుందుఁ డెన్నంగ ముంగొంగు పసిడి,
గాడిగట్టిన దేవగమి పూరుషోత్తముఁ, దురగతల్పుఁడు గాదెనున్న కొలుచు ।
ముంగిటిపెన్నిధి మురదానవవిభేది, దైత్యారి యరచేతి దైవతమణి,
పెరటిలో సురశాఖ కరిరాజవరదుండు, రతిరాజగురుఁడు నీరాటియమృత ॥

గీ॥ మాపదలఁ బాప సంపదలందఁ జేయ, నఘములడగింపఁ బుణ్యంబులందఁ జేయ ।
మోక్షమొనఁగూర్ప భక్తసమూహమునకు, నేఁడు గడయును హరియె దైత్యేంద్ర వినవే॥

వ॥ అనిన నహంకరించి యభ్రంకషసౌధశిఖరాగ్రంబుననుండి పడద్రొబ్బించిన
నబ్బాలుండు శ్రీలలనావల్లభునుల్లంబుననిడిపడిన భూతధాత్రి, తూలతల్ప
సమానమై యుండుటంజేసి యవిశీర్ణాస్థిబంధనుండై సుఖంబుననున్న హిరణ్య
కశిపుండు సహస్రమాయాడంబరుండగు శంబరుని తద్వధార్థంబు నియోగించిన

వాఁడును ననేకమాయాజాల వలాహకంబుల ధైర్యసార తిరస్కృత హేమాహా
ర్యుండగునప్పొరుషవర్యుఁ గప్పిన నప్రతికన్యకోపయంత నంతరంగంబునం జిం
తించుచున్న సమయంబున ॥ 609

చ॥ ప్రళయవిభాకరాయుత విభావసనక్రము, దివ్యచక్రమా,
యలజపిమాన్వుఁ బంకజదళాక్షుఁడు పంచిన నచ్చి దైత్యమా ।
యలు హరియించిపోవుటయు, నంతకుమారుఁడు శోషిలంగన,
త్యలఘువిశోషణానిలము నంప నిలింపవిరోధి క్రోధియై ॥ 610

చ॥ విలయవిశోషణ శ్వసనవేగముననం దను వెల్ల శోషణా,
కులదశనొందకుండ హరి గ్రోలె మహాపవనంబు తన్మనో ।
జలజనివాసియై గుణవిశాలుఁడు బాలుఁడు మోదమానుఁడై,
నిలిచినఁ జూచి యిట్లనిరి నిర్జరవైరికిఁ దత్పురోహితుల్ ॥ 611

చ॥ నలుకువనొందె బుద్ధి పరిణామముఁ జెందెడి నింక దైత్యరా,
ట్తిలక భవత్కుమారకుఁడు దీర్ఘలతోఁ త్రివర్గమార్గని ।
శ్చలమతియుక్తి నీచరణసారసముల్ భజియించి శత్రుదు,
ర్బలనుతిమాను నెప్పుడు శుభంబగు నీతనిఁ బంపుమిటికిన్ ॥ 612

క॥ ఔశనసద్గ్రంథార్థ, సమాసమునఁ ద్రివర్గసారమంతయు, గుర్వ ।
భ్యాసమునఁగాంచునితఁడని, యాసురబాలకుఁడు తాము నతివేగమునన్ ॥ 613

క॥ ఇంటికి వేడుకతోఁ జని, యంటినకలకళలుచెప్పి రాచార్యులు వె ।
న్వెంటనెనేర్చె, నవిద్యాలుంటాకుండ ర్భకుం డలోలతఁ బెరయన్ ॥ 614

గీ॥ మనకుఁ దలమెత్తికొనఁగ గ్లైననుచుఁ బోయి, గురులుచెప్పిరిదానవేశ్వరునితోడ।
జాడ్యమెల్లనువిడిచి యాశ్చర్యలీల, నీసుతుఁడు సర్వవిద్యలు నేర్చెననుచు ॥ 615

క॥ మోదమునదైత్యపతి ప్రహ్లాదునిఁబిలిపించి పాపఁడా. మేధాసం ।
పాదనఁజదివితివే నం, వాదక్షమమయ్యెనే త్రివర్గము నీకున్ ॥ 616

సీ॥ ధరణీవిభుండు శాత్రవమిత్ర, మధ్యస్థులెడయకుండగనెట్లునడవవలయు ।
స్వామ్యమాత్యాదులౌ సప్తాంగములనెట్లు, పెంపుదీపింపరక్షింపవలయు ।
సంధ్యాదికంబైన షాడ్గుణ్యమేరీతి తేట, తెల్లంబుగాఁ దెలియవలయు
ప్రబలసహాయాదిపంచాంగలక్షణంబే, ప్రకారంబున నెఱుఁగవలయు ॥

గీ॥ చటులశక్తిత్రయంబెట్లు జరుపవలయు, సామభేదాదులేరీతి సలుపవలయు ।
కూటసిద్ధులునేగతి చూడవలయు, నుదయములు మూడునేరీతి నొందవలయు॥

వ॥ మఱియుఁ బౌరజానపదులయందు నెవ్విధంబునం జరియింపవలయు తక్కంగల రాజనీతి తంత్రం బెట్లు నడపవలయునని యడిగిన తండ్రిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 618

క॥ చెప్పినచదివితి నేనిం, దప్పక ధర్మార్థకామదములగు చదువుల్ ।
చెప్పెడిదేమియు వన్నియు, నొప్పనసత్ప్రియములు సముస్థితి చూడన్ ॥ 619

గీ॥ శత్రువులయందు దండంబు మిత్రులందు, సామమును జేయుమని చెప్పి రేమిచెప్ప ।
జగములన్నియు పద్మలోచనుఁడ యచట, శత్రుమిత్రకథా ప్రపంచములుగలవె॥

గీ॥ అనఘ నీయందు నాయందు నన్యులందు, తెలిసిచూచిన శ్రీవిష్ణుదేవుఁడుండు ।
అట్టిచో శత్రుఁడన మిత్రుఁడనఁగ నొక్కఁ, డరయఁగలఁడట్టె, వట్టిపామరతగాదె ॥

క॥ ఈవట్టిమాటలెల్లం, బోవిడిచి శుభప్రయత్నమున కుద్యుతులై ।
శ్రీవనితావల్లభపద, సేవన మొనరింపవలయు చేతనులెల్లన్ ॥ 622

గీ॥ ఆద్యబుద్ధియబుద్ధి సుమ్మసురనాథ, అదియు జ్ఞానసంజాతయగు నిజంబు ।
పుడమి బాలుఁడు మెరుగుడు పురుగుఁ జూచి, యాత్మలో నదలంచఁ డేయగ్నియనుచు॥

చ॥ కలగొనబంధ మూడ్చఁగలకర్మము కర్మము, మోక్షలక్ష్మియా
గలయదివిద్యవిద్య, యటుగాకి వృథాశ్రమకారికర్మమ
ట్లలవడకున్నవిద్య హృదయంబునఁ జూడగ శిల్పనైపుణీ
కలనయటంచు చెప్పుదురు గాథ వివేకవిశేషభూషణుల్ ॥ 624

సీ॥ వినవయ్య ప్రణమిల్లి వినుపింతునీకు సారాంశమొక్కటి, భూమియందు నరుఁడు
రాజ్యభోగంబు కోరని వాఁడు కలఁడె, కోరినఁ గల్గునే భాగ్యరేఖ లేక ।
ఉద్యమంబులు సిరులొసఁ గూర్చునే భాగ్యకళ లేక యదియును గాక జడులు
నవివేకులును శూరులగువారు భాగ్యంబు కలిమి, రాజ్యైకసుఖములు గాంతు ॥

గీ॥ రట్లుగుట పుణ్యములు సేయ నలరుసిరులు, సమతనిల్పిన నిర్వాణసౌఖ్యమొందు ।
సకలభూతమ్ములును పంకజాక్షునయనుఁ, డనుచుచూడుము మదిలోన దనుజనాథ॥

క॥ ఎప్పుడు నీగతిఁ జూచిన, నప్పరమేశుఁడు ప్రసన్నుఁడగు నీశ్వరుఁడా ।
చొప్పైన యెల్లకడలన్, చిప్పిలు క్లేశంబులెల్ల క్షీణత నొందన్ ॥ 626

గీ॥ అనిన నాజ్యసమర్పణాత్యంతదీప్త, వహ్నియును బోలి దానవేశ్వరుఁడు మిగుల ।
మండి దిగ్గున లేచి యమ్మాణవకుని, గొమ్ముతన్నె మహోదగ్రరోషమునను ॥627

చ॥ క్రమమున విప్రజిత్తిబలిరాహు ముఖాఖిల దైత్యకోటితో
సమరవిరోధి యిట్లను దురాత్ముని వీని మహాభుజంగపా ।

శముల నిబద్ధుఁ జేసి రభసంబున నంబుధిపై వ్రుఁడన్న దు
ర్దమభుజసార సాహసధురంధరులై వడినట్లు చేసిరన్ ॥ 728

ఉ॥ అంబుధి మధ్యభాగమున నమ్మహితాత్ముఁడు వజ్రభూమిచ
క్రంబఖిలంబునున్ దిరిగె కింథిజలంబతివేలమై సమ ।
స్తంబునుముంచె దానిగని దైత్యులతో దనుజేశ్వరుండు రో ।
షంబునఁబల్కె నిచ్చపలుఁజంపఁగ దుర్భర మెన్నిభంగులన్ ॥ 629

ఉ॥ కొండలు పెక్కు తెచ్చి యతిఘోర విచారుని వీని కప్పుడు
ద్దండత వేయివర్షము లుదన్వదబంతర సీమ నూప్పులే ।
కుండెడు నంత వీఁడన శిలోచ్చయ కోటిసహస్రయోజనా
ఖండముగాఁగ గప్పిరవిగాధని రంకుశవృత్తి రక్కసుల్ ॥ 630

వ॥ ఇట్లు మహార్ణవాంతర్జలంబున సహస్రయోజన విస్తారంబుగా తనపై కొండల తండంబులు పేర్చిననోర్చి, యర్చిత ప్రభావుండగు నాడింభకుండు మనః పుండరీకంబున పుండరీకాక్షుందలంచి యిట్లని నుతించె ॥ 631

గీ॥ పుండరీకాక్ష తేనమో భుజగశయన, పూరుషోత్తమ తే నమోఽద్భుతచరిత్ర
సర్వభూతగ, తేనమోజలజనేత్ర చక్రధరహస్త తేనమో జగదధీశ ॥ 632

క॥ బ్రహ్మణ్య దేవునకు గో బ్రాహ్మణహితునకు ప్రపంచపాలునకుఁ బర ।
బ్రహ్మమునకు, దగ్వీకృత జిహ్వాగునకు నీకు వినతిచేసెద కృష్ణా ! 633

చ॥ ఘనత రజోగుణంబున, జగంబు సృజింపుచు సత్త్వయుక్తిపా
లన మొనరించుచున్ విలయ లాలన తామసలీల నొందుచున్ ।
తనరు త్రిమూర్తి వైభవము దాల్చిన నీకు నమస్కరింతునో
వనరుహనాభ భక్తజనవాంఛిత దాన కళాధురంధరా ॥ 634

క॥ దేవాసురాదులును ధర, ణీవారి ప్రముఖ భూతని చయము తన్మా ।
త్రావళియు మహద హంకృతి, భావంబులు నీవ పద్మపత్రదళాక్షా ! 635

ఉ॥ నీవయె కాలమాత్మయును నీవగుణంబులు నీవ విద్యయున్
నీవ యవిద్య సత్యమును నీవ యసత్య విషామృతంబులున్ ।
నీవ సమస్త కర్మములు నీవ తదీయఫలప్రభోక్తవున్
నీవ ఫలంబు నీవ ధరణీధర ! సర్వము నీవ చూడఁగన్ ॥ 636

క॥ యోగులు నిను చింతింతురు యాగపరులు నిను యజింతురనిశము పితృదే ।
వాగణ్య రూపివై యుప యోగింతువు కవ్యహవ్య యోగ్యరసంబుల్ ॥ 637

క॥ జగమంతయు నీరూపము జగదీశ్వర భూతభేద సముదయములు నీ।
యగణిత రూపంబులు, నీ దగు రూపంబంతరాత్మ యారసిచూడన్ ॥ 638

గీ॥ అట్టి సూక్ష్మాంతరాత్మకు నధికసూక్ష్మ మగుచు చెలువొందు నేపరమాత్మరూప।
మట్టి పురుషోత్తమునకు దివ్యస్వభావ సహితునకు మ్రొక్కువాఁడ నిస్తంద్రలీల॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వశక్తీ సర్వజగద్వంద్య సర్వసాక్షీ కరుణా।
ధూర్వహ దురంత పాతక పర్వత నిర్వాపణోగ్రపవి నిను గొలుతున్ ॥ 640

సీ॥ వాసుదేవునకు సర్వజ్ఞున కఖిలాతిరిక్తున కఖిల పరిష్ఠునకును
నామరూపవిహీనునకును నస్తితోపలభ్యున కవతారలలితమహిమ।
పాలితనిఖిలాత్మభావున కంతరాత్మాకృతినిల్చి శుభాశుభంబు।
వీక్షించు సర్వైకసాక్షికి ప్రభవిష్ణునకు విష్ణునకును సనాతనునకు॥

గీ॥ జగదభిన్నునకును జగదాద్యునకు జగద్ధ్యేయ రూపునకు నమేయునకును।
యోగినుతునకధ్యయునకు సర్వాధారునకు నొనర్తు వందనంబులేను ॥ 641

క॥ హరిసర్వజగన్మయుఁడిది పరమార్థము దీన భేద భణుతులు లేవా।
హరియే నేనాహరినని యరుదుగ తన్మయత నొంది యతఁడున్నంతన్ ॥ 642

శా॥ ఆగోవిందుఁడ యేనటంచు మదిలో నంకించ తద్భావనా
యోగారూఢి నకల్మషుండుగఁ, దక్షో దీర్ణహృత్ప్రీతిపై
యోగిధ్యేయుఁడు చక్రియుండుటయు తద్వ్యక్తిన్ సమస్తావనీ
భాగంబెల్ల తలంకె భూమిభృదకూపారాటవీయుక్తమై ॥ 643

ఉ॥ ఔరగ పాశముల్ దునిసె, నద్రిపరంపరలెల్ల దూదిగ్నై
జారె, కుమారుఁడంబునిధిచయ్యన నెల్వడివచ్చె తన్నువెం।
పారనెఱింగె, భూమి యిదెయంచు నెఱింగె ననంతరంబ యు
న్నీరజనేత్రునిం బొగడె నిండు మదిన్ ఘనభక్తియుక్తుఁడై ॥ 644

సీ॥ అక్షర, క్షర, పరమాత్మార్థ, స్థూలసూక్ష్మాకార, వ్యక్త, యవ్యక్తరూప।
నిరఘనిరంజననిర్గుణాత్మక, గుణాధారగుణస్థితధర్మరూప
అధికకరాళసౌమ్యాత్మక, సదసదాకార, నిత్యానిత్యగణ్యానిష్ప్రి
పంచకనిఖిలప్రపంచాశ్రయ, యనేకయేకరూపసమస్తలోకనాథ ॥

గీ॥ వాసుదేవ, సమస్తదేవాసురాది, మూలకారణ, సర్వసంపూర్ణ, యప్ర।
మేయ శ్రీపురుషోత్తమమీకు నెపుడు, వందనంబులొనర్తు భావము చెలంగ॥ 645

వ॥ ఇవ్విధంబున స్తుతియించిన ॥ 646

సీ॥ అడుగునంటిన యేరు నడుమ మేలగు పేరు, జడధిలోని బిడారు జరుగువాఁడు
తళుకుఁ బంగరు చేల, కలుములీనెడి బాల, తలచఁ జేరెడి లీల గలుగువాఁడు।
వినుపొద్దు నుడాలు, తనయంతటి పడాలు, పెనురెక్కలరవాలు దనరువాఁడు
ఎదకు సొమ్మగు నందు, మొదటిమాటల పొందు, విదురు గేహము విందు వెలయువాఁడు॥

గీ॥ మెరుపుగలవాఁడు, చామనమేనివాఁడు, కరుణగలవాఁడు, జగములుగాచువాఁడు।
ఘనుఁడు శ్రీపుండరీకాక్షుఁ డనఘచరితుఁ, డసురకుమారు నెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె॥

ఉ॥ కోరికమీఱ రక్కసుల కొంగ మనంబు చెలంగ, ముంగిటన్,
జేరిన వెన్ని ధానమనఁ జేరువ నిల్చిన మోక్షధన్యుఁడై।
దారకుఁ డింక నీదు భవతారక ధీర కటాక్షవీక్షణో,
దారకనత్సుధాప్లవ విధానమునన్ ననుబ్రోవవేయనన్॥ 648

క॥ మారునితండ్రియు, దైత్యకుమారునిపైఁ జూడ్కి నిలిపి, మామక పాదాం।
భోరుహభక్తికి మెచ్చితి కోరుము వరమనిన బాలకుం డిట్లనియెన్॥ 649

గీ॥ ఈశ కర్మవశంబున నెట్టియోను లందు నెందులఁ బుట్టిన నైన నాకు।
మీపదాంభోరుహమ్ముల మీఁదిభక్తి నించి తిరుగక యెప్పుడు నుండవలయు॥ 650

క॥ ఇలనవివేకులు విషయం బులపై నొనరించు ప్రేమ పురుషోత్తమ! ని।
న్నెలమి భజియించు నాకుం గలుగంగాఁ జేయుమయ్య కారుణ్యమునన్॥ 651

వ. అనుటయు. 652

ఉ॥ నాపదభక్తి యెప్పుడు మనంబున నిండియె యుండు, మీఁదటన్,
జేపడు నిట్లనీకు నిదిసిద్ధము వేడు మభీష్టమేసిరుల్।
చూప నమోఘదర్శనుఁడఁ జుమ్ము, ననుం గని రిత్తవోవుచే,
తోఁ బరిమేయ సౌఖ్యగతులం దక యెందును జంతుసంతతుల్॥ 653

మ॥ అనినం దైత్యకుమారకుండు జగదీశా! తీవ్రరోషోద్ధతిన్,
మనముప్పొంగఁగఁ దామసప్రకృతినై మాతండ్రి నామీఁదఁ జే।
సిన పాపంబులఁ బాపియయ్యె నితనిన్ శ్రీమద్భవత్సత్కృపా,
ఘనతీర్థంబున నోలలార్చి ప్రయతుం గావించి రక్షించవే॥ 654

వ॥ అనిన వనజాక్షుం డవ్వరం బిచ్చి యింకొకవరంబు వేడుమనిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె. 655

క॥ కృతకృత్యుఁడనైతిన్ భవదతులిత సద్భక్తియుక్తి నచ్యుత యనినన్।
చతురత, మద్భక్తిన తుదినతులిత నిశ్శ్రేయసంబు లందెదవంచున్॥ 656

చ॥ జలరుహలోచనుండరుగఁ జయ్యనదాయనఘుండు వ్రాయిపెం,
పలవడఁ దండ్రి పాదములకర్థిలి మ్రొక్కినఁ గౌఁగిలించి యి।
మ్ములమి ఘటిల్లఁగాఁ బ్రతికితేయని మూర్ధము మూరుకొంచు క,
న్నులఁ బ్రమదాశ్రుబిందువులునూల్కొన లాలితుఁజేసె నందనున్ ॥ 657

వ॥ ఇట్లు పశ్చాత్తాప తప్తుండగు తండ్రికి గురువులకు శుశ్రూష సేయుచుండె నంత ॥ 658

సీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత పుత్రకులుపౌత్రు
లెందఱేఁగల్గిరి యెల్లసంపదలును రాజ్యంబు విడిచి నిర్మలినచిత్తుఁ।
డై సమదృష్టి పుణ్యాపుణ్యములులేక నారాయణధ్యాన నైపుణమునఁ,
బరమనిర్వాణంబు ప్రాపించె నీపుణ్యచరితంబు పాతకక్షయకరంబు ॥ 659

గీ॥ దర్శపూర్ణిమలందును ద్వాదశులను, వెలయునష్టములందును విన్నవారి।
సంబుజాక్షుండు ప్రహ్లాదునరసికాచి, నట్లుకాచు నిజంబుసంయమివరేణ్య ॥ 660

వ॥ ఆప్రహ్లాదునకు నాయుష్మచ్ఛిబి, బాష్కలు, విరోచనులనఁ బుత్రులుగలిగిరి. అందువిరోచనునకుబలి, బలికి బాణుండు, మొదలగుపుత్రశతంబుపుట్టె. హిరణ్యాక్షునకు జర్ఝరుండు, శకుని, భూతసంతాపనుండు, మహానాభుండు, మహాబాహుండు, కాలనాభుండును ననమహారథులు పుత్రులుగలిగిరి. దనువునకు ద్విమూర్ధుండు, శంకరుండు, అయోముఖుండు, శంకుశిరుండు, శంబరుండు, ఏకచక్షుండును, మహాబాహుండు, తారకుండు, మహాబలుండు, స్వర్భానుండు వృషపర్వుఁడు, పులోముండు, మహాబలుండు విప్రచిత్తియుననఁ బుత్రులుగలిగిరి. అందుస్వర్భానునకు సుప్రభయు వృషపర్వునకు శర్మిష్ఠయుం బుట్టిరి. ఆశర్మిష్ఠను యయాతిగ్రహించుట చెప్పంబడియె. వైశ్వానరునకుఁ బులోమయుఁ, గాలికయుననద్దఱు కన్యలుపుట్టిరి. వారిని మరీచి పరిగ్రహించె. వారలకుఁబౌలోమకాలకేయులన నరువదివేలు పరమదారుణులైన దానవులుపుట్టిరి. విప్రచిత్తి వలన సింహికయందు వ్యసుండును, శల్యుండును, నభుండును, వాతాపియు, నముచియు, ఇల్వలుండును, ప్రసృముండు, అంధకుండును, నరకుండును, కాలనాభుండును, స్వర్భానుండును, వక్రయోధియు నన దనువంశవివర్ధనులైన దానవులుపుట్టిరి. వీరలపుత్రపౌత్రు లనేకసహస్రంబులుపుట్టిరి. ప్రహ్లాదునికులంబున నివాతకవచులుపుట్టిరి. 661

గీ॥ శుకియు, శ్యేనియుభాసియు, శుచియు, గృధ్రికయును, సుగ్రీవియుననుకన్యలార్వు।
రుదయమొందిరితామ్రయందుదిత తేజఁ, డైనకశ్యపమునికిసంయమివరేణ్య॥ 662

వ॥ అందు శుకివలనశుకంబులును, ఉలూకివలన నులూకంబులును, శ్యేనివలన శ్యేనంబులును, భాసివలన భాసిపక్షులు, గృధ్రివలన గృధ్రంబులును, శుచివలన నుదకపక్షిగణంబులును, సుగ్రీవివలన నశ్వో, ష్ట్ర, గర్దభంబులునుం బుట్టె॥ 663

క॥ వినతకునిద్దఱుపుత్త్రులు, ఘనతేజుండరుణుఁడనఁగ గరుడుఁడనంగా।
జనియించిరందుగరుడుం, డనివారణపన్నగాశ నాఖ్యంబరఁగెన్॥ 664

వ॥ సురసకు అమితౌజస్కంబును, ననే కశిరస్కంబును, ఖేచరంబును, మహాత్మకంబునునగు, సర్పసహస్రంబుపుట్టె. కద్రువకుఁ దేజోబలసంపన్నంబులు, ననేకమస్తకంబులునగు సర్పంబులు సహస్రంబు పుట్టె. సుపర్ణునకు వశవర్తులయ్యె. అందుఁ బ్రధాన సర్పంబులు శేష, వాసుకి, తక్షక, శ్వేత, మహాపద్మ, శంబర, అశ్వతర, కర్కోటక, ధనంజయులు నాదిగాఁగల విషోల్బణ దందశూకంబులు వెక్కుగలవు, మఱియు సురభివలన స్థలజంబులు, జలజంబులు, దారుణంబులు పిశితాశనంబులునైన పక్షిగణంబులుపుట్టె. ఇలవలన వృక్ష, లతా, తృణజాతులుపుట్టె. ఖసవలన యక్షరక్షోగణంబులుపుట్టె, మునివలన నప్సరోగణంబులు పుట్టె, అరిష్టవలన మహాసత్త్వులైన గంధర్వులుపుట్టిరి. స్థావరజంగమంబులైన వీరందఱు కశ్యపదాయాదులనంబరఁగుదురు. ఏతత్పుత్త్రపౌత్త్ర పరంపరయ సంఖ్యంబై ప్రవర్తిల్లు. ఇదిస్వారోచిషమన్వంతర సర్గంబు. వైవస్వతమన్వంతరంబున వరుణయాగంబునందువేల్చు ప్రజాపతికిఁ బ్రజాసర్గంబుకలిగెనని చెప్పంబడు పూర్వసర్గంబున సువర్ణాఖ్యులగు సప్తర్షుల నిసర్గంబుమానసపుత్త్రులంగాఁగల్పించి పితామహుండుగంధర్వ, భోగి, దేవ, దానవులనట్లు కల్పించె॥

క॥ కొడుకులపనియీవిధమునఁ, గడతేరుటచూచి దితియుఁగశ్యపమౌనిం।
గడువేడమెచ్చియతఁడో, పడతుకనీయిష్టమేమి పలుకుమనుటయున్॥ 666

గీ॥ పాకశాసనువధియించుపాటిపుత్త్రు, నొసఁగుమనుటయు నతఁడునయ్యుత్పలాక్షి।
కోరువరమిచ్చిపల్కె నోకీరవాణి ఘనశుచిక్రియ నూరేండ్లుగర్భమీవు॥ 667

క॥ ధరియించితేని యింద్రుని, బరిమార్పఁగఁ జాలునట్టిపట్టిభవద్భా।
సురకుక్షిఁబుట్టుననిముని, యరిగెన్ గర్భంబుదాల్చె సతివయుశుచియై॥ 668

చ॥ అమరవరేణ్యుఁడింతయు నిజాత్మగతంబునఁగాంచి పోయియా
యమకతిభక్తి సేవ వినయంబునఁజేయుచుఁ గాచియుండఁగాఁ
గ్రమమునఁగించిదూనమయి కాలమువచ్చిననొక్కనాఁడుపా
దములనశౌచయై శయనధామమునం దితి నిద్రవోయినన్॥ 669

క॥ అంతరము వేచిపాకని, హంతయుఁ దక్షుఁడు సూక్ష్ముఁడై చొచ్చినుదు।
ర్గాంతపవి నేడు గనెలుగ, కాంతాగర్భంబు నతికెఁ గడుమొఱయిడఁగన్ ॥ 670

క॥ మొఱయిడకు మంచునింద్రుఁడు,దొఱకొనియొకటొకటి యేడుదునుకలుగవడిన్।
నతికెనతికోపముననని, ష్టురవజ్రప్రహతిమిగులఁ జోద్యముగాఁగన్ ॥ 671

వ॥ ఇట్లు ఏకోనపంచాశత్ఖండంబులై యింద్రుఁడు "మారోదిహి" అని మాటి మాటికింబలుకుట మారుతులను నామంబుగల తీవ్రవేగులైన దేవతాభేదంబులై యింద్రునకుసహాయులైరని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

చ॥ మునుపుమహామునుల్ పృథునిముఖ్యునిఁ జేసి సమస్తమేదినీ,
వినుతమహాధిరాజ్యపదవి స్థితికై యభిషిక్తుఁ జేసిర।
ట్లనపర మేష్ఠిరాజ్యములు శ్లాఘ్యగతిన్విభజించియిచ్చె శో,
భనకరుఁడై క్రమంబునఁ గృపన్సురదైత్య భుజంగకోటికిన్ ॥ 673

క॥ తారాగ్రహవిప్రులకును, సారతపంబులకు యజ్ఞసముదయమునకున్ ।
భూరిమహౌషధులకుగా, సారసభవుఁడ ధిపుఁ జేసెఁ జంద్రుని నెలమిన్ ॥ 674

సీ॥ రాజులకెల్ల వైశ్రవణుని వరుణుని, జలములకాదిత్య జాలమునకు।
విష్ణుని, వసునామవిబుధులకెల్ల నుపావకు, సురలకుఁ బాకదమను।
దక్షుఁబ్రజాపతితతికి, ప్రహ్లాదుని దైత్యదానవసముత్కరమునకును।
యమరాజు పితృకోటి, కైరావణము నశేషగజంబులకుఁ, బక్షిసంఘమునకు॥

గీ॥ వైనతేయుని, నుచ్చైశ్శ్రవంబునశ్వములకు,వృషభంబు గోగణంబులకు, భూధ।
రములకు హిమాలయంబు, సింహముమృగౌఘములకు, నధిపులఁ జేసెనంభోజ [భవుఁడు॥

క॥ కపిలునిమునులకు, సర్పాధిపులకు శేషుని, వనస్పతితతికి ప్లక్షాం।
ఘ్రిపమును, నధిపులఁ జేసె, న్నిపుణుఁడు పద్మజుఁడునై పుణీ క్రియ వెలయన్॥676

సీ॥ ప్రాగ్దిశయందు వైరాజప్రజాపతి తనయుసుధన్వునిం ధవునిఁ జేసె।
దక్షిణదిశకుఁగర్దమపుత్రకునిశంఖ పదనామధేయుని ప్రభువుఁ జేసె।
ప్రత్యగ్దిశాభూమి రజుసూను కేతుమం, తుని పాలనక్రియాధుర్యుఁ జేసె।
ఉత్తరదిశ కేతు మత్తనూజుహిరణ్యా రోమాభిధానుని స్వామిఁ జేసె॥

గీ॥ అంబురుహసూతి వీరిచే నఖిలధరణి, యెపుడుపాలితయగు ధర్మనిపుణలీల।
వీరుభూతభవద్భవ్యవివిధపతులు, శ్రీవిభువిభూతి భూతులూర్జితవివేక ॥ 677

ఉ॥ సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వమయుండు తదంశసంభవుల్,
గారెసమస్తపాలన కళామహనీయులు దేవదైత్యమ।

స్త్రోరగముఖ్యులెల్లను దదున్నతిఁ జెందనివారికెట్లు చే,
కూరెదుశిష్టపాలనము కుత్సిత దుష్టవినాశరూషియున్ ॥ 678

గీ॥ సృష్టియందుజగము సృజియించు స్థితియందుఁ,బ్రోచివిలయకాలమునహరించు।
చతురలీలలరజస్సత్త్వంబుతమమును, నాశ్రయించిపంకజాక్షుఁడెపుడు ॥ 679

క॥ నాలుగురూపుల సృష్టియు, నాలుగురూపులను స్థితియునాలుగురూపుల్ ।
పోలఁగలయముంజేయుచు, నాలుగురూపులను పద్మనయనుండుండున్ ॥ 680

ఉ॥ సారసగర్భుఁడై ధరఁబ్రజాపతులైన మరీచిముఖ్యులై,
యారయఁగాలమై ఘనచరాచరభూతములై జనార్దనుం।
డీరహినాల్గురూపముల నప్పురజోగుణలి ప్తతన్ సువి,
స్తారముగాస్సృజించు వివిధక్రియమైన జగంబిదంతయున్ ॥ 681

గీ॥ విష్ణుఁడై, మనురూపియై, వితతమైన కాలమై, సర్వభూతసంఘాతచిత్త।
సంస్థితుండయి, రక్షించుసత్త్వనియతి, యొనరజగమెల్ల శ్రీపురుషోత్తముండు ॥

ఉ॥ రూపర, నంతకాలమునరుద్రుఁడు తానయి యంతకాగ్నియు,
ఖ్యాపరిమేయరూపధరుఁడై దురతిక్రమకాలరూపుఁడై ।
వ్యాపితసర్వభూతగణుఁడై జగమంతయుఁద్రుంచు చుండు ల,
క్ష్మీపతితామసప్రకృతిమించఁగ నెంచగని త్తెఱంగునన్ ॥ 683

వ॥ ఇట్లు జగత్సృష్టిహేతువులైన బ్రహ్మయు, మరీచ్యాదులు, కాలంబు, సకల జంతువులును, జగత్థితిహేతువులైన విష్ణువు,మన్వాదులు, కాలంబు,సర్వజంతువులును, జగత్ప్రళయ హేతువులైన రుద్రుఁడును, అగ్న్యంతకాదులును, కాలంబును, సర్వజంతువులును, జనార్దనుని విభూతులుగా నెఱుంగుము. హరికింగాక సృష్ట్యాది సామర్థ్యం బొరులకుంగలుగునే? సృష్టి స్థితిలయంబు లొనర్చునవి రజస్సత్త్వ, తమోయుక్తంబులగు హరిశరీరంబులు గానెఱుంగుము. జగత్స్రష్టయు, జగద్రక్షకుండును,జగద్భక్షకుండును,జనార్దనుండు గానెఱుంగుము. సర్గస్థిత్యంత కాలంబులందు గుణప్రవర్తననతండు మూఁడుప్రకారంబుల వర్తించు. అగుణంబై, అనౌపమ్యంబై, జ్ఞానమయంబై,స్వయంవేద్యంబై, అధికంబై,జనార్దనుని పరమపదంబు వెలుంగుచుండు. అప్పరమాత్మ స్వరూపంబును, నాల్గుతెఱంగుల వర్తించుననిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 684

క॥ పరమపదాఖ్యము బ్రహ్మ, స్వరూపమూర్జిత మధికము జ్ఞానమయము మీ ।
రరయ చతుర్విధమంటిరి, యొఱిఁగింపుడు తత్ప్రకారము మునీంద్రాయనుడున్ ॥

గీ॥ సర్వవస్తువులందును జగ్ధ సేయ, కరణ మదిసాధనంబండ్రు కాంక్షితంబు ।
వస్తువది సాధ్యమండ్రు భూవలయమునను, దెలిసిచూచి విభాగక ర్తలుమునీంద్రా॥

క॥ వేమఱు యోగికిఁ బ్రాజ్ఞా, యామాద్యముసాధనను సమంచితసాధ్యం ।
బై మించు బ్రహ్మమదిగని, తా, మరలఁడు, భవమునకు నుదారస్ఫూర్తిన్ ॥

ఉ॥ వెంబడి యోగిముఖ్యులకు వేగమ ముక్తియొసంగుసాధనా
లంబనమైన జ్ఞానమది లక్షణమొప్పఁగ జ్ఞానమైన బ్ర ।
హ్మంబున కొక్కయంశము సమంచిత బోధనిధానసావధా
నంబయి యొప్పుమాసనము సం దలపోయుము నిశ్చితస్థితిన్ ॥ 688

గీ॥ యోగిజనము లతిక్లేశ మొదవసాధ్య, మైన బ్రహ్మంబు చిత్తంబునందుగూర్చు ।
నట్టి సాధ్యావలంబనంబైన జ్ఞాన, మది ద్వితీయాంశమయ్యె బ్రహ్మంబునకును॥

క॥ సాధనసాధ్యాభేదము, సాధారణభంగియగుచుఁజన, నద్వైత ।
త్వాధికమగు జ్ఞానమ్మన, మాధేయంబై తృతీయమగు నంశమగున్ ॥ 690

వ॥ ఏతత్ జ్ఞానత్రయ విశేష నిరాకరణద్వారంబున దర్శితాత్మ స్వరూపంబై నిర్వ్యాపారంబును, అనాఖ్యేయంబును, వ్యాప్తిమాత్రంబును, అనౌపమ్యంబును, ఆత్మసంబోధవిషయంబును, సత్తామాత్రంబును, అలక్షణంబును ప్రశాంతంబును, అభయంబును, శుద్ధంబును, దుర్విభావ్యంబును, అనాశ్రయంబునునై, జ్ఞానమయుండగు విష్ణుదేవుని జ్ఞానంబు పరమపదంబనంబరఁగు. ఆ జ్ఞాననిరోధంబుచేసి యోగిజనులు అందు లయంబునొంది సంసారంబు నొందరు. ఈ ప్రకారంబున నమలంబును, నిత్యంబును, వ్యాపకంబును, అక్షయంబును, సమస్తాపాయరహితంబును, నైన విష్ణ్వాఖ్య పరమపదంబు పరబ్రహ్మంబనంబరఁగు. పుణ్యాపుణ్యోపరమంబున క్షీణక్లేశుండై యతినిర్మలుండై, యోగీశ్వరుండా బ్రహ్మంబుంజేరి పునరావృత్తి నొందండు బ్రహ్మంబునకు మూర్తామూర్తంబులు రెండురూపంబులు. అవి, క్షరాక్షరసంజ్ఞల సర్వభూతావస్థితంబులునై యుండు. అక్షరంబు బ్రహ్మంబు, క్షరంబు జగంబు. ఏకదేశస్థితుండైన హుతాశనుని జ్యోతి విస్తరిల్లినపగిది పరబ్రహ్మంబుశక్తి విస్తరిల్లి జగంబయ్యె. 691

సీ॥ వివరింప బ్రహ్మయు విష్ణుండుశివుఁడు ప్రధానశక్తులు బ్రహ్మతత్వమునకు ।
అంతకుఁ దక్కువ యమరులు దక్షాదు లంతకుఁ దక్కువయంతకన్నఁ ।
దక్కువమనుజులంతకును దక్కువక్రమంబునఁ బశుమృగ పక్షిభోగికులము ।
మేదినివృక్ష గుల్మాదులంతకుఁ దక్కువై యుండు నిదిజగంబంతటికిని ॥

గీ॥ శక్తిశ్రీవిష్ణుదేవుండు సకలయోగి, చింతనీయ ప్రభావుండు శ్రీవిభుండు ।
సర్వశక్తీశ్వరుండంబు జాతనేత్రుఁ డన్నిబ్రహ్మంబులును హరియనియెఱుంగు॥

క॥ వరభూషణాస్త్రరూప, స్ఫురణంబువహించియున్న పురుషాదులన ।
య్యురగేంద్రశాయి నిత్యము, ధరియించుం బ్రాణిచయహితముచేకూర్పన్ ॥

వ॥ అనినమైత్రేయుండు శ్రీపరాశరున కిట్లనియె ॥ 694

ఉ॥ నీరజలోచనుండు రమణీయవిభూషణ శస్త్రరూప ధృ
త్వారుషముఖ్యులన్ మహిమతో ధరియించునటంచు నిష్ఠమీ ।
రారయనానతిచ్చితిరదంతయు సత్కృపనానతీయవే,
శ్రీరమణీవరాంఘ్రి సరసీరుహషట్చరణాయి తాత్త్వకా ॥ 695

వ॥ అనినమైత్రేయునకుఁ బరాశరుం డిట్లనియె॥ 696

క॥ సకలజగజ్జీవాకృతి, ప్రకటితరుచిమెఱయుఁ గౌస్తుభము ధరియించున్ ।
సకలజగద్రక్షకుఁడగు, వికచాంబుజలోచనుఁడు ప్రవీణతమెఱయన్ ॥ 697

క॥ అమరు ప్రధానము శ్రీ, వత్సమునఁగగదయయ్యె బుద్ధితత్త్వముపీనిన్ ।
కమలామనోహరుఁడు, నిత్యముదాల్చు నపారభూరి హర్షము మెఱయన్॥ [డ।

గీ॥ అమరుభూతాదియునునింద్రియాదియుననఁ, గలుగుద్వివిధమహంకారమెలమితో
నతులశంఖాకృతియును శార్ఙ్గాకృతియును, దాల్చిభజియించు శ్రీజనార్దనుని [నెపుడు॥

చ॥ అమితజవాధరీకృత మహానిలవేగము చంచలస్వరూ,
పముదురతిక్రమాంబుసయి భాసిలుచున్నమనంబు చక్రరూ ।
పముధరియించి శ్రీశుకరపద్మమునందు వెలుంగునెప్పుడున్,
స్వమహఉదీర్ణతా శమితశాత్రవభూరితర ప్రతాపమై ॥ 700

గీ॥ పంచవర్ణకుసుమ భాసమానతనుగం, ధాఢ్యయగుచు వైజయంతియనఁగఁ ।
బుష్కరాక్షువక్షమువనుందు నెప్పుడు, భూతపంచకంబు భూసురేంద్ర ॥ 701

క॥ ఇరువెఱఁగులనింద్రియములు, శరరూపముఁదాల్చి విషయ సంభృతలీలా ।
స్ఫురణమునఁ గొల్చియుండున్, సరసీరుహపత్రనయను చాతుర్యమునన్ ॥ 702

క॥ ఎందునవిద్యామయతా, మందంబగు ఫలకమును సమంచితమహిమా ।
నందద్విద్యామయమగు, నందకమునుదాల్చు పద్మనాభుఁడు వేడ్కన్ ॥ 703

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బురుషప్రధాన, బుద్ధ్యహంకార, భూత, మనస్సర్వేంద్రియ,
విద్యా, విద్యలు భూషణాస్త్ర స్వరూపంబులుదాల్చి భగవంతుని భజి

యించు. సవికారంబైన ప్రధానంబును బురుషుండును, జగత్తును, విద్యావిద్యలును, సర్వభూతేశ్వరుండై, కాలమయుండైన, హరియందు నిలిచియుండు. భూర్లోక, భువర్లోక, సువర్లోక, మహర్లోక, జనుర్లోక, తపోలోక, సత్యలోకంబులను, సప్తలోకంబులును, దానయయి, కాలాత్మమూర్తియయి, పూర్వులకుం బూర్వుండై, సర్వవిద్యలకు నాధారంబై, దేవ, మానుష, పశ్వాది బహు రూపంబులు దాల్చి, బహు రూపధారియై శ్రీమన్నారాయణుండు వెలయుచుండు॥

క॥ వేదము లితిహాసంబులు, వేదాంతోక్తులు పురాణవితతులు స్మృతులున్ ।
వాదములు కావ్యగీతము, లాదట శబ్దాత్ముఁడైన హరితనువులగున్ ॥ 705

క॥ హరినేను జగములన్నియు, హరి తద్వ్యతిరిక్తమొకటి యరయఁగలేదం ।
చురుమతి నెవ్వఁడు గను, నప్పురుషుఁడు ముక్తుఁడగునధికపూతాత్ముఁడై ॥ 706

వ॥ ఇప్పురాణంబునందు నిది మొదలియంశంబు నీ కెఱింగించితి. శ్రద్ధాపరుండై వినునతండు పుష్కరతీర్థంబుల ద్వాదశాబ్దంబులు, కార్తికపౌర్ణిమాశినవ్రతంబు లాచరించిన ఫలంబునోందు. దేవర్షి, పితృ, గంధర్వ, యక్షాదుల సంభవంబువిన్న నిష్టవరంబులు ప్రసంగునని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయునకు నానతిచ్చుటయును॥

శా॥ శంఖక్షేత్రవిహార, హారకనకస్వచ్ఛీభవత్ఫాల్గునీ
ప్రేంఖారోహణధీర, ధీరచితసత్రేప్సమానమత్పత్రిరాట్ ।
కంఖాణప్రభుచార, చారణనుతోగ్రన్యగ్ర చక్రప్రభా
సంఖిన్నాసురవార, వారణభయోచ్ఛేచ్ఛేఘ జన్మఘ్నానిలా ॥ 708

క॥ దారూభవదాత్మ తనూ,చారూభవదతులమలయ జద్రవమృదుచ ।
ర్చోరూభవదామోద వి,భీరూభవదఖిలలోక పృథుసంశరణా ॥ 709

తోదకము :—

ఖేటకఘోటకఖేలనధీరా, హాటకశాటకహారికటీరా ।
కూట నిశాటనికూహనసారా, కాటనపాటనకార్యరిధారా ॥ 710

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షణలబ్ధకవిత్వతత్వ పవిత్ర వేంకటామాత్యపుత్ర కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరి చరణారవిందవందన పరాయణ కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబునందు మైత్రేయ మహాముని శ్రీపరాశరునకు మ్రొక్కి ప్రశ్నంబు లడుగుటయు, రాక్షస సత్రయాగంబును, వసిష్ఠపరాశర సంవాదంబును, వాసుదేవ నామనిర్వచనంబును, ప్రకృతిపురుషేశ్వర కాలస్వరూప కథనంబును, భూత తన్మాత్ర, సృష్టిప్రకారంబును, ఇంద్రియసృష్టి ప్రకారంబును, బ్రహ్మాండోత్ప

త్తియు, సప్తావరణ ప్రకారంబును, కాలనిర్ణయంబును, యుగపరిణామంబు లును, మన్వంతర ప్రమాణంబులును, నైమిత్తిక ప్రళయ ప్రకారంబులును, నారాయణనామ నిర్వచనంబును, యజ్ఞవరాహావతారంబును, భూస్తుతియు, భూసముద్ధరణంబును, సృష్టిప్రకారంబును, ముఖ్యసర్గాది నవసర్గ ప్రకారంబు లును, సకలభూత సంభవంబును, చాతుర్వర్ణ్యోత్పత్తియు, వర్ణాశ్రమంబుల వారుపొందుగతులును, భృగ్వాది నవబ్రహ్మలయుత్పత్తియు, వారలవలనం బ్రజోత్పత్తియు, లక్ష్మీచరిత్రంబును, దుర్వాసునిశాప ప్రకారంబును, సముద్ర మథనంబును, ఐరావతాది సంభవంబును, లక్ష్మీసముత్పత్తియు, ఇంద్రస్తుతి యును, ఉత్తానపాదుని చరిత్రంబును, ధ్రువసంతతి క్రమంబును, పృథుచరి త్రంబును, ప్రచేతసులచరిత్రంబును, కండుముని చరితంబును, శ్రీపురుషోత్త మమాహాత్మ్యంబును, మారిషాచరితంబును, దక్షోత్పత్తియు, దక్షకన్యకా సం తాన ప్రకారంబును, రుద్రోత్పత్తియు,ప్రహ్లాదచరితంబును, ప్రహ్లాదసంతతి ప్రకా రంబును, మరుత్తులజన్మ ప్రకారంబును ఆధిపత్యకథనంబును, శ్రీహరి గుణత్ర యంబుదాల్చి సృష్టి, స్థితి, లయంబులు చేయుప్రకారంబు, పరమపదజ్ఞాన చాతుర్విధ్యంబును, ప్రకృతిపురుషాదులు శ్రీహరికి నాయుధభూషణాదులైన ప్రకారంబులును, శ్రీహరి విశ్వరూపంబును ననుకథలంగల ప్రథమాంశమ నంబడు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

విష్ణుపురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ద్వితీయాంశము.

లావణ్యసుభద్రో,
త్తాలపయోధరసువర్ణ ధరవిహరణకే।
ళీలోల, ప్రావృషణ్ణవ,
నీలాంబుధర ప్రకాశనీలాద్రీశా ॥ 1

వ॥ అవధరింపుము మైత్రేయమహాముని శ్రీపరాశరున కిట్లనియె. 2

గీ॥ ఘనులుస్వాయంభువుని పుత్త్రులనుపమాన, ధర్మపరులు, ప్రియవ్రతోత్తానపాదు।
లందు, నుత్తానపాదునియన్వయంబు, వింటిని, ప్రియవ్రతునిజెప్పవేమునీంద్ర ॥ 3

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు పరాశరుం డిట్లనియె॥ 4

చ॥ ఘనభుజుఁడా ప్రియవ్రతుఁడు కర్దమపుత్త్రికఁ బెండ్లియాడి, య
వ్వనరుహనేత్రియందు, బలవంతుల పుత్త్రకులం, బదుండ్రన।
త్యనుపమతేజులం గనియె, నమ్మహనీయుల నామధేయముల్,
వినుము, మునీంద్రచంద్ర! కడువేడుకతో నవధానమేర్పడన్ ॥ 5

వ॥ అగ్నీధ్రుండును, అగ్నిబాహుండును, వపుష్మంతుండును ద్యుతిమంతుండును, మేధియు, మేధాతిథియు, హవ్యుండును, సవనుండును, పుత్త్రుండును, జ్యోతిష్మంతుండును, అందు, మేధాగ్నిబాహుపుత్త్రులు మువ్వురును, జాతిస్మరులై రాజ్యంబొల్లక, నిర్మములును, అఫలాకాంక్షులునై, తపోనిష్ఠులైరి. తక్కిన యేడ్వురుపుత్త్రులఁ బ్రియవ్రతుండు సప్తద్వీపంబులకు నధిపతులఁ జేసె. తత్ప్రకారంబు వినుము. అగ్నీధ్రునకు జంబూద్వీపంబును, మేధాతిథికి ప్లక్షద్వీపంబును, వపుష్మంతునకు శాల్మలద్వీపంబును, జ్యోతిష్మంతునకు కుశద్వీపంబును, ద్యుతిమంతునకు క్రౌంచద్వీపంబును, హవ్యునకు శాకద్వీపంబును, సవను

నకు పుష్కరద్వీపంబును ఇచ్చి యభిషిక్తులం జేసె. అందు జంబూద్వీపేశ్వరుండైన యగ్నీధ్రునకు నాభి, కింపురుష, హరివర్ష, ఇలావృత, రమ్య, హిరణ్వత్తు, కురు, భద్రాశ్వకేతుమాలులను తొమ్మండ్రు పుత్త్రకులు ప్రజాపతిసములుపుట్టిరి. అగ్నీధ్రుండు జంబూద్వీపంబు తొమ్మిదిభాగంబులుగా విభజించి నాభియను నగ్రపుత్త్రునకు దక్షిణంబైన హిమవర్షంబును, కింపురుషునకు హేమకూటంబును, హరివర్షునకు నైషధవర్షంబును, ఇలావృతునకు మేరువు చుట్టున మేరువర్షంబును, రమ్యునకు నీలాచలవర్షంబును, హిరణ్వంతునకు ఉత్తరంబైన శ్వేతవర్షంబును, కురువునకు శృంగపర్వతోత్తరవర్షంబును, భద్రాశ్వునకు మేరుపూర్వ వర్షంబును, కేతుమాలునకు గంధమాదనంబును నొసంగె॥ 6

క॥ ఈమాడ్కినమ్మహీపతి, భూమీభాగముల కాత్మపుత్త్రులరాజ।
శ్రీమించఁ జేసిసాల గ్రామాశ్రమమునకుఁ దపమునైకొనఁ జనియెన్॥ 7

సీ॥ మునికులచంద్ర కింపురుషాభిధేయాష్ట వర్షంబులందు సర్వసుఖసిద్ధు।
లప్రయత్నంబున నావిర్భవించు, విపర్యయంబును, జరాభయము మృత్యు।
భయము నధర్మసంభవమును ధర్మసంభవమునులేదు వీడ్వడగనుత్త।
మాధమమధ్యమ వ్యవహారములు యుగవ్యాపారములు గల్గవందు నెపుడు॥

గీ॥ దేవలోకసమములై వెలుగొందుచు, భోగభూములగుచు పొగడుగనుచు।
నధికమహిమ వెలయు నయ్యష్టవర్షంబు, లధివసింతురచట ననఘమతులు॥ 8

క॥ హిమవర్షపతికి నాభికి, నమితద్యుతి మేరుదేవి యనుకామినికిన్।
కమలాక్షు నిభుఁడు ఋషభుఁడు, కుమారుఁడుదయించె జగముకొనియాడంగన్॥

వ॥ ఋషభుండు తండ్రిపరోక్షంబున హిమవర్షంబునకు రాజై రాజధర్మంబవలంబించి, వివిధాధ్వరంబులొనరించె. అతనికి భరతజ్యేష్ఠంబైన పుత్త్రశతంబుగలిగె. అందు జ్యేష్ఠపుత్త్రుని భరతు హిమవర్షంబునకు నభిషిక్తునింజేసి, ఋషభుండు పులహాశ్రమంబునకుఁబోయి, యచ్చట వానప్రస్థధర్మంబునఁ దపంబొనర్చుచు యథార్హయజనశీలుండై యోగమార్గంబున నుత్తమలోకగతుఁడయ్యె॥ 9

క॥ ధీరుఁడు భరతుండేలగ, భారతమన ధరణిఁ బేరుపడె హిమవర్షం।
బారూఢికెక్కె నతనికి, సూరివరా! ధార్మికుండు సుమతిజనించెన్॥ 11

వ॥ సుమతిం బట్టాభిషిక్తుంజేసి భరతుండు సాలగ్రామాశ్రమంబున యోగాభ్యాసరతుండై ప్రాణంబులువిడిచి శ్రేష్ఠంబైన యోగికులంబున విప్రుండై జనియించె. మై.తే.యా! పదంపడి తచ్చరితంబుచెప్పెద; భరతపుత్త్రుండైన

సుమతికి తైజసుండు, అతని కింద్రద్యుమ్నుండు, అతనికి పరమేష్ఠి, అతనికి ప్రతిహారుండు, అతనికి ప్రతిహర్త, అతనికిత్వష్ట, అతనికి విరజుండు, అతనికి రజుండు, అతనికిశతజిత్తు, ఆశతజిత్తునకు విష్వగ్జ్యోతి ప్రధానులగు పుత్రులు నూర్వురు జనియించిరి. వారిచే గదాయీ భారతవర్షంబు తొమ్మిదిభేదంబుల నలంకరింపంబడియె. తదన్వయ ప్రసూతులైన మహీపాలకులచేత ఇబ్భారత మహీమండలం బనుభవింపంబడియె. వరాహకల్పంబు ననేకసప్తతి, చతుర్యుగ పరిమితంబైన, స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నీ స్వాయంభువసర్గంబు ప్రవర్తిల్లె. ఇందుచేత జగంబుపూరితంబయ్యెనని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥

క॥ స్వామీ ! స్వాయంభువసర్గామితమహిమంబు వింటినంతయుమీఁదట ।
భూమండలవిస్తారం బేమాడ్కిఁ బరగుదాని నెఱిఁగింపఁగదే ॥ 13

గీ॥ సాగరంబులు ద్వీపవర్షములుగిరులు, నదులుకాననములు పట్టణములు ధరణిఁ ।
బరగు వీని ప్రమాణమెప్పగిది, వీని, కేమి యాధారమింతయు నెఱుఁగఁజెపుమ॥

వ॥ అనిన శ్రీపరాశరుండి ట్లనియె॥ 15

క॥ ఓమునినాయక! వినుమీ! భూమండలి తెఱఁగు సర్వమును చెప్పఁగవా
గ్భామాపతికైనను రాదీమెయిసంక్షేప భంగినెఱిఁగింతుఁదగన్ ॥ 16

వ॥ జంబూప్లక్షశాల్మల కుశ క్రౌంచ శాకపుష్కరనామంబులం గల సప్త ద్వీపంబులు క్రమంబున, లవణేక్షుసురాసర్పిదధిదుగ్ధ శుద్ధజల సముద్రంబుల చేతం బరివేష్టితంబులై యుండు. ఈసప్తద్వీపంబులకు జంబూద్వీపంబు మధ్యసంస్థితంబై యుండు. తన్మధ్యంబున నెనుబదినాలుగువేలు యోజనంబులు పొడవును, పదాఱువేలయోజనంబులు పాతును ముప్పదిరెండువేల యోజనం బుల శిరోవిస్తారంబును, పదాఱువేల యోజనంబుల మూల విస్తారంబును గలిగి భూపద్మంబునకు కర్ణికాకారంబై కనకమయంబైన మేరుపర్వతంబు వెలుంగు॥

సీ॥ హిమగిరి హేమకూటము నిషధమునన మేరుదక్షిణవర్షమేదినీధ ।
రములు నీలాద్రిశ్వేత మహీధరము శృంగవంతంబునఁగ సువర్ణశిఖరి ।
ఉత్తరవర్షభూభృత్తిలకములందు హేమకూటముశ్వేతభూమిధరము ।
లక్షయోజన దైర్ఘ్యలక్షితంబులు తక్కనాలుగు తొంబదివేలుయోజ ।

గీ॥ నముల నిడుపున వెలయు నున్నతియు వెడలుపును సహస్రద్వయమితమై పొల్చు గిరివరంబుల కాఱింటికిని గణింప, ధీరవర వీనివిధమెల్లఁ దెలిసికొనుము ॥ [వర్ష ।

వ॥ దక్షిణలవణాబ్ధిహిమవత్పర్వత మధ్యంబు భారతవర్షంబు, హిమవద్ధేమకూట పర్వత మధ్యంబు కింపురుషవర్షంబు, హేమకూటనిషధ పర్వతమధ్యంబు హరి

వర్షంబు ఈ మూడువర్షంబులు మేరుదక్షిణభాగంబున వర్తిల్లు. ఉత్తరలవ
ణాబ్ధి శృంగపర్వత మధ్యంబు కురువర్షంబు శృంగవచ్ఛ్వేతపర్వత మధ్యంబు
హిరణ్మయవర్షంబు శ్వేతనీల పర్వతమధ్యంబు రమ్యవర్షంబు ఈమూడు
వర్షంబులు మేరువు నుత్తరభాగంబున వర్తిల్లు. ఈవర్షంబు లొక్కింటికి తొమ్మి
దేసివేల యోజనంబులు ప్రమాణంబు. మేరువునలుచుట్టును తొమ్మిదేసివేల
యోజనంబుల ప్రమాణంబున ఇలావృతవర్షంబు వెలయు. అయ్యిలావృత
వర్షంబునందు మేరువునకు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరపార్శ్వంబుల క్రమం
బున మందర గంధమాదన విపులసుపార్శ్వనామంబుల నాలుగు విష్కంభ
పర్వతంబులు యోజనాయుతోచ్ఛ్రితంబులై వెలయు. ఆ గిరులయందు
కేతనరూపంబులై, కదంబజంబూ పిప్పలవట పాదపంబులు ఏకాదశ శతా
యామంబులై వెలుంగు.ఆజంబూవృక్షంబు కారణంబునంగాదె యాద్వీపంబు
జంబూద్వీపం బనంబరఁగె॥ 19

క॥ మునివర ! యాజంబూతరు, ఘనఫలములురాలిపడు, నగంబుపయిన్, ఘో ।
రనినాదమెసఁగ నెప్పుడు, ననుపమ గజరాజతను సమాకృతులగుచున్ ॥ 20

వ॥ తత్ఫలరసంబు ప్రవహించి జంబూనది యనం బ్రసిద్ధయైన నదియై యిలావృత
వర్షంబునం బ్రవహించె. తద్రసపానంబుచేసిన యిలావృతవాసులకు స్వేద
దౌర్గంధ్య జరాభారేంద్రియక్షయంబులు లేవు. తద్రసార్ద్రయైన తీరమృ
త్తిక సుఖవాయువిశోషితయై జాంబూనదాఖ్యంబున సిద్ధభూషణంబైన సువ
ర్ణంబయ్యె. మేరువుతూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును, పశ్చిమంబున కేతుమాల
వర్షంబును వెలయు. ఈయెనిమిదివర్షంబుల నడుమ నిలావృతవర్షంబు వెలయు.
చైత్రరథగంధమాదన, వైభ్రాజ, నందననామంబులం గల వనంబులు మేరు
పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తర పార్శ్వంబులం గ్రమంబుననొప్పు. అట్లక్రమం
బున, అరుణోద మహాభద్ర శీతోదన మానసంబులను సరోవరంబులు పొలు
చు. మేరువు పూర్వభాగంబున శీతాంతచారుకుడ్మ, కురరీ మాల్యవ, నైఙ్కం
క ప్రముఖంబులు, కేసరాచలంబులు త్రికూటశిఖర పతంగరుచక నిషధా
దులు మేరుదక్షిణపార్శ్వంబున కేసరాచలంబులు శిఖవాసవైడూర్య కపిల
గంధమాదన చారుధిప్రముఖంబులు పశ్చిమకేసరాచలంబులు శంఖకూప
ఋషభహంసనాగ కోలాంజక ప్రముఖంబులు, ఉత్తర కేసరాంచలంబులు
వెలయును ॥ 21

గీ॥ ఏత్రశృంగక పదునాల్గువేలయోజ, నములు, నిడుపున, కాంచన, నగముమీఁద ।
పద్మజునిపట్టణంబొప్పు భవ్యతర, చితత్నరత్న సువర్ణవిభ్రాజయగుచు ॥ 22

క॥ ఆపురికెనిమిది దిక్కుల, దీపితగతి వెలయుచుండు, దిక్పతిపురముల్ ।
శ్రీపరిపూర్ణ సువర్ణగృహాపరిమిత సకలవైభ వాఢ్యములగుచున్ ॥ 23

చ॥ సరసిజనాభపజ్జలజ సంభవమై, నభమాక్రమించి భా,
స్వరశశిమండల ప్లవనచాతురిచూపి, సురాద్రిమస్తకో ।
పరిపరిపాతజాత ఘనభంగ, యభంగుర, గంగ, భారతీ
శ్వరుపురిచుట్టి దేవమునిసన్నుతయై ప్రవహించునిచ్చలున్ ॥ 24

వ॥ ఆగంగ యందునుండి పూర్వాదిచతుర్దిక్కుల యందును గ్రమంబున, సిత, అలకనంద, చక్షువు, భద్రయునను నామంబులుదాల్చి, నాలుగు ప్రకారంబుల జగతికి డిగ్గిసముద్రంబుచొచ్చె, తత్ప్రకారంబువినుము. అందు సిత యనుగంగ తూర్పుడిగ్గినగంబులతిక్రమించి భద్రాశ్వవర్షంబుఁజొచ్చి ప్రవహించి పూర్వసాగరంబుచొచ్చె. అలకనంద దక్షిణంబుడిగ్గి శైలమ్ములతిక్రమించి భారతవర్షంబుచొచ్చి సప్తవిధంబుల దక్షిణసాగరంబు చొచ్చె. చక్షువు, పశ్చిమంబునకు డిగ్గి గిరులతిక్రమించి కేతుమాలవర్షంబు చొచ్చి పశ్చిమార్ణవంబు ప్రవేశించె. భద్రయునుత్తరంబు డిగ్గి గిరులుత్తరించి కురువర్షంబుచొచ్చి యుత్తరసముద్రంబు ప్రవేశించె. మేరు పూర్వపశ్చాద్భాగంబుల ననిల నిషధాయామంబులై మాల్యవ, ద్గంధమాదన శైలములు వెలయు. తన్మధ్యంబునం గదా మేరునగంబు భూపద్మంబునకుఁ గర్ణికా కృతింబరఁగె. అప్పద్మంబునకు మర్యాదాశైల బాహ్యభాగంబు భారత, కేతుమాల, భద్రాశ్వ, కురువర్షంబులు పత్రంబులైయొప్పు. జఠర, దేవకూటంబులను రెండు పర్వతంబులు దక్షిణోత్తరాయామంబులై నీల, నిషధపర్వత ప్రమాణంబునఁ బూర్వమర్యాదా పర్వతంబులువెలయు. గంధమాదన సంజ్ఞంగల రెండుపర్వతంబులు పూర్వపశ్చిమాయామంబులై అశీతిసహస్ర యోజన ప్రమాణంబున సముద్రాంతర్వ్యవస్థితంబులై దక్షిణ మర్యాదాపర్వతంబులు వెలయు. నిషధ, పారియాత్రంబులను రెండుపర్వతంబులు మేరుపశ్చిమ మర్యాదాపర్వతంబులు, జఠరదేవకూట ప్రమాణంబులై వెలయు. త్రిశృంగ జారుధి సంజ్ఞలంగల రెండు పర్వతంబులు గంధమాదనా యామంబులై సముద్రాంతర్వ్యవస్థితంబులై యుత్తరమర్యాదా పర్వతంబులువెలయు. మేరువునలుదిక్కులం బ్రవహించిన గంగాప్రవాహంబులలోఁ బెరయుకేసర పర్వతంబులతిరమ్యంబులై యొప్పు. ఏతచ్ఛైలాంతరద్రోణులు సిద్ధ, చారణ, గంధర్వసేవితంబులై వెలయు. అందులక్ష్మి, విష్ణ్వగ్ని, సత్యాదిదేవతలకు నాయతనంబులు పెక్కులుగలవు ఆద్రోణులయందు మఱియుఁ గానసంబులు, పురంబులు పెక్కుగలవు. అందుకిన్నర, గంధర్వ, యక్ష, రక్షో, దానవుల

వార్నిశలం గ్రీడింతురు, ఇవిభూస్వర్గంబులు, ధర్మిష్ఠులకు నివాసంబులగు. పాప కర్తలకగమ్యంబులై యుండు. 25

క॥ వనజాతపత్ర నేత్రుఁడు, మునివరభద్రాశ్వవర్షమున హయశిరుఁడై ।
అనిశంబునుండు నచ్చటి, జనములుఘనభక్తి యుక్తిసతతము గొలువన్ ॥ 26

చ॥ కమలదళాయతాక్షుఁ డనుకంపదలిర్పఁగఁ గేతుమాలవ
ర్షమున వరాహమూర్తియయి రాజిలుఁగూర్మ శరీరధారివి ।
భ్రమగతినుండు నెప్పుడునుభారతవర్షమునందు మత్స్యభా
వమున వసించియుండుఁ గురువర్షమునందు మునీంద్రచంద్రమా ॥ 27

ఉ॥ అంతటనిండియుండు కమలాయతనేత్రుఁడువిశ్వరూపుఁడై
యెంతని చెప్పదున్మనికులేశ్వరయీనిఖల ప్రపంచమున్ ।
వింతగఁదాల్చి యాత్మయయి విష్ణుఁడధీశ్వరుఁడుండుఁగాన ని
శ్చింతతనింతయుం దెలిసి చిత్తమునన్నల గొల్వుమెప్పుడున్ ॥ 28

వ॥ ఈనవవర్షంబులందును, ప్రత్యేకంబ కులపర్వతంబు లేడేసికలవు, అందులం బుట్టిన నదులు శతసంఖ్యంబులు,హిమవద్దక్షిణ మధ్యంబు నవసహస్రయోజన విస్తారంబైన భారతవర్షంబు స్వర్గాపవర్గకాములకు తిర్యక్త్వనరకగాములకుఁ గర్మభూమియైయుండు॥ 29

చ॥ అనఘమహేంద్ర సహ్యమలయంబులు శక్తిమదృక్షవంతముల్ ।
ఘనమగువింధ్యమున్ బలుపుగల్గి వెలింగెడి పారియాత్రమున్ ।
వనుపడియుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు దేవతా ।
జనవినుతోన్నత క్రమవిశాలతసప్తకులాచలేంద్రముల్ ॥ 30

వ॥ ఈభారతవర్షంబునను, నింద్రద్వీపంబును కసేరుద్వీపంబును, గభస్తిమద్ద్వీపంబును, నాగద్వీపంబును, సౌమ్యద్వీపంబును, గాంధర్వద్వీపంబును, వారుణద్వీపంబును, సాగరసంవృతద్వీపంబును ననఁ దొమ్మిదిద్వీపంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబులై యుండు. అందుఁ దొమ్మిదవదగు నీద్వీపంబు సాగరవేష్టితంబై, దక్షిణోత్తరంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబై యుండు. అందుఁ బూర్వభాగంబునఁ గిరాతులును, బశ్చిమభాగంబుగ యవనులును, మధ్యభాగంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులును, స్వవృత్తినిరతులై యుండుదురు. శతద్రు, చంద్రభాగాప్రముఖనదులు హిమవత్పాదసంభవంబులు, వేదస్మృతిప్రముఖనదులు పారియాత్రోద్భవంబులు నర్మదా సురసాదులు వింధ్యనిర్గతంబులు. తాపిత, పయోష్ణి, నిర్వింధ్యాదులు ఋక్షభ

పర్వతసంభవంబులు గోదావరీ, భీమనదీ, కృష్ణవేణ్యాదులు సహ్యపాదోద్భవములు. త్రిసామా, ఋషికుల్యాదులు మహేంద్రపర్వత సంభవంబులు, కృతమాలా, తామ్రపర్ణి ప్రముఖనదులు మలయోద్భవములు. ఋషికూలా. కుమార్యాదులు శుక్తిమత్పాదసంభవములు. వీనివలన నుపనదులు వెక్కుగలవు. అందుఁగురు, పాంచాలాదిమాధ్యదేశజనులును, బూర్వదేశాదినివాసులును, మద్రధామాంబ, పారసీకాదులును, నీనదులజలంబులు ద్రావుచుఁ దత్సమీపంబున హృష్టపుష్టజనాకులులై వసింతురు ॥ 31

చ॥ వరుసకృతంబుత్రేతయును ద్వాపరముం గలి సంజ్ఞితంబులై
పరగుయుగంబు లెప్పుడును భారతవర్షమునందగాని, కిం।
పురుషముఖాష్టవర్షములఁ బొందవుదాన, తపో, ముఖక్రియల్,
పరముగుఱించి చేయుదురు భారతవర్షమునందు సత్తముల్. 32

వ॥ ద్వీపంబులందు జంబూద్వీపంబుత్తమంబు. దానియందు యజ్ఞపురుషుండైన శ్రీమన్నారాయణుండు పురుషులచేత యజింపఁబడు. సత్పురుషులు పరలోకార్థంబు సత్క్రియలుచేయుదురు. తక్కినద్వీపంబుల నన్యప్రకారంబున భజియింతురు. జంబూద్వీపంబునందు భారతవర్షంబు శ్రేష్ఠంబు. ఇదికర్మభూమి. తక్కినవి భోగభూములు. అనేకజన్మసహస్రంబులకుఁ బుణ్యసంచయంబువలన జంతువు భారతవర్షంబునఁ బురుషుండై జనియించు ఈ యర్థంబునకు దేవగీతలుకలవు. వాని యర్థంబువినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయునకిట్లనియె. 33

చ॥ అమలతస్వర్గమోక్షముల కాదరువై తగుభారతాఖ్యవ,
ర్షమున జనించినట్టి పురుషప్రకరంబతి ధన్యమెట్లనన్।
తమతమ నిత్యకర్మసముదాయము తత్ఫలకాంక్షమాని శ్రీ,
రమణునిఁజేర్చి పొందుదురు ప్రస్ఫుటతన్మహనీయధామమున్ ॥ 34

చ॥ తెలియకమోసపోతిమి కదీయత దెచ్చినకర్మమింకినన్,
పలుపలుకేల శీఘ్రమున భారతవర్షమునందుఁ బుట్టినే।
ర్పలవడభక్తియుక్తి జలజాయతలోచను పాదపద్మముల్
గొలుతుము ముక్తికై తలఁపఁ గొంచెమెతన్మహిత ప్రభావముల్ ॥ 35

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 36

గీ॥ బ్రహ్మవిద్వర నవవర్షపరిమితంబు, లక్షయోజన విస్తారలక్షితంబు।
లైనయీద్వీపచుట్టు చోద్యముగనుండు, క్షారనీరధి లక్షయోజనమితంబు ॥ 37

క॥ లక్షద్వయయోజనమిత, లక్షితమైజలధిఁ జుట్టిప్లక్షద్వీపం।
బక్షీణవైభవాఢ్యజ, నక్షేమదమగుచువెలయునవ్యప్రతిభన్॥ 38

వ॥ ప్లక్షద్వీపేశ్వరుండైన మేధాతిథికి శాంతభయుండును, శిశిరుండును, సుఖోదయుండును ఆనందుండును, శివుండును, క్షేమకుండును, ధ్రువుండును, ననఁ నేడ్వురుపుత్రులుపుట్టి ప్లక్షద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరన పూర్వవర్షంబు మొదలుకొని ప్రదక్షిణంబుగాఁ గ్రమంబున శాంతభయవర్షంబును, శిశిరవర్షంబును, సుఖోదయవర్షంబును, ఆనందవర్షంబును, శివవర్షంబును, క్షేమకరవర్షంబును, ధ్రువవర్షంబును నన నేడువర్షంబులయ్యె. ఈవర్షంబులకు మర్యాదాశైలంబులుగోమేధ, చంద్ర, నారద, దుందుభి సోమిక, సుమనో, వైభ్రాజనామంబులంగలిగి యేడుపర్వతంబులు గలవు. ఈ వర్షాచలంబుల యందును వర్షంబులయందును బ్రజలు దేవ, గంధర్వసహితులై వసియింతురు. 40

గీ॥ అందునధిక సమృద్ధంబులైన పుణ్య, జనపదంబులు వెక్కండు జనునకెల్ల।
వ్యాధులునునాధులును లేవు వలసినట్లు, సర్వకాలసుఖంబులు సంభవించు॥ 41

వ॥ ఆవర్షంబులకు అను, తప్త, శిఖ, విపాశ, త్రిదివ, అమృత, సుకృత, అను నామంబులంగల సముద్రగామినులైన సప్తనదులుగలవు. మఱియును క్షుద్రనదీపర్వతంబులును సహస్రసంఖ్యలుకలవు. తన్నదీజలపానంబుచేసిన జనులు దేవసమానులగుదురు. ప్లక్ష, శాల్మల, క్రౌంచ, కుశ, శాకద్వీపంబులను పంచద్వీపంబులందును త్రేతాయుగ సమానకాలంబు వర్తించు. మానవులు పంచసహస్రవర్షంబులు పరమాయువుగాఁ బ్రదుకుదురు. ఆర్యకులులును, కురువులును, విదులును, స్వాభావులును, ననుసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య, శూద్రులుప్రర్తిల్లుదురు. ఆద్వితీయద్వీపమధ్యంబున జంబూద్వీప ప్రమాణంబైన ప్లక్షవృక్షంబులు వెలుగొందు, తన్నామంబు నంగదా యాద్వీపంబు ప్లక్షద్వీపంబనంబరఁగు॥ 42

క॥ విప్రక్షత్రియవైశ్యుల, తిప్రీతితలిర్పనందు దేవో త్తము, ల।
క్ష్మిప్రియువిహితక్రతుక, ర్మప్రవణమనస్కులగుచు మదిఁగొల్తురిలన్॥ 43

సీ॥ పాండిత్యలక్షణ! రెండులక్షలయోజ, నములవెడల్పున నమరియిక్షు।
రసపరిపూరితార్ణవముప్లక్షద్వీప, ధరణిమండలిఁ జుట్టితనరుచుండు।
డంబైనయిక్షురసాంబుధిఁజుట్టి చ, తుర్లక్షయోజన స్తుత్యమైన।
వెడలుపుశాల్మలద్వీపంబుగలదు త, ద్విభుఁడు వపుష్మంతుఁడ భయుఁడైన॥

గీ॥ నందనులనేడ్వురనుగాంచి యంధటికిని, శాల్మలమువంచియిచ్చె తత్సంజ్ఞ నేడు।
వర్షములు దానఁబరఁగెఁదద్వర్తనంబు, తెలియఁజెప్పెదవినుము సందియముఁవీఁగ॥

వ॥ శాల్మలద్వీపేశ్వరుండైన వపుష్మంతునకు శ్వేతుండు, హరి, జీమూతుండు, లోహితుండు, వైద్యుతుండు, మానసుండు, సుప్రభుండు, నననేడ్వురుపుత్రులు గిలిగిరి. వారిపేర నేడువర్షంబులుగలిగె. కుముదంబు, ఉన్నతంబు, వలాహకంబు, సంజీవన్యాది మహౌషధులుగల ద్రోణంబు, శంఖంబు, మహిషంబు కకుద్మంతంబు, ననేడు మర్యాదాపర్వతంబులు; యోని, తోయ, అతితృష్ణ, పంచ, వృష్ణ, విమోచని, నివృత్తి అను నామంబులుంగల యేడునదులు సకలకల్మషనాశనులుగలవు. అందు కపిలారుణ, పీత, కృష్ణ, వర్ణంబుల చాతుర్వర్ణ్యంబు బరఁగు. 45

గీ॥ వాయుభూతుఁడైన వనజాతలోచను, నఖిలవర్ణ జనులు ననుదినంబు।
యజనశీలురగుచు నర్చింతురతిభక్తిఁ, దెలివి, శాల్మలమనుదీవియందు॥ 46

క॥ దేవతలెప్పుడు మూడవ, కీవిక్రమానవులఁగూడి దిరుగుదురతి శో।
భావహము శాల్మలద్రుమ, మావసుమతినుండునున్న తాకృతియగుచున్॥ 47

వ॥ అదియును లక్షద్వయ యోజన విస్తారంబుకలదు. తన్నామంబునఁ గదా శాల్మలద్వీపంబనంబరఁగు. చతుర్లక్షయోజన విస్తారంబైన సురార్ణవంబా శాల్మలద్వీపధరణిం జుట్టియుండు. 48

ఉ॥ ఓపరమర్షిపుంగవ సురోదధి చుట్టునఁబెంపుతోఁ, గుశ,
ద్వీపముపొల్చునందుఁగల ధీరజనుల్ దివిజోపమానులై।
యేపుననుందురందమగు నెన్మిదిలక్షలయోజనంబులన్,
శ్రీవటమున్ దివస్పతిపురిన్ హరియించుచునుంకు నెప్పుడున్॥ 49

వ॥ కుశద్వీపేశ్వరుండైన జ్యోతిష్మంతునకు ఉద్భిదుండును, వేణుమంతుండును, స్వైరథుండును, లంబనుండును, ధృతియును, ప్రభాకరుండును, కపిలుండును, నననేడ్వురు కొడుకులుదయించిరాజులైరి. వారిపేరన సప్తవర్షంబులయ్యె. విద్రుమంబును, సోమశైలంబును, ద్యుతిమంతంబును, పుష్పవంతంబును, కుశేశయంబును, హరియును, మందరంబును, ననేడు పర్వతంబులు, ధూతపాపయు శివయు, పవిత్రయు, సమతియు, విద్యుద్దంభయు, మహియు, అన్యయు, అనఁగ్రమంబున నేడువర్షంబులందు నేడునదులుకలవు. దమన, శుష్మినన్, స్నేహ, మందేహసంజ్ఞలంగల బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు, స్వకర్మనిరతులై, అనపేక్షితకర్మఫలులై, బ్రహ్మరూపకుండైన జనార్దనుయజింతురు. 50

అలఘుకుశద్వీపము తా, వెలయుఁ గుశస్తంబసంజ్ఞ వినుతత్కుశముస్ ।
చెలువు మను నాలుగుల. క్షలయోజనముల మితిమున గణుతింపంగన్ ॥ 51

ఉష్టలక్షయోజనాతి విస్తారమై. తిగుఘృతాబ్ధి వెలయు దానిఁజుట్టి ।
యాఘృతాబ్ధిఁ బుట్టియువల క్రౌంచద్వీప. మనఁగ ద్వీపమమరు, మునివరేణ్య॥ 52

ఆక్రౌంచద్వీపంబు షోడశలక్షయోజన విస్తారంబై వెలయు, క్రౌంచద్వీపేశ్వరుం డైన ద్యుతిమంతునకుఁ గుశలుండును, మనుగుండును, ఉష్ణుండును, పివరుండును. అంధకారుండును, మునియు, దుందుభియును, నననేడ్వురుపుత్రులు పుట్టి క్రౌంచద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరిట సప్తవర్షంబులై, దేవ, గంధర్వసేవితంబులయ్యె. క్రౌంచంబును, వామనంబును, అంధకారంబును, రత్నశైలంబును, దేవ్రాత్తియు. పుండరీకవంతంబును, దుందుభియును నన నేడువర్షాచలంబులు పరస్పరద్విగుణంబులై యుండు. ఈవర్షంబులయందు వర్షాచలంబులయందు, దేవసమానులై జనులు నిరాతంకులై యుండుదురు. గౌరియు, కుముద్వతియు, సంధ్యయు, రాతియు, మనోజవయు, జ్యోతియు, పుండరీకయు ననునేడువర్షనదులుగలవు. మఱియు క్షుద్రనదులు సహస్రసంఖ్యలుకలవు, పుష్కరపుష్కల ధన్యాఖ్యాతసంజ్ఞలంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య జనంబులు వెలయుదురు. 53

శా॥ ఎంచన్ శక్యముగాని వైభవముతో నిజ్యావిశేషంబునన్
చంచద్భక్తితలిర్పఁగాఁ గొలుతురిచ్ఛాపూర్తివర్ధిల్లగా ।
ప్రాంచల్లీలల రుద్రరూపుఁడగు పద్మాధీశ్వరున్నిత్యమున్ ।
క్రౌంచద్వీపనివాసులౌ జనులునిర్ద్వంద్వత్వయుక్తాత్ములై ॥ 54

వ॥ షోడశలక్షయోజన విస్తారంబైన దధిసముద్రంబా క్రౌంచద్వీప ధరణింజుట్టి యుండు. ఆవలద్వాత్రింశల్లక్ష యోజనవిస్తారంబై శాకద్వీపంబాదధిసముద్రంబుఁజుట్టియుండు శాకద్వీపేశ్వరుండైన భవ్యునకు జలజుండును, కుమారుండును, సుకుమారుండును, మరీచకుండును, కుసుమోత్కరుండును, మోదారియు, మహాద్రుముండును నననేడువురుపుత్రులుపుట్టి శాకద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరనాద్వీపంబున సప్తవర్షంబులయ్యె. ఉదయగిరి, జలాధారంబు, రైవతరశ్యామంబు, అంభోగిరి, అంచికేయంబు, రమ్యంబు, కేసరి, అనియెడి మర్యాదాపర్వతంబులుగలవు. తద్ద్వీపమధ్యంబున సిద్ధగంధర్వసేవితంబై, సర్వాహ్లాదకరంబైన, శాకవృక్షంబు వెలయు, తన్నామంబునంగదా యాద్వీపంబు శాకద్వీపంబనంబరఁగె. అందుఁబుణ్యజనపదంబులు పెక్కుకలవు. సుకుమారి, కుమారి, కధిని, వేణుక, ఇక్షు, ధేనుక, గభస్తి, అనునామంబు

లంగల సప్తనదులుగలవు. మఱియుందక్కిన క్షుద్రనదులును, గిరులును, అయుతసంఖ్యలుగలవు. ఈవర్షంబులు స్వర్గతుల్యంబులై, ధర్మసమేతంబులై యుండు. మద్ర, మగధ, మానస, మందగసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మ, క్షత్త్రియ, వైశ్య, శూద్రులు ధర్మోపేతులై వర్తిల్లుదురు. 55

క॥ శ్రీకాంతాధీశుఁడు, సూ, ర్యాకృతిధరుఁడగుచు నధ్వరార్చితుఁడగును।
శ్లోకులగుమానవులచే, శాకద్వీపంబునందు సౌజన్యనిధీ॥ 56

సీ॥ ఋషివర ముప్పదిరెండు లక్షలయోజ, నములవెడల్పున నమితమహిమ।
గలదుగ్ధవార్ధి శాక ద్వీపధరఁజుట్టి, పొలుపొందు నవ్వలపుష్కరాఖ్య।
మైనద్వీపముగల దఱువదినాలుగు, లక్షలమితమున శ్లాఘ్యమగుచు।
తద్ద్వీపపతియగు ధార్మికాగ్రణిసవ, నుండు పుత్రకులుసన్నుతచరితుల॥ 57

గీ॥ నిరువురినిగాంచి వారికినిచ్చెద్వీప, మమ్మహాత్ములపేర దివ్యంబులైన। [ణ్య॥
వర్షములురెండు వెలయు పావనములౌచు, వినుము తన్నామధేయముల్మునివరే

వ॥ మహావీరుండును, ధాతకియు ననవారిపేర పుష్కరద్వీపంబున మహావీరవర్షంబును, ధాతకివర్షంబును ననంబరఁగె. ఆరెండువర్షంబులనడుమ లక్షయునేబదివేలయోజనంబులపొడవును, నంతియవెడల్పును, నై, మానసోత్తరంబును, వర్షపర్వతంబు పుష్కరద్వీప మధ్యంబున నుభయవర్షంబులకు, మర్యాదాచలంబై మండలాకారంబున నుండు. దానియుభయపార్శ్వంబులంగదా దుగ్ధాబ్ధిచుట్టున మహావీర ధాతకీ వర్షంబులు వలయాకారంబులై యుండు. అందు మానసోత్తర బాహ్యంబున మహావీరవర్షంబును, మానసోత్తరంబునకు నివ్వలిభాగంబున ధాతకీవర్షంబునునుండును. అందలి జనులు నిరామయులును, నిర్వికారులును, రాగద్వేషవర్జితులును, నుత్తములును, ఈర్ష్యాసూయాభయ, క్రోధ, దోష, లోభాదివర్జితులునునై పదివేలేండ్లు బ్రతుకుదురు. ఆవర్షద్వయంబునందును, నదులును, శైలంబులునులేవు. వర్ణాశ్రమంబులును, వర్ణధర్మంబులును, త్రయీ, వార్తా, దండనీతి, శుశ్రూషలునులేవు. భౌమస్వర్గంబనంబరఁగునందు దేవతుల్యులై జనులువర్తిల్లుదురు. 58

ఉ॥ ఓధరణీసురప్రవర! యొప్పగు నావెనుకీవినో న్య
గ్రోధము వ్యోమయానగతి రోధసి రోధక విస్ఫురన్మనో
చ్ఛేదముదానియందు సరసీరుహగర్భ నివాసమొప్పుశో
భాధరిత్రాఖిలామరవిహార నిశాంతనితాంత కాంతిదై॥ 59

వ॥ చతుష్షష్టిలక్షయోజన విస్తారంబున స్వాదూదక సముద్రంబా పుష్కరద్వీపంబుంజుట్టియుండు. ఇవ్విధంబున సప్తద్వీపంబులును, సప్తసముద్రంబులచేత

నావృతంబులై యుండు, ద్వీపసముద్రంబులుత్త రోత్తరద్విగుణంబులై యుండు. 60

చ॥ శమగుణభూషణా! వినుము సర్వపయోధులనీరు తారకా
రమణుఁడు పూర్వశైల శిఖరంబునఁ దోఁచిన నస్తశైల శృం।
గముఁ జేరఁగఁగను గడఁగిగాఢతరస్థితి పొంగుఁ గ్రుంగుని
త్యము శితకృష్ణపక్షములయందు సమందతరాద్భుత క్రియన్॥ 61

వ॥ చంద్రోదయాస్తమయంబుల సముద్రోదకంబులు వెయ్యిన్నేనూరు అంగుళంబుల పొడవు పొంగుచుం గ్రుంగుచునుండు. పుష్కరద్వీప నివాసులకు షడ్రసోపేతంబులైన భోజనంబులు తలంచి నంతన తనకుఁదాన సంభవించు. స్వాదూదకసముద్రంబునవ్వల ఈ భూమండలికి నినుమడియై యేజంతువులును లేనికాంచనభూమికలదు. దానియవ్వల పదివేలయోజనంబుల వెడల్పునంతియ పొడవునుండగ వలయాకారబున లోకాలోక పర్వతంబుకలదు. అదితమోవృతంబై యుండు. ఇవ్విధంబున॥ 62

క॥ పంచాశత్కోటిసమ, భ్యంచితయై భూతధాత్రి బరఁగుచు నుండున్।
చంచద్ద్వీపాంబుధిగిరు, లెంచఁగనమీఁదనుండు నిద్ధప్రతిభన్॥ 63

గీ॥ వినుమునినాథ డెబ్బదివేలయోజ, నములదశమిమ్మహీస్థలి యమితభూత।
కోటికాధారమై యుండుహాటకాంబరునివిలాసంబిగంతయునని యెఱుఁగుము॥

శా॥ భూవిస్తారసముచ్ఛ్రయంబు లతివిస్ఫూర్జద్గతిం జెప్పితిన్
ప్రావీణ్యంబలరారఁగావినఁడగుచు న్తాళవిస్తారముల్।
శ్రీవైచిత్ర్యములందు దైత్యదనుజశ్రేణీభుజంగేంద్రు లి
చ్ఛావృత్తి న్విహరింపు చుండుదురు శశ్వద్భోగ భాగ్యాఢ్యులై॥ 65

వ. అతలంబు, వితలంబు, నితలంబు, గభస్తిమంతంబు, మహాంబు, సుతలంబు, పాతాళంబుననునేడుభేదంబుల నొక్కొకటి దశసహస్రయోజన పరివృతంబై యుండు॥ 66

ఉ॥ భూరివివేకపాక! కనఁ బొల్పగునందుల శుక్ల కృష్ణపీ
తారుణవర్ణయుక్తిగల యద్రులు, భూములు, స్వర్ణరత్నశృం।
గారసమేత సౌధములు కాంచనపుణ్యపసీసదీసర
స్సారసనారసౌరభ వశంవదసన్నద షట్పదంబులన్॥ 67

క॥ లీలమెయినారదుఁడు పాతాళంబుననుండి దేవతాపురికిసము।
ద్వేలగతి వచ్చియింద్రుం, డాలింపఁగఁ జెప్పెనచటియతిపై భవముల్॥ 68

సీ॥ ఆహ్లాదకారి శుభ్రాంచితమణులదా, నవదైత్యనాగకన్యా శతముల।
గీతివాదననృత్యకేళుల గంధమా, ల్యానులేపన భూషణాంబరముల।
ప్రాజ్యలసద్భక్ష్య భోజ్యపానంబుల, హంసశోభిత కమలాకరముల।
కీరపుంస్కోకిలాధార వనంబుల ననుపమక్రీడా మహాచలముల॥

గీ॥ బహుళతరభాగ్య భోగ్యసంపదలనధిక, వైభవస్ఫూర్తుల, సువర్ణవాసములను।
ప్రబలిపాతాళలోక ముల్పరిహసించు, సారెసారెకుఁగేరుచు స్వర్గపురిని॥ 69

వ॥ ఆలోకంబుల సూర్యచంద్రతమఃప్రసారంబును, కాలకరణయులేదు, దాని
క్రిందట॥ 70

సీ॥ తనఫణాతతులనిద్ధపుమణిద్యుతిపరం, పరలు బాలారుణ ప్రభలనీన।
తనమహోన్నత దీర్ఘతనుకాంతసంపూర్ణ, స్ఫూర్తియ శశివిభాస్ఫూర్తిఁజూప।
తనవిశాలాంతరీయ నవీనచాకచ, క్యముక్రమ్ముకటిక చీకటులుచూప।
తనమహానిశ్వాసధారా ప్రవాహముల్, విలయజం ఝూమరుత్కలనఁదెలుప॥

గీ॥ తరళహారము లురమునఁదారశైల, లుగజమరవాహినీ ప్రణాళులనదల్ప।
తామరసనేత్రు తామసతనువనంతుఁ, దుర్వారాస్థలిఁ దలఁదాల్చియుండు నెపుడు॥

చ॥ ముసలహలాభిశోభిత సమున్నత దోర్యుగుఁడేకకుండలో
ల్లసనలసత్కపోలుఁడచల, స్వఫణాగ్ర మణీగణప్రభా
ప్రసరణరంజితాఖిలధరావలయుండు లయుండనంతుఁ
డుప్పసముగఁదాల్చు నీభువనపంక్తులతోడి యజాండ భాండమున్॥ 72

చ॥ మునివరుఁడైన గర్గుఁడుసమున్నతిఁ దత్పదపంకి జాతముల్
మనమునఁగొల్చి జ్యోతిషిక మార్గమనర్గళ బుద్ధిచేనెఱిం
గినెఱినిమిత్తవేదియనఁ గీర్తితుఁడై దిగెఁదన్మహత్త్వమిం
పెనయుననంత మాకితన నెంతురనంతుఁడటంచు సన్మునుల్॥ 73

చ॥ అలఘుతరత్వలీల విలయావసరంబునఁ దన్ముఖాగ్నికీ
లలజనియించి రుద్రుఁడుచెలంగి జగత్త్రయ జంతుజాలమున్।
బలువిడిమ్రింగుఁదన్మహిమపద్ధతివేదముళైన నెన్నఁగాఁ
గలవె తదీయకీర్తనము కల్మషనాశముగాదె సువ్రతా॥ 74

వ॥ ప్రళయకాలవ్యాజృంభమాణానంత ముఖపరంపరా సముద్భూత జాతవేదశిఖా
నిష్క్రాంతి సమున్నిద్రుండగు రుద్రుండుసంకర్షణాత్మకుండై జగత్త్రయంబును
మ్రింగునని చెప్పిశ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥ 75

గీ॥ అవలజమునిక్రిందనను వేరొందనరక వాసములు పెక్కుగలవు సంయమీంద్ర ।
అందుసాప నిరతులౌ జనంబులు వసింతురు దురంత ఘోరదుఃఖులగుచు ॥ 76

వ॥ అవియు రౌరవంబును, సూకరంబును, రోధంబును, తాళంబును, విశసనం
బును, మహాజ్వాలంబును, తప్తకుంభంబును, లవణంబును, విలోహితంబును,
రుధిరాంభంబును, వైతరణియు, క్రిమిశంబును, క్రిమిభోజనంబును, అసిపత్ర
వనంబును, లాలాభక్షంబును, పూయపానంబును, వహ్నిజ్వాలయు, అధశ్శి
రంబును సందంశంబును, తమంబును, అవిచియు, శ్వభోజనంబును, అప్ర
తిష్ఠంబును, నవీచియు, మొదలైన నరకంబులు, భృశదారుణంబులు, శస్త్రా
గ్నిభయదాయకంబులునై, పెక్కు గలవు, అవియు, యమశాసనాధీనంబులై
యుండు॥ 77

సీ॥ పక్షపాతితఁ గూటసాక్షి వల్కిన దురాచారుండు ప్రాపించు రౌరవంబు ।
భ్రూణహత్యాకారి పురహంతగోహంత, నిలుతురు రోధమన్నిరయమునను ।
మధుపవిప్రఘ్న హేమస్తేనులను విరిజోకియు బడుదురు సూకరమున ।
క్రొవ్వునఁ గోడలిఁ గూతును గవసిన వాఁడు మహాజ్వాలవాసియగును ॥

గీ॥ క్షత్రకులజుని వైశ్యుని జంపినతఁడు, భగినిఁ గవిసినవాఁడును భటుని జంపి ।
నతఁడు గురుతల్పగుండును నధివసింతు రతిభయదాతప్తకుంభాఖ్య నరకవసతి ॥

క॥ గురులకు నవమతిచేసిన గురుఁడు పుఁడు వేదనిందకుఁడు నాత్మక్రియగా ।
ర్యారతుఁ డగమ్యాగాఁ బొందిన నరుఁడును బోవుదురు లవణనరకంబులకు నా ॥ 79

వ॥ మర్యాదాదూషకులు, దేవద్విజపితృద్వేషులు, రత్నదూషకులును, క్రిమిభక్ష
ణంబునంబడుదురు. దురిష్టకర్తలు క్రిమిశంబునంబడుదురు. దేవ, పితృ, సుర
లకిడక భుజియించువారును, లాలాభక్షణంబునంబడుదురు. శరఖడ్గాదికర్తలు
విశసనంబునంబడుదురు. అసత్ప్రతిపాదకుండును, అయాజ్య యాజకుండును
నక్షత్రసూచకుండును, పంక్తివారికిడక తాను మృష్టాన్నంబు భుజియించు
వాడును, లాక్షా, మాంస, రస, తిల, లవణ, విక్రేతయయిన బ్రాహ్మణుండును
నధోముఖ నరకంబునంబడుదురు. మార్జాల, కుక్కుట, ఛాగ, శునక,
వరాహ, విహంగంబులం బెంచినవారు దానియందబడుదురు. రంగోపజీవియు,
కైవర్తుండు, కుండాశియు, గరదుండును, సూచకుండు, మాహిషికుండును,
పర్వగామియు, గృహదాహకుండును, మిత్రఘ్నుండును, శాకునియు, గ్రామ
యాజకుండును, సోమవిక్రేతయు, రుధిరాఖ్య నరకంబునంబడుదురు. మఖ
హంతయు, గ్రామహంతయు, వైతరణింబడుదురు. ధనయౌవనమత్తులై
మర్యాదతప్పినవారును, అశౌచులును, కుహనాజీవులును, కృష్ణాఖ్య నరకంబు

సంబడుదురు. వనంబులు నరుకువాఁడు అసిపత్రవనంబునంబడు. గోఁతియ
లనేలు వాఁడును, మృగవధాజీవియు, వహ్నిజ్వాలాఖ్యంబునం బడుదురు.
మఱియు ననేకవిధ పాపకర్ములనేకవిధ నరకంబులంబడి యధోముఖులై
దుఃఖించుచు దేవతలంజూచుచుందురు. దేవతలును, నధోభాగంబున నర
కమగ్నులగు నానరులంజూచు చుందురు॥ 80

గీ॥ స్థావరంబులు క్రిములు నబ్జములుపక్షు లఖిలపశువులు నరులుధర్మాభిరతులు।
త్రిదశులునుముముక్షులునునన తెలియవరుసనొక్కటొకటికిసహస్రభాగోన్నతములు॥

క॥ వినుజంతుసంతతులుముక్తికి జనునంతకు నిలువవలయు స్వర్గనివాసం।
బునరకవాసమును నిట్లనిచెప్పిరి బ్రహ్మవేత్తలైన మునీంద్రుల్॥ 82

సీ॥ అఘములుచేసి ప్రాయశ్చిత్తవిముఖుఁడై, నరుఁడు ప్రవేశించు నరకవసతి।
పాపంబుకొలఁదినేర్పఱచిరి కరణి ప్రాయశ్చిత్తవిధులు మన్వాదిమునులు।
జనుఁడుపశ్చాత్తాపసంయుక్తుఁడై హరిం, దలపోయఁజెడనిపాతకముకలదె।
సకలతపఃకృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాత్మకములై, వెలయుప్రాయశ్చిత్తములకునెల్ల॥

గీ॥ పరమమస్తదురితభీకరము, పుణ్యాకరము, సౌభాగ్యసంపదాకరము, సౌఖ్య
కరము, శ్రీకృష్ణవిభునామవరము, దలఁపనునిరతిచేయమహిమయేమనఁగవచ్చు॥

క॥ రేపునుమాపునుపగలును శ్రీపతినారాయణుని నశేషజగద్ర।
క్షాపాలకునినరుఁడు ప్రీతిగతిఁ దలఁచిపాయు తీవ్రాఘములన్॥ 84

శా॥ శ్రీవిష్ణుస్మరణానుభావమున, ధ్వస్తాఘుఁడై ముక్తికిన్
బోవంబూనిన మానవోత్తమున కింపుల్ సూపునా కావిలో।
కావాసంబుదలంచిచూచిన ఘనంబౌనంతరాయమ్మును
మిన్నా వాచంయమివర్య! సౌర్యాలమతింబీచందమూహించినన్॥ 85

మ॥ జపహోమార్చనముఖ్యకర్మముల కెంతస్థాంసివై చిత్తమ
చ్చుపడన్నిల్పి యనల్పహర్షమున మించుల్చూపు పుణ్యంబు స్వ।
ర్గపతిత్వాదిఫలంబునైనఁ గడువిఘ్నంబంచు భావించు మో।
క్షపదప్రాప్తిమహాఫలంబునకు యోగిప్రస్తుతనామసా॥ 86

గీ॥ అపునరావృత్తి మోక్షదాయకము వాసు, దేవమంత్రజపంబు, భూదేవవర్య।
దానితోసరిపోల్పఁగాఁ దరమె, సుకృత, మనఁగఁ జెడిపోవునాకపృష్ఠాతిశయము॥

సీ॥ కావున రేయుఁబగలును శ్రీవిష్ణుసం, స్మరణంబొనర్చుచు నరుఁడుసకల।
కలుషనిర్ముక్తుఁడై కనఁడెన్నఁడును నర, కములుపుణ్యముపాతకమ్ముననఁగ।

స్వర్గనరకములసంజ్ఞలు సుమ్మున్వ, ర్గము మనస్సంతోషకరము, దుఃఖ।
కరమునరకము స్వర్గమునకు నరకము, నకుఁ గారణములు మనంబునువ్వె॥

గీ॥ కానపుణ్యమనస్కుఁడై కమలనేత్రు, ననుదినంబును మదినెన్నుకొనుచునుండు।
జనుఁడునరకంబునకుఁ బోకశాశ్వతి ప్ర,భావహరిలోకవాస వైభవముఁగాంచు॥

వ॥ విద్యావిద్యల, జ్ఞానాజ్ఞానపర్యాయంబులందు సరికప్రాప్తికారిణియైన యవి
ద్యంబరిహరించి నిఖిలశ్రేయస్సంపాదినియైన విద్యనాశ్రయించవలయు. ఇవ్వి
ధంబునసప్తశైల, సాగర, సరి, ద్వీప, కాననంబైన భూమండలమందును, సర్వ
పాతాళంబును, నరకంబులును, సంక్షేపరూపంబునంజెప్పితి. అనిచెప్పి భువ
ర్లోకాదిలోకంబులు వినఁగోరు మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 89

మ॥ రవిచంద్రప్రచుర ప్రభాపటలిచే రంజిల్లి సద్ద్వీపశై
లవనాంభోనిధియైన భూమికివిశాలత్వంబు తానెంత యొం।
తవిశాలత్వము యాకసంబునకుఁ జోద్యంబై ప్రవర్తిల్లు ని।
ట్లవధానంబున నాత్మలోఁ దెలియు దివ్యజ్ఞానభవ్యాశయా॥ 90

సీ॥ ఉర్వీస్థలమునకు నొక్కయోజనలక్ష, మున సూర్యుఁడుండు సోముండురెంట।
మూఁటనక్షత్రసమూహంబు లేనింట, సౌమ్యుఁడేడింటరాక్షస గురుండు।
తొమ్మిదింట ధరాసుతుఁడు పదునొక్కట,సురమంత్రి పదుమూటసూర్యసుతుఁడు।
పదునాలుగింట సప్తర్షిమండలముప, దేనింట నలఘుఁడౌత్తానపాది॥

గీ॥ ఉగ్రకరునకుఁ బదివేలయోజనముల, క్రిందవిపరీతగతి రాహుకేతువసతి।
యివ్విధఁబున గ్రహములు బుక్షములును, దివిప్రవర్తిల్లుకమల సంభవకులీన॥

క॥ సకలజ్యోతిశ్చక్రము నకుమేఢీభూతుఁడగుచునభమున ధ్రువుఁడు।
త్సుకతన్వర్తిలుచుండుం బ్రకటితతేజోవిరాజమానుండగుచున్॥ 92

క॥ తెలియఁగయజ్ఞఫలంబున నలవడునీభూమి దీనియందునె యజ్ఞం।
బులును ప్రతిష్ఠితములగు జలజాతాక్షుండె యిన్నిజగములువిప్రా॥ 93

క॥ ధ్రువునికి నూర్ధ్వంబున, భవ్యవిభవమునఁబొగడుగను మహాశ్లోకము, వి।
ప్రవర! యొకకోటిపాడవున నవిరళగతికల్పవాసులందుందురొగిన్॥ 94

చ॥ అటకు, ద్వికోటియోజనసమంచితమాజనలోకమందు ను
త్కటమతులౌపితామహసుత ప్రవరుల్ సనకాదులుందురు।
చ్చటుల వివేకపాకవిలసద్విమలాశయు లాత్మమానస
స్ఫుటసరసీజసౌధతల సుస్థితపంకజమందిరాసఖుల్॥ 95

క॥ జనలోకమునకునవ్వల నొనరుఁ జతుష్కోటియోజనోత్సేధమునన్ ।
వినుతతపోలోకము సజ్జనుతవైరాజదేవసంఘ వసతియై ॥ 96

వ॥ సూర్యకిరణ దాహవర్జితులై వైరాజనామధేయ దేవతలా తపోలోకంబున నుండుదురు॥ 97

గీ॥ అనుపమంబై తపోలోకమునకుమీఁద నాఱుకోటులపొడవున సతులగతులఁ ।
బొగడుగనుసత్యలోకమద్భుతవిభూతియడరె బ్రహ్మకులోకంబుసదయహృదయ॥

వ॥ ఆసత్యలోకంబున నపునర్జాతకులు వసియింతురు॥ 99

క॥ పాదాభిగమ్యమైభువి నేదివెలయుచుండు దానినెఱుఁగుమునీవ ।
త్యాదృతిభూలోకంబని భూదేవకులాగ్రగణ్యపుణ్యచరిత్రా ॥ 100

వ॥ ఆభూలోక ప్రకారంబు నీకెఱింగించితిం గదాయనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥ 101

క॥ మునిసిద్ధసేవితంబై యనఘంబై భూదివాకరాంతర్గతమై
పెనుపొందు భువర్లోకం బనవద్య ద్వితీయలోకమది యేసుమ్మీ ॥ 102

క॥ రవిమండలంబుమొదలుగ ధ్రువమండలిదాఁక, పెంపుతో వెలయుముని ।
ప్రవర! చతుర్దశలక్షము సువరాహ్వయలోక మఖిలసురసేవ్యంబై ॥ 103

సీ॥ భూర్భువస్స్వర్లోకములు మూఁడుకృతకముల్, జనతపస్సత్య సంజ్ఞములుమూఁడు।
నకృతకంబులు, కృతకాకృతకముమహర్లోకంబు, విను మునిలోకవినుత ।
యిట్లుమీఁదేడు క్రిందేడులోకంబులు, సమరుబ్రహ్మాండ మధ్యమునసట్టి ।
యండంబుపైట సప్తావరణంబులు, దశగుణోత్తరములై తనరునవియు ॥

గీ॥ జలదహనమారుతాకాశములునహంక్రి, యామహత్ప్రకృతులుజుమ్మునీమదినిది।
దలఁచుము, కపిత్థబీజసంతతులఁ గప్పు చిప్పచందంబుగాఁగ, నూర్జితవివేక ॥104

క॥ అల కృతకాకృతకాఖ్యం, గలలోకము శూన్యమునను గల్పాంతమునన్ ।
పొలుపరి, చెడునత్యంతిక, ప్రళయంబుననది వివేకపాకనిధానా ॥ 105

గీ॥అకృతకంబులుమూఁడునత్యంతవిలయ, సమయముననాశమొందుసంయమివరేణ్య
కృతకములుమూఁడుకల్పాంతహతములగును, తెలియుమవ్విధమెల్లసందియముదీర॥

వ॥ ఆబ్రహ్మాండంబునకు దశగుణోత్తరంబులై సప్తావరణంబులుండు. అనంతంబగు ప్రధానంబున కంతంబులేదు. ఆప్రధానంబుకదా సమస్తంబునకు హేతుభూతమైన ప్రకృతియనంబరఁగు. ఆప్రకృతియందుఁగోట్యయుత సంఖ్యాతంబులైన యండంబులావృతంబులై యుండు. దారువునందునగ్నియు తిలలయందు తైలం

బునుఖోలి, ప్రకృతియందుఁ బురుషుండు వ్యాపించి చేతనాత్ముండై యుండు, ఈప్రధాన పురుషులిద్దరును నన్యోన్యంబులుం గూడి సర్వభూతాత్మ భూతమైన విష్ణుశక్తినాశ్రయించి పృథసంశ్రయంబులై యుందురు.సర్గకాలంబునఁ బ్రధాన పురుషక్షోభ కారిణియై విష్ణుశక్తివెలయు. ఆవిష్ణుశక్తియ ప్రకృతిపురుషాత్మకం బైన జగంబువహించియుండు. విష్ణుశక్తిసంక్షోభితంబులగు ప్రకృతిపురుషుల వలన మహదాదులు పుట్టు. వానివలన సురాసురాదులు పుట్టి వారిపుత్రపౌత్ర పరంపరలవలన జగంబు పూరితంబయ్యె. బీజంబువలన వృక్షంబుపుట్టి తత్పరం పరలవలన వృక్షషండంబు నిండునట్లు సర్వబీజభూతుండైన శ్రీవిష్ణునివలన జగం బులు పుట్టెంగావున నిజ్జగంబు శ్రీవిష్ణుమయంబు ॥ 107

గీ॥ క్రతువుకర్తయుఁ గ్రియయునుకర్మఫలము, సకలమంత్రంబులుస్రుగాదిసాధనములు।
అరసిచూచినపుండరీకాక్షుఁడనుచు, నాత్మఁదలఁచుమునిజముసంయమివరేణ్య॥

వ॥ అనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 109

క॥ విను భానుని యరదము మిం, టనుదొమ్మిదివేల యోజనంబులు పరవై ॥
వెనుపగు నీషాదండము, కనఁదగుఁద ద్విగుణమగుచు గాఢవివేకా ॥ 110

వ॥ ఆసూర్యుని రథంబు క్రిందట నీషాదండంబునందగిలి నూటయేఁబది యేడు లక్షల యోజనంబుల వెడల్పై చక్రంబు వెలయు త్రినాభికంబును, బంచా రంబును, షణ్ణేమికమును, అక్షయాత్మకంబును, సంవత్సరమయంబును నై, కాల చక్రంబు దానియంద ప్రతిష్ఠితంబగు. యుగంబునకుఁ బ్రథమాక్షంబు హ్రస్వంబును ద్వితీయాక్షంబు దీర్ఘంబునునై యుండు. అందుయుగార్థంబు నందగిలి హ్రస్వాక్షంబు, ధ్రువునకు నాధారంబై యుండు. ద్వితీయాక్షంబు యుగార్థంబునందగిలి చక్రసంయుగంబై మానసోత్తరంబునం బ్రవర్తిల్లు. నలుబదేనువేలున్నేనూరు యోజనంబులు ద్వితీయాక్షప్రమాణంబు. ఉభయ యుగార్థంబుల ప్రమాణంబును నక్షప్రమాణంబును నక్షప్రమాణంబ గాయత్రి, బృహతి, ఉష్ణిక్, జగతి, త్రిష్టుప్, పంక్తియనియేడు ఛందంబు లేడును సూర్యుని యరదంబులకు నశ్వంబులయ్యె॥ 111

సీ॥ పాకారినగరి పశ్యోకసార, యనంగ, వివిధసంపదలచే వెలయుచుండు।
యమరాజునగరి సంయమని, సమాఖ్య వి, స్ఫురితవైభవములఁ బొగడుఁగాంచు।
అబ్ధీశునగరి సుధాభిధాన, యనేక, భోగభాగ్యముల విస్ఫూర్తిఁగాంచు
కాబేరినగరి యోగ్యత విభావరి, యన, నిరుపమసౌఖ్య భాసురతఁగాంచు ॥

గీ॥ మానసోత్తరగిరికిఁ గ్రమమునఁ దూర్పు, నందు దక్షిణదిశయందు నబ్ధినాథు।
దిక్తటాంతంబునందు నుదీచియందు, నతుల సద్గుణ గణ్య సంయమివరేణ్య ॥

శా॥ భాతిందూర్పుననుండి దక్షిణదిశాప్రత్యగ్దిశో దగ్దిశా
స్ఫీతద్యోత వితానుఁడై పటుధనుఃక్షిప్తాశుగా శుక్రియల్ ।
చేతోమోదముగాఁ బ్రదక్షిణముగాఁ జిత్రస్థితిం ద్రిమ్మరున్
జ్యోతిశ్చక్ర సమేతుఁడై యెపుడు ఖద్యోతుండు విప్రోత్తమా ॥ 113

వ॥ అహోరాత్ర వ్యవస్థాన కారణంబు భగవంతుండైన హరియకా నెఱుంగుము. ఉత్తరాయణంబు యోగులకు సకలక్లేశ సంక్షయకరంబైన దేవయానపథంబగు మార్గంబు. సర్వకాల ప్రభావుండగు సూర్యునకు నుదయాస్తమయంబులు లేవు. ఏదీవివారి కెచటంగానంబడియె నాదీవివారి కచట నుదయంబు ఎచ్చటం గానంబడక యుండునది యస్తమయంబు. దర్శనాదర్శనంబుల, యుదయాస్తమయంబులు. అర్కుండు శక్రాదుల పురంబులనుండి పురత్రయంబు స్పృశింపుచుండును. పురోభాగంబెంత దవ్వుతపించు పృష్ఠపార్శ్వభాగంబుల యందు నునంత మేర తపించు. ఊర్ధ్వభాగంబున మేరూపరిభాగమున్ననున్న బ్రహ్మసభం దపింపలేఁడు. బ్రహ్మసభాతేజః ప్రతిహతంబులై సూర్యకిరణంబులు మగుడంబడు వినుము॥ 114

చ॥ రవికిరణంబు లెప్పుడును రాత్రులయందు హుతాశుకీలలన్
దలివి వసించు నట్లన పడంపడి వహ్నియు భానుఁ జెందుతా ।
దివములయందు నట్లగుటదీధితి రేలుఁబగళ్లు వహ్నికిన్
రవికిని మిక్కుటంబగు సనాతనధర్మధురీణవర్తనా ॥ 115

వ॥ అగ్ని సూర్యులు పరస్పరాను ప్రవేశంబున నాప్యాయనంబు నొందుదురు ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనాత్మకంబగు సంవత్సరంబు దేవతలకు నొక్కయహోరాత్రంబగు. అందు. 116

ఉ॥ తుంబురు నారదాములతి దోహలులై తిన కీర్తిపాడ ది
వ్యాంబుజలోచనాశతములాడ జగంబులు వేడ్కఁగూడన ।
య్యంబరమధ్యవీథిఁ గమలాప్తుఁడు ద్రిమ్మరుసంశుమండలీ
చుంబిత సర్వదిక్కుఁడగుచున్ బడిఁగుమ్మరిసారెకైవడిన్ ॥ 117

గీ॥ ఉష్ణకరుఁడుత్తరాయణం బొందునపుడు,మకరమున కేగునంత కుంభంబునొందు।
మీనమేష వృషంబుల కానుపూర్వి నరుగు,నామీఁదమిథునంబునాశ్రయించు॥

ఉ॥ కర్కటకంబుద్రొక్కి కుతుకంబుదలిర్పఁగ సింహకన్యలం
దార్కొని, త్రాసువై నిలిచి తాలిమి వృశ్చికచాపయుక్తుఁడై ।
అర్కుఁడు దక్షిణాయన పథాధరణమ్మునఁ ద్రిమ్మున్ శుభో
దర్కగతిం, గ్రమాన్వయము దప్పక చెప్పఁగరాని వేడుకన్ ॥ 119

పంచచామరము॥ కొలందిగా ధ్రువుండు మేరుకూటలగ్న కాలచ
క్రలాలితాక్షరూఘుండై వికాసమొప్పఁ ద్రిమ్మరున్ ।
కులాలచక్రనాభియందుఁ గూర్చినట్టి మంటిమ
ద్దలాగునన్ నిరంతరంబు తత్స్థలంబునందగున్ ॥ 120

వ॥ అయనద్వయంబునందును మార్తాండుండు శీఘ్రమందగతుల నడచుకతంబున నహోరాత్రులల్పంబులును, నధికంబులును నై నడచు ॥ 121

సీ॥ పంకజగర్భశాపంబునఁ బ్రత్యహం, బును మృతిఁబొందుచుఁ బుట్టుచున్న ।
నిరుపమోద్ధతులు మందేహాభిధానరా, క్షసులుసంధ్యలవచ్చి సవితఁబట్టి ।
మ్రింగ నూహింతురు మేదినీసురులుసం, ధ్యోపాస్తిసేయుచు నుర్విఁజుచు ।
మేదురప్రణవసమేత గాయత్ర్యభి, మంత్రితార్ఘ్యాంబువుల్ మహితవజ్ర ॥

గీ॥ ధారలై తాకి దైత్యుల తలలుద్రుంచు, మగుడిసంధ్యలఁబుట్టి యిమ్మాడ్కి జత్తు ।
రాతితాయులువారు నిత్యంబునిట్లు, అహిమభానునినడకఁ బ్రాహ్మణవరేణ్య ॥122

ఉ॥ ఆదినివహ్నినిండె ప్రథమాహుతిచేఁ బరితుష్టినొందు ఛా
యాదయితుండు, దాన, దివిజారులడంగుదు రట్లుకానఁబ ।
ద్మోదరమూర్తిభానుఁ గరుణోదధి సంధ్యలఁ గొల్వఁగా దగున్
కాదనికొల్వఁడెవ్వఁడు వికర్తన హంతయతండ ధారుణిన్ ॥ 123

వ॥ ఇట్లు మందేహుల జయించి ॥ 124

గీ॥ లోకరక్షణపరులు సుశ్లోకులధిక, తరతపోధను లత్యంతధర్మపరులు ।
కీర్తనీయులునగు వాలఖిల్యముఖ్య, భూసురులరక్షఁ దెలిపొందిపోవునినుఁడు॥ 125

వ॥ నిమేషకాష్ఠకళాముహూర్త పరిమాణంబులు నీకుంజెప్పితిం గదా. అట్టి ముహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రంబు. సూర్యరేఖోదయంబు మొదలుకొని మూడేసిముహూర్తంబులు ప్రాత స్సంగవ, మధ్యాహ్న, పరాహ్ణ, సాయాహ్నసంజ్ఞలం బరఁగు. ఇప్పదేనుముహూర్తంబులు దివం బగు అంతియె రాత్రియగు. ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయంబుల నహోరాత్రంబులు వృద్ధిక్షయంబులం బొందు॥ 126

గీ॥ మేషతులలయందు మిహిరుండు వసియింప, సమము రేయిఁబగలు విమలచరిత ।
అగునుదక్షిణోత్తరాయణంబులు కర్కి, మకరములనినుండు మహిమనుండ ॥

వ॥ పదేనహోరాత్రంబులు పక్షంబు, పక్షద్వయంబు మాసంబు. మాసద్వయంబు ఋతువు, ఋతుత్రయంబయనంబు. అయనద్వయంబు సంవత్సరం బగు, వినుము. 128

గీ॥ వరుసనసంవత్సరము బరివత్సరంబు, బ్రాహ్మణోత్తమ యివ్వత్సర మనువత్స।
రమునువత్సరమునునసం బ్రభవముఖ్య, వత్సరములై దుయుగమునవనుధఁబరఁగు॥

వ॥ అందుఁ బ్రథమంబుసంవత్సరంబు, ద్వితీయంబు పరివత్సరంబు. తృతీయంబు ఇవ్వత్సరంబు చతుర్థం బనువత్సరంబు. పంచమంబు వత్సరంబుగా నిట్లు ప్రభవాది పంచవర్షంబులు సౌర, చాంద్ర, నక్షత్ర, సావనమాన వికల్పితం బులై యుగమనంబరఁగు. ఈభూమండలంబునకుఁ గడపలదైన లోకాలోక శైలంబునకు దక్షిణంబును, నుత్తరంబును, వైషువంబును, ననమూఁడు శృంగంబులుగల నడుమేమతాలలయందు మార్తాండుండు వైషువతీ శిఖరం బుననుండ దివారాత్రంబులు సమంబుగానడచు. ఆసమకాలంబు విషువ కాలంబనం బరఁగిపుణ్యకాల మయ్యె. అందు దేవ, పితృదానంబులుచేసి కృతకృత్యులగుదురు. శుక్లపక్షాంతంబు పౌర్ణమాసియనఁ బరఁగు. కృష్ణ పక్షాంతంబు అమావాస్యయనంబరఁగు. ఆపౌర్ణమాసికి రాకయు ననుమతి యును, అమావాస్యకు, సినీవాలియు, కుహువునను నామాంతరంబులు కలవు. మాఘు, ఫాల్గునంబులును, చైత్ర, వైశాఖంబులును జ్యేష్ఠాషాఢంబు లును, శిశిరవసంత గ్రీష్మఋతువులు మూఁడు నుత్తరాయణంబు. శ్రావణ భాద్రపదంబులును ఆశ్వీజ, కార్తికంబులును మార్గశీర్ష పౌష్యంబులును వనువర్షాశరద్, హేమంత ఋతువులు మూఁడును దక్షిణాయనంబనంబరఁగు. 127

చ॥ వరనుతచక్రవాళగిరి నాలుగు దిక్కుల లోకపాలురున్
పరమతపోధనుల్ సుగుణభాసురు లుత్తములున్నతి వ్రతుల్।
దురిత విదూరులుండుదురు దోహలమొప్పఁగఁ గర్దమాత్మజుల్
నిరతము లోకరక్షణమనీష నశేష జగద్ధితార్థులై॥ 128

వ॥ వారలు సుధన్వుండును, శంఖపుండును, హిరణ్యరోముండును, కేతుమంతుం డును ననంబరఁగుదురు. ఉత్తరంబు దేవయానమార్గంబని చెప్పితింగదా; దక్షి ణంబు పిత్రుయానమార్గంబు. అందు నగ్నిహోత్రులైన ఋషులు భూతారం భకారిమైన బ్రహ్మంబు చెప్పుచు సంతతతపో మర్యాదాశ్రితంబులచేతఁ బ్రతియుగంబులయందు బ్రహ్మస్థాపనంబు సేయుచుండుదురు. వారల మార్గం బుగదాదక్షిణంబు. దక్షిణమార్గ ప్రవర్తనులు చచ్చుచుంబుట్టుచు యాతా యాతంబునొంది భూతసంప్లవ పర్యంతంబు నుండుదురు. దేవయానమార్గంబైన యుత్తరాయణంబునందు, ఇంద్రియజయశీలురును, బ్రహ్మచారులును, విమలు లును, సంసారదూరులును, ఊర్ధ్వరేతస్కులును, నైనయుతీశ్వరులు భూతసంప్లవ పర్యంతంబును వసియించి యుండుదురు. వారలులోభంబులేమిని వ్యవాయ వర్జనంబున కామాదిదోష రాహిత్యంబున నమృతంబునం బొందుదురు॥ 129

గీ॥ కమలభవునిపగటి కడపలసకలభూ, తములువిలయ మొందు దానిపేరు ।
భూతసంప్లవంబు భూర్భువస్స్వర్లోక. నాశకరము బ్రాహ్మణవరముఖ్య ॥ 180

చ॥ క్రమగతి బ్రహ్మహత్యయు తురంగమ మేధముచేసినట్టి దు
ర్దమ తమపాపకర్ముఁడును బ్రస్ఫుట పుణ్యచరిత్రుఁడు న్యథా ।
ర్హముఁనిరయంబు నాకమున నంటవసింతురు భూతసంప్లవం ।
బమరిన దాఁక నిత్తెఱఁగులై చను వేదవిధాన పద్ధతుల్ ॥ 181

గీ॥ ధరణినుండి ధ్రువపదముదాఁక భూతసం, ప్లవముచెల్లును ఋషిపదముకన్న ।
ధ్రువపదమునకన్న నవలనైవెలయుశ్రీ, విష్ణుపదము ఘనవివేకధుర్య ॥ 182

సీ॥ బ్రాహ్మణవర! విష్ణుపదమతి దివ్యంబు, తతమున్తృతీయ పదంబు,వ్యోమ ।
మున వెలుంగుచునుండు మననశీలురు యతుల్, పుణ్యపాపంబులు పోవఁద్రోచి।
అందుఁజెందుదురు శోకామయాదులుపున, రాగతుల్లేవుత దాశ్రితులకు ।
సచరాచరంబైన జగమంతయును దాని, యందసంప్రోతమై యమరుచుండు ॥

గీ॥ లోకసాక్షులై వెలుంగుధర్మధ్రువాదు, లునుదాని యందన నిలిచియుంద్రు ।
రనఘమైనజ్ఞానమును వివేకంబును, నందకలవు బాగడనలవి యగునె ॥ 183

మ॥ తెలివిం, దత్పదమంది, యాధ్రువుఁడు, మేధీభూతుఁడై సంతతో
జ్వలతారాగ్రహ చక్రమెల్లపుడు, తేవంద్రిప్పుచుం గాంచెనా
చలమూర్ధోపరి పుష్కరాంతమున నుచ్చైర్ద్వీప్తితో నుండుశ్రీ
లలనాధీశ పదాబ్జపూజన మహోల్లాసస్ఫురన్మూర్తియై ॥ 184

వ॥ విష్ణుపదంబున ధ్రువుండు, అతనియందు సర్వజ్యోతిస్సులు వానియందు మేఘంబులు, వానియందు సంతతవృష్టియునుండు. ఆవృష్టివలన దేవతిర్యఙ్మనుష్య ప్రముఖులకు పుష్టియు నాప్యాయనంబునునగు. యజనంబులయందు నాజ్యాహుతిముఖంబునం బోషితులై దేవగణంబులు వృష్టికారణంబై సర్వభూతస్థితికిహేతు భూతులగుదురు. ఇవ్విధంబున లోకత్రయంబునకు నాధారంబై, యమలాత్మకంబై, తృతీయంబైన విష్ణుపదంబు వృష్టికిఁ గారణంబయ్యె వినుము ॥ 185

మ॥ సిరులొప్పం, బ్రభవించెనందు, నమరశ్రీపీనవక్షోరుహాం
తరవిన్యస్తపటీరకుంకుమ వినోదప్రక్రమస్నాన పిం
జరతాప్రాపిత భూరివారికలితోచ్చైర్భంగ శ్రీకాంఘ్రివి
స్ఫురితాంగుష్ట నుసంగ, గంగ భువనంబుల్ ప్రోవవిప్రోత్తమా ॥ 186

సీ॥ సకలలోకోన్నత స్థానస్థితోత్తాన, పాదిశిరంబుపైఁ బాదుకొనియె ।
బహుతపోవిభవ విభ్రామితమహనీయ శీలసప్తర్షుల నోలలార్చె ।

గళితసుధారసగాగ్రిసతుష్ట బుధశ, శాంకమండలిం గొనియాడఁజేసె ।
కాంచనశైల శృంగనిరూఢ సంతాన, వాటిపరంపర వాడుదీర్చె ॥

గీ॥ అచటినుండి, యసితయలక నందాభిధ, చక్షుభద్రయనెడు సంజ్ఞలమర
నాల్గుదిక్కులకు ఘనప్రభవహియించె, గంగవిమల వాస్తవంగయగుచు ॥ 137

క॥ మేరుగిరిదక్షిణమునఁగ, శారుచి, ప్రవహించు నయ్యలకనందంగా ।
రీరమణీరమణుఁడు వాం, ధారతిఁ దలఁదాల్చె వెక్క సంవత్సరముల్ ॥ 138

చ॥ హరవరమస్తకాంచిత జటావలివెల్వడి, చంద్రమశ్శర
చ్ఛరదశరద్యుతిం దెగడుచక్కని తుంగతరంగ మాలికల్।
ధరణికిఁదారహార రుచిదార్కొనదక్షివార్ధిఁ జొచ్చియు
ద్ధురసగరాత్మజాస్థి తతిదోఁచిన స్వర్గతులైరి వారలున్ ॥ 139

వ॥ ఈ గంగాజలంబుల యందు స్నాతులగు వారలకు సకలపాపప్రణాశనంబును, అపూర్వపుణ్య ప్రాప్తియునగు. తత్తోయంబుల తర్పణంబుచేసిన పితృాదులకుఁ బరమతృప్తియగు. ఆగంగయందు యజ్ఞేశ్వరుండైన పురుషోత్తము యజ్ఞంబులనారాధించి భూపాలకు లిహపరసుఖంబు లనుభవించిరి. తజ్జలస్నానాతి పూతపాపులగు యతీంద్రులు కేశవాసక్త మనస్కులై నిర్వాణంబు నొందిరి. వీనినభిలషించిన జూచిన, నంటిన, నవగాహించినఁ, గీర్తించిన నిగ్గంగసకల భూతంబులం బవిత్రులంజేయు. యోజనశతంబుల నుండియైన గంగానామంబు నుడివిన జన్మత్రయార్జిత పాపంబులడంగు. ఇట్లు సకలలోకపావనియైన గంగకు నుద్భవస్థానంబైన శ్రీవిష్ణుపదంబు తృతీయపదంబుగా నెఱుంగుమనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 140

ఉ॥ ఆకమలాక్షురూపము, నభోంతిము నన్వొలుగొందు శింశుమా
రాకృతితారకామయమునై, మునివల్లభ, దానితోఁకపై
నేకద, యాధ్రువుండు వసియించుట, తారకలన్గ్రహంబులన్।
గైకొని ద్రిప్పుచుండు నతిగాఢసమీరణ పాశబద్ధుఁడై ॥ 141

ఉ॥ ఆరయశింశు మారతనుఁడైన జనార్దనుమానసంబునన్
కోరిభజించు నాధ్రువునకున్సకలగ్రహతారకాళికిన్
సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వచరాచర భూతధారి, యా
ధారముగానెఱుంగుము యథాకథనంబిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 142

క॥ ఇనుఁడెనిమిది మాసంబుల, తనకరముల, నవనిరసముతగఁ గైకొనినా ।
ల్గునెలల నొసంగునన్నం, బనువుగజీవించు ప్రాణులన్నియు దానన్॥ 143

చ॥ దినమణివాయునాడి మయతీక్ష్ణమయూఖచయంబుచే జలం
బొనరగసోమునందునిడు, నుర్వరసర్వజలంబు లీలగా ।
గొనిఘనసంపక్తిపై విడుచుకూడుక, కాలమనిత్రపయుక్తతగా
ఘనములుభూమిపై విడుచు, గర్జిలుచు న్ననవారి పూరముల్ ॥ 144

సీ॥ కమలాప్తుడాకాశ గంగాంబుపూరముల్, తనమయూఖములగై కొనిపయోదా।
తతులుసోకకయుండ ధరణిపై విడుచుత, జ్జలకణములు పయింజిలుక నరుడు ।
దురితనిర్ముక్తుడై సరకముల్ జుడక, దివమునకేగు భూదేవవర్య ।
మేఘసంవృతిలేక మిహిరుండుగానరా, దివినుండిపడు వారి దివ్యమనెడు ॥

గీ॥ స్నానమనియొప్పుంగు సంయమివర యిది, పాపనాశనమ్ము భవ్యతరము ।
లోకనుతముపుణ్య లోకదాయకము, పుణ్యైకలభ్యమతి రమాకరంబు ॥145

క॥ సరికృత్తిక రోహిణిమృగ, శిరమున రవి మొగులులేక చెలగంగధరపై
దొరగిన జలమదిదిక్కరి, కరగళితముగాగ జగి, ముకులుమములడచున్ ॥146

వ॥ మేఘసముత్సృష్టంబగు జలంబు సకలప్రాణులకు నోషధులకు జీవనకరంబగు. అయ్యోషధులచేత శాస్త్రచక్షువులైన మానవులు యజ్ఞంబు సేయుదురు. అయ్యజ్ఞంబువలన దేవతలకు నాప్యాయనంబగు. ఇట్లు యజ్ఞంబులు, వేదంబులు, వర్ణంబులు, సర్వదేవనికాయంబులు, పశ్వాదులు వృష్టిచేత నన్నసంపన్నులగుదురు. అట్టివృష్టి సూర్యునివలస నిష్పన్నయగు. అట్టి సూర్యునకు ధ్రువుండాధారభూతుండు. ధ్రువునకుశింశుమారంబాధారంబు. శింశుమారంబునకు హృదయస్థుండై, శ్రీనారాయణుండాధారుండై, సర్వభూతంబుల ధరించునని శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 147

క॥ వినునాల్గువేలమీదట, ననుబదయోజనముల పొడవెక్కువిగు సూ ।
ర్యునిరథము రెండుదిక్కుల, ననయము నిఃవత్సరగతి హరిజన్వనకున్ ॥ 148

వ॥ దేవర్షి, గంధర్వాప్సరో గ్రామణి సర్పరాక్షసులచేత నాదిత్యుండు సతతాధిష్ఠితుండై యుండు. అదియెట్లనిన ధాతయను దేవతయు కృతస్థలయను నప్సరయుఃబులస్త్యుండను ఋషియు, వానుకియను సర్పంబును, రథకృత్తను గ్రామణియు, హేతియను రక్కసుండును తుంబురుండను గంధర్వుండును, నీయేడ్వురును చైత్రమాసంబున సూర్యునిరథంబున వసియింతురు. అర్యముండను దేవతయు, పులహుండను ఋషియు, రథౌజుండను సర్పంబును, పుంజికస్థలయనునచ్చరయు, ప్రహేతియను రక్కసుండును రథనిరుండను గ్రామణియు, నారదుండను గంధర్వుండును నీయేడ్వురు వైశాఖమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. అరుణుండను దేవతయు, వసిష్ఠుండను ఋషియు, నాగాఖ్యం

బను సర్పంబును, సహజన్యయగు నచ్చరయు, హాహాహాయను గంధర్వుఁడును, వరుణుండను రక్కసుండును, చిత్రుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురు జ్యేష్ఠ మాసంబు సూర్యరథంబుపై వసియింతురు. మిత్రుండను దేవతయు, అత్రి యను ఋషియు, తక్షకుండను సర్పంబును, పౌరుషేయుండను రక్కసుండును, మేనకయనునచ్చరయు, హాహాయనుగంధర్వుఁడును, శతస్వరుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురు నాషాఢమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. ఇంద్రుఁడను దేవతయు, విశ్వావసుండను గంధర్వుండును, శ్రోతుండను గ్రామణియు, ఇలా పుత్రుండను రక్కసుండును, అంగిరుండను ఋషియు ప్లమోచనయను నచ్చరయు, సర్పాఖ్యుండను నాగరాజును, నీయేడ్వురును శ్రావణమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. వివస్వంతుండను దేవతయు భృగుండను ఋషియు, అగ్రసేనుండను గ్రామణియు,అపూరణుండను గంధర్వుండును,అను ప్లమోచయను నచ్చరయు, శంఖపాలుండను సర్పంబును, వ్యాఘ్రుండను రక్కసుండును, ఈయేడ్వురును భాద్రపదమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. పూషయను దేవతయు, గౌతముండను ఋషియు, ఘృతాచియను నచ్చరయు, సుషేణవ్యుండను రక్కసుండును, రుచియనుగంధర్వుండును, ధనం జయుండను సర్పంబును, పారుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురును నాశ్వయు జమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. పర్జన్యుండను దేవతయు, భరద్వాజుండను ఋషియును. విశ్వావసుండను గంధర్వుండును, ఐరావతుండను సర్పంబును, విశ్వాచి యను నచ్చరయు, సేనజిత్తను రక్కసుండును, చాపాఖ్యుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురును గార్తికమాసంబందు సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు.అంశుండను దేవతయు,కాశ్యపుండను ఋషియు,తార్క్ష్యుండను గ్రామణియు, మహాధర్ముండను గంధర్వుండును, ఊర్వశియను నచ్చరయు, చిత్రసేనుండను రక్కసుండును, విద్యుత్తను సర్పంబును, మార్గశీర్షమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, క్రతుండను ఋషియు పూర్ణాయువను గ్రామణియు, స్ఫూర్జకుండను రక్కసుండును, కర్కోటకుండను సర్పంబును, అరిష్టనేమి యను గంధర్వుండును, పూర్వచిత్తియను నచ్చరయు పుష్యమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. త్వష్ట యను దేవతయు, జమదగ్నియను ఋషియు, కంబళుండను సర్పంబును, తిలోత్తమయను నచ్చరయు, ప్రపితుండను రక్కసుండును, రుతజిత్తను గ్రామణియు, ధృతియను నచ్చరయు మాఘమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. విష్ణుండను దేవతయు, విశ్వామిత్రుండను ఋషియు, అశ్వతరంబను సర్పంబును రంభ యను నచ్చరయు, యజ్ఞవేతుండను రక్కసుండును, సూర్యవర్చుండను గంధర్వుండును, సత్యజిత్తను గ్రామణియు, నీయేడ్వురు ఫాల్గుణమాసంబున

సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. వీరలు లోకప్రకాశనార్థంబు క్రమంబున ద్వాదశమాసాధికారులై విష్ణుశక్త్యుపబృంహితులై వసింతురు. అందుమునులు నుతించుచు, గంధర్వులుపాడుచు, అచ్చరలాడుచు, రక్కసులనువర్తించుచు పన్నగంబులువహించుచు, గ్రామణులు పగ్గంబులు పట్టుచు వసియింతురు. వాలఖిల్యులు పరివేష్టించి యుపాసింతురు. ఈ యేడు తెగలవారును రవి మండలంబున నిలిచి, హిమోష్ణవారివృష్టులకు, దనుతమ సమయంబున హేతువులగుదురని చెప్పిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 149

సీ॥ ధీరేంద్ర! యీయేడు తెగలవారును, సరసిజోదర దివ్యశక్త్యుపబృంహి। తాత్ములై యాదిత్యు నరదంబుపై నుండి, [1] శీతలోష్ణాంబు వృష్టిముఖకార్య। కారులౌదురని వక్కాణించితిరి భానుఁ, డీశీతవాతాంబు వృష్టులకును। హేతుభూతుండని యెఱిఁగించితిరి,మును విడిన నియమముదోఁచె నెఱుఁగఁజెపుఁడ॥

గీ॥ ఆదియుఁగాక భానుఁడస్తమితుఁ డయ్యె, నుదితుఁ డయ్యెననుచు నుర్విజనము। లెదురు చూడనేల యీపనులేడ్వురలు, తీర్చి రనిన నీనిఁ దెలుపవయ్య ॥ 150

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 151

క॥ వినుమెంద ఱున్నఁగానీ, దినకరుఁడేముఖ్యుఁ డతని తేజంబున నే। ననగూడు నన్నిపనులును, జనవినుతిమూలగుచు నెపుడుజగములయందున్ ॥ 152

ఉ॥ భూమిసురేంద్ర యిజ్జగముఁబ్రోచుటకై వెలుఁగుచుయుగ్యజు స్సామసమాఖ్య శ్రీవిభుని శక్తి యఘాపము ద్రుంచు జ్యోతిను ద్దామమహావిభూతి సతామసనాపుని నందనసిద్ధి ద వ్యాహృతి వృష్టివాత, మిహికాదు లొసంగును తీవ్రభానుడున్ ॥ 153

క॥ రేవుల ఋక్కులవహంబును, మాపుల సామప్రపంచంబు, మధ్యాహ్నములన్। దీపితయజుస్సూక్తలును మహాపటిమ బ్రోచుచుండు నంబుజబంధున్ ॥ 154

వ॥ సర్గాదియందు శ్రీమన్నారాయణుండు, సృష్ట్యర్థంబు రజోగుణం బవలంబించి, ఋగ్వేదమయుండైన చతుర్ముఖుం డయ్యె. స్థిత్యర్థంబు సత్వగుణంబవలం బించి,యజుర్మూర్తియైన విష్ణుండయ్యె.సంహారార్థంబు తమోగుణం బవలంబించి సామస్వరూపమైన రుద్రుండయ్యె. కావున సామస్వరం బశుచియయ్యె. ఏవం విధ మహిమగల విష్ణుశక్తి సత్వగుణస్థుండైన సూర్యునధిష్ఠించి యుండి వెలుంగం జేయు ॥ 155

చ॥ సమధికవిష్ణుశక్తి పరిసర్పితుఁడై సవితృందు ఘోరసం తమసముబాఱఁద్రోలి, భువనంబులు బ్రోచుచునుండుఁగాని ని

1. శీతాంభోష్ణవృష్టి.

త్యము నుదయంబు, న స్తమయమందుట లేదు త్రయీమయాత్ముఁడ
ర్యముఁడు త్రిమూర్తిరూపుఁడు సురస్తుతిపాత్రము సుమ్మనువ్రతా ॥ 156

చ॥ సుముఖత శుక్లపక్షమున సోముఁడు భాస్కరుభాస్వను ప్రవే
శమహిమ వృద్ధిఁ జెంది శ్యామలపక్షమునన్ గళల్ యథా
క్రమమున దేవతా పితృపరంపరకిచ్చుఁ గళాసుధాశన
ప్రముదితులై సుఖింతురు శుభస్థితివారును ధీరపుంగవా ॥ 157

వ॥ దేవతలకుఁ బక్షతృప్తియు, పితృగణములకు మాసతృప్తియు, మర్త్యులకు నిత్యతృప్తి
యుం జేయుచునర్కుండు ప్రవర్తించు ॥ 158

సీ॥ మూడుచక్రములు సోమునిరథంబునకును, కుందాభములు పది ఘోటకములు ।
కుడికడ నెడమ దిక్కునఁ గట్టనత్తురంగము లారథంబు వేగమునఁ దిరుగుచుఁ ।
దనకునాధార ముత్తానపాదసుతుండుగా దిన మొక్క బుక్షమున నుండి ।
చరియించునవసుధాకిరణుండుసురకోటికి కళలు ద్వావింశ రెండు కళలుచిక్కి ॥ [ణ।

గీ॥ సలిలములు చొచ్చి వీరుదుచ్ఛయము చొచ్చి యర్కమండలిఁ జొచ్చు నయ్యర్కకిర
మొక్కటియె తన్నుఁ గ్రమవృద్ధి నొందఁ జేయ, గగనవీధి యథాపూర్వగతిఁ జరించు॥

వ॥ చంద్రుండు జలవీరుత్సూర్య మండలంబులు చొచ్చిన కాలం బమావాస్యయనం
బరఁగు. అందును వీరుత్తులు ఛేదించిన నొక్క యాకైనం గోసిన బ్రహ్మహత్యా
ఫలంబు నొందుదురు. సౌమ్యులును బర్హిషదులును, అగ్నిష్వాత్తులును, అనఁ
బితరులు మూఁడు తెఱంగులవారలు. వీరల మావాస్యనాఁడ పరాహ్ణకాలం
బున సూర్యగతుండగు సోముని కళాద్వయంబును పానంబు సేయుదురు. అది
స్వధామృతం బనంబరఁగు. అందువలనఁ బరమనిర్వృతిం బొంది, మాసతృప్తు
లగుదురు. ఇట్లు దేవపితృగణంబులం దృప్తులం జేసి యమృతమయంబు లైన
శీతలపరమాణువులచే [1] వీరుదోషధులు నిష్పాదించి వానివలనను బ్రకాశాహ్లా
దంబులవలనను మనుష్యపశు కీటంబుల నాప్యాయనంబు నొందించుచు
హిమాంశుండు కీర్తితుండగుచు నుండు ॥ 160

గీ॥ అవని దేవ పిశంగవర్ణాష్టతురగ, వాహ్యమై, సర్వసన్నాహవంతమై ప్ర ।
శస్తిగాంచిన రథముపైఁ జంద్రసుతుఁడు, బుధుఁడు వెలుగొందు లోకసంపూజ్యుఁడగుచు॥

క॥ సవరూథం బనుకర్ష, స్తనసీయంబష్టభూమి జ తురగవాహ్యం
బవలోకనీయమునునగు, ప్రవిమల రథ మెక్కు రవి తిరంబగుకణఁకణ॥ 162

గీ॥ అరుణసంభవపద్మ రాగారుణాష్ట, తురగ సంవాహ్య కనకబంధుర రథంబు ।
తెలివిడళుకొత్తనెక్కు దేదీప్యమాన, మణివరోద్భాసితగళుండు మంగళుండు॥

1. వివిధదోషాదులు.

చ॥ ధవళహయంబు లెన్మిది యుదగ్రతఁ గట్టిన పైఁడి తేరిపైఁ
దివిజపురోహితుండు సముదీర్ణతతోడ వసించి యేటి యే।
టివరుస నొక్కటొక్కటిగ దివిని రాసులు ద్రొక్కుచుండుఁ బ్రా
భవమున భూజనంబులకుఁ బ్రస్ఫుటశోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 164

గీ॥ శబలవర్ణంబు లాకాశసంభవములు, నైనయెనిమిదిగుఱ్ఱంబులానియున్న ।
స్యందనంబందముగ నెక్కి మందమంద, గమనమున సూర్యసుతుఁ డేగు గగనవీథి॥

క॥ ఎనిమిదినల్లనిగుఱ్ఱము, లనువుగ వహియించు ధూసరాభరథము వెం।
పెనయంగ నెక్కి రాహువు, దినదినమును నభ్రవీథిఁ దిరుగుచునుండున్ ॥ 166

క॥ ధూమలరుచి లాక్షావ,ర్ణామితవేగంబు లైన నశ్వాష్టకము।
ద్దామగతిఁ బూన్చినరథము, పై మెలఁగున్ గేతువభ్రపథమున నెపుడున్ ॥ 167

వ॥ ఇది నవగ్రహంబుల రథంబుల తెఱంగు ॥ 168

క॥ రవిఁ బట్టి విడుచుఁ బదపడి, ధవళకరునిఁ బట్టి విడుచుఁ దత్పర్వ।
ప్రసరసమయముల రాహువు, దివినవిరతవక్రగమన దీపితుఁడగుచున్ ॥ 169

వ॥ ఈ నక్షత్రగ్రహతారలు, రాసులు నన్నియు ధ్రువునియందు వాతరశ్మి బద్ధం
బులై ధ్రువునిం ద్రిప్పుచు తామునుం దిరుగుచుండు. ఈ ధ్రువాదులకు
నాధారంబు శింశుమారంబని యెఱుంగుము. ఈ శింశుమారదర్శనంబు చేసి
పాపంబులం బాసి యాయుష్మంతులగుదురు ॥ 170

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుఁడు, మునిపుంగవ శింశుమారమూర్తిధరుండై ।
వినువీథిఁ దిరుగు నెప్పుడు, వినుము తదీయప్రభావవిశ్రుతమహిమల్ ॥ 171

వ॥ ఆశింశుమారంబునకు నుత్తరహనువున నుత్తానపాదుండును, అధరంబున
యజ్ఞంబును, మూర్ధంబున ధర్మంబును, హృదయంబున నారాయణుండును,
పూర్వపాదంబుల నశ్వినులును, పశ్చిమ పాదంబుల వరుణార్యములును,
శిశ్నంబున సంవత్సరంబును, అపానంబున మిత్రుండును, పుచ్ఛంబున నగ్ని
మహేంద్రకశ్యపధ్రువులును, నుండుదురు. పుచ్ఛాశ్రయంబైన యీనక్షత్ర
చతుష్టయంబును నస్తమయంబు నొందదు. ఇది సమస్తజ్యోతిస్సన్నివేశంబు ॥

॥ భువనములు జ్యోతిరుచ్చయంబులు వనంబు,లద్రులు దిశల్ నదీసముద్రాదికములు।
అస్తినాస్తిపదార్థవేద్యములు, నంబు,జాతనేత్రుండునుమ్మువిఖ్యాతచరిత ॥ 173

॥ అశేష జగన్మూర్తియైన భగవంతుండు జ్ఞానస్వరూపుండుగాని వస్తుభూతుం
డు కాఁడు. కావున జగంబంతయు జ్ఞానస్వరూపంబు ॥ 174

క॥ వినుభూమియనఁగమ్ర్తిక; యనఁగఘటంబనఁగపా లమన చూర్ణమన।
న్వినుతపరమాణువనఁగా, నొనరినయది భూమిగాదెయూహింపంగన్॥ 175

వ॥ అట్లు సచరాచరంబైన జగంబంతయు, జ్ఞానస్వరూపుండైన భగవంతుండు. విశుద్ధంబు, విమలంబును, విశోకంబును, నిరస్తసంగమంబును, ఏకంబును నగు జ్ఞానంబు, పరముండును పరేశుండునునగు వాసుదేవుండు. అతనికన్న నన్యంబు లేదు. ఇది సకల భువనాశ్రితంబగు వాసుదేవాఖ్య జ్ఞానంబు నీకు నెఱింగించితి. 176

క॥ సవనపశుపావకర్త్విగ్, జ్యేవహము స్వర్గఫలసామగీతి స్వర భో।
గవిభూతి గతులు భూదే, వవరా! విష్ణుండనుమ్ము వర్ణింపంగన్॥ 177

క॥ అనిచెప్పిన మైత్రేయుం, డనుమోదరసార్ద్ర హృదయుఁడై యిట్లను నో।
మునివరసర్వము దెలిపితి, రనుకంపముతోడ నాకు నధికప్రతిభన్॥ 178

జడభరతోపాఖ్యానము.

క॥ సుమహిత సాలగ్రామా, శ్రమమున భరతుండు తపము సమ్యగ్భంగిన్।
కమలాక్షుఁగూర్చిచేయుచు, విమలత్వము లేక యెట్లు విస్మృతినొందెన్॥ 179

చ॥ పలుదెసలిచ్చు సంగములఁ బాసి వివిక్తతపోవనంబులన్
నలినదళాక్షు చింతన మనంబునఁ జేర్చి భజించుచున్నయ।
య్యలఘునకాయవస్థయఁట యన్యులు దుర్విషయోగ్ర సత్వని
స్తులవలమాన సంసరణ దుస్తరవార్ధిఁదరింప నేర్తురే॥ 180

క॥ భరతమహీపతి పావన, చరితంబెఱిఁగింపుమయ్య చయ్యననాకున్।
హరిచరణాసక్తుల సచ్చరితంబఘహరముగాదె సంయమితిలకా॥ 181

వ॥ అని యడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుండిట్లనియె॥ 182

క॥ భరతుఁడు హరిపదపూజా, నిరతుండంతస్సపత్న నిర్హరణకళా।
విరతుఁడు, ధర్మారంభా, భిరతుఁడు రాజ్యంబుచేసె పృథుదోశ్శక్తిన్॥ 183

మ॥ సుతవిన్యస్తమహీభరుండగుచునా క్షోణీతలాధీశుఁడూ
ర్జితనిర్వాణపదంబు చేరుటకునై శ్రీకాంతకాంతాంఘ్రిలో।
లతరస్వాంతనిరంతరత్వమున సాలగ్రామ తీర్థంబునన్
జితకామాద్యరివర్గుఁడై తపముచేసెన్ శాంతచిత్తంబునన్॥ 184

సీ॥ యజ్ఞేశ సర్వభూతాత్మ భూతాత్మక, యచ్యుతపుండరీకాయతాక్ష
గోవింద సముదరక్షోమానశాసన, మాధవ సకలసంభావనీయ

శ్రీమదనంతపక్షికులేంద్రవాహన, కేశవ నిజజనక్లేశహరణ
కృష్ణ దురాసదాక్షీణతేజోదీప్త, విష్ణుదేవ సమస్తవేదవేద్య ॥

గీ॥ అప్రమేయ వ్యాపీ కేశవయనుచు నెపుడు, పలుకుఁగాని యొకప్పుడుకలలనైన ।
నన్యభాషణములు వల్కఁడఖిలసుగుణ, రాశి కీర్తివిభాసి యారాచతపసి 185

క॥ అగణితమతి న తఁడన్యము, లగుకర్మములాచరింపఁ డాదరలీలన్
భగవత్పూజానిహితము, లగుకర్మము లాచరించు సహరహముతగన్ ॥ 186

క॥ ఒకనాఁడభిషేకార్థం, బకుటిలుఁడా రాచతపసి యతిశుద్ధజలా ।
ధికయగు మహానదికిను, త్సుకమతిచనిచేసెఁ బెంపుతోనిత్య విధుల్ ॥ 187

క॥ అంతర్జలమున లక్ష్మీ, కాంతుపదాంభోజ యుగ్మకము తలఁచుచుని ।
శ్చింతనతఁడుండె విమల, స్వాంతంబున మంత్రరాజజప తత్పరుఁడై ॥ 188

చ॥ అటకుంబిపాసచే నొగిలి యప్పుడు గర్భిణియైన లేడియొ
క్కటిచనుదెంచి ప్రాంశుతటగాధ దురాసదమార్గయైనత ।
త్తటినికినల్లడిగ్గి సముదంచిత లీలఁదదీయవారియు
త్కట గతిఁద్రాగుచుండఁగ, నుదగ్రమహోగ్రతరత్వరార్భటిన్ ॥ 189

క॥ మృగపతిగర్జించిన భీతగతిన్ గడుపవియ, నగసిఖరిణీస్థలిఁ ద । 190
న్మృగిపడివడిమృతి నొందెను, మృగశాబమునీటి దండమెదలుచుఁ బడియెన్ ॥

గీ॥ రాజితదయాంబురాశి యారాచతపసి, దానినప్పుడ యాశ్రమస్థలికిఁ దెచ్చి ।
పెనిచెనదియును దినదినంబునకువృద్ధిఁ, బొదలెసితపక్షశశిరేఖ పోలుపుగలిగి ॥

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, నురియుచు, నవకుశముష్టి మేయు ।
కండూతిఁ బ్రోఖురాగ్రముల సంగముగోకుఁ, బెఱమృగంబులఁ జూచిబెదరిపఱచు ।
తరుణరసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారు కుంజగర్భములదూఱు ।
దూరంబుగానటవీరాజిపడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ॥

గీ॥ కెలనతననీడఁ గన్గొని కేళ్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారు నింగిచూచు ।
నలసిశయనించిరోమంథమాచరించుఁ, దరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట ॥

క॥ సుతులపయి సతులపైధన, వితతులపైఁ బ్రేమవిడిచి విపినమునఁదపో ।
వ్రతనియతినున్ననృపముని, యతిమమతవహించెమిగులనామృగముపయిన్ ॥

వ॥ ఒక్కొక్కనాడమ్మృగంబు వనంబునకుం బోయిరాకతడసిన ॥ 194

చ॥ ప్రమదముగూర్చునాదు మృగరత్నముకానకుఁ బోయిరాదువ్యా
ఘ్రముకబళించెనో వృకపరంపర లంపటపెట్టెనోమృగేం ।

ద్రముతినెనో నిజంబుగ వినాశమునొందినచండమైనఁ బ్రా
ణములిఁక నామె యున్నిలుచునా క్షణమాత్రము చిత్రవైఖరిన్ ॥ 195

వ॥ అని తలపోయుచుండు ॥ 196

గీ॥ స్నానతర్పణసంధ్యా ప్రధానవిధులు, మాననీయహరి ధ్యానమంత్రవిధులు ।
పావనాగమసత్కథా పారవిధులు, హరిణలాలనమునఁ బోలవయ్యెమునికి॥ 197

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠుఁడతండు సర్వనియమంబుల్మాని యెల్లప్పుడున్
హరిణాసక్తమనస్కుఁడై తిరిగె, వన్యాహారమర్యాదలన్ ।
"హరిణాసక్తమభూదహో నృపమనోవ్యా పారమేతత్సుదు
ష్కరమద్ధా" యని ధీరకోటిపలుకువాచాప్రౌఢిఁ గీర్తింపగన్ ॥ 198

క॥ అనవరతహరిణలాలన, ననుపమితసమాధి భంగమయ్యెనతనికి ।
ల్లననంతఁ గొంతకాలము, చనఁజనఁ బ్రాణప్రయాణ సమయంబైనన్ ॥ 199

ఉ॥ కన్నుల నశ్రుపూరములుగాఁ గుమారికలీల నేణమ
య్యున్నత కీర్తిపై వదనమొయ్యనఁ జేర్చి భృశార్తినుండె నం ।
పన్నమమత్వయుక్తిఁ బలుమారును దన్మృగరూపభావనా
సన్నమనస్కుఁడై విడిచెఁ గాయమున్యాయముగా మహీశుఁడున్ ॥ 200

క॥ నిరతహరిణైక భావన, నరిగాలకతాప సుఁడుపునర్జన్మంబా।
హరిణకులమునన నియెన్, నరజంబూషండ భరతవసుమతియందున్ ॥ 201

వ॥ ఇవ్విధంబున నప్పురుషప్రకాండుండు జంబూషండ భూమండలంబున హరిణంబై
జనియించి జాతిస్మరత్వంబునకలిగి యనూనజ్ఞానయంబున శుష్కపర్ణతృణ
మాత్రంబున శరీరయాత్ర నడుపుచుఁ దొల్లిటి సాలగ్రామాశ్రమమునకు వచ్చి
యచ్చోటను గొంతకాలంబునకు హరిణశరీరంబువిడిచి ॥ 202

ఉ॥ అంబుజగర్భవంశ్య ! వినుమప్పటికిఁ శుచియైన యోగివం
శంబునవిప్రుఁడై యతఁడుజన్మమునొంది లసన్నవేషమ ।
కంబునవేదశాస్త్రములు గాఢమతిన్విరి నభ్యసించి పీ
తాంబరదివ్యపాద జలజాశ్రితి మానసమంచనుండై ॥ 203

గీ॥ గుప్తమహాదాత్ముఁ డాయోగికులవిభుండు,జడునికైవడి నున్నత్తు చందమునను।
బాలురీతిఁబిశాచంబు భంగినుండు, నొరులకెరికఁ దనచర్యయెఱుఁగనీక ॥ 204

సీ॥ నిరుపమసంస్కార వరమలీమసదేహు, ననుకలాంచితబోధ నవగాహు ।
శతరంధ్రమలిన వస్త్రప్రావృతకటీరు, వికటజటీభూత చికురవారు ।

కదళీనపరమాన్నకబలతుల్యోత్సాహు, పరిభూతఘోరాంతరరిసమూహు
సదృశీభవత్తిరస్కారపురస్కారు, దూరతోపాస్తసంసారభారు ॥
గీ॥ ధీరు, కుహనాజడీభూయచారు, నిత్య, విష్ణుచింతనకార్యునా విప్రవర్యుఁ ।
గాంచి జడమతియంచు లోకంబు మిగులఁ, బరిహసించు మహత్త్వ మేర్పఱుపలేక ॥
క॥ జనకుఁడు పరలోకము చెంద, దనభ్రాతృపితృవ్యులడరి దినదినమును నో ।
ప్పనిపనులుపనుప, నతఁడును, జనపనికయొనర్చు మూఢజడుని తెఱఁగునన్ ॥ 206
క॥ పిలిచినఁ బలుకఁడు, పలికినఁ, బలుబూతులుపలుకుఁ దనదుపజ్జకునరుఁడే ।
యలవునను జొరకయుండెఁ, మెలఁగు నతఁడు గూఢగతి సమృద్ధిదలిర్పన్ ॥ 207
గీ॥ పిలిచి కడుపుకూడుపెట్టి చెప్పినపను, లేమినైనఁ జేయునేమిచెప్ప ।
నమ్మహానుభావుఁ డందఱిపనులకు, నిరతిమును మహోపకరణమయ్యె ॥ 208
వ॥ ఇట్లు తనయోగసిద్ధికి సమృద్ధంబు గాకుండ లోకవ్యవహారంబులుమాని నిరంతర
యోగానుభవపరుండగుచు నుండం గొంతకాలంబు చనిన ॥ 209
సీ॥ తుత్రయఁ బేరిటి సౌవీరపతిదుఃఖ, కారణంబైన సంసారసుఖము ।
వైరోసికపిలునిచే రహస్యజ్ఞాన, సారమెఱుంగఁగాఁ గోరియప్పు ।
డిక్షుమతీతటికేగు చోఁ బల్లకి, పట్టఁగ వెట్టికిఁ బట్టినట్టి ।
నరులతోఁ గూడఁ బూర్ణజ్ఞాననిధియైన, యవ్విప్రవరుఁ దెచ్చి యానదండ ॥
గీ॥ మంసమునకెత్తఁ గర్మశేషానుభవము, గావలెనటంచు వాహకగణమునడుమ ।
నిర్వికారత్వమున మోచె నిరభిమాన, మానసీయాత్ముఁ డతఁడు బ్రాహ్మణవరేణ్య ॥
మ॥ ధరణీదేవుఁడు మూఁపు మీఁద శిబికాదండంబు విజ్ఞానని
ర్భరుఁడై తాల్చి యుగప్రమాణమహిమాత్ర ప్రేక్షణుండై పోటయు ।
ద్ధురతన్మెల్లనపోవ వాహకజనుల్ తోడ్తో మహావేగులై
పరిపాటిం బరువెత్తనత్తఱిని నిర్బంధస్థితిం బొందుచున్ ॥ 211
క॥ వాహకులఁ జూచి నరపతి, యోహో యీవిషమగమన మిడుగుఁ డనిననీ ।
సాహసము మాదిగాదు ద్ధు, నీహుఁ డితని చేష్టయనిన నించుక నగుచున్ ॥ 212
మ॥ ధరణీదేవునిఁ జూచి వేసరితివో? దవ్వేగితో? మోచునే
ర్పరయంబాలదొ నీకు? బీవరుఁడవేలా చేసెదాలస్యమీ ।
కరణిన్నీవన నానృపాలకుని జక్కం జూచి భూదేవతా
వరుఁడల్లన్నగి యిట్లు పల్కు విశద వ్యాపారమేపారఁగన్ ॥ 213
చ॥ బలిసినవాఁడఁ గాను, విను పల్లకి మోచినవాఁడఁ గాను, నా
కలవ్వను లేదు నీవరయ కాడినమాట సహించినాఁడనే

నలుగనటన్న రాజనియెనల్లదె పల్లకిదండెమూఁపుపై
బలుపిదెమేననీకిపుడు భారముమోచిన శ్రాంతిపుట్టునే ॥ 214

వ॥ అనిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె ॥ 215

గీ॥ భూపవరయిప్పుడీ వేమిపోలఁగంటి, పదియొకింగిరు పిదపఁజెప్పెదవుగాని ।
బలనదబలవిచారనిష్పాటితార్థ, మంతియును సూక్ష్మబుద్ధిచే నాకలించి ॥ 216

ఉ॥ పల్లకిమోచినాఁడవిదె పాయదుమూఁపునదండెయంచు నీ
వెల్లరువీనులన్వినఁగ నిప్పుడు పల్కి తరంతెయున్మహీ।
వల్లభ కల్లనుమున్న వినువారథ జనించినయేని, చెప్పెద
దెల్లముగాఁగ నీదగుమనీషతెరంబుగఁ జేయుమేర్పడ ॥ 217

సీ॥ వసుధపై పాదములావానిపై జంఘలువానిపై నూరులువానిపైని ।
కడుపందుమీఁదవక్షము దానిపై బాహులామీఁద స్కంధంబుల మఱియుండు।
స్కంధాశ్రితముశిబికాదండ మిట్లాట ప్రకటింపనాకు భారంబుకలదె।
శిబికపై త్వదుపలక్షిత శరీరమునిల్చె నిన్నునునన్నును నున్నదాని ॥

గీ॥భూతములుమోచునంతియె భూమిపాల,యవియునడుచుగుణప్రవాహమునఁదగిలి।
గుణములును కర్మవశ్యతఁ గూరుఁగన్న,సమితియు నవిద్యఁగలుగునిజంబునుమ్ము॥

వ॥ ఆత్మ శుద్ధుం,డ క్షరుండు, శాంతుండు, ప్రకృతికంటెఁబరుండు, వృద్ధిక్షయ
రహితుండు, అఖిలజంతువులయందు నొక్కరుండై యుండుటంజేసి॥ 219

క॥ బలుపును దరుగును నెఱుఁగిక, నెలకాలము నొక్కతీరుగా నుండంగా।
బలిసితివనియును నన్నున్, బలికితివది యేమియుక్తిఁ బలికితి చెపుమా ॥ 220

వ॥ భూమిపాదజంఘాదులకు నాకు శిబికాభారంబునమంబ శిబికాభారంబు
భూతంబులు వహించుంగాని జంతువులుకావు శిబికయు భూతసంగ్రహంబు,
అదియుమమత్వానుబృంహితంబై భ్రాంతిఁగొలుపునని పలికె యమ్మహాను
భావుండూరకుండిన॥ 221

క॥ నరపతియును శిబికయుతి, త్వరితగతిం డిగ్గనురికి తచ్ఛ్రీపాదాం
బురుహములకెరఁగి నిటలాం, తరమున నంజలిఘటించి నమ్రతఁబలికెన్ ॥ 222

క॥ విడువిడుఁడు శిబికనేమీ, యెడతప్పారించినాఁడ నెఱుఁగకినన్నున్ ।
గడలేనికరుణ, తో నిప్పుడుగావఁగవలయుభువనపూజితచరితా ॥ 223

క॥ నీవెవ్వరేమిటికిఁగా, నీవిధమునునుండవలసె నేమిపనికిఁగా ।
రావలసెనిటకుఁజెప్పుము, కోవిదనుతియనిన విభునకును న్ననిపలికెన ॥ 224

క॥ నే నిట్టివాఁడ ననిభూ, మీనాయక చెప్పఁదగ మె మీరనుశబ్దం ।
బేననుచునాత్మఁబలుకుట, నైమె నెగడుంగాదె యనుచు నమ్మునిపలికెన్ ॥ 225

గీ॥ అవనినాథ యనాత్మయం దాత్మబుద్ధి, నాచరించి యనాత్మోక్తమైన శబ్ద ।
మాత్మభవమంచుఁ బల్కుదురహహ నిజము, తెలియ నాత్మకుశబ్దంబుగలదె చెపుమ॥

క॥ నాలుకదంతోష్ఠంబులు, తాలువులునునిఖిలశబ్దతతిఁ బుట్టింపన్ ।
జాలినహేతువులిట్టి, కీలెఱుఁగరు శబ్దమాత్మకృతమే తలఁపన్ ॥ 227

గీ॥ ఇన్నియును శబ్దజనకైకహేతువులుగ, నొక్కవాక్యయనుచుబల్కునోనృపాల।
యెన్నివిధములనైననిర్లించిచూడ, బలిసితీవను మాటలు పలుకఁ జనదు॥ 228

క॥ తలయును చేతులుమొదలుగఁ, గల యంగప్రతతితోఁ గలుగుశరీరం ।
బలయాత్మకన్న వేఱని, తలఁచిన నేవేఁబిలువఁ దగునయ్యాత్మన్ ॥ 229

గీ॥ పరుఁడునాకన్న నొకఁడున్న భంగినైన, నితఁడొకఁడు నేనొకండనుమతముకలుగు
భూతతతులందునొక్కండ పురుషుఁడుండు, కానినీవెవ్వఁడన జెప్పఁగావశంబె ॥

క॥ నీపల్లకి యిది నీవున్, భూపతి వేమెల్ల మోచుపురుషుల మిదనీ ।
ప్రాపుగలలోకమని యో, భూపాలక తలఁచుటెల్ల బోలదుసుమ్మీ ॥ 231

గీ॥ ధరణివర వృక్షమునఁగల్గి దారువగుచు, శిబికయనఁగనై శిల్పవైచిత్రిచేత ।
నరగనినికి వృక్ష సంజ్ఞయునుదారు,సంజ్ఞయును నింతిలో నెందుచనియెఁజెపుమ॥

గీ॥ నినువృక్షసమారూఢుం,డనికానీ, దారుసూఢుఁడనికానీ, యో ।
జనమనదు శిబికయనఁగా, డన నేటికి దారుసంగ్రహము కాదేమా ॥ 233

క॥ వినుఛత్రశలాకాదుల, కినయుమూభేదంబు సిద్ధమైన నెచటికిన్ ।
జనెఛత్రమనెడున్యాయము, చనునానీయందు బుద్ధిచక్కంగనిసినన్ ॥ 234

ఉ॥ పురుషుడు కాంత గోవ్రజము భోగి విహంగమఘోటకంబుకుం
జరమనుసంజ్ఞలెల్లను గనాజసనల్లభకర్తహేతులో,।
కరచితసంజ్ఞలెన్నికొనఁగా నురిమర్త్యపశుద్రుమాదులె
ల్లరసినవాత్మగాంచు వపురాశ్రితసంజ్ఞలు కర్మకృత్యముల్ ॥ 235

॥ అధిపరాజని భటుఁడనియస్యమైన, వస్తువనియంట తెలియనివార్తనువ్వె ।
నునిశితప్రజ్ఞనరసిచూచిన నివన్ని, నాటకంబులు సంకల్పనామయములు ॥236

జనకుండవు తనయుకునం, దినుఁడవుతండ్రికి సపత్నునకురిపుఁడవు, మ ।
న్ననపత్నికిఁబతి విట్లగు, నినునెవ్వరనంగవలయు నృపవర చెపుమా ॥ 237

గీ॥ శిరము నీవొ, నీది శిరమొ, యయ్యుదరంబు, నీవొ, యుదరమెన్న నీదియొక్కొ ।
అంఘ్రిబాహుముఖ్యమగునంగకములీవొ, అదియె నీదియోమ, హాత్మ చెపుమ ॥

కం॥ తలఁపసమస్తావయవం, బులకున్వేఱైననీవు భూపాలక యే ।
యలవున నేనని చెప్పం, గలవాఁడవు నిపుణబుద్ధిఁ గనుమా తెలియన్ ॥ 239

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ దత్వస్థితి విస్తరింప నేనిట్టివాఁడనని యెట్లు చెప్ప నేర్తునని యాబ్రాహ్మణుండు పలికిన పరమార్థసమన్వితంబులగు పలుకులు విని పులకించి యా భూపాల తిలకుం డిట్లనియె ॥ 240

సీ॥ శిబిక నేమోవను శిబికి నాపై లేదు, నాకన్న దేహమన్యంబు శిబిక,
దేహంబు మోచెనింతియు, భూతములకెల్ల, కర్మచోదితవృత్తి కలిగియుండు ।
కర్తవశ్యత గుణగ్రామంబు నిరుగనే, పనిలేదు నాకని పలికితివ్వ
డిదియెల్ల విని నాదుమది విహ్వలించెనో, పరమార్థతత్వజ్ఞ భవముగోసి ॥

గీ॥ కపిలమునిఁ జేరి పరమార్థకలనఁ దెలుతు,ననుచుఁ జనుచోటఁ దెరువున వినుత తత్త్వ
బోధనిధి నిన్నుఁ గంటి నా పుణ్యమహిమ, కలిసి నిరుపేద పెన్నిధిఁ గన్నయట్లు ॥

వ॥ సర్వభూతేశ్వరుండైన విష్ణుండు జగద్రక్షణార్థంబు కపిలుండై యవతరించె. అమ్మహానుభావుండ నన్ను రక్షించుటకు నీరూపంబునఁ బ్రత్యక్షంబగుట సిద్ధంబు. నాకు నెయ్యది పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు దాని నెఱింగించి రక్షింపుమని ప్రణతుండైన సౌవీరపతిం జూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె ॥ 242

కం॥ ఇలలోఁ బరమార్థార్థం, బులు శ్రేయములెన్నియైన భూవరకలవం ।
దులకోలఁది యెన్నిచూచినఁ, బలుకులు వేయేలయవియుఁ బరమార్థములే ॥ 243

గీ॥ ధరతనయరాజ్యలాభంబు తలఁచి నరుఁడు, దేవతారాధనము చేసి దానిఁగాంచు ।
ధరణినాయక మనసునఁ దలఁచిచూడ, నదియుఁ బరమార్థమైన శ్రేయంబుగాదె ॥

చ॥ తలపఁగ స్వర్గలోకఫలదాయక మౌ క్రతుకర్మమెంచఁగాఁ,
గలిగిన శ్రేయమౌఁగద, యకింపితయోగసమాధినాత్మునిం ।
గలయఁగఁ జేర్చు శ్రేయమది గాదొకొ భూపలలామ వెక్కువా,
క్కుల పనియేమి శ్రేయములకున్ మితి లేదు తలంచిచూచినన్ ॥ 245

వ॥ పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు సంక్షేపరూపంబునం జెప్పెద. ఏకుండును, వ్యాపియు, సముండును, శుద్ధుండును, నిర్గుణుండును, ప్రకృతికంటెఁ బరుండును, జన్మమృత్యాది రహితుండును, సర్వగతుండును, నవ్యయుండును, బరమజ్ఞానమయుండును, నామజాత్యాది వియుక్తుండును, నైన పరమాత్ముని నెఱింగిన జ్ఞానంబు పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు. అని చెప్పినవిని మనంబున సంచలించి

యిదియేమని విచారించు సౌవీరపతిం జూచి యమ్మహాబ్రాహ్మణుండద్వైతాంతర్గతంబైన యితిహాసంబు గలదు చెప్పెద వినుమని యిట్లని చెప్పం దొడంగె ॥ 246

క॥ ఋభు నామధేయుఁడబ్జ, ప్రభ సతినూభవుఁడు జ్ఞానభానురుఁ డగ్ని ।
ప్రభుఁడొకముని గలఁ డతనికి, నభినుతశిష్యుఁడు నిదాఘుఁడనుముని వెలయున్ ॥

వ॥ పులస్త్యపుత్రుండైన యన్నిదాఘుండు ఋభునకుం బరిచర్యచేసి యతనివలన నవాప్తజ్ఞానతత్త్వుండయ్యును, నద్వైతవాసన లేకయున్న గురుండు విచారించుచునుండె. అంతం గొంతకాలంబునకు నాశిష్యుండు దేవికానదీతీరంబున రమ్యోపవనపర్యంతంబును, సాలవిస్తృతసమృద్ధంబును, పులస్త్యనివాసితంబును నగు నగరాఖ్యపట్టణంబును నివాసంబు చేసెనంత దివ్యవర్ష సహస్రంబులు చనిన ॥ 248

సీ॥ గురుండు శిష్యునిజూడఁ గోరియప్పురికేగి, తద్గృహద్వారంబునం దుండ నిలువ,
వైశ్వదేవము చేసివచ్చి వాకిటనున్న, ఋభునిం గనుంగొని యభినుతించి ।
యన్నిదాఘుఁడు మొక్కి యర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి, లోనికిఁ దెచ్చి యాసీనుఁ జేసి
యన్నంబు భుజియించుఁడనుచుఁ బ్రార్థించిన, నాకు నెన్నఁడు కదన్నములు కూడ॥

గీ॥ వనిన మాయింటఁ గలవు, పాయసగుడాపూప, కలితమోదకసాజ్యముఖ్యంబులైన ।
భోజ్యములు పెక్కు నీచిత్తమునకు వచ్చు, వానిఁ గరుణించి భుజియింపవలయుననిన॥

క॥ ఇవియన్నియును కదన్నము, లవహితమతి మృష్టమైన యన్నంబిడుమ ।
న్నవధూటిఁ జూచి యట్టిద, ధవళేక్షణ పెట్టుమని, నిదాఘుఁ డుపలికెన్ ॥ 250

వ॥ నిదాఘుపత్నియునట్ల శుచియై యలంకరించుకొని మృష్టాన్నంబు పెట్టిన యథేచ్ఛంబుగా భుజియించి సుఖాసీనుండై యున్న యమ్మునివరునవలోకించి ప్రశ్రయావనతుండై నిదాఘుండిట్లనియె ॥ 251

సీ॥ మునినాథ తృప్తి యయ్యెనె తుష్టిగల్గెనె యాహారమున మనంబలరెనయ్య ।
యెచ్చోటనునికి పట్టెచ్చోటికరుగఁగాఁ దలఁచినారిప్పు డెవ్వలననుండి ।
వచ్చితిరన్న నెవ్వనికి నాఁకలిగల దతనికన్నము దినన గునుతృప్తి ।
యాఁకలి నాకు లే దడుగ నేటికిఁ దృప్తిదవాను చేఁ బార్థివ ధాతువింక ॥

గీ॥ నాఁకలియు ధాతువు జలంబున రిగిపోవ, దప్పియునుబుట్టు మర్త్యబృందమునకెల్లఁ ।
దెలియనాఁకలి దప్పులు దేహములకు నె, యవియు రెండును నాకు లేవలఘుచరిత ॥ 252

వ॥ క్షుధపుట్టకుండుటం జేసి నిత్యంబు తృప్తియ మనస్స్వాస్థ్యంబు తుష్టియనఁబరఁగు. ఇవిచిత్తధర్మంబులు. పురుషుఁడు వీనిం బొరయండు. నివాసంబెచ్చట యెచ్చోటి

కింబోయెద వెచ్చటనుండి వచ్చితివని యడిగితి, వినుము. పురుషుం డాకాశంబు భంగివ్యాపియు, సర్వగతుండును నగుటంజేసి నీవడిగినప్రశ్నం బర్థవంతంబు కాదు. ఎట్లనినంబోవుటయు,వచ్చుటయు,నివాసంబునునాకులేదనిన నిదాఘుండు మ్రొక్కి పూజించిన నయ్యోగీంద్రుండు యథేచ్ఛంజనియె. నంతసహస్రవర్షంబులు చనినశిష్యునకుం జ్ఞానదానంబు సేయందలంచి ॥ 253

చ॥ ప్రమదమునం ఋభుండు నగరంబునకుం జనుదెంచి బాహ్యదే
శమునకువచ్చినంగసలి శత్క్షుధనున్న నిదాఘుంజూచిని।
క్యముచెపుమయ్య యేకతముగా నిటులుండగనేల యన్నవా
క్యమువిని గానవంబమరంగా ఋభుంజూచి నిదాఘుడిట్లనున్ ॥ 254

గీ॥ వినుముభూపతి వాహ్యాళి వెడలిమగిడి, పురికివచ్చినేగు సమ్మర్దమునకు వెఱచి।
తొలంగియున్నాడననినయ్యల్పలఘు తేజుడనియెమందస్మితసమంచితాస్యుడగుచు॥

క॥ జనపతియెవ్వం డాతని, జనమెయ్యది యనినన దె గజముమీదమహీ।
జనపతిచూడుము వెంటన్, జనునదిజనమనిన యోగిచంద్రుడు పల్కున్ ॥256

క॥ సామజమెయ్యది యెక్కిన, భూమీపతియెట్టివాడు పోలింపుమనన్ ।
సామజముక్రింద మీదన్, భూమీపతివాహ్యవాహములనెఱుగరొకో ॥ 257

వ॥ అనిన యోగీంద్రుం డిట్లనియె ॥ 258

క॥ క్రిందిదిమీదిది యనిపో, లందెలియదునాకు దీనిలావుదెలుపుమీ ।
వందముగననిన మునికుల, బృందారకనాథుడ జూచిప్రియముదలిర్పన్ ॥ 259

చ॥ పలుకకలుమాని యాఋభునిపై నతడెక్కి మునీంద్రమీదని
ట్లలనడువాడురాజు దిగుడై నినువంటిదిసామజంబికం।
దెలియుమటన్న నయ్యలఘు తేజుడనూనతరప్రబోధుడై
యలరుచునిట్లు పల్కెబరమాదరవాక్కులనన్నిదాఘుతోన్ ॥ 260

ఆ॥ ఇదియునాకు దెలియ దెఱిఁగింపుమిదెనీవు, రాజవేను కుంజరంబనైతి ।
నీవనంగనెవ్వరేనననెవ్వరే, ర్పఱపుమనిన నతడుభయమునంది ॥ 261

వ॥ అమ్మహానుభావుని దిగివచ్చి చరణంబులుపట్టుకొని నీవు ఋభుండవుగావలయు నితరులకు నీయద్వైతసంస్కారంబు కలదే? నీపలుకుల నామానసంబు కలంకందేరె. నాభాగ్యవశంబున నిన్నుంగంటినని పలికినఋభుండిట్లనియె ॥ 262

చ॥ పరమవచోవిశేషముల బ్రాహ్మణవర్య! త్వదీయమానసాం
తరవిచికిత్సవాపెడి కతంబునవచ్చితి నే ఋభుండమున్

పరవినొనర్చునీదు పరిచర్యలు మెచ్చినవాఁడగాన ని
ష్ఫురికరుదెంచి తెల్పితిఁ బ్రబోధవిధం బతిసూక్ష్మవైఖరిన్ ॥ 263

వ॥ అనిచెప్పియా ఋభుండు చనియె. నిదాఘుండును గురూపదేశవిశేషంబున
నద్వైతవాసనావాసితుండై సర్వభూతంబుల నభేదంబునఁ జూచి ముక్తుండయ్యె.
సౌవీరనాయక నీవును తుల్యాత్మరిపుబాంధవుండవై సర్వగతంబైన యాత్మ
జ్ఞానంబు భజియింపుము. నభంబొక్కటయ్యును సితాసితభేదంబుల భ్రాంత
దృష్టులకు భిన్నంబై తోఁచినట్లొక్కండైన యచ్యుతుండు భ్రాంతులకు నా
నారూపంబులై తోఁచునని చెప్పిన నారాజు పరమార్థదర్శనుండై భేదదృష్టిని
విడిచె. మైత్రేయ! ఆబ్రాహ్మణుండు జాతిస్మరణాప్తబోధుండై యాజన్మం
బున నపవర్గంబు నొందె ॥ 264

చ॥ భరతనరేంద్రవృత్తము శుభస్థితిఁ జెప్పినఁ బ్రేమవిన్నన
ప్పురుషులకాత్మమోహములు పుట్టవు నిర్మలబుద్ధిచెందు సం
సరణమునందునున్నను బ్రసన్నత ముక్తిఘటించు నంచు భా
స్వరవరకీర్తిశాలియగు శక్తికుమారుఁ డానతిచ్చునన్ ॥ 265

చ॥ జగదుపకారికారి నుతసత్యవచోనిగమామృతాంబుధి
ప్రగుణవిహారిహారి కకుప్ప్రమదాకుచమండలీగళ ।
న్మృగమదసారిసారి నిబిరీసభుజాపరిఖేల నావితా
శ్రగపరివారి వారిరుహపత్రరుహాపరిభావిలోచనా ॥ 266

క॥ ప్రణమన్నిధానధానా, ర్పణమాప్తినిధానదాసరాజద్గజర ।
క్షణగాన, గానవిద్యా, చణ వేణ్వసమానమాన సత్కృతస్థానా ॥ 267

భుజంగప్రయాతము.

మహానీలశైలేంద్ర మాణిక్య శృంగా
గ్రహర్మ్యాంతరావాసరంగన్మనోజ్ఞా
మహాలోక నాయాత మానుష్యకేష్టా
వహోరస్థలీనిత్య వాసీకృతాబ్జా ॥ 268

గద్య ॥ ఇది శ్రీ సుభద్రాకరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్త్వపవిత్ర వేంకటామాత్య
పుత్ర కందాళ శ్రీరంగాచార్యకృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవింద
వందనపరాయణ కలిదిండి భావనారాయణప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురా
ణంబునందుఁ బ్రియవ్రతుని చరిత్రంబును, అతండు నిజపుత్త్రులకు సప్త

ద్వీపంబులు పంచియిచ్చుటయు, జంబూద్వీపేశ్వరుండైన యగ్నీధ్రుని సంతాన ప్రకారంబును, భారతవర్షాది నవవర్ష ప్రమాణంబులును, మేరువు ప్రమాణంబును, జంబూద్వీప ప్రమాణంబును, సప్తసముద్ర, సప్తద్వీప ప్రమాణంబులును, మానసోత్తర చక్రవాళశైల ప్రమాణంబును, సప్తపాతాళ ప్రమాణంబులును, నరకలోకవర్ణనంబును, ప్రాయశ్చిత్తంబులును, సూర్యాదినవగ్రహలోకప్రమాణంబులును, సప్తఋషిధ్రువమండల ప్రమాణంబులును, సూర్యరథగతి ప్రమాణంబులును, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనగతులును, విష్ణుపద లక్షణంబును, భూతసంప్లవ ప్రకారంబును, గంగావతరణప్రకారంబును, ద్వాదశమాసంబుల సూర్యరథంబు నడచుప్రకారంబును, చంద్రాదిరథగ్రహ ప్రమాణంబును, శింశుమారవర్ణనంబును, భరతుని చరిత్రంబును, హరిణలాలనంబును, జడబ్రాహ్మణ చరిత్రంబును, బ్రాహ్మణ సౌవీరపతుల సంవాదంబును, ఋభునిదాఘ సంవాదంబును, ననుకథలంగల ద్వితీయాంశంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము ॥ 269

వి ష్ణు పు రా ణ ము.

భావనారాయణకృతము.

తృ తీ యాం శ ము.

ధుర్యనిజనివేదిత
మాధుర్యయుతప్రసాద మహనీయమహా
త్మ్యాధరితజాతిఘనసం
బాధ జగన్నాథ శ్రీసుభద్రానాథా ॥ 1

క॥ శ్రోత్రసుఖకారిణియును, బవిత్రయునగు భవత్కథనువిని, సుస్థిరమై ।
చిత్రముమదికొనరించఁగ, మైత్రేయుఁడుహర్ష సంభ్రమములఁబలికెన్ ॥ 2

చ॥ గురుఁడవు నాపయింగలుగు కూరిమిచేసి సమస్తమేదినీ
ధరసరిదంబురాసుల విధంబు భువస్సువరాదిలోకభా ।
స్వరవిపులత్వముల్, రవినిశాచరముఖ్యనవగ్రహర్క్షసం
చరణమునాగలోకములు చందముచెప్పితి వద్భుతంబుగన్ ॥ 3

వ॥ దేవర్షిదానవాదుల సృష్టియు, చాతుర్వర్ణ్యోత్పత్తియు, సౌత్తానపాది, హైరణ్య
కశిప్వాదుల చరితంబులవింటి, నింక మనువుల మన్వంతరాధిపతుల వినియెద
ననిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 4

గీ॥ ఆఱుమన్వంతరములిప్పుడరిగె వర్తమానమన్వంతరము సప్తమంబునువ్వొ ।
భావిమన్వంతరము లేడునీవువీని, దెలియుమిపుడన్నియును నీకుఁదేటపఱతు॥ 5

వ॥ ప్రథమమనువు స్వాయంభువుండు, ద్వితీయమనువు స్వారోచిషుండును,
అందు నీశ్వరశర్వరి, వపుముఖులు సప్తఋషులు, చైత్రకింపురుషాదులగు
స్వారోచిష పుత్త్రులురాజులు. తృతీయమను వుత్తముండు, ఆమన్వంతరంబు
నందు సుశాంతినామకుండింద్రుండు, సుధాములు, సత్యులు, శివులు, ప్రతర్ద
నులు, వశవర్తులు నననైదు దేవగణంబులు, వసిష్ఠపుత్త్రు లేడ్వురు సప్తర్షులు,
అజాద్యులైన యుత్తమమనుపుత్త్రులు రాజులు. చతుర్థ మనువు తామ

నుండు, ఆమన్వంతరంబునందు సత్యాశ్వాదులు సప్తవింశతి దేవగణంబులు. శిబి నామధేయుండింద్రుండు, జ్యోతిర్ధామాదులు సప్తర్షులు, నరఖ్యాత్యాదులైన తామస మనుపుత్రులు రాజులు. పంచమ మనువు రైవతుండు. ఆ మన్వంతరంబునందు మను నామధేయుండింద్రుండు. అమితాభ వైకుంఠాదులు చతుర్దశ దేవగణంబులు. హిరణ్యరోమాదులు సప్తర్షులు. బలబంధాదులు రైవతపుత్రులు రాజులు. స్వారోచిషోత్తమ తామస రైవతులు నల్వురును ప్రియవ్రతాన్వయసంభవులు. ఆ ప్రియవ్రతుండు విష్ణుదేవు నారాధించి యాత్మవంశసంభవుల నలువురిని మన్వంతరాధిపతులం బడసె. ఆఱవమనువు చాక్షుషుండు. ఆ మన్వంతరంబునందు మనోజవాహ్వయుండింద్రుండు. ఆర్యప్రసూతాదులు పంచదేవతాగణంబులు, సుమేధాదులు సప్తర్షులు. ఊరు, పురు ప్రముఖ చాక్షుష పుత్రులు రాజులు. సప్తమమనువు సూర్యపుత్త్రుండు శ్రాద్ధదేవుండైన వైవస్వతుండు. ఈ మన్వంతరంబునందు ఆదిత్య వసురుద్రాదులు దేవతలు, పురందరాఖ్యుండింద్రుండు. వసిష్ఠ కశ్యపాత్రి జమదగ్ని భరద్వాజ, గౌతమ, విశ్వామిత్రులు సప్తర్షులు. ఇక్ష్వాకు నృగ ధృష్ట శర్యాతి నరిష్యంత నాభాగ వసుమ పృషధ్ర సుమంతులు వైవస్వత పుత్రులు రాజులు. ఈ శేష మన్వంతరంబులయందును సత్త్వమయంబగు విష్ణుశక్తి సర్వోద్రిక్తమై స్థితియందు దేవత్వంబుచేత నధిష్ఠించియుండు. 6

క॥ వింతగ స్వాయంభువము, న్వంతరమున యజ్ఞుఁ డనఁగ హర్షమున రమా ।
కాంతుఁడు డనతారమొందెను, దాంతమునీంద్రానుఁ ప్రతతి తల్లడిలన్ ॥ 7

వ॥ అక్కాలంబున నార్యాంకి మానసులన, దేవతలుపుట్టి మఱియును. 8

గీ॥ వినుము తుష్టియందు విష్ణుండు స్వారోచి, షాంతరమున, నజితుఁ డనఁగఁ బుట్టెఁ ।
దుషిత దేవగణముతో దుష్టదైత్యసం, తతుల కెల్ల గుండె తల్లడిలఁగ ॥ 9

క॥ ఉత్తమమనుకాలమునఁ బ్ర, సత్తి వనర శ్రీవిభుండు సత్యుండనఁగా ।
నుత్తమయగు సత్యకుసం, పత్తి వెలయఁ బుట్టె ధర్మపద్ధతి నడపన్ ॥ 10

క॥ తామసమనువేళ, జగ, త్స్వామి రమావిభుఁడు పుట్టె సాధ్యకు ధన్య ।
శ్రీమించ హరి యనఁగను, ద్ధామ విశద కీర్తిలతలు ధరణిం బర్వన్ ॥ 11

క॥ రైవతమన్వంతరమున, శ్రీవనితావల్లభుఁడు హరియనఁగఁ బుట్టెన్ ।
దేవగణంబులతో, సం, భావనసంభూతియందు మహిమ దలిర్పన్ ॥ 12

మ॥ వినువైకుంఠుఁ డనన్వికుంఠకు సముత్కర్షంబునం బుట్టిన
వ్వనజాతాక్షుఁడు చాక్షుషాంతరమునన్ వైకుంఠసంజ్ఞామరల్ ।

ఘనభక్తింభజియించ దానవచమూగర్వాంధకారంబు లె
ల్లనుజెల్లాచెదరైసనన్ బటుతిమోల్లాస ప్రతాపంబుతోన్ ॥ 13

క॥ వైవస్వతమనువేళను, మానల్లభుఁడదితికిని సమాహితచిత్త ।
శ్రీవెలయు కశ్యపునకుందా, వామనుఁడై జనించె నవ్యప్రతిభన్ ॥ 14

సీ॥ విదళించె నేదేనిపదమలాంగుష్ఠనఖాంకురాగ్రమున బ్రహ్మాండభాండ ।
మోలించెనేదేని, యురుసరోజభవాదిజాతి మహోంబుజాతతుష్టిఁ ।
దేలించెనేదేని వివిధతరంగిణీ త్రిపథగాంబుల సప్తఋషిజటాలిఁ ।
గళనూర్చెనేదేని లలితప్రభావ్యాప్తినాత్మాసనాది మాళ్యగ్రమణుల ॥

గీ॥ నట్టిశ్రీపాదపద్మముదగ్రలీల, ముజ్జగములఁ ద్రిధావ్యస్తముగ ఘటించి ।
బలిని వంచించి భువనముల్జలజనేత్రుఁ. డింద్రమనియిచ్చెమగుడఁబురందరునకు ॥

క॥ అరయంగానీనుస్వాం, తరముల నేడింటఁ బన్నగయనునిమూర్తుల్ ।
ధరణిపయిఁబుట్టి ప్రజలం, బరిపాటింబ్రోచువృద్ధిఁబరఁగుచునుండున్ ॥ 16

క॥ కుశలగతి జగములందున, నిశము ప్రవేశించియుండు నిశ్చయముగ స ।
ర్వాశరణ్యుఁడిట్టులగుట, న్వాశిధాత్వర్థంబునన్ము విష్ణుండంతలఁపన్ ॥ 17

చ॥ మనువులు దేవతల్ ఋషులుమానవనాయకులింద్రులిమ్మహిన్
వనజదళాక్షునంశములు, వాక్కులనేల బనియేమిపద్మజో ।
చనుఁజగంబులన్నియును సయును గనేలయన్ననో
మునివర భావిమన్వధిపముఖ్యులఁ జెప్పెదమన్ననిట్లనున్ ॥ 18

ఉ॥ త్వష్టతనూజ సంజ్ఞయనఁదామరసాప్తునిదేవి, సాధ్వీతో
తిక్ఛప్తచరిత్ర, నల్లభునికిన్ ప్తికి నోర్వక, యాత్మయోగవి ।
స్పష్టవిభూతిఛాయయను భామనొకర్తు సృజించిభర్తకున్
శిష్టతసేవచేయుమనిచెప్పి తపంబొనరింపఁబోయినన్ ॥ 19

ఉ॥ ఛాయయుమాయయేర్పడక నారసబంధుని సేవయెప్పుడున్
బాయకసేయుచుండె, భయభక్తినయంబు లెలర్పనంత భ ।
వ్యాయతితోనపత్యముల, నర్హవిధంబునఁగాంచ దివ్యతే
జోయుతమూర్తులం బెనుచుచుం బరిపాటి వసించియున్నెడన్ ॥ 20

॥ ఇట్లు శనైశ్చరుండును, మనువును, తపతియునను నపత్యత్రయంబుఁగాంచి ॥

॥ మనువును, యముండును, యమునయు
ననుముగ్వురఁగాంచిచనియె, నా సంజ్ఞయు, ము ।

న్నవయమునఁ గొంతకాలము,
చనఁగ, యమునిసవతితల్లి శపియించుటయుఁ ॥ 22

వ॥ ఇవ్విధంబున ॥ 23

గీ॥ ఛాయ జముని శపింపనాచందమరసి, సంజ్ఞ కాదని మదినెన్ని చండకరుఁడు ।
పోయి కనుఁగొనెనపుడు తపోవనమునఁ, గొడమగోడిగ యైయున్న కూర్మిసతిని ॥

శా॥ అశ్వాకారముపూని యాత్తతనుగీస్వచ్ఛాయపర్వాంగ, స,
ప్తాశ్వుండంచితపంచబాణవిశిఖవ్యాలీఢుఁడై యప్పుడ ।
య్యశ్వంజేరి తదీయభవ్యవదనంబాసక్తిఁ జుంబించెఁదా,
శశ్వద్విస్ఫుటహేషికాధ్వనుల, నాశాభిత్తికల్ ఘల్లఁగన్ ॥ 25

వ॥ పరమపతివ్రతాశిరోమణియైన నాసంజ్ఞయు నిజాంతఃకరణప్రవృత్తసంబు ప్రమాణంబుగా నక్కుహనాహయంబు సప్తహయుండయని యంగీకరించి నిలిచె నీతండును నసంగపశుండై తన నిజాతిచేష్టలు కొన్ని నడపి మావు హత్తినసత్తఱింజనిమధాతుద్రవ్యాగ్రమునఁ బడియె. అందు నలఁ రూపసంపన్నులగు పుత్రులిద్దఱు నాసత్యులనంబుట్టి స్వర్గలోకవైద్యులై రంత ॥ 26

క॥ తమతమ మునుపటిరూపులు, సముదారక్రీడఁదాల్చి జంపతులుసను ।
ద్యమమున నిజవసతికిఁ జని, రమితప్రతిభాసమగ్రులగుచు మునీంద్రా ॥ 27

సీ॥ తనతనూభవకు, హితముచేయమటంచుఁ గోరి, ఘనుఁడైన యావిశ్వకర్మ, కమల
బంధునిఁ గరసానఁబట్టి యష్టమభాగ, మరుగవైష్ణవతేజమైనదానిఁ
బుడమిపైఁ బడియు రాపొడియైన నదిఁగూర్చి, పుష్పకనామకంబగు విమానపూవేలోనఁ,
గొంతదానవకులధ్వాంతార్కనిభమైన, చక్రంబు చేసి శ్రీజానికిచ్చెఁ ॥

గీ॥ గొంతశూలంబు చేసి భర్గునకునిచ్చెఁ, గొంతశక్తిగఁ జేసి యగ్గుహునకిచ్చెఁ ।
గొంతసురకోటులకు నెల్లఁ గోరినాయుధములనిర్మించియిచ్చె నయ్యమరశిల్పి ॥

వ॥ ఛాయాపుత్రుండైన మనువు పూర్వమనుసవర్ణుం డగుటంజేసి సావర్ణియనం బరఁగి యష్టమమనువగు. ఆమన్వంతరంబున సమితాభాదు లేకవింశతిదేవ గణంబులు. దీప్తిమంతుండు, గాలవుండు, రాముండు, కృపుండు, అశ్వత్థామ, వ్యాసుండు, ఋష్యశృంగుండు వీరలు సప్తర్షులయ్యెదరు. 29

సీ॥ ఏవీరవరుఁడు మహేంద్రాదులజయించి, సకలలోకములకు స్వామియయ్యె ।
నేకర్మఠుఁడు నిరుత్సేకుఁడై శాస్త్రోక్తి, నఖిలాధ్వరంబులు నాహరించె ।
నేపుణ్యుఁడధికసుశ్రీపటుత్వమును బ్రా, హ్మణశక్తియుక్తిచే నతిశయిల్లె।
నేవదాన్యాగ్రణి శ్రీవధూనాథున, కవలీల భువనత్రయంబునిచ్చె ॥

గీ॥ నట్టివైరోచని, ప్రసన్నహరికటాక్షు, మూలికాలాలనమునఁ బాతాళవసతి ।
నుండితదనుగ్రహమునఁ బెంపొందినిన్నుఁ, బొగడుచు, సావర్ణి కాలంబునందు వెలయు ॥

వ॥ విరజోర్వరీవన్నిర్మోకాదులు సావర్ణిపుత్రులు రాజులు కాఁగలరు. వినుము ॥

గీ॥ వర్ణనీయుండు దక్షసావర్ణి యనఁగ, ఘనుఁడు నవమమనువు, మనువు సన్మునివరేణ్య ।
సురలు పారమరీచ్యాదుల సమూహగణంబులద్భుతుఁ డింద్రుఁ డద్భుతిని వెలయు ॥

వ॥ సవనుండును, ద్యుతిమంతుండును, భవ్యుండును, వసుండును, మేధాతిథియు, జ్యోతిష్మంతుండును, సత్యుండును సప్తర్షులయ్యెదరు. ధృష్టకేతు, దీప్తికేతు, పంచహస్త, నిరామయ, పృథుశ్రవః ప్రముఖులు దక్షసావర్ణిపుత్రులు రాజులయ్యెదరు. దశమమనువు బ్రహ్మసావర్ణి. సుధామ విశుద్ధాదులు సప్తదేవగణంబులు. శాంతినామధేయుం డింద్రుండు. హవిష్మత్ప్రభృతులు సప్తర్షులు. నాభాగాదులు పదుండ్రు బ్రహ్మసావర్ణిపుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. ఏకాదశుండగు మనువు ధర్మసావర్ణి. విహంగమ, కామగమాదులు త్రింశద్దేవతాగణంబులు. వృషనామధేయుం డింద్రుండు. నిశ్చరాగ్నితేజోవపుష్మంతాదులు సప్తర్షులయ్యెదరు. సర్వత్రగ, సుధర్మ, దేవానీకాదులు ధర్మసావర్ణిపుత్రులు రాజులు. ద్వాదశుండగు మనువు రుద్రపుత్రుండైన రుద్రసావర్ణి. ఋతుధామాఖ్యుం డింద్రుండు. హరితరోహితాదులు పంచదశదేవగణంబులు. తపస్వి, సుతప, తపోమూర్తి, తపోరతి, తపోద్యుతి, ధృతి, తపోధనులన సప్తర్షులయ్యెదరు. దేవవ, దుపదేవాదులు రుద్రసావర్ణిపుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. త్రయోదశమనువు రౌచ్య నామధేయుండు. సుత్రామ, సుశర్మ, సుధర్మాదులు, త్రయస్త్రింశద్దేవగణంబులు. దివస్పతినామధేయుం డింద్రుండు. చాక్షుష, పవిత్ర, కనిష్ఠ, భ్రాజిక, వాచావృద్ధాదులు సప్తదేవగణంబులు అగ్ని, బాహుశుచి ప్రముఖులు సప్తర్షులు. ఊరుగంభీరబుధ్న్యాదులు భౌత్యపుత్రులు రాజులగుదురు. ఇది చతుర్దశమన్వంతర ప్రకారంబు. 33

చ॥ వినుమా చతుర్యుగాంతమున వేదములన్నియు విప్లవంబు నొందఁ,
దినఁ గృతవేళఁ దొంటిగతి నొప్పనవాని వసుంధరాస్థలిన్ ।
బనుపడఁజేయ సప్తఋషిమండలి తాఁగలయుండు పద్ధతిన్,
జనుఁడు చతుర్దశాఖ్యగల సర్వమనుప్రవరాంతరంబులన్ ॥ 34

క॥ ప్రతికృతయుగమున వసుధన్, జతురతమను వుదయమందు సమ్యగ్ధర్మ ।
ప్రతిపాలకులగుదురు, తత్సంతతులు తదన్వయమున వెలయు సూనృతలీలన్ ॥ 35

క॥ సురలు హవిర్భాగములా, దరమునఁ గైకొంద్రు సవనతంత్రంబుల భా ।
సురులై మన్వంతరములఁ, బరిపాటిన్యాయమునఁ గపటులై యలరఁగాన్ ॥ 36

వ॥ ఇంద్ర, దేవ, సప్తర్షి, మను, మనుపుత్రులు మన్వంతరాధికారులుగా నెఱుంగుము. ఇట్లు చతుర్దశమన్వంతరంబులు సహస్రయుగపర్యంతంబగు నొక్క దివసంబగు. అదియొక్క కల్పంబనంబరగు. రాత్రియుం దావత్ప్రమాణమై నట్లిట్లు. 37

చ॥ కమలజుండై, రమాపతి జగంబులుమూడు నుమిసంగి, శేష త
ల్పమున లయాంబురాశిసలిలంబులపైం బవళించి, తన్నిశాం।
తిమునం బ్రబుద్ధుండై సుజనతత్పరతం భువనాళిం దొంటి చా
డ్పమున సృజించు, రాజసగుణప్రచురీభవదాత్మతంత్రుండై 38

క॥ మనువులు ఋషులింద్రుండును. మనుపుత్రులు నవిజులును రమావిభునంశం।
బనుపమసత్వోద్రిక్తం, బనియెఱుంగుము నీమనంబున నాశ్రితప్రణుతా॥ 39

వ॥ చతుర్యుగంబుల నా విష్ణుదేవుండు స్థితి వ్యాపారకలనుండై యుగవ్యవస్థలు నడుపు. కృతయుగంబునం గపిలాది రూపధారియై సర్వభూతహితరతుండై, విమలజ్ఞానదానంబు సేయు. త్రేతాయుగంబున జక్రవర్తి స్వరూపంబున జగత్పాలనంబు సేయు. భూత, భవిష్యద్వర్తమాన కాలంబుల జగంబులు రక్షించు. మైత్రేయ! మన్వంతరంబులు చెప్పితి నింక నేమి చెప్పవలయునన్న గురువునకు శిష్యుం డిట్లనియె॥ 40

క॥ వేదవ్యాసమునీంద్రుండు. వేదద్రుమమేవిధమున విభజించెం దానిం
యాద్యుతశాఖలనెన్ని, యుగంబులయందెన్ని మారులుదయించె మహీశ॥ 41

క॥ హరిపుట్టించు జగంబులు, హరియందును నిలుచుం బొలియుహరివలన నెయా।
హరికన్న సృష్టి కర్తుండు, హరిణనయనులకు లేదు కాదనరాంతరమునయన్॥ 42

వ॥ అనియడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 43

క॥ వేదతరువునకు, శాఖా, భేదములు సహస్రముల వి పేర్కొని చెప్పన్।
గాదని మైనం జెప్పెద. నాకృతి సంక్షేపమున మహాత్మా తెలియన్॥ 44

గీ॥ తామరసలోచనుండు, ప్రతిద్వాపరమున, నతులితప్రభ, వ్యాసుండై, యవత
యేకమగు వేదరాశి ననేకభంగి, వెలయంజేయు జగద్ధితకలనం గూర్చి॥ [రించి,

క॥ బలవీర్య బుద్ధి తేజము, లలనడి నల్పములు మానవాదులకనియా।
య్యాలఘువులు వేదభేదము, తెలమినొనర్చుం, దనీయహితమతియగుచున్॥ 46

వ॥ వేదంబులు విభజించి, విస్తరించుటం జేసి వేదవ్యాసుండన వాసుదేవుండు వెలయు. వినుము. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున నిరువదితొమ్మిదిమార్లు వేదంబు

మహర్షులచేత వ్యస్తంబయ్యె. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున ద్వాపరయుగంబుల నిరువదియెనమండ్రు వ్యాసులుచనిరి. ప్రథమంబుద్వాపరంబున స్వాయంభువుండు తానవేదంబువ్యస్తంబుచేసె. ద్వితీయద్వాపరంబునఁ బ్రజాపతి వ్యాసుండయ్యె. తృతీయద్వాపరంబున శుక్రుండు, చతుర్థద్వాపరంబున బృహస్పతి, పంచమద్వాపరంబున సవిత, షష్ఠద్వాపరంబునఁ బ్రభువైన మృత్యువు సప్తమద్వాపరంబున నింద్రుండు, అష్టమద్వాపరంబున వసిష్ఠుండు, నవమద్వాపరంబున సారస్వతుండు, దశమద్వాపరంబున శ్రీధాముండు, ఏకాదశంబునఁ ద్రిస్పృష, ద్వాదశంబున భరద్వాజుండు, త్రయోదశంబున నంతకుండు, చతుర్దశంబున ధర్ముండు, పంచదశంబునఁ ద్రయ్యారుణుండు, షోడశంబున ధనంజయుండు, సప్తదశంబునఁ గృతంజయుండు, అష్టాదశంబున ఋణంజయుండు, తదనంతరంబు భరద్వాజుండు, తదనంతరంబ గౌతముండు, తదనంతరంబ హర్యాత్మ, తదనంతరంబ వేనుఁడు, తదనంతరంబ వాజశ్రవుండు, తదనంతరంబ సోముండు, తదనంతరంబ శుష్మాయణుండు, తదనంతరంబ తృణబిందుండు, తదనంతరంబ ఋక్షుండు, తదనంతరంబ వాల్మీకి, అవ్వల,నస్మజ్జనకుండైన శక్తి, తదనంతరంబ నేను, నాతరువాత జాతికర్ణుండు, అవ్వల కృష్ణద్వైపాయనుండు. ఈ యిరువదియెనమండ్రును నతీతవ్యాసులు. వీరిచేత వేదంబు నాలుగు విధంబుల ద్వాపరాదులయందు విభజింపంబడియె వినుము॥ 47

॥ భావిద్వాపరమున, సం, భావితుఁడగు ద్రోణసుతుఁడు భావివ్యాసుం।
డై, వేదచయము విస్మృతి, మై, వెలయింపఁ గనుభూసురాన్వయతిలకా ॥ 48

॥ ప్రణవాఖ్యమేకాక్షరము బృహత్త్వముఁబృంహ, ణత్వమ్ముగలకతన మ్మునీంద్ర,
బ్రహ్మంబుసుమ్మందు బరఁగు భూర్భువరాది, సప్తలోకంబులు సకలవేద।
తతియుసర్వంబును దాదృక్ప్రభాసం,భావిత, మది వాసుదేవరూప,
మక్షయ్యమధికగుహ్యము జగదుత్పత్తి,రక్షణనాశకారణముయోగి ॥

॥ సాంఖ్యనిష్ఠాపరులకు శాశ్వతపుసుగతి, యామృతమాద్యంతరహిత మనంతమజర।
మట్టిహరిరూపక ప్రణవాభిధాన, మానిత బ్రహ్మమునకు నమస్కరింతు ॥ 49

॥ ఆ ప్రణవంబు నందునున్న ఋగ్యజుస్సామాథర్వణవేదంబులు సర్వాత్మకుండగు పుండరీకాక్షుండు తాన వేదంబులు శాఖలునై విభజింపంబడియె ॥ 50

॥ ఆదిని,వేదంబుచతు, ష్పాదంబై శతసహస్ర పరిమితమై లో।
కాదృతమై వెలుగొందును, భోదయతన్ సకలసన్నుతోన్నతచరితా ॥ 51

॥ తదనంతరంబ సర్వకామధుక్కైన యజ్ఞంబయ్యె. అంతమత్పుత్రుండైనవ్యాసుండిరువైయెనిమిదవ ద్వాపరంబునఁ జతుష్పాదంబగువేదంబు ఋగ్యజుస్సామా

ధర్వణరూపంబుల నాలుగు తెఱంగులుగా విభజించె. ఆకృష్ణద్వైపాయనుండు సాక్షాన్నారాయణుండుగా నెఱుంగుము. అతండు దక్కనన్యులసు నపార భారతసాగరంబు నిస్తరింప శక్యంబే. ఆవ్యాసుండు బ్రహ్మచేత నియుక్తుండై వేదంబు నాల్గుతెఱంగుల విభజించి శిష్యులంజదివించె. తత్ప్రకారంబు వినుము ॥ 52

సీ॥ శమదమప్రతిభావిశాలుండుపైలుండు, కృతమతిఁజేసి ఋగ్వేదపఠన ।
సద్గుణాయనుఁడు వైశంపాయనుఁడు,శుభా,యతి,యజురామ్నాయమధిగమించె।
వినుతనిష్కామిజైమిని మునిస్వామిసం, భావనానియతి సామసుపఠించె ।
మహనీయతరమహామతిమంతుఁడు సుమంతుఁ, డధిక ప్రభ,నథర్వమధిగమించె॥

గీ॥ రోమహర్షణతనయుండురుచిరవినయుఁ, డతులితఖ్యాతుఁడౌసూతుఁడలపురాణ ।
సహితసకలేతిహాసముల్ చాలఁజదివె, నతఁడువ్యాసకరుణా కటాక్షమహిమ ॥

వ॥ వేదంబులయందు యజుస్సులచేత యజుర్వేదంబును, ఋక్కులచేత ఋగ్వేదంబును సామంబులచేత సామవేదంబును, నథర్వంబులచేత నథర్వవేదంబును నయ్యె. అయ్యథర్వంబు రాజులకు సర్వకర్మ సాధనంబయ్యె. ఇట్లు వేదవ్యాసుండు వేదకాననంబును జతుర్విధంబుగా విభజించె. అందు పైలుండు ప్రథమంబు ఋగ్వేదంబు నింద్ర ప్రమతికినిచ్చె నయింద్రప్రమతి భాష్కలునకిచ్చె. ఆభాష్కలుండు బోధ్యాదులైన శిష్యులకిచ్చె. ఆబోధ్యాదులవలన యాజ్ఞవల్క్య పరాశరులు గ్రహించిరి. ఇట్లుశాఖోపశాఖల ఋగ్వేద ము వెలసె. ఆయింద్రప్రమతి నిజపుత్రుండైన మాండూకేయునిం జదివించె. అతనిశిష్య ప్రశిష్యులవలన విస్తరిల్లె. అతనిపుత్రుండు వేదమిత్రుండను ముద్గల, గోముఖ, వాత్స్య,శాలీయ, కౌశికులను శిష్యపంచకంబునకు సంహితా పంచకంబుఁజెప్పె. ఇవ్విధంబున ఋక్కులు బహువిధంబులై కీర్తితంబులయ్యె ॥ 54

క॥ మునివర వైశంపాయన, మునివరుఁడు యజుర్నిగమము మునుపిరువదియే ।
డనుపమశాఖలుగావించి, నయంబొప్పఁగనొసంగెశిష్యుల కెల్లన్ ॥ 55

సీ॥ మునివరులెల్లి సమూహమైమేరుభూ, ధరకూటముననుండి తమరుచేసి ।
లోకమర్యాద శిష్యులఁగూడియే, ఋషియైన నాచ్ఛోటకునరిగ నేని ।
యతనికిస ప్తరాత్రాం తరంబున,బ్రహ్మ, హత్యవాటిలునని యానయొఱింగి ।
మునులెవ్వరచ్ఛోటికిని బోనరంతవై, శంపాయనుఁడు శిష్యసమితితోడ ॥

గీ॥ నచ్ఛటికిఁబోయియచటశాత్మఁడగుచునవుడు, స్వప్రియునినొక్క బాలకుచరణతాడ।
నాభినిహతునిఁజేసిననాతఁడంత, భవ్యునకునాయనకు నచ్చెబ్రహ్మహత్య ॥ 56

క॥ మునిపతివై శంపాయనుఁ, డనునయమున శిష్యవరులనను, "సద్వ్రతమీ ।
రొనరింప వలయునాకున్, బనుపడనీ బ్రహ్మహత్య పాసెడుకొఱకున్" ॥ 57

వ॥ అని గురుండు చెప్పిన ॥ 58

క॥ నిరుపమమేధానిధిభా, స్కరతేజుఁడు వారిలోనచతురుఁడు ప్రజ్ఞా ।
చరణుండు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, గురునకునిట్లనియె మెండుకొను సద్భక్తిన్ ॥ 59

గీ॥ అల్పతేజులతి క్లిష్టులైనవీరి, చేతనేమగు చేసినచేయఁదగుదు ।
నేనయనిపూనిపల్క నమ్మౌనివరుఁడు, పల్కెఁగోపారుణాననపద్ముఁడగుచు ॥ 60

క॥ ద్విజవరుల, ధిక్కరించుటఁ, బ్రజనితమైయిపుడు ఘోరపాపమునిన్నున్ ।
భజియించెఁదొలఁగి పొమ్మ,క్కజముగ మాచదువు మగుడ గానిచ్చియనన్ ॥ 61

చ॥ గురుఁడనినీకు నే హితముగూర్చి యొనర్చెదనన్న నిట్టిని
ష్ఠురతరభాషలాడెదవు చొప్పడునే భవదీయవేదవా
గ్భరణముదీనిఁగొమ్మనుచుఁ గ్రక్కనఁ గ్రక్కనరక్తసిక్తభీ
కరయజురాగమంబుఁగొనెఁ గ్రమ్మరనామునిసార్వభౌముఁడున్ ॥ 62

వ॥ ఇట్లు గురునిముందరం గ్రక్కినయజుస్సులు తిత్తిరిరూపంబున శిష్యులు గ్రహించి వారలు తైత్తిరీయులనంబరఁగిరి, గురుప్రేరితులై యాధ్వర్యులు బ్రహ్మహత్యా వ్రతంబుచరించి రంతయాజ్ఞవల్క్యుఁడు స్వేచ్ఛంజని యజుస్సులభిలషించి ప్రాణాయామపరాయణుండై, యాదిత్యునుద్దేశించి యిట్లని స్తుతియించె ॥ 63

సీ॥ సకలవేదాత్మమోక్షద్వారభూతనీ, వ్యక్తతేజనీకివేవందనములు ।
సోమాగ్నిభూతిపోషమ్ము తేజోధారి, భాస్కరనీకివే ప్రణతిశతులు ।
కాలస్వరూపయక్షరరూపవిష్ణుస్వ, రూపకనీకివేమ్రొక్కుగములు ।
సురపితృరక్షణోత్సుకహిమ ఘర్మాంబు, కారి,నీకివె నమస్కారచయము ॥

గీ॥ అంధకారాపహరణ, లోకాధినాథ, సర్వకామధురీణ, విశ్వప్రపంచ ।
కారణ,పవిత్రకిరణౌఘధారి,యభ్ర, మణియొనర్చెదని వెప్రణామములునీకు ॥ 64

క॥ నీవుదయింపక, సత్క,ర్మావళికి జనుండయోగ్యుఁ డఖిలాంబువులుం ।
గావుపవిత్రములట్టి శు,భావహునకు నీకొనర్తు నభివందనముల్ ॥ 65

క॥ నీకిరణంబులుసోఁకిన, లోకంబుపవిత్ర మగునులోకనయన, పు ।
ణ్యాకరుఁడా తండెవ్వఁడు, నీకమనీయాంఘ్రి భక్తినిరతుఁడు తలఁపన్ ॥ 66

గీ॥ అమృతమయవాజు లేదేవు హైమరథముఁ, దాల్చి దుర్గమగగన పథప్రచార ।
చారు వైఖరిఁ దిరుగు నా సకలలోక, లోచనునినిన్నుఁ గొలుతునుశ్లోకచరిత॥ 67

వ॥ సవిత, సూర్యుండు, భాస్కరుండు, వివస్వంతుండు, ఆదిత్యుండు, దేవాద్యాది భూతుండును నైన నీకు నమస్కారంబు ॥ 68

లయగ్రాహి

సూర్య తిమిరోన్నమదహార్యభిదురీభవద వార్యచటులోగ్రతరధుర్యవిలసద్భా ।
గార్యభుజగాధిప తిధార్యనుత సంచయవిదార్య సమరూప బలధైర్యనుత సంజ్ఞా ।
భార్యనిజకృత్య సురకార్య నిగమాంతనుతిచార్య జగదర్చన కదర్యగుణరక్షా ।
పర్యహరణప్రవణశౌర్యనికలీన సుఖదచర్య సతతప్రణమధార్యనినుఁ గొల్తున్ ॥ 69

చ॥ అనియనియంతభక్తి నిగమార్థములన్నినుతించు యాజ్ఞ వ
ల్క్యునకుఁ బ్రసన్నుఁడై పలికె సుగ్రమయూఖుఁడు వాజిరూపుఁడై ।
మునివర యేమిగోరితి వమోఘముగా నొసగూర్తు నీవుగో
రినపనియన్న నన్న మునిశ్రేష్ఠుఁడు చేతులుమోడ్చి యిట్లనున్ ॥ 70

సీ॥ నళినాప్త మద్గురునకు లేనియాజుష, సంహిత మీకటాక్షమున నాకుఁ ।
గావలెననిన నానిపటువాజిరూపధరుఁడు యజుస్తోంలు విప్రునకునొసఁగె ।
ఆ మ్మునీశ్వరుఁడు శిష్యవరులఁ జదివించె, వాజిసూక్తప్రసన్నవశతవారు ।
వాజిసులనఁగ భూతలయమునఁ బ్రసిద్ధులైరి కణ్వాదుల య్యాగమంబు ॥

గీ॥ కాలదిమాపి బదేను శాఖలుగఁ జేసి, ఘనఘులగు యాజ్ఞవల్క్యశిష్యవరులుర్వి ।
ం జేసిరి మిథిల సన్నిగమమహిమ, మానితాచార మైత్రేయమహానివర్య॥71

గీ॥ జైమినిముని భేదించెన్, సామనిగమతరువుఁ బెక్కుశాఖలుగఁ దడీ ।
యామితమహామమువిను,చే, తోమాదిమునిఁడుఁ గ్రమముతోమునినాథా॥ 72

వ॥ జైమినిమునీంద్రుఁడు సుమంతునిఁ, సత్పుత్రుని సుపార్శ్వుని, నౌకౌకక్ల సంహితఁ జదివించె. తత్పుత్రుఁడు సుకర్ముండు సహస్రసంహితాభేదంబుచేసె ఆసుకర్ముని శిష్యులు హిరణ్యనాభ, కౌసల్య, పౌష్యింజప్రముఖులైన యునీచ్యు లాసహస్ర సంహితలు గ్రహించి సామగాతలైరి. హిరణ్యనాభునివలనఁదచ్ఛి ష్యులు లోకాక్షి, కౌథుమి, సన్గంధి, లాంగలి, దాప్పందిప్రముఖులు సంహి తలు గ్రహించిరి. వారిశిష్య ప్రశిష్యులవలన బహుసంహితలు ప్రవర్తించె॥

గీ॥ ధర్మనిరత యథర్వవేదమునుసుమంతుఁ, డాత్మశిష్యుఁ గబంధునినధిగమింపఁ ।
జేసె నాతండు చదివించె శిష్యదేవ, దర్శు, నాతఁడు పథ్యునకుఁదగఁగఁ జెప్పె॥

వ॥ దేవదర్శశిష్యులు మేధ, బలి, బ్రహ్మ, శాల్కాయని, పిప్పలాద ప్రముఖులు చదివిరి. పథ్యశిష్యులుజాజలికుముదాది శౌనకులు ముగ్గురును సంహితలు చదివిరి. శౌనకుండు రెండు సంహితలుచేసె. ఒక్క సంహితబభ్రునకును, రెండవ సంహిత సైంధవునకునిచ్చె. సైంధవుండు రెండుగా భేదించి ముంజకేశసత్పుత్రుల కిచ్చె. మఱియు నాంగిరసప్రముఖు లనేక శాఖలుచేసిరి. ఇది యథర్వప్రకారంబు॥

గీ॥ అంచితాఖ్యానములునుపాఖ్యానములను, గాథలవిశాలతాఖ్యాతి గలపురాణ।
సంహితలుచేసినోమహర్షి సూతునకును. సూతునకుం జెప్పె వ్యాసుండస్తోకమహిమ॥

వ॥ సుమంతుండును, అగ్నివర్చసుండును, మిత్రాయువు, శాంశపాయనుండు, అకృతవ్రణుండు, సావర్ణియనెడు నార్వురు సూతునిశిష్యులు పురాణంబులు, సంహితలుచదివిరి. కాశ్యపి, శాంశపాయని, మహర్షియును సంహితాత్రయంబు చదివిరి. బ్రాహ్మంబు, పాద్మంబు, వైష్ణవంబు, శైవంబు, భాగవతంబు, నారదీయంబు, మార్కండేయంబు, ఆగ్నేయంబు, భవిష్యత్పురాణంబు, బ్రహ్మకైవర్తనంబు, లైంగంబు, వారాహంబు, స్కాందంబు, వామనంబు, కౌర్మంబు మాత్స్యంబు, గారుడంబు, బ్రహ్మాండంబు, ననునష్టాదశపురాణంబులు సర్గ, ప్రతిసర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులు గలుగుచుండు. మైత్రేయా! ఇప్పుడు నీకుఁజెప్పు నిప్పురాణంబు వైష్ణవంబను మూఁడవ పురాణంబు. ఇందు సర్గ, ప్రతిసర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులందును, సమస్త వస్తువులయందును, భగవంతుండైన విష్ణుండె ప్రతిపాదింపఁబడుఁ, షడంగంబులు, నాల్గువేదంబులు, మీమాంసయు, న్యాయవిస్తరంబును, పురాణంబును, ధర్మశాస్త్రంబును ననఁ చతుర్దశవిద్యలు. ఆయుర్వేదంబును, ధనుర్వేదంబును, గాంధర్వంబును, నర్థశాస్త్రంబును గూడ నష్టాదశవిద్యలు చెప్పఁబడె. బ్రహ్మర్షులు, దేవర్షులు, రాజర్షులనఁ ఋషిప్రభృతులు మూఁడుతెఱంగులు. ఇవ్విధంబున శాఖలు, శాఖాభేదంబులు, శాఖాకర్తలు, తద్దేతువులుం జెప్పితి. సర్వమన్వంతరంబులయందును, శాఖాభేదంబులు సమంబ ప్రాజాపత్యశ్రుతి నిత్యంబ. ఇతరంబులు వికల్పంబులు. ఇంక నేమియడిగెదనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 77

క॥ మునివర నేనడిగినవెల్లను నానతిచ్చితిరి సలక్షణముగ నిం।
క నొకటి యడిగెదనిన్నుం, బసివశ యాదయానతిమ్ము ప్రస్ఫుట భంగిన్॥ 78

సీ॥ సర్వజ్ఞ యీసారసభవాండ మధ్యస్థి, తాశేషలోకంబులందు, స్థూల,
సూక్ష్మరూపములగు చున్నిండిస్థావర, జంగమంబులు ప్రాణిసముదయములు।

త్రైలోక్యపసడలేక క్రిక్కిరిసి స్వర్గ, బంధబంధములయి పరగితుదను,
యమునిపశమునొంగి భూతిసల్చెంది స,ర్వానుగుణంబులై రోనులందుఁ ॥

గీ॥ బుట్టి సుఖదుఃఖములుగాంచి భూమికర్మ, వశత నెప్పుడు బోవుచువచ్చుచుండు।
నిద సకలశాస్త్ర నిర్ణయింపబిందునొకటి, యడుగుచున్నాఁడనానతీయంగవలయు॥

మ॥ శమనాజ్ఞావశపస్తుతాటు నిజమీూజాతువ్రజంబుల్, యథా,
ర్థముగా నొక్కటిరోసితిన్ము మునిచంద్రా! యెట్టికర్మంబుచే।
శమనుండెడు శాశ్వతప్రతిభమై జంతూత్కరంబొందు ది,
వ్యమహావైభవ మట్టిధర్మమునకు హర్షంబుపుట్టెన్మదిన్ ॥ 80

చ॥ ననిశరాశరిపుండు సమాప్రతినిట్లను దొల్లి భీష్మునిం,
గని నలుదెసనీడగుకై పసిట్లుపగంగి జాహ్నవీ।
తనయుడుమాత్రుట్టిగని ధర్మ! తొల్లి కళింగదేశసం,
జనితుఁడువిప్రుఁడొక్కఁడు ప్రసన్నతనాకిటకేగు దెంచినన్ ॥ 81

వ॥ జాతిస్మరుండును, విజ్ఞానసంపన్నుండును నగుసమ్మునింద్రునిం బూజించి నీవడిగిన యర్థంబులాని ద్రునిచడిగిన నమ్మహానుభావుండు నాకుంజెప్పిన రహస్యంబు నీకుం జెప్పెదనని యప్పితామహుండు మనుమనింజూచి యమునకుంగింకరునకుఁ దొల్లియొక్క సంవాదంబు ప్రవర్తిల్లె. దానింజెప్పెద వినుమని
యిట్లనియె ॥ 82

ఉ॥ పంకజమిత్రసంభవుఁడు ప్రస్ఫుటపాశవిపాశహస్తుఁడై,
కింకరుఁజేరఁబిల్చి పలికెంజెవిలో హరిభక్తులున్న యా।
పంకకుపోకు మేనును ధ్రువంబుగి నన్యులకుం బ్రభుండ ని,
శ్శంకిత వైష్ణవాసళికి సత్యము నాథుఁడఁగాను గింకరా ॥ 83

చ॥ అమరవరార్చితుండయిన యబ్జజశాసనమూఁని సర్వలో,
కముల హతాహతింబు, లపేంపతిలీల నెత్తంగి, శాసక।
త్వమున వెలుంగు నాకును యథాకథనంబుగి శాసనుండు శ్రీ,
రమణుఁడు, సర్వహాంగిమతుపింగిమసాది సుమీూతలంపగన్ ॥ 84

గీ॥ బహువిధవికల్పనాస ముద్భాసియయ్యు, జగమిసింతయుఁ బద్మలోచనుఁడెనుమ్ము।
కటకకుండలమకుటాదికప్రభేద, కలితమయ్యును హేమమొక్కటియకాదె ॥

క॥ అవనీపరిమాణువు, ల,ప్పవనగతిం, గానుపించుఁబవనమణఁగెఁగా।
నవనియ యానట్లన గుణ, నివహమణఁగ జగము పద్మనేత్రుఁడునుమ్మీ ॥ 86

వ॥ అని చెప్పి కళింగబ్రాహ్మణుండు గంగాపుత్రున కిట్లనియె ॥ 104

క॥ కమలాప్తభవుఁడు నిజభటు, సమయంగ బోధించెఁ గాలి వాన్యాయ ! నాకా ।
కమలాప్తభవుఁడె గురుఁడ, ప్రణుతి సేయఁగఁ, వింటిగా దెమదు క్తిఁ ॥ 105

సీ॥ అని చెప్పి బ్రాహ్మణుఁ డడిగె మార్కండేయుఁ డు. స్వసంసారార్ణవార్తి దాటునది యెది? ।
శ్రీహరిభక్తివిశిష్ట నాకాశ్రయ, యముని కేని యెన్ని చందనములనైన ।
యమునిలు తిన్నటులును యాతనల నడచు, శమయులును కేశవాను స్మరణ ।
దృణకీయయితిములు తెల్లమిన్వీథి మెల్ల, హరిభక్తులోనాటి యమనిలదె ॥

గీ॥ నన్ను నడిగిన యట్టి ప్రశ్నమునకును, సదుత్తరంబుగా, మునియోత్తమగుచు ।
మనువునికి గంగ నట్టి చెప్పునిదిగాబు. తెలియఁ జెప్పతి సింధు మైత్రేయునకు ॥ 106

క॥ అని చెప్పిన మైత్రేయుం. డనుమోదించి నాప్రశ్న యటైన, గదిలజ్ఞా ।
ప్తుని నెట్లారాధించుట, ఘనతరసద్భక్తియుక్తి నిటుగనుచుండ్రా ॥ 107

క॥ ఆరాధితుఁడగు, సదవద్దై, తాల్యాణులని యారాధ్యనని ।
ష్టాంతుఁడై ఫలమొందు, ను, మానవుఁడీనాథ భక్తను నచ్చెప్పు ॥ 108

వ॥ అని యడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 109

క॥ మునుసగరుండ నవనిపతి, యనుపమభృగువంశభవుని నౌర్వుని గనియి ।
ట్లనయడిగిన నమ్మునియు, జ్జనపతికిం జెప్పె వినుము చెప్పగదాసిన్ ॥ 110

వ॥ ఔర్వుండు సగరున కిట్లనియె ॥ 111

గీ॥ భూమపదమైన నన్నోలిపదముతైన, నజునిపదమైన నిర్వాణమైన నొసఁగు ।
శౌరియారాధకుం డేమిగోరెతినను, నర్థినారాధనము చేయునట్టి వాని ॥ 112

వ॥ అల్పంబధికంబనువివక్ష లేదు, ఆరాధనపరుం డేమిగోరినను నిచ్ఛానుగుణం
బుగా ఫలంబు నలినాక్షుండొసంగు. ఇది ఫలప్రకారంబు. ఇంక నారాధన
ప్రకారంబు చెప్పెదనని యౌర్వుం డిట్లనియె ॥ 113

శా॥ ఆరాధప్రవిభాగ విశేషము సిద్ధింపఁగ్ త్వర్ణా శ్రమా
చారోదారచరిత్రుఁడై నగునిచే నమ్యగ్విధిం గేశవుం ।
డారాధ్యుండగు నింతకన్న మఱియొండన్యంబు తత్తోషణం
బై రాజల్లెన్ను త్రోవ లేదు నిజమీయర్థంబు రాజోత్తమా ॥ 114

గీ॥ యజనములయాజ్య, యజియించు హరిని, హరిని,
జపితజపియించు హింసించు జంతుహింస ।

కుండుమారిన, యనేకభంగులం దలంచ,
సర్వభూతములందుమారి యగాటుపగరభూప ॥ 115

వ॥ కావున సదాచారపరుండైన నిజవర్ణాశ్రమధర్మానుకారియైన పురుషుండు జనార్దను నారాధించెలయు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు స్వధర్మనిరతులై సదాచారసంపన్నులై విష్ణుదేవుని నారాధించుటకు [illegible]. ఒండు ప్రకారంబులేదు ॥ 116

గీ॥ అన్యతిమాడక, [illegible], [illegible] [illegible]లు[illegible] ।
మెలంగుపురుషుని పేరి స్త్రీజలచ [illegible] తు[illegible] బును [illegible] తుష్టిం [illegible]జంబు॥117

సీ॥ [illegible]రవధూ[illegible]ని త్తి [illegible] లా[illegible] [illegible] నొల్లని [illegible] ।
గురుదేవ భూదేవ [illegible], లోన [illegible] చేత ।
[illegible]తు[illegible] [illegible] నొ[illegible] [illegible] [illegible]లో[illegible] నెవ్వచేత ।
రాగాదిదోషమై [illegible] బుతో [illegible] [illegible] త్తి[illegible]చేత ।

గీ॥ నాదక్షణత్రమో[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]భవ్యచేత ।
కబ్జనాభు[illegible] తాత్ము [illegible] [illegible]మ్మగ్గ[illegible]లా[illegible] [illegible]భూప ॥ 118

వ॥ అని చెప్పె ॥ 119

సీ॥ [illegible] [illegible], భ[illegible] నా[illegible] [illegible] త్ర[illegible]మునునుయు ।
[illegible], [illegible]ముపెన్నయు, [illegible] తా[illegible] [illegible] నా[illegible] ॥ 120

వ॥ అని [illegible] [illegible] [illegible] ॥ 121

సీ॥ [illegible] జన్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చుచునా [illegible] మ[illegible]యనము ।
యజ[illegible]బును[illegible] [illegible] లయు [illegible] బు యాజనాధ్యా[illegible]ములు ।
[illegible] ముని [illegible] గా[illegible]యు[illegible], [illegible]బును నిఖిలభూతి ।
మైత్రియు [illegible] పాలను [illegible]ము[illegible] [illegible]బుద్ధియును[illegible] మయములను

గీ॥ పత్నికూటమియును [illegible]లయు, [illegible] [illegible]బుల [illegible]
నిగమనిగమవిధు[illegible] నిగమబుద్ధి, [illegible]యు[illegible] మెల్ల [illegible] ద్విజవరేణ్య ॥12:

సీ॥ క్షత్రియప్రవరుండిచ్చునిచ్చినట్టిదా, నములు చేయుచు యజనములు పెక్కు ।
లాచరించుచు[illegible]ధ్యయనము సేయుచునుశ, స్త్రాజీవమహీరక్షలాత్మవృత్తి ।
గాంబ్రన ద్రిల్లుచు [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] రతిమెఱసి ।
దుష్టానుశాసనశిష్టసంరక్షణ, [illegible]నుముగ[illegible] త్వ్యమున వెలసి ॥

గీ॥ ధరణిబ్రజలొనరించు సత్కర్మతతులు, నంశములు[illegible]జెంది దివ్యప్రభావ
కలితుండై యొప్పువర్ణసంకరముమాన్పి, ప్రవిమలోభయలోకవైభవముఁగాంచు

వ॥ పాశుపాల్యంబును, వాణిజ్యంబును, కృషియును, వైశ్యునకు జీవికగాఁ బితామహుండు నిర్మించియిచ్చె. అతనికి నధ్యయన యజ్ఞ దానంబులు ప్రశస్తంబులు. నిత్యనైమిత్తికకర్మానుష్ఠానంబును విహితంబు. శూద్రునకు ద్విజాతిశుశ్రూషంబును, ద్విజాతిపోషణంబును, క్రయవిక్రయార్జితద్రవ్యంబునైనను, నితరకర్మోద్భవద్రవ్యంబునైనను, దానంబును, పాయక, యజ్ఞంబులచేత యజించుటయును, పితృకార్యాదికర్మాచరణంబును, నాచరింపవలయు. భృత్యాదిభరణార్థంబునకుఁ బరిగ్రహంబునుం జేయవలయు, సగరభూపాల! స్వభార్యయందు ఋతుకాలాభిగమనంబును, సమస్తభూతదయయును, తితిక్షయు, నాతిమానితయు, సత్యశౌచంబులు, అనాయాసంబు, మంగళంబు, ప్రియవాదిత్వంబు, మిత్రత్వంబు, నిస్పృహ, అకార్పణ్యంబు, అనసూయయు. నిఖిలవర్ణంబులకు సమానగుణంబులు, ఇంక నాపద్ధర్మంబులు వినుము॥ 124

గీ॥ బ్రాహ్మణుఁడు క్షత్రియునివృత్తి, రాజు వైశ్యవృత్తి, వైశ్యుఁడు శూద్రునివృత్తి నడువవలయు నాపదన్మైన శూద్రులనడకలు, బ్రాహ్మణక్షత్రియులకు నసహ్యములు గావు॥

వ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియులును; సామర్థ్యంబుగలిగిన శూద్రవృత్తి మానవలయు. అత్యంతాపదయైన శూద్రవృత్తియైన నవలంబింపవలయునియుం గలదు. [illegible]నంబు చేయవలదని యౌర్వుండాశ్రమ ధర్మంబులు వినుమని సగరున కిట్లనియె॥ 126

సీ॥ బాలత్వమునఁ గృతోపనయనుఁడై విప్రుండు, చదువఁబూనినవాఁడై [illegible]
యై బ్రహ్మచర్యసమాహితత్వమున శౌచాచారసంయుతుఁడై సుధీబుద్ధి
గురునకు శుశ్రూషఁ గూర్చి చేయుచునును, వ్రతనిష్ఠ వేదమున్నతిఁ, జదువుచు।
నుభయసంధ్యలను సూర్యునిఁ నగ్నిఁ గొలుచుచు, గురునాజ్ఞ భైక్షంబు గుడిచి నిలిచి॥

గీ॥ జలసమిన్ముఖ్యములు గురువులకు భక్తిఁ, దెచ్చి యిచ్చుచు వేదంబు పృథుమనీష।
నభ్యసింపంగవలయు రాజాగ్రగణ్య, బ్రహ్మచారి సముజ్జ్వల ప్రతిభ మెఱసి॥ 127

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మచర్యంబు నడిపి గార్హస్థ్యంబునకు ననుజ్ఞాతుండై గురునకు దక్షిణ యొసంగి॥ 128

ఉ॥ ధర్మమునన్ యథోక్తగతి దారపరిగ్రహమాచరించి సు,
త్కర్మమునన్ ధనార్జనముదారతఁ జేసి గృహస్థకృత్యముల్।
నిర్మలవృత్తియై నడిపి నిచ్చలు యజ్ఞములైదు చేయుచున్,
పేర్మియెలర్ప సద్గతిలభించు గృహస్థుఁడు లోకపూజ్యుఁడై॥ 129

వ॥ నివాపంబునఁ బితరులను, యజ్ఞంబున దేవతలను, నన్నంబున నతిథులను, స్వాధ్యాయంబున ఋషులను, సంతానంబునం బ్రజాపతిని బలికర్మంబుల భూతంబులను, వాత్సల్యంబున జనంబులను, దుష్టింబొందించి గృహస్థుండు నిజకర్మసమార్జితంబులగు నుత్తమ లోకంబులం బొందు॥ 130

క॥ భైక్షము జీవిక గాఁగల, భిక్షుకులును బ్రహ్మచారిబృందమ్మును స।
ర్వక్షేమంకరకృత్యావి, చక్షణు గృహమేధిఁ జేరి సత్రాణించున్॥ 131

ఉ॥ వేదము లభ్యసించుటకు వేమఱుతీర్థము లాడఁబుణ్యశై,
లాదులుచూడ నెప్పుడు నరామరవర్గము సంచరించు న॥
త్యాదృతిఁ బ్రాపుకూఁకులు గృహంబులు నీరములన్నములన్నహో,
వేమలుతల్పముల్ పఱిచె విత్తముగా మదిలోన నెంచుచున్॥ 132

వ॥ ఇట్టి యతిథులకు గృహస్థుం డాస్పదంబు. అయ్యతిథుల స్వాగతంబుమధురోక్తులనడిగి గృహస్థుండు శయనాసనభోజనంబు లొసంగవలయు॥ 133

గీ॥ అతిథి యెవ్వని యింటికి నరిగి తిరిగి, పోవుఁ దనపాతకము లెల్లఁ బూన్చువాని।
సుకృత మెల్లను గొనిపోవుఁ జువ్వెగాన, నతిథి నూరకఁ బొమ్మన ననుచితంబు॥

వ॥ అవజ్ఞయు, దంభంబును, బరితాపోపఘాతంబులును, బారుష్యంబును నతిథుల యెడం జేయరాదు. ఏగృహస్థుండైనను నాతిథ్యంబును సమ్యగ్విధిం జేయు నాతండు సమస్త పుణ్యలోకంబులనొందు॥ 135

క॥ తనకువయఃపరిణతిగాఁ, దనయులకడ నిలువనైన సతి యనుగతినై।
నను, రా సతినియ్యఁగొలిపి, వనమునకుం బోయి యచటవన్యాశనుఁడై॥ 136

వ॥ వనంబుననిల్చి, కేశశ్మశ్రు జటాధరుండును, భూమిశాయియు, మననశీలుండును, సర్వార్థనిస్పృహుండును, చర్మ, కుశ, కాశ, కృతపరిధానోత్తరీయుండును, త్రిషవణస్నానపరుండును, నగ్నిదేవతాభ్యాగతపూజాతత్పరుండును, భిక్షాబలిప్రదాతయు, నభ్యస్నేహాకృతిగాత్రాభ్యంగకార్యుండును, శీతోష్ణాది సహిష్ణువునై వానప్రస్థచర్యనడపి యతండు, దవానలంబు తూలరాశులంబోలె సర్వదోషంబుల దహించి శాశ్వత పుణ్యలోకంబుఁగాంచు॥ 137

క॥ నాలుగవయాశ్రమము భూ, పాలక యెఱిఁగింతు వినుము బ్రాహ్మణుఁడు, విని।
ర్మూలితమదమత్సరుఁడై, వాలాయము భిక్షువృత్తి వర్తింపఁ దగున్॥ 138

వ॥ పుత్రమిత్రకళత్రాదులపై స్నేహంబువిడిచి త్రైవర్గికంబులగు సర్వారంభంబులు విడిచి శత్రుమిత్రాదులయందు సమతగలిగి సర్వజంతులయందు ద్రోహంబు మాని మైత్రుండై సంగంబువదలి యేకరాత్రంబుగ్రామంబునఁ బంచరాత్రంబు

పురంబున నిలుచుచుఁ బ్రీతి ద్వేషంబులు లేక యింటివారు భుజియించి పోయి చల్లార్చినకాలంబునఁ బ్రశస్తవర్ణుల యిండ్ల భిక్షాటనంబుచేసి ప్రాణంబులు నిలుపుచుఁ గామ, క్రోధ, దర్ప, మోహ, లోభాది దోషంబులు పరిత్యజించి నిర్మలుండై తనవలన సర్వభూతంబులు, భూతంబులవలనఁ దాను, భయంబు వొరయకుండునట్లుగా మెలంగుచు, నగ్నిహోత్రంబు శరీరంబున, శరీరాగ్నిహోత్రంబులు ముఖంబునను వేల్చి భిక్షుండు మోక్షాశ్రమంబాశ్రయించి నిరింధనజ్యోతియుం బోలె శాంతుండై బ్రహ్మలోకంబు నొందునని చెప్పిన॥ 139

క॥ ఔర్వునినతులప్రతిభా, శర్వునినీక్షించిపలికె సగరుఁడుకరుణా ।
ధూర్వహకటాక్ష! యశ్రుత, పూర్వంబొకటడుగవలయుఁబో!మిముఁదెలియన్॥

ఉ॥ హత్తియొనర్చు పూరుషునకారయఁ గృత్యములైననిత్యనై
మిత్తికకామ్యకర్మములు మెచ్చుగనే గతియాచరించువా
రిత్తఱిఁజెప్పుమయ్య, మదిహెచ్చె భవద్వచనావళుల్వినన్
జిత్తమునం, గుతూహలవిజృంభము భార్గవవంశవర్ధనా॥ 141

వ॥ అనిననౌర్వుం డిట్లనియె. పుత్త్రుండుపుట్టిన నభ్యుదయాత్మకంబైన శ్రాద్ధంబు సేయవలయు. బ్రాహ్మణభోజనంబు వెట్టి నాందీముఖులకుఁ బిండప్రదానంబుచేసి దశమదివసంబున నామకరణంబు చేయవలయు॥ 142

గీ॥ వలయుభంగినుత్సవము, చెల్లఁగా, దేవ, నామమైన మనుజనామమైన ।
శుభముహూర్తమున విశుద్ధుఁడై జనకుండు, సుతునకిడఁగ వలయునతులమహిమ॥

వ॥ బ్రాహ్మణ, క్షత్త్రియ, వైశ్య, శూద్రులకుఁ గ్రమంబున శర్మ, వర్మ, గుప్త, దాసాత్మకంబైన నామంబిడవలయు. అర్థహీనంబును, నప్రశస్తంబును, నపశబ్దయుతంబును, నమాంగళ్యంబును, జుగుప్సితంబును నగునామంబిడవలదు. సమాక్షరంబును, నాతిహ్రస్వంబును, నాతిగుర్వక్షరాన్వితంబును, సుఖోచ్చార్యంబునగు నామంబిడవలయు॥ 144

సీ॥ సరవిననంతరసంస్కారసంస్కృతుఁ, డై గురుగేహంబు నందువిహిత ।
విధినవలంబించి విద్యాపరిగ్రహ, ణముచేసిగురు దక్షిణాప్రదాన ।
కారియైగార్హస్థ్యకలన కనుజ్ఞాతుఁ, డైనను మేలుకాదేనిబ్రహ్మ ।
చర్యంబుననయుండు సన్న్యాసియైనను, వైఖానసుండైన వలసినట్టిఁ॥ [వేద ।
తే॥ డై ముముక్షుత్వమునసత్క్రియాకలాప, మాచరింపఁగవలయు బ్రాహ్మణుఁడు
విహితవిధియిది దీనిభావించివినుము, మహితగుణసాంద్ర! సగరభూమండలేంద్ర॥

వ॥ గార్హస్థ్యంబు గావలసిన నేకగుణవర్గమైనకన్యకను, దానుద్రిగుణవర్గుండై పరి గ్రహింపవలయు ॥ 146

సీ॥ అతికేశియు,సకేశి, యధికాంగి, కృష్టాంగి, పింగళన్యూనాంగి,యంగహీన।
రోగిణి, కులట, యరూపిణి, దుష్టవా, త్సల్యసరోమయు, శ్మశ్రువదన।
కాకస్వర, కృశాంగి, ఘర్ఘరస్వర, పురు, షాకృతిబుద్ధాక్షి యరుణదృష్టి।
పీనాంగి,వామన, పృథుదీర్ఘసంహతి, భ్రూయుగ రూక్షాంగిక్రుద్ధవదన॥

గీ॥ చిత్రదంత,మషీవర్ణ, శ్వేతవర్ణ, కూపగండ, సమున్నతగుల్భ రోమ।
సహితజంఘు, వినిందితాచారయైన, కన్యఁబెండిలియాడఁగఁ గాదుబుధులు॥ 147

వ॥ మాతృపక్షంబునఁ, బంచమియుఁ, బితృపక్షంబున సప్తమియునైన కన్యకను యథావిధివివాహంబు గావలయును. బ్రాహ్మ్యంబు, దైవంబు,నార్షంబు,ప్రాజాపత్యంబు, నాసురంబు, గాంధర్వంబు, రాక్షసంబు, పైశాచంబు నననెనిమిది వివాహంబులు. అందేవర్ణంబున కేవివాహంబువిహితం బావివాహంబావర్ణంబువారుచేయవలయు. ఇవ్విధంబున సలక్షణయైన ధర్మచారిణిం బరిగ్రహించి తత్సహితుండై గృహస్థుండు, విహితకృత్యంబులు నడిపిసమ్యగూర్ధ్వ మహాఫలంబు నొందునని చెప్పి సగరుండిట్లనియె ॥ 148

గీ॥ మానినాథ!సదాచార మానవిస్ఫు, కరుణతోనాకు శ్రవణేచ్ఛగడలుకొనియెఁ।
దాననడిచిగృహస్థుండు మానసీయ, దివ్యలోకసుఖాప్తి మోదించుఁగాదె॥ 149

వ॥ అనిన నౌర్వుండిట్లనియె ॥ 150

మ॥ జననాథోత్తమ చెప్పెద న్వినుము, సదాచారంబు, నిత్యంబున
జ్జనులత్యాదృతి, నాచరించుట, సదాచారంబనంజెల్లు, స।
జ్జనసంజ్ఞల్ మనువుల్ ప్రజాపతులు నాన స్తప్తసంయుల్వెరతా
ద్వినుతాచారపరాయణుండు గను దేవిర్ రెండు లోకంబులున్ ॥ 151

గీ॥ రాజ!వినుధర్మపీడాకరంబులైన, యర్థమునుగామమును మానుటర్హమగును।
అసుఖమై లోకవిద్విష్టమయ్యెనేని, ధర్మమునుమానవలయుభూధరవరేణ్య॥ 152

వ॥ కాల్యంబునలేచి తననివాసంబునకు నైరృతిభాగంబున నంపకోలవాటినంత దూరముపోయి యచ్చట మూత్రపురీషంబుల విడువవలయు ॥ 153

క॥ తననీడఁ దరువుసీడన్, విను గోరవివహ్నివాతవిప్రగురువులం।
గనుచునెదుటఁగనువిడువం,జనదు,నులసు మూత్రమును,ప్రశస్తునకెపుడున్॥154

గీ॥ పైరులోదుక్కిలో మందపట్టునందు, తెరువులోనీటిలో నదీతీర్థములను।
మసనమున నేటిదరియందుమాసవుండు, మలముమూత్రంబువిడువరాదలఘుచరిత ॥

వ॥ దివాభాగంబున నుత్తరాభిముఖుండును, నిశాభాగంబున దక్షిణాభిముఖుండును నైవిణ్మూత్రంబులు విడువవలయును. అట్లైనయెడ నేముఖంబైన దోషంబు లేదు ॥ 156

గీ॥ ధరణితృణముల గప్పిను స్తకముకప్పి, తిడవుచేయక నిట్టూర్పులడపనీక ।
మానివైవిడువందగు మలముమూత్రమును సదాచారనిరతుండు జనవరేణ్య ॥

వ॥ పుట్టమన్ను, నెలుకమన్ను, నింటిలోనిమన్ను, శౌచశేషంబైనమన్ను, గోడపూంత మన్ను, దుక్కిమన్నును శౌచంబునకుంగాదు. గృహస్థునకొక్కమృత్తిక లింగంబునందును, మూండుమృత్తికలుగుదంబునను, బదిమృత్తికలు వామకరంబున, మఱియుభయహస్తద్వయంబునం, బాదంబుల నొక్కొక్కటిం బెట్టవలయు. స్వచ్ఛంబును, దుర్గంధఫేనవర్జితంబును, నగుజలంబున శౌచంబు చేయవలయు. అనంతరంబు పాదశౌచంబుచేసి ప్రక్షాళనకార్యుండై, కేశప్రసాదనంబుచేసి, మాంగల్యదూర్వాదులబుల ధరించి ॥ 158

గీ॥ తనకులాచారధర్మంబు తప్పకుండ, సర్వసూక్తిం బది యాచరించుటస్నానవిధము ।
హవియు సోమంబుకర్మంబు నర్థమునకు నెలుగుగాపు నర్థంబునలయుంగూర్ప ॥

వ॥ నదీతటాకజలంబుల, దేవఖాతజలంబుల, గిరిప్రస్రవణజలంబుల, కూపోద్ధృత జలంబుల, గృహానీతజలంబులనైన స్నానంబుచేసి శుచియైశుద్ధమనస్కుండై పితృతీర్థంబున నంజలిత్రయంబున బితృతర్పణంబుచేసి జలత్రయంబున దేవర్షితర్పణంబుచేసి పితామహప్రపితామహులను,మాతృమాతామహమాతామహ పితామహ ప్రభృతులను, గురుపత్నీగురుమాతులాదులకు, రాజునకునుపకారార్థంబు భూతంబులకుం దర్పణంబుచేసి దేవాసుర యక్షనాగగంధర్వరాక్షస పిశాచగుహ్యక సిద్ధకూష్మాండపశువు, ఖగ, బలేశయ, భూనిలయవాయ్వాహార జంతువులును, నరకయాతనా సంస్థితులును, బాంధవులును, నబాంధవులును, జన్మాంతర బాంధవులును, మద్దత్తజలోదకంబులచేత నాప్యాయనంబు నొందుదురుగాక యని కామ్యోదకదానంబుచేసి పుణ్యంబునొందు. 160

క॥ ఆచమనంబుచేసి శుచి, ధ్యానాసక్తుండై మనుజుం డర్ఘ్యమునకుంగా ।
లోచితగతి నర్ఘ్యంబులు, నిడుదలనునుంచేనిబుద్ధి నిచ్చుగవలయున్ ॥ 161

శ్లో॥ నమోవివస్వతే బ్రహ్మభాస్వతే విష్ణుతేజసే ।
జగత్సవిత్రే, శుచయే సవిత్రే, కర్మసాక్షిణే ॥ 162

వ॥ అను మంత్రంబుచ్చరించుచు సూర్యార్ఘ్యంబీయవలయు ॥ 163

గీ॥ అగ్నికార్యంబుఁదీర్చి యనంతరంబ, యభిమతసురార్చనము చేయు టర్హవిధము ।
ప్రకటతరషోడశోపచారములచేత, ధీరమతి సద్విజుండు సదాచారపరత ॥ 164

వ॥ బ్రహ్మకుఁ, బ్రజాపతికి, గృహ్యదేవతలకుఁ, గశ్యపునకుఁ, ననుమతికి, వేల్చిన హుతశేషంబుగాని మణికంబునందుఁ బృథివీపర్జన్యులకు బలియిడి గృహద్వారంబున ధాతృవిధాతలకు గృహమధ్యంబున బ్రహ్మకు బలియిడి యింద్ర ధర్మరాజ వరుణ ధనేంద్రులకుఁ గ్రమంబునఁ బ్రాచ్యాది చతుర్దిక్కుల బలులిడి ప్రాగుత్తరదిగ్భాగంబున ధన్వంతరికి బలియిడి తదనంతరంబ, వైశ్వదేవంబు చేసి వాయవ్యభాగంబున వాయువునకుఁ బక్కనదిక్కులనన్యదేవతలకు బ్రహ్మకు, నంతరిక్షంబునకు, భానునకు, బలియిడి విశ్వదేవతలను, విశ్వపతులను, పితరులను, యతిభిక్షులను నుద్దేశించి బలియిడవలయును. అనంతరంబన్యాంతరంబు పుచ్చుకొని శుచిదేశంబున నశేషభూతంబులకు దేవమనుష్య, పశు, వయస్సిద్ధయక్ష, పన్నగదైత్య,ప్రేత పిశాచ తరు పిపీలికా కీట పతంగాదులు మద్విసృష్టాన్నంబునఁ దృప్తిఁబొందుదురుగాక యని పలికి తదనంతరంబ గృహబహిర్భాగంబున శ్వపచశ్వానాది జాతులకు బలియిడి యతిథి సంగ్రహార్థము గోదోహనమాత్ర కాలంబు నిలిచి ॥ 165

సీ॥ అజ్ఞాతకులనాముఁ, నన్యదేశాగతుఁ, శ్రమజలాసారసంసిక్తగాత్రు,
నతిపిపాసాక్షుత్సమాధూయమానాంగు, మార్గధూళీవిద్యమానదేహు ।
నాభీలగమనుఁ బుంజీభూతనిశ్వాసు, నిభసామహాస్తపాంస్ఫుటితోష్ఠు,
ననుపమాకించనత్వాలోకనీయాత్ము, నస్పృష్టసంబంధు నర్థిచేయు ॥

గీ॥ నతిథిఁ గని క్రొమ్ముక్కుసంతోషితాత్ముఁ డగుచుఁ దోడుకొనివచ్చి, లోన నిర్దిష్టశాస్త్ర
విధులఁ బూజించి సద్భక్తి నెలయసన్న, మిడఁగవలయు గృహస్థుండు నృపవరేణ్య ॥

వ॥ అతిథిం బూజింపక భుజించెనేని యఘోరలోకంబులంబడు. భోజనానంతరంబ
స్వాధ్యాయకులాదులడుగవలయు ॥ 167

క॥ మనమున హిరణ్యగర్భుం, దనితలఁచుచు నతిథికెలమినన్నంబిడఁగాఁ ।
జనునతిథి స్వర్గదాయకుఁ, డనిచెప్పుదు రార్యజనము లమలచరిత్రా ॥ 168

వ॥ పితృస్థానంబు తద్దేశ్యుండును, వినతాచారసంభూతియుఁ, బాంచయజ్ఞకుండును నైన యొక్కవిప్రుని భుజింపింపఁ జేయవలయు. ఒక్కనితోడనె తత్తి పెట్టిన హంతకారోపకల్పితంబగు నన్నాగ్రంబు బ్రాహ్మణోత్తమునకుం బెట్టవలయు. పరివ్రాడ్బ్రహ్మచారులకు భిక్షామాత్రంబు పెట్టవలయు. విభవంబు గలిగిన నవారితంబుగా నిడవలయు. అతిథియుఁ, బితృస్థబ్రాహ్మణుండును, హంతకారభోక్తయు, భిక్షాన్నభుక్తులగు బ్రహ్మచార్యాదులుం గూడ నాలుగు వెఱంగుల

వారును నతిథులనం బరంగుదురు. వీరిం బూజించి గృహస్థుండు పాపవిముక్తుం డగు. 169

శ్లో॥ అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతి నివర్తతే ।
స తస్మై దుష్కృతం దత్వా పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ॥ 170

క॥ ధాతృప్రజాపతీంద్రా, గ్న్యాతసుహృద్వసుగణాగ్ని సంఘమతిథియం ।
దాతతిగతిని నిల్చి, మనుజ, ప్రీతిం భుజియించు గృహికి మేలొదవంగన్ ॥ 171

ఆ॥ కానన తిథిపూజ కర్తవ్యకర్మ, మయ్యతిథికిడక కుడుచుట నష్టకర్మము ।
మానవేశ, మలసమానంబు సుమ్మి నీ. వాచరింపు మెపుడు నతిథిపూజ ॥ 172

వ॥ తదనంతరంబ సువాసినీ, దుఃఖవతీ, గర్భిణీ, వృద్ధ, బాలకులకు సంస్కృతాన్నం బిడి వారు భుజియించిన వెనుక గృహస్థుండు భుజియింపవలయు. వీరు భుజింపక తా భుజియించినఁ బాపభోక్తయై చని జన్మంబున శ్లేష్మభోజి యగును ॥ 173

సీ॥ జలములాడక కుడుచుట మలముతినుట, యజపుఁడై యుంట పూయముఁ ద్రాగియుంట ।
నరవరేణ్య, యసంస్కృతాన్నంబు దినుట, సిద్ధముగ మూత్రపానంబు చేఁతసుమ్ము॥

గీ॥ ఎవ్వరికి నిడక తనమది, నివ్వటిల్లిన లోభవశత నిండ్ల దినుచుఁడై ।
గ్రొవ్వునఁ దానె భుజించినఁ, బ్రువ్వులు దినుట యనుట భూరివివేకా ॥ 175

వ॥ గృహస్థుండు శాస్త్రోక్తంబుగా భుజించిన భక్ష్యభోజ్యంబులు తొలంగి ఇహంబున నారోగ్యబుద్ధివృద్ధులు సంభవించు. అరిష్టంబులు వైరిజనాభిచారంబులు శాంతినొందు ॥ 186

ఉ॥ స్నానముచేసి శుద్ధవసనంబులు గట్టి సురర్షిపిత్రుజనా,
నానఘ తర్పణక్రియలు న్యాయపథంబునఁ జేసి జపము ।
డై నియతిన్ హుతజ్వాలనుఁడై యతిథిద్విజగురుసేవకుఁడై భృ,
త్యానుగపాళి కన్నమిడి యాతురవాత గృహస్థుఁ డన్నతిన్ ॥ 177

సీ॥ పుణ్యచందనమాల్యములు దాల్చి వస్త్రద్వయంబు, యంబుశోనన్యస్త పాణ్యాద్రపాయుగుచు,
సంశుద్ధవదనుఁడై సంప్రీతుఁడై విదిక్కులు మాని ప్రాగుదఙ్ముఖముగాఁగ ।
నాసీనుఁడై యనన్యమనస్కుఁడై ప్రశ, స్తమణి ముఖ్యంబుఁడై విమల శస్త,
పాత్రంబునందుఁ బవిత్ర మా యన్నంబుఁ, బ్రతిపాదనముల ప్రోక్షణంబు ॥

చేసి ప్రాణాహుతులు వేల్చి చెలఁగుమదిని, మౌని వాక్యగృహమేధి సమ్మతిభుజించు।
టర్హ విధమైహికాముష్మికావహంబు, సగరభూపాలధర్మరతా విశాల ॥ 178

వ॥ మంత్రాభిమంత్రితంబులను, ఫలమూలంబులును, శుష్కశాకంబులును, హరితకంబులును, గుడభక్ష్యంబులును, దక్షిణ దక్షిణ పర్యుషితంబులు మాని సారంబులుపీసిన వస్తువులుమాని భుజియింపవలయు. మధు, జల, దధి, ఘృత, సక్తువులు దక్షిణదక్షిణ వస్తువులు నశేషంబుగా భుజియింపవలయు॥ 179

క॥ మునుపు మధురసములు పదగొని, వెనుకన్ లవణములు దానివెనుకంగటుతి।
క్తనవామ్లద్రవ్యంబులు, గొనవలయు ననామయంబు గూడుటకొఱకున్॥ 180

వ॥ మొదట ద్రవంబులును, మధ్యంబున గఠినాశనంబులును, నంతంబున ద్రవంబులును భుజియింపవలయు. ఇట్లు భుజియించిలేచి ప్రక్షాళితపాదుండై, స్వస్థుండై, కృతాసనపరిగ్రహుండై, యిష్టదేవతాస్మరణంబుచేసి "యగస్త్యుండును, నగ్నియు, బడబానలంబును, నన్నంబు జీర్ణంబుసేయుదురుగాక. సమస్తేంద్రియదేహాన్వితుండు విష్ణుండు మద్భుక్తంబైన యశేషాన్నంబు జీర్ణంబుచేయుంగాక" యని కరంబున నాభినిమిరికొని తినినకీతి ననాయాసకర్మంబులు చేయవలయు. 181

క॥ ఆదృతి సవ్యాహ్నస్త్రాదివి, నోదంబుల దీసమునసేను సంగతిసంధ్యా।
ప్రాదుర్భావంబైనను, నాదేవు మనస్సంగొలువ నెప్పుడువలయున్॥ 182

వ॥ దినాంతసంధ్య సూర్యదర్శనంబుచేయుచు ప్రాతస్సంధ్య నక్షత్రంబులు చూచుచు నుపాసింపవలయు. సూతకాశౌచవిభ్రమాతురభయంబులఁ దక్క నితరకాలంబుల సంధ్యాకాలంబు గడపవలవదు॥ 183

ఉ॥ భానుఁడుగ్రుండువేళలఁ బ్రభాయుతుఁడై యుదయించువేళలన్
మానవుఁడెవ్వఁడే, నిదురమానక పోవ్రతతంబు రౌరవా।
ఖ్యానుపమాననారకములందు నశించును జాతిభూతుఁడై
నను బాపమంటునని రాస్యులుమానవలోకనాయకా॥ 184

వ॥ కావున నర్కుండుదయింపక మున్నలేచి పూర్వసంధ్యయు, నిమురింపక సూర్యునిఁ జూచుచు దినాంతసంధ్యయు నుపాసింపవలయు. కాలాతిక్రమణంబుచేసి సంధ్యోపస్థానంబు చేయని దురాత్ములు తామిస్రనరకంబునుం బొందుదురు. 185

గీ॥ మగుడఁ బాకంబు సేయించిమాపుసన్న; పత్నియును దాను శేషంటిపగిదివైశ్వ।
దేవముఖ్యక్రియలొనర్చి ధీరుఁడగుచు, నతిథిపూజలొనర్చుటయర్హ మనఘ॥

క॥ కేపటియతిథికిబలేనే, మాపటియతిథికిని బూజమహిమనొనర్పక।
భూపాలపుణ్యమష్టగు, [illegible]పేరింబనుచుఁజెప్పి రురుధర్మవిదుల్ ॥ 187

వ॥ కావున నూ[illegible]టి యతి[illegible]ని యథాశక్తి నన్నపానాదు లొసంగి శయ్యాదికం
బులఁ దుష్టింబొం[illegible]ంచి, తానును భు[illegible]యించి॥ 188

గీ॥ తెగ[illegible]నోము[illegible] లేక, మలి[illegible]లేక జం[illegible]మగ్రలేక।
[illegible]వుగ[illegible]నవలయుభూపాగ్రగణ్య ॥ 189

క॥ తెలి[illegible]మూ[illegible]కీణ, ములలో నొ[illegible]వంక నేమనుము[illegible] దలగడమే।
లలఘు[illegible] యతి[illegible]కు[illegible]లఁ, [illegible]లకొను[illegible]ంబులనిరి తత్కులన్మవిదుల్ ॥ 190

సీ॥ బు[illegible]కాలనుు[illegible] యుగ్మరాత్రులఁబొందుటుచి[illegible]త్య।
మన్నా[illegible]నాతుల[illegible] క్రశ[illegible]త్వనిష్ట, [illegible]కాం[illegible]।
నన్యకాంత[illegible]న్యాస[illegible]కాంత[illegible]త్వంలెభుక్త
గదియ[illegible]తాను[illegible]బులు, లే[illegible]నా[illegible]ములు ॥ [వలయు।

గీ॥ పూని యనురా[illegible]హి[illegible] చెలువుమీ[illegible] వ్యవాయంబు నలుప
[illegible]త్య[illegible]దివసనిశలునుబర్వ[illegible] [illegible]తనిశలను బరిహరించి ॥ 191

వ॥ చతుర్దశియు, నష్టమియు, [illegible]మా[illegible]స్యయు, బూర్ణిమయు, [illegible]క్రమ
ణంబును, [illegible]బులయందు స్త్రీ, [illegible] మా[illegible]ని [illegible]బుచేసిన
పురుషుండు వి[illegible]మూత్ర నామ[illegible]ంబున[illegible]. ఇక్కాల బుల [illegible]స్త్ర
వేద[illegible] [illegible]యు 192

గీ॥ అవనినాథ! యయోనియం[illegible]యోని, యం[illegible]దేవి[illegible]ప్రలయు[illegible]గ[illegible]ను।
జైత్యచత్వ[illegible]తీర్థన్మశానళో[illegible]. సహపహ[illegible] [illegible] ॥ 193

వ॥ పర్వంబుల రతిచేసి దారిద్ర్యంబును, [illegible]బుల నా[illegible]లును, జలాశ్ర
యస్థలంబుల [illegible]గంబులను[illegible] ॥ 194

మ॥ పరదారాభిగమంబు నెన్నడిఁ దలంపక [illegible]
నరుఁడా[illegible]ప్రేసఁ జరి[illegible]నాయువును [illegible] మృ[illegible]
కరదుర్వారకముల్లభించునని [illegible]
వరమర్త్యుండడి మానిన్యా[illegible] [illegible], ధర్మంబగున్ ॥ 195

గీ॥ సార్వభౌమయథోక్తదోషములు లేని, యాత్మ[illegible]లసకామలనన్యసువేళ।
నైనఁబొందినదోషంబులంటుకొనవు, వర్ణనీయసదాచారవంతునకును ॥ 196

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥ 197

సీ॥ దేవగోబ్రాహ్మణాతిథిసిద్ధవృద్ధ గురుర్వర్చనయుభయసంధ్యాభివంద ।
నంబగ్నిసముపచారం బనుపహత వ, స్త్రద్వయధారణ సౌష్టవంబు ।
వలయుగారుడ రత్నములుదాల్చి ప్రయతుండై, యమల కేశకలాపుండై సుగంధ।
మాల్యచందనలేపమహితుండై యుండుట, దగు న[illegible]ంబును గడవ లోక ॥

గీ॥ యనృతమల్పతరంబైన నాడఁబోక, కల్లగూడిన ప్రియమైన నొల్లకరు ।
దోషములు లెక్కవెట్టక దుష్టయాన, మెక్క[illegible] వెలయుఁబెంపెక్కి యపుడు॥

చ॥ పలుమరు నన్యకాంత వెదకుల్కులు కల్కి యేటిమొడ్డునఁ
దలవసించుఁబోక కులట[illegible]పతి శత్రు మిత్రము
ష్కులపతితాస్త్ర[illegible]క్షితిదుర్వ్యయశీల[illegible]
త్థలతతిమైత్రి సేయక సుఖస్థితిఁగాంచుమ రాజభూవరా ॥ 199

క॥ ఒక్కఁడు మార్గమునఁ జనుట, చక్కని [illegible] జలవాహనములఁ ।
మొక్కలమున మునుపుగఁదా [illegible]గా మునీంద్రా ॥ 200

గీ॥ చెట్టుకొనకొమ్మనెక్కక, చిచ్చు నగిలి, మ[illegible]బు జొరక, యొంపొండపల్లు।
గొఱుకక, కుతంబుముక్కున గొనక జృంభ, మాన[illegible]నీ చుమటన్న మధిప॥

క॥ పలునిష్ఠూరోక్తులువుచ్చక, కలకలవిడక గక ద్రుతముగా బొఱుక ।
జలములమును వారి[illegible]. [illegible] యుండుట[illegible]ఘను నరేంద్రా ॥

వ॥ శ్మశ్రుకేశంబులు కొఱుకక లోష్టంబు ద్రుంచక, యపవిత్రుండై ప్రశస్తజ్యోతి
స్సులు చూడక, నగ్నయగు[illegible]కాంతను. [illegible]స్తమయకాలంబుల
సూర్యునిఁజూడక. [illegible] మెలంగుట [illegible]చెప్పి మఱి
యునిట్లనియె ॥ 208

గీ॥ భూమినాథ చతుష్పథంబునున్నశాన, కాననమున చైత్యన్మహీజంబు కానిమస్త ।
కాంతి సన్నిధియును జేరఁగా దయర్థ, రాత్రము [illegible]బున్న చరిత్ర లకును॥ 204

సీ॥ భూమీసురులనీడ పూజ్యులనీడను, దమునీడ దాఁటుటఁ బాగుగాదు ।
శూన్యాటవీస్థలి వారి రాదు సూర్య నే, హామున[illegible] నిలువ రా[illegible]యనొక్కఁడు ।
మఱచినైన[illegible]నాత్యమండలిఁ జేయుట, గాదు కోపితుఁ [illegible]గాదు మటిలుఁ ।
బలుమా[illegible]పాములతోఁ జెలిమి సేయుటగాదు, తడవుగా నిలుచుండఁ దగదు మనుగుల ॥

గీ॥ తడవు నిద్రితుఁడవుటయుఁ దడవు మేలు, కొనుటయుఁ దడవుగూర్చుంటయును వఱచుగ
స్నానపరుఁడౌటమిగుల నాసీనుఁ డగుట, యెపుడు దిరుగుటగాదు పృథ్వీశతిలక॥

క॥ ముంగిటనడుగులు గడుగుట, యొంగిలిపోయుటయుఁగాదు, హితమతితో న ।
న్మంగళము మానరాదు, వినంగా దశ్లీలములు జనస్తుతిచరితా ॥ 207

వ॥ నిరంతరశయ్యా సేవవలదు, కేశాస్థి, కంటకా, మేధ్య, బలి, భస్మ, తుషస్నా నార్ద్రభూములు ముట్టవలదు. కోరకొమ్ములుగల జీవంబులకు దూరంబునంద మెలంగవలయు. మంచున, నెండను, గాలిని, దిరుగవలదు. నగ్నుండై నీరాడు టయు, నిద్రించుటయు, నాచమనంబు సేయుటయుంగాదు. కచ్చకట్టక దేవార్చ నాచమనంబులు చేయరాదు. ఏకవస్త్రుండై హోమదేవార్చనాచమనజపాది కంబులు చేయరాదు॥ 208

సీ॥ దుర్వృత్తుఁగదిసిన దోషంబువాటిల్లు, సజ్జనసంగతిక్షణము చాలు।
ధార్మికుతో విరోధము చేయఁగాఁజన, సంతిక న్నను గూడ దక్షముతోడఁ।
బెండ్లియు వాదంబు వెంపొందుఁ దుల్యశీలులతోన గాకున్న నలఁతిఁ దెమ్మఁ,
గలహంబు వెంచుట గాదల్పహానికిఁ, దాళఁగావలయు, శాస్త్రప్రబోధల ॥

గీ॥ ధనసమార్జన కార్యంబు తిడవరాదు, జలకమాడిక వేళల స్నానశాటి।
నైననిజపాణిచేనైన నవయవములు, దోమఁగారాదు బుధునకు భూమినాథ॥209

వ॥ కేశంబులువిదల్పక, నిలుచుండి వార్వక, కాలుమీఁదకాలు సేర్పక, పూజ్యుల కెదురుగాఁ గాలుచాపక వర్తింపవలయు. గురువులయెదుట నీచాసనస్థుండై వినయంబున నుండవలయు. దేవాగార చతుష్పథంబుల కప్రదక్షిణంబు నడ వక, పూజ్యులకు, సోమార్కాగ్న్యంబు వాయువులకు నెదురుగా నిష్ఠీవనంబును. విణ్మూత్రోత్సర్జనంబు నుం జేయక నిలుచుండియు, నడచుచు మూత్రంబు విడువక, శ్లేష్మవిణ్మూత్ర రక్తంబులు దాఁటక, భోజనకాలంబున శ్లేష్మహాసో త్సర్జనంబులఁ జేయక, బలిమంగళజప్యాదులయందును, హోమకాలంబునను మహాజనసన్నిధిని స్త్రీలనవమానింపక యీర్ష్యలేక, మనస్తాపంబు చేయక, వారి వచనంబులు విశ్వసింపక వర్తింపవలయు. మాంగళ్యపుష్పరత్నాద్య పూజ్యులకు నమస్కరించికాని సదాచారపరుండిల్లు వెడలరాదు. చతుష్పథంబు నకు నమస్కరించుచు, కాలంబునహోమపరుండగుచు దీనానాథసాధువుల నుద్ధరించుచు, బహుశ్రుతుల నుపాసించుచు, దేవర్షిపితృ పూజనంబులు సల్పుచు, నాతిథ్యంబు చేయుచు, వర్తించు పురుషుండుత్తమ లోకంబులం బొందు ॥ 210

గీ॥ అదన, హితమిత్రుతోడవశ్యాత్ముఁడౌచుఁ, బ్రియములాడినయతఁడు సంప్రీతితోడఁ।
బొందునాహ్లాదకములైన పుణ్యలోక, చయములక్షయములుగాఁగ జనవరేణ్య॥

క॥ మతియును, లజ్జయు, క్షమయును, నతులవినయగతియు నీతియాస్తికతయు నూ।
ర్జితగతికల్గిన మనుజుఁడు, చతురతఁగను పుణ్యలోక సౌఖ్యములెల్లన్ ॥ 212

వ॥ మఱియును నకాలగర్జితాదుల యందును, బర్వాశౌచకాదులను, నుపరాగాదులయందును, ననాధ్యాయంబు చేయవలయు. ఎవ్వఁడేనియుఁ గోపితులైన సర్వబంధువుల నాశ్వాసించి శమంబునొందించు నతండుత్తమ లోకంబులనొందు, స్వర్గంబన నెంత, మఱియు నగ్రాతపాదుల యందు ఛత్రధరుండును, రాత్రులనడవులయందు దండధరుండును, నై సదాపాదుకలు దొడిగియు నమువవలయు, మీఁదును, దూరంబును, నడ్డంబును జూడక నడవవలయు, యుగమాత్రంబు మహీతలంబు చూచుచునడవవలయు ॥ 213

గీ॥ ఎవ్వఁడేనిదోషహేతువులగువాని, నెల్లవిడుచువశ్య హృదయుఁడగుచు।
నతనిపూరుషార్థ వితతికినింతైన, హానికలుగ నేరదధి పముఖ్య ॥ 214

వ॥ పాపిష్ఠుఁడైన పురుషునియెడ నైనఁ బ్రియంబు పలుకుచు నంతఃకరణశుద్ధుండగు పురుషునకు ముక్తికరతలామలకంబు, కామక్రోధ లోభంబులకు గోచరులు గాక సదాచారవంతులగు, పురుషుల యనుభావంబుచేతి నిమ్మహీమండలంబు ధరియింపంబడి యున్నదిగావునఁ బరప్రీతికారణంబైన సత్యంబు పలుకవలయు. అసత్యంబ పరదుఃఖకరంబైనఁ బలుకక యూరకుండవలయు. ప్రియంబైనను హితంబుగాకుండినఁ బలుకవలదు. అప్రియంబైన శ్రేయస్సంపాదకంబైన హితంబు పలుకవలయు ॥ 215

గీ॥ ఇన్ని చెప్పనేల భూమీశతిలక, యఖిలభూతోపకారకరంబగుచునిహము।
పరము నొసఁగెడువాక్యంబు పలుకవలయు, నవనిమనుజుండుకరణత్రయంబుచేత॥

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 217

క॥ సూనుఁడుపుట్టిన, గృహపతి, దానస్నానములువలయుఁ, దండ్రికినంతిన్।
భూనాథజాతకర్మ వి, ధానక్రమమాచరింపఁ దగునర్హగతిన్ ॥ 218

వ॥ అభ్యుదయార్థంబు శ్రాద్ధంబుచేయవలయు. యుగ్మంబులుగా దేవపితల నుద్దేశించి బ్రాహ్మణుల భోజనంబు సేయింపవలయు. ప్రాఙ్ముఖుండైన, నుదఙ్ముఖుండైనను దధ్యక్షతబదరంబుల దేవతీర్థంబుల దేవతలకుఁబితృతీర్థంబులఁబితలకుంగా, నాందీముఖదేవగణంబులకుఁ బిండప్రదానంబు చేయవలయు. ఇంకఁ బ్రేతకర్మ క్రియావిధి వినుము ॥ 219

క॥ మృతుఁడైనఁ బ్రేతదేహం, బతులశుభస్నానచందనామోదనుమ।
ప్రతతులనలంకృతముచే, సి తగ విమానమునఁ బెట్టిచెలువగుతీతిన్ ॥ 220

వ॥ పురబాహ్యమునకుం గొనిపోయి యగ్నిసంస్కారంబుచేసి నచేలస్నానంబు చేయవలయు. బాంధవులు దక్షిణాభిముఖులై గోత్రనామంబులు చతుర్థ్యంత

సమేతంబులుగాఁ జెప్పి జలాంజలినీయవలయు. అంత గోవులు ప్రవేశించు వేళ నక్షత్రదర్శనంబు సేయుచు గ్రామంబు ప్రవేశింపవలయు. భూమి కటుప్రస్తరశాయిత్వంబు వలయు. అనుదినంబును ప్రేతార్థంబు భూమియందుఁ బిండంబు విడిచి దివాభాగంబున మాంసవర్జంబుగా భుజియించి తమదినంబులు వెళ్లింపవలయు. ప్రథమ, తృతీయ, సప్తమ, నవమదినంబుల వస్త్రత్యాగ బహిస్స్నానంబులుచేసి తిలోదకంబు లీయవలయు. మూఁడవదినంబునస్థిసంచయనంబు సేయవలయు॥ 221

గీ॥ అస్థిసంచయనము చేసినంతనుండి, యవనినాథ సపిండుల నంటవచ్చు।
వినుసమానోదకులు భోగవిధులు దక్క, నస్పృశ్యులగుదురు సర్వక్రియలకునధిప॥222

వ॥ సంచయనంబు చేసినవెనుక సమానోదకులకు, సపిండులకు స్త్రీసమాగమంబు చేయరాదు. బాలుండును, దేశాంతరస్థుండును, పతితుండును, మునియు, జలాగ్న్యుద్బంధనాదులయందు మృతులైన జ్ఞాతులకు సద్యశ్శౌచంబు విధియింపంబడియె. మృతబంధుని యన్నంబు పదదినంబులు భుజియింపరాదు. దానప్రతిగ్రహణయజ్ఞస్వాధ్యాయంబులుం జేయరాదు. విప్రునకుఁ బదిదినంబులును, రాజన్యునకుఁ బండ్రెండు దినంబులును, వైశ్యునకుఁ బదేను దినంబులును, శూద్రునకు మాసంబును నాశౌచంబు. వీరలు స్వకాలోచితంబుగా శ్రాద్ధంబు చేయవలయు॥ 223

గీ॥ భూపవర్య, యయుగ్మకంబులుగ విప్ర, వరుల భుజియింపఁ జేయఁగావలయు శ్రద్ధ
దనరఁ బిండంబు నిడఁదగు దర్భతతుల, పైని మృతునకాచ్ఛ యుచ్ఛిష్టసన్నిధి భూమి॥

వ॥ ఇట్లు యథోక్తంబున శ్రాద్ధంబుచేసి సపిండీకరణంబుచేసి ప్రేతత్వంబుమాన్పి పితృత్వంబునొందించి యుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. పుత్త్రులు, దౌహిత్త్రులు తత్పుత్త్రులు వీరలెవ్వరైనను నుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. అవియొక్కింతయెఱిగించెదవినుమని యౌర్వుం డిట్లనియె॥ 225

చ॥ జలజభవేంద్ర రుద్ర వసునాసత్య మిత్ర హుతాశనానిలం
బులు, పితృవిశ్వదేవగణముల్ ఋషిమానుషపక్షిపన్నగం
బులుపశువుల్ సమస్తమగు భూతగణంబులుఁ దృప్తినొందు ని
శ్చలమగు శ్రద్ధతో నరుఁడు శ్రాద్ధము చేసినఁ బార్థివోత్తమా॥ 226

వ॥ ప్రతిమాసంబున నమావాస్యయందును శ్రాద్ధంబు చేయవలయు. ఇంకఁ గామ్యశ్రాద్ధంబు వివరించెద. వ్యతీపాతయోగంబున, విషువత్కాలంబున, సూర్యసోమగ్రహణకాలంబున, అర్కేందు సంక్రాంతుల, నక్షత్రగ్రహపీడల, దుష్టస్వప్నదర్శనంబుల, నవసస్యాగమంబుల నిచ్ఛా శ్రాద్ధంబు సేయవలయు॥227

గీ॥ సార్వభౌమ! యమావాస్య స్వాతితోడ, మైత్రితోడ విశాఖతోఁ జిత్రలీలఁ ।
గూడువేళల శ్రాద్ధంబు గోరి చేయఁ, దృప్తిపితరులకష్ట వార్షికి జనించు ॥ 228

చ॥ పొలుపగు కృష్ణపంచదశిఁ బుష్యపునర్వసు రౌద్రతారలం
గలసిన వేళ మానవుఁ డకంపితుఁడైతగు శ్రద్ధ శ్రాద్ధము।
త్కలిక నొనర్పఁ దృప్తియగు ద్వాదశవత్సరముల్ పితృప్రజం
బులకు నృపాలచంద్ర! యిది పూనికతో నొనరింపఁగాఁదగుఁ 229

గీ॥ వరుణతారతోడ, వాసవతారతోఁ, బూర్వభద్రతోడఁ బొసఁగఁ గూడి।
యున్నతత్వమమర నున్న యమావాస్య, దేవదుర్లభంబు భూవరేంద్ర ॥ 230

వ॥ ఈశోభిత నక్షత్రంబులతోఁ గూడిన యమావాస్యయందు శ్రాద్ధంబు చేసినఁ బితృతృప్తియగునని చెప్పి మార్కండేయుండు సగరున కిట్లనియె ॥ 231

చ॥ ఘనపితృభక్తివైభవము గల్గు నిలానుతుఁడో ప్రియాంవుం
డనఘ సనత్కుమారుఁ గని యాస్మృతివేఁడిన నమ్మునీంద్రుఁడా।
జనపతిఁ జూచి కాలమున శంసనుఁడై యెఱిఁగించె నెల్లను
ద్విసుతసంవర్తమిటువును బ్రవీణతతో వినుమంచు నిట్లనున్ ॥ 282

వ॥ భాద్రపద మాసంబునఁ గృష్ణపక్షత్రయోదశి యందును, మాఘమాసంబున నమావాస్యయందును, సూర్యసోమగ్రహణ కాలంబులయందు ద్రవ్యష్టకలయందును, నయనద్వయంబునందును, పితరులనుద్దేశించి శ్రద్ధాసమన్వితుండై తిలోదకంబులనైన నీయవలయు, శ్రాద్ధంబు చేసెనేని సహస్రసంవత్సర తృప్తియగును ॥ 233

గీ॥ మనుజనాథ వినుము మాఘంబునందమా, వాస్యఁగూడెనేని వరుణతార ।
యదియె పితరులకును మహాపుణ్యకాలంబు, పరమభాగ్యమదియె దొరకెనేని ॥234

వ॥ అమ్మాఘమావాస్యయును, సూర్యగ్రహణకాలంబును ధనిష్ఠతోఁ గూడిన నందుఁ బితరుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబు చేసిన నయుతకులంబులతోఁ బితలు తృప్తినొందుదురు. ఆయమావాస్య పూర్వాభాద్రతోఁ గూడిననందు శ్రాద్ధంబు చేసినఁ బితలు యుగపర్యంతంబును దృప్తినొంది సుఖింతురు, గంగ, శతద్రు, విపాశ, సరస్వతి, నైమిశంబు, గోమతి, గోదావరి, యమునిమ్మహానదుల నవగాహించి పితలనుద్దేశించి శ్రాద్ధంబు చేసినఁ బాపంబులం బాయుదురు ॥ 235

చ॥ అనుపమమాఘమాసమున నర్థినమాతిథి యందుఁ దోయమై
ననుదనయాదులిచ్చిన మనంబునఁ దృప్తులమై సుఖింతుమం

చనుపమకౌతుకంబున మహాధ్వనిఁబాడుచు నుండునుత్సవం
బునఁ బితృసంఘము ల్వినుముభూపలలామ ! నిజంబుచెప్పితిన్ ॥ 236

వ॥ విశుద్ధంబులగు చిత్తంబులును, విత్తంబును, గాలంబును, విధియును, బాత్రం
బును, భక్తియు, నరులకువాంఛితంబు నిచ్చు. ఇంకఁబితృ గీతంబులైన శ్లోకం
బులుకలవవి వినియెట్లు చేయవలయునట్లు చేసెదవుగాని వినుమని సనత్కు-
మారుండు పురూరవున కిట్లనియె ॥ 237

క॥ మాకులమున నొక్కరుఁడ, స్తోకమతి ప్రతిభుఁడైన సుగుణుఁడుపుట్టున్ ।
గాకతఁడు విత్తశాఠ్యము, లేకయొసఁగుపిండములు చలింపనిభక్తిన్ ॥ 238

గీ॥ వెలయువిభవంబుకొలఁది పృథ్వీసురులకు, మమ్ముఁదలఁచి సమస్తభోగమ్ములువసు।
రత్నవస్త్ర మహీయానరాజియొసఁగు,ఁ దృప్తిపొందుద మేముమోదించియపుడు॥

వ॥ భక్తినమ్రుఁడైకాలంబున యథాశక్తి విప్రశ్రేష్ఠులకు నన్నంబుభుజింపం
జేయవలయు. అన్నంబున కసమర్థుండైన నామద్రవ్యంబైననిచ్చి స్వల్పంబైన
దక్షిణనీయవలయు. ఆమదానంబున కసమర్థుండైన జేరెఁడు నువ్వులైనను
బ్రాహ్మణులకీయవలయు. అందున కసమర్థుఁడైన నేడెనిమిది నువ్వుగింజలు గలిపిన
జలంబులయంజలులు మమ్మునుద్దేశించి భూమియందునిడవలయు. లేకున్న గోగ్రా
సంబైన నిడవలయు. ఏమియులేకున్న వనంబునకుంబోయి యూర్ధ్వబాహుండై
సూర్యాది లోకపాలురు వినునట్లుగా "శ్రాద్ధోపయోగ్యంబైన వస్తువు నాకు
లేదు. భక్తిచేతనే మత్పితలు తృప్తులగుదురుగాక" యని మాకునమస్క-
రింపవలయునని పితృగీతంబుల యర్థంబుచెప్పె. ఈ ప్రకారంబున నెవ్వండె
ద్దేని శ్రాద్ధంబుచేయు నాతఁడీసర్వంబును నాచరించినవాఁడని యౌర్వుండు
సగరున కిట్లనియె ॥ 240

గీ॥ అధిప శ్రాద్ధభోజనార్హ విప్రోత్తమ, తతులఁ దేటపఱుతుఁ దద్విధంబు ।
వినుము నావధానతను సదాచారసం, పన్నులాచరించుమార్గ మదియె ॥ 241

వ॥ త్రిణాచికేతుండును, త్రిమధువును, త్రిసుపర్ణుండునుషడంగవేత్తయు; శ్రోత్రి
యుండును, యోగియు జ్యేష్ఠసామగుండును, ఋత్విజుండును, స్వస్రీయుండును,
జామాతయు, దౌహిత్రుండును, శ్వశురుండును మాతులుండును, దపోనిష్ఠుం
డును, పంచాగ్న్యభిరతుండును, శిష్యుండును, సంబంధియు, మాతాపితృర
తుండును, మొదలగు వీరలెల్లఁ బూర్వాపూర్వులుత్తములు. ఉత్తమాభావం
బైన నుత్తరోత్తరుల నియమింపవలయు ॥ 242

సీ॥ వినుముమిత్రద్రోహియును, కునఖయుశ్యావ, దంతుండు భృతకవేదప్రయోక్త,
యభిశస్తుఁడును భృతకాధ్యాపితుఁడు గ్రామ, యాజకక్లీబచోరాంధపతితున ।

సోమవిక్రేతలు శ్రుతిమానునాతండు, తల్లిదండ్రులం బ్రోవనొల్లనతఁడు,
భ్రాతృపరిత్యాగిసూతి *పోష్టయునింది, తుఁడువృషలీపతిదూషకుండు ॥

గీ॥ కన్యకాదూషయితయు, రోగస్థితుండు, దేవలకుఁడాదిగల్గు భూదేవతలను ।
జెప్పఁగారాదు శ్రాద్ధంబుచేయుటకును, ధర్మశాస్త్రార్థవిదులు భూధరవరేణ్య ॥

వ॥ శ్రాద్ధంబునకుఁ దొలునాఁడ పితృదేవతార్థంబు శ్రోత్రియాదుల నిమంత్రింప వలయు. అనిమంత్రితులైనను, యతుల భుజియింపఁజేయవలయు. నిమంత్రణానంతరంబున యజమానుండువిప్రులును గ్రోధవ్యవాయాయాసంబులుచేయ రాదు. వ్యవాయంబులు చేసినవారిపితరులు రేతోగర్తంబునమునుంగుదురు. కావునఁబ్రథమంబ, నిమంత్రింపవలయు. స్నానంబు చేసిగృహంబునకు వచ్చిన విప్రుల పాదప్రక్షాళనంబుచేసి యాసనంబులం గూర్చుండంబెట్టి పితలకు నయుగ్మంబుగను దేవతలకు యుగ్మంబుగను నొక్కొక్కరినైనను యథేచ్ఛంబునుగా నియమింపవలయు. మాతామహశ్రాద్ధంబును నివ్విధంబుననె చేయ వలయు. అందు వైశ్వదేవంబులు వికల్పంబనిరి. దేవతలకుఁ బ్రాఙ్ముఖంబును, బితలకును దఙ్ముఖంబును బ్రశస్తంబు. దేవపితలకు శ్రాద్ధంబు పృథక్కరణం బనికొందఱు చెప్పుదురు. కొందఱేకపాకంబునఁ గూడం జేయవలయునని చెప్పుదురు. 244

గీ॥ ధరణినాయక విష్టరార్థంబునర్ఘ్య, సమితియిడిపూజచేసి శాస్త్రవిధినర్ఘ్య ।
మిచ్చియావాహనముచేసి యొసఁగుభక్తిఁ బితలకుఁను బ్రీతిసేయుటపెద్దమేలు॥

వ॥ తదనంతరంబ దేవతల నీళ్లు పూజింపవలయు. తిలాంబువులు పితరులకు, యవాంబువులు దేవతలకు, నర్ఘ్యంబీయవలయు. స్రగ్గంధధూపదీపాములిచ్చి సవ్యాపసవ్య ప్రకారంబుల దేవపితల నర్చింపవలయు. 246

క॥ క్షితివరయకాలంబున, నతిథియటకు నన్నకాంక్షియైవచ్చిన న ।
మ్మతినతనిఁబూజచేసిన, నతులితగతిఁ బొందు శ్రాద్ధమానంత్యంబున్ ॥ 247

వ॥ అతిథిని గడపిపుచ్చిన శ్రాద్ధంబునిష్ఫలంబగు. అనంతరంబ విప్రులచేత ననుజ్ఞాతుండై యగ్నియందు నాహుతిత్రయంబు యథావిధి వేల్చిహుత శేషంబల్పాల్పంబులగు పాత్రలయందుఁ బెట్టవలయు. తదనంతరంబ మృష్టంబును, నభీష్టంబును, సంస్కృతంబును నగునన్నంబువెట్టి "యథానుఖం జుషధ్వ"మ్మని యనిష్ఠురంబుగాఁ బలుకవలయు. విప్రులును దచ్చిత్తులై భుజియింపవలయు. యజమానుండును రక్షోఘ్నమంత్రపఠనంబుచేయుచుఁ దనపితలధ్యానంబు చేయవలయు. ఇట్లైనఁ బితృపితామహప్రపితామహులు తృప్తినొందుదురు. తదనంతరంబ పిండప్రదానంబుచేయవలయు ॥ 248

* సూతపోష్ట—'వృషలీసూతిపోష్ట' అనియుండవలెను శూద్రాపత్రపోషకుఁడని యర్థము.

మ॥ హరియజ్ఞేశ్వరుఁ డప్రమేయుఁడు సదాహవ్యంబు కవ్యంబు ని,
ర్భరవృత్తింగొను దేవుఁ డీపితృసుతంత్రంబుం గటాక్షించు నా।
సరసీజాక్షుని సన్నిధానమున రక్షస్సంఘభూతాదులీ,
ధరణింజేరకపోవుఁగాక వికలత్వంబొంది నల్దిక్కులన్ ॥ 249

వ॥ తదనంతరంబు విధానోక్తంబుగా వికిరంబుచేసి యుచ్ఛిష్టసన్నిధి పిండప్రదానంబుచేసి పూజించి బ్రాహ్మణులకాచమనం బిచ్చి హస్తప్రక్షాళనానంతరంబున సుస్వధేత్యాశీర్వాదపూర్వకంబుగా దక్షిణ యొసంగి పితృశ్రాద్ధంబును పితృపూర్వకంబుగా దేవతలను విడిచి యాద్వారపర్యంతంబు ననువర్తింపవలయు, మాతామహశ్రాద్ధం బిట్లు చేయవలయు. తదనంతరంబ వైశ్వదేవంబుచేసి పూజ్యభృత్యబంధువులుం దానును భుజింపవలయు. ఇవ్విధంబున బుధుండు పితృశ్రాద్ధంబును మాతామహశ్రాద్ధంబును జేయవలయు. చేసిన సుప్రీతులై సర్వకామంబుల నొసంగుదురు. 250

గీ॥ జనవరేణ్య వినుము శ్రాద్ధకర్మమునకు, మూఁడుకడుపవిత్రములు దలంప।
కూఁతుకొడుకు, తిలలు, కుతపకాలంబును, గానవీనిఁ గూర్పఁగలుగు మేలు॥

వ॥ రజతదానకీర్తనంబులును, రజతదర్శనంబును, ననునివి పవిత్రములు. క్రోధంబును, నధ్వగమనంబును శ్రాద్ధకర్తయు, భోక్తయు వర్జింపవలయు. 252

క॥ క్షితినాయక వినుసోముఁడు, పితలకు నాధారమవనిఁ బెంపగు యోగం।
బతనికి నాధారంబీ, కతనన్ముఖ్యుండు యోగి గణుతింపంగన్ ॥ 253

వ॥ అట్టి యోగీంద్రుండు శ్రాద్ధంబునకుఁ బ్రశస్తంబు. శ్రద్ధానియుక్తుండైన యోగీంద్రుండు పితరులను భోక్తలను, యజమానినిఁ దరింపజేయునని యౌర్వుండు సగరున కిట్లనియె. 254

గీ॥ మనుజనాథ హవిష్యంబు మత్స్య శశక, నకులమాంసంబులును ఛాగలక వరాహ।
గవయరురుహరిణీ శల్యకముల మాంస,ములును నిడ నెల్లపితరులకొలయుఁదృప్తి॥

వ॥ మేషమాంసంబును మాసతృప్తికరంబు, ఖడ్గమాంసంబును, కాలశాకంబును, దేనెయు మహాప్రశస్తంబులు, గయకుంబోయి యచ్చట శ్రాద్ధంబుచేసినఁ బితృతృప్తియగు. చేసిన యతని జన్మంబు సఫలంబు, ప్రశాంతికంబులు నీవారంబులు, శ్యామాకంబులు, శ్రద్ధార్హంబులైన వన్యౌషధులు, యవలు, ప్రియంగువులు, ముద్గంబులు, గోధూమంబులు, వ్రీహులు, తిలలు, నిష్పావంబులు, కోవిదారంబులు, సర్షపంబులు, శ్రాద్ధమునకు యోగ్యంబులు. ఆగ్రయణేష్టికిరాని, ధాన్యజాతంబును, రాజమాషంబులు,

అణువులు, మసూరంబులును, మానవలయు. అలాబువును, గృంజనంబును, పలాండువును, బిండమూలకంబును, గాంధారకంబును, గరభంబును, లవణంబును, నౌషరంబును, నారక్తనిర్యాసంబులును, బ్రత్యక్షలవణంబును, వర్జితంబులు. వాగ్దూష్యంబు నక్తాహృతంబును, నుచ్ఛిష్టంబును, వర్జంబ. గోవులు ద్రావనివియు, దుర్గంధ ఫేనిలంబులును నగు జలంబులుగావు॥ 256

చ॥ జనవరయొంటి డెక్కగల జంతువులిచ్చినపాలు, గొఱ్ఱెపా
లును నెనుపెంటియిచ్చినవి లొట్టియయిచ్చిన పాలుకూడవెం।
దునుమృగజాతిపాలుగడు దూష్యములంచుఁ బితృక్రియావిదుల్
వినుతబహుస్మృతుల్వొదకి విశ్రుతలీలలఁ జెప్పిరొప్పుగన్॥ 257

క॥ అపవిద్ధుఁడుపాషండుఁడు, శ్వపచుఁడురోగాతురుండుచండుఁడునగ్నుం।
డపవిత్రసూతకాశౌ, చపరులుకనుఁగొనినఁగాదు శ్రాద్ధంబధిపా॥ 258

వ॥ (వీరు) చూచినను రజస్వలలు చూచినను, కుక్కుట, వానరగ్రామసూకరంబులు చూచినను శ్రాద్ధంబునఁ బితలును దేవతలును భుజియింపరు. కావున నివి దొరలకుండ శ్రద్ధాసమన్వితుండై చేయవలయు. తొల్లి కలాపపురోపవనంబున మనుపుత్త్రుండైన యిక్ష్వాకుని ముందరంజెప్పిన పితృగీతలైన గాథలు కొన్నిగలవు. వానియర్థంబు వినుమని యిట్లనియె॥ 259

గీ॥ మాకులంబుననొకఁ డుసన్మార్గశీలుఁ, డుదయమైగయకేగియందొనరఁబిండ।
మిడునొకోయట్టులైనమేమిందఱమును, దృప్తినొందెదమిప్పుడుప్రియముతోడ॥

ఉ॥ ఆనినవేడ్కమాకులమునందు జనించినవాఁడు శ్రద్ధతోఁ
దేనెయునేయుఁ బాయసముతెచ్చి మఘర్క్షమునంద్రయోదశి।
స్నానకవార్షికంబులగు మాసములన్నముఁగూర్చిపెట్టునో
కోఁనిరసాయతృప్తినపుడొందుదుమట్లయినన్మహంబునున్॥ 261

గీ॥ గౌరియగు కన్యవిప్రపుంగవునకర్థి, దానమిచ్చిన, నల్లనిదానివృషభ।
వరముఁవిడిచిన, దక్షిణావంతమైన, తురగమేధంబుచేసిన దొరకుతృప్తి॥ 262

వ॥ ఇవ్విధంబున నౌర్వుండు సగరునకు సదాచారంబుచెప్పె. ఇవ్విధంబున నడిచిన యతండుత్తముండు. దీనినుల్లంఘించి నడిచిన యతండు నిరయంబునంబడు. అనిచెప్పిన పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. 263

చ॥ మునివరనగ్నుఁడెవ్వఁడు విమూఢతనేపనిచేయనగ్నుఁడౌ
వినవలతున్దదీయమగు వృత్తమునత్కరుణాకటాక్షవీ।

తుసేరయనాపయిన్నిలిపి సర్వముఁదెల్పుచుటన్నసప్పుడా
వినుతతపోధనుండు కడువేడుకనమ్మునిఁజూచియిట్లనున్ ॥ 264

గీ॥ నన్నునీశ్వరఋగ్యజుస్సామవేద, ములుత్రయీసంజ్ఞ వెలయుమర్త్యులకునదియె।
యావరణమగుదానిఁబోనాడునట్టి, పాతకుఁడునగ్నుఁడిదివేదభాషితంబు ॥ 265

వ॥ సర్వ వర్ణంబులకును, సంవరణంబు వేదత్రయంబు. అట్టి వేదత్రయంబు విడిచినవాఁడునగ్నుండనంబరఁగు ॥ 266

సీ॥ ధన్వవర్తనుఁడు మందాకినీసుతుఁడునీ, వడిగినయట్లతన్నడుగుటయును।
మాతాతకరుణాసమగ్రుఁడై యుక్కమా, రోత్తమునకుఁజెప్పినత్తెఱంగు।
విన్నాఁడఁజెప్పెదవినుమువైత్రేయదే, వాసురులకుమహాహవముదివ్య।
వత్సరంబులునూఱువర్తిల్లెఁదొల్లియం, దసురవర్గములోనహ్లాదముఖ్యు ॥

గీ॥ లైనయసురలు బలియులై యాక్రమింప, సురలునిర్జితులై పరిస్ఫురణమాలి।
విరిగిపోయిచలచ్ఛుభ్రవీచికావి, తతసుహోదన్వదుత్తరతటముచేరి ॥ 267

వ॥ తపంబుచేసి, తటంబున॥ 268

లయగ్రాహి ॥

మెండుకొనిరక్కసులుభండనమునంబొడువదండిచెడియోడిచనినిందుమతితోనా
ఖండలముఖద్యుచరకాండమునుతించె,మురఖండనునమేయగుణమండనువిరాజ।
త్కుండలిశయానుమృదుగండ విలసన్మకరకుండలరుచిప్రచయుఁజండకిరణోద్య
న్మండలనివాసిజగదండసముదాయకపిచండిలునఘౌఘతరుషండదవవహ్నిన్ ॥

గీ॥ విశ్వలోకేశ్వరుండైన విశ్వదేవు, నవ్యకమలాక్షు నారాధనంబుచేయఁ।
గోరిమేమందఱమునుమిక్కుటఁపుభక్తిఁ,బొగిడినబ్రసన్నుఁడై మమ్ముఁబ్రోచుఁగాత॥

క॥ నెట్టుకొని భూతజాలము, పుట్టున్ లయమందునే ప్రభునియందు, మదిన్।
బుట్టినసాహసమునమే, మట్టిహరింబొగడఁగలమె యర్హతవెలయన్ ॥ 271

ఉ॥ ఐనను దైత్యబాధఁ బరమార్తిమునింగినవారమై నినున్,
బూనినుతించి సంతసముబొందఁగఁ జేసివిపత్తిఁ బాయఁగాఁ।
గానిభవద్గుణాబ్ధికడగాంచి యథార్థమెఱింగికాదు ను,
న్నిన్నా! నిగమాంతవేద్యమగు నీమహిమల్ వినుతించఁబూనుటల్ ॥ 272

ఉ॥ భూమి జలంబు వాయువు నభోజ్వలనంబులునీవ, శబ్దము
ఖ్యామితతద్గుణంబులు నహంకృతిబుద్ధులునీవనీవ, చక్షు।

ద్ధామతర ప్రధానమును దత్పరుఁడౌ పురుషుండవీవ, ల,
క్ష్మమహీశులీవ, వినుజీవునకుం బరమాత్మ వారయన్ ॥ 273

గీ॥ అఖిలభూతాత్మ యేకమై యలరుసీదు, వపువెమూర్తమమూర్తంబునపరిమితము।
బ్రహ్మమొదలుగ స్తంబ పర్యంతమైన, జగమిదంతయుఁ దానయైనెగడుఁ జువ్వె॥

క॥ చతురాననత్వమున నూ, ర్జితగతి జగములుసృజించి సృష్టికరణ కృ।
త్యతఁ బరఁగునీకు మ్రొక్కెద, మతిశయిత కృపార్ద్రదృష్టినరయుము మమ్మున్॥

క॥ మరుదగ్ని శక్ర శశిదిన, కరవసురుద్రాదిదేవ గణరూపుఁడవై,
యిరవొందునీకు మ్రొక్కెద,మరవిందవిశాలనేత్ర యరయుము మమ్మున్ ॥ 276

క॥ శమదమవర్జితమజ్ఞా, నమయము దంభాత్మకంబు, నయహీనము దు।
ర్దమమును నగునీదైత్యో, త్తమరూపంబునకు మ్రొక్కెదముకమలాక్షా ॥ 277

గీ॥ నాతివిజ్ఞాన మయమును నాతినష్ట, తేజమునునైన తావకోద్దీప్తయుక్తి। [రించి॥
రూపమునకేముపలుమరు మ్రొక్కువార, మంబురుహనేత్ర మముఁగావుమాద

క॥ పరికింపఁ, గ్రౌర్యమాయా, భరితంబై యసితమగుచుఁ బరఁగినసీభీ।
కరరజనీచరరూప, స్ఫురణమునకు మ్రొక్కెదము ప్రచురతరభక్తిన్ ॥ 279

క॥ సురలోక ప్రాపకమై, నిరతము సత్పురుషమాననీయంబై భా।
సురగతి నెయ్యది దగునా, స్థిరధర్మంబైన నినుభజించెద మెలమిన్ ॥ 280

సీ॥ గగనయానమున సంగముగల్గి చెన్నొందు, సిద్ధాత్మునినుఁ గొల్తుమిద్ధభక్తిఁ
గ్రూరత్వము, ద్విజిహ్వతారూఢతయుఁగల్గు,నాగాత్మునినుఁగొల్తుమాగమోక్తి।
శాంతియు సుజ్ఞానసంపత్తియును గల్గు, ఋష్యాత్మునినుఁగొల్తుమిష్ట భక్తి
సకల భూతములఁ గల్పాంతంబున హరించు,కాలాత్మునినుఁగొల్తుమేలుమనుచు॥

గీ॥ నిఖిలజగములభక్షించినృత్యమాడు, ఘోరరుద్రాత్మకునినిన్నుఁగొల్తుమెపుడు।
రాజసంబునఁగర్మకారణతఁగల్గు,మనుజరూపకునినుఁగొల్తుమనుపమాత్మ ॥ 281

క॥ పదునెనిమిది పదివధములు మొదలఁగలుగుతామసమును మూఢతలోనన్।
గదిరినవిశ్వాత్మకునిను, సదమలతంగొల్చెదము ప్రసన్నతకొఱకున్ ॥ 282

గీ॥ సకలయజ్ఞాంగభూతమైమహిస్వధమయి, ముఖ్యమై, సిద్ధికరమయిమొనయువృక్ష।
శైలరూపికినీకు నిశ్చలపుభక్తి, మ్రొక్కెదముమమ్మునెగావునిరూఢమహిమ ॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వకారణ, సర్వగుణాధారగుణవిసర్జితకరుణా।
పూర్వహాపురుషోత్తమమము, గర్వితరక్షోవిజితులఁగావుము కరుణన్ ॥ 284

వ॥ దేవా! తిర్యఙ్మనుష్య దేవాది రూపకుండవును, వ్యోమాదిభూతమయుండ వును, శబ్దాది గుణరూపకుండవును, సర్వాత్మకుండవునైన నీకు నమస్కారంబు. ప్రధాన బుద్ధ్యాదిమయ స్వరూపకుండును, సమానాధిక రహితుండును కారణ కారణంబును నగు నీకు నమస్కారంబు. శుక్లాది, దీర్ఘాది, ఘనాది విశేషణ రహితుండును, శుద్ధాది శుద్ధుండును, బరమర్షి దృశ్యుండును నగు నీకు నమస్కారంబు. అశేష పూర్ణంబై యక్షయంబైన బ్రహ్మంబగు నీకు నమస్కారంబు. సనాతనుండును, నజుండును, బరమ పదాత్మవంతుండును నశేష బీజభూతుండును ననాదినిధనుండును నగు వాసుదేవునకు నమస్కరించెదమని స్తుతియించిన స్తోత్రావసానంబునందు॥ 585

మ॥ కరుణాళిస్తుండు శంఖచక్రయుగరంగద్దీర్ఘహస్తుండు శ్రీ
తరుణీపూరితవక్షుఁడా శ్రితజనోద్ధార క్రియాదక్షుఁడు।
ధ్దురనాగాంతకవాహుఁడంబుదరుచిస్తుత్యోరుదేహుండు శ్రీ
హరిసాక్షాత్కృతినొందె దేవసముదాయంబుల్ముదంబొందఁగన్ ॥ 286

వ॥ ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన సంభ్రమాకులచిత్తులై ప్రణిపాతపురస్సరంబుగా బృందారకు లిట్లని విన్నవించిరి ॥ 287

క॥ కరుణించి ప్రసన్నుఁడవై, శరణార్థుల మమ్ముఁగావు సమదనిశాటా।
త్కారములఁ బరిమార్చి, రమా,తరుణీవర భక్తసౌఖ్యదాయక కృష్ణా॥ 288

సీ॥ యాగభాగాదులట్టిదిమిభక్షించిరి, చేసాపనింతైనఁ జిదుమలేక।
నందనద్రుమరాజినటికి రెండైన-చో, నీడకొక్కటియైన నిలువనీక।
పొందామరలు వీఁకిరెందు మిన్నేటమందున, కైనవెదకిన దొరకనీక।
వెడలిపోఁద్రోలిరి వెదకిమానెలవుల, నొదిగియొక్కడనైన నుండనీక॥

గీ॥ కెరలియచ్చరపడఁతులఁ జెఱలువట్టి, రదిమిస్వారాజ్య మాక్రమించిరి విధాత।
యాతతనుతాజ్ఞ మీఱిబలానలేప, చాపలాపరిమేయ రక్షః ప్రవరులు॥ 289

క॥ భవదీయాంశజులము, మేఁమవిరళ దివ్యప్రభావసైనస యవిద్యా।
తివిమూఢాత్ములమై యీ, భువనము నీకన్న భేదముగఁ జూతుమజా॥ 290

వ॥ సర్వగోధర్మాభి రతులును, దేవమార్గానుసారులును, దపోవృతులును, నగుటం జేసి యారక్కసులం జంప శక్తులముగాము, వారల వధించు నుపాయంబాన తీయవలయునని విన్నవించినఁ గరుణావశంవదుండై శ్రీహరి తన శరీరంబువలన మాయామోహుండను నొక్క పురుషుని నుత్పాదించి సురలకతని నిచ్చి వారికిట్లని యానతిచ్చె॥ 291

సీ॥ విబుధవర్గములార వినుఁడుమాయామోహుఁ,డితఁడు దానవుల మోహింపఁ జేయఁ।
గలఁడు మోహితులయి, ఘనవేదమార్గబహిష్కృతులై వీర్యమెడలి చెడుదు।
రందఱు వారు నేనఖిలస్థితికిఁ గర్తఁ, గాన శత్రులఁ జంపఁగాదు నాకుఁ।
గమలజునకుసధికారమిచ్చితిఁ గానఁ, దదధీనమీ సర్వదైత్యవర్గ।

గీ॥ మట్లుగావునని తఁడెమీ యర్థమెల్లఁ, జేయఁగలఁడు భయంబేల శీఘ్రమరుగుఁ।
డనుచు నంతర్హితుండయ్యె నాదిదేవుఁ, డమరులును మ్రొక్కి చనిరి హృష్టాత్ములగుచు॥

వ॥ మాయామోహుండును సమ్మహాసురలున్న కడకుం జనియె. తత్ప్రకారంబు
వినుము॥ 293

శా॥ మాయామోహుఁడు వోయి కన్గొనియె శుంభద్వీచి మన్నర్మదా
తోయస్ఫారితతీరకాననమునందున్నందితప్రస్ఫుర
ద్ధీయుక్తిం దపమాచరించుచుఁ బ్రశస్తిం బెంపు దీపించుదై
తేయశ్రేష్ఠుల వేదచోదితసముద్దీప్యత్క్రియానిష్ఠులన్॥ 294

వ॥ ఇట్లు కాంచి దిగంబరుండును, ముండుండును, బర్హిపత్రధరుండును, నై దైత్యులం జేరంబోయి మాయామోహుఁడు మధురవచనంబుల నిట్లనియె॥ 295

గీ॥ దైత్యపతులార యేమియర్థంబుఁ గోరి, తపము చేసెద రైహికార్థంబొ గాక।
స్థిరతరాముష్మికార్థమో చెప్పుఁడనిన, వారలిట్లనిరతనితో ధీరఫణితి॥ 296

క॥ పరలోకఫలముచిత్తాం, బురుహంబులఁ దలఁచి తపము పూనితి మిగునా।
కరయక్కఱ యేమిటికీ, వరయుటకన వారిఁ జూచి యతఁడిట్లనియెన్॥ 297

చ॥ వినుఁడు విముక్తిఁ గోరినఁ, బ్రవీణత, మద్వచనేరితార్థముల్।
ఘనతరధర్మయుక్తములు, కాంక్షితమోక్షఫలప్రదంబు, లీ।
రనితరబుద్ధులై మదుదితామలధర్మములాచరింపుడేం।
దును సరిలేని మీ వరమనోరథముల్ సఫలత్వమొందెడిన్॥ 298

వ॥ ఇది ధర్మం బిదియధర్మం బిది సాధువిదియ సాధువు, ఇది ముక్తియొసంగు నిది ముక్తియొసంగదు. ఇది పరమార్థం బిదియపరమార్థంబు. ఇది కార్యం బిదియ కార్యంబు. ఇది స్ఫుటం బిదియస్ఫుటంబు. ఇది దిగంబరధర్మం బిది బహువస్త్ర ధర్మంబని బహుయుక్తిదర్శన చర్చితంబులగు నతని వచనంబులు విని విశ్వసించి యనేకాంత వాదపరులై యల్పకాలంబున నత్రయీత్యాగంబు చేసిరి. తద నంతరంబ మఱియును॥ 299

క॥ ధర్మపరులౌచు వైదిక, కర్మాచరణప్రవణవికాసితతనులై।
నిర్మలత నున్న కొందఱి, నర్మిలిఁగని యధికవంచనాతికుశలుఁడై॥ 300

క॥ కాషాయధారినై సం, భాషానిపుణత్వమమర మాయామోహుం ।
డీపదనిశ్చితకుహనా, వేషతఁ బాషండవృత్తి వెలయంబల్కెన్ ॥ 301

క॥ దనుజవరులారమీ రి, ట్లొనరించిన పనికి స్వర్గమో, మోక్షంబో ।
వినుత ఫలంబక్కటయుం, కనయినఁ బశుహింసమానఁగాదే మీకున్ ॥ 302

క॥ జ్ఞానంబు కారణము వి, జ్ఞానమయమశేషమనుచు, సకలవిబుధులున్ ।
బూనివివరించి రింకన్, జ్ఞానవిదులుగాఁగవలయుఁ జయ్యనమీరల్ ॥ 303

వ॥ వినుండిజ్జగంబనాధారంబై భ్రాంతిజ్ఞానార్థతత్పరంబై, రాగాదిదుష్టంబై, భవ
సంకటంబునందు భ్రమించుచుండు ॥ 304

శా॥ కార్యంబంచు నకార్యమంచు నిట వక్కాణింపఁగానేల, మీ ।
రార్యుల్ చూడుఁడు, పుట్టిరంగనలు భోగార్థంబె యిట్లాట, ని
ర్మర్యాదంబుగ భోగముల్గనుఁడు కామక్రీడ నెంచం, దనూ,
నిర్యాణంబయిన స్థనంగలరె, నిర్ణిద్రోపభోగక్రియల్ ॥ 305

గీ॥ చిత్తగించినవెల్ల భక్షింపవలయు, కుణికతనువిది చిత్తంబుకట్టఁదగున ।
జగతిలో భక్ష్యమిది, యభక్ష్యంబిదనుచు, నెంచుకొనుమాటలెల్లనువంచనంబు॥

వ॥ ఇవ్విధంబు తెలియుండు మద్వచనంబులు చేయుండనుచు ననేక హేతుదృష్టాం
తంబులుచూపి చెప్పుమాయామోహుని వచనంబులవలంబించి నక్తంచరులు
కించిత్కాలంబునన శ్రుతిస్మృత్యుదితంబగు ధర్మంబువిడిచి యన్యోన్య బోధ
కులై శిష్యాచార్య పరంపరల వలన నందఱుఁ బాషండధర్మపరులై రప్పుడు ॥

సీ॥ పలుసంతమాటల పాఁతజోలిభళీర, సడిపడ్డ యీావట్టి చదువులేల ।
పదమంచునమ్మి నిబ్బరపుఁగర్మపయోధి, మునిఁగిరయ్యో వీరిముచ్చటేల ।
పరుఁడు పెట్టకకాని బ్రతుకలేరయ్యారె, బడుగువేలుపుల, బంబదిః యిదేల,
పూరి కట్టెలు మేక పోతులు నేతులు, నవుర జన్నపు బూమెలాటలేల ॥

గీ॥ దంబులివియేల పరమధర్మంబహింస, యనుచు వేదద్విజామరయజ్ఞతతుల ।
నతులపాషండచండయుక్త్యతిశయముల,గములనిందింతురసురపుంగవులు,కపులు

వ॥ మఱియు నమ్మాయామోహుండు ॥ 309

క॥ జగతినహింసయె పరమం, బగు ధర్మమధర్మమనుచుఁ బాటింపంగాఁ ।
దగునెక్రతు హింసయుక్తికి, మొగయవుగాయిట్టి యర్థములు చర్చింపన్॥ 310

క॥ క్రతువుల్ పెక్కులుచేసి దేవుఁడయి స్వర్గంబేలు, నౌరా శచీ,
పతియంచున్ భ్రమమందనేల యనలప్రాంచచ్ఛిఖాదగ్ధమై ।

వితథంబైన హవిఃకదంబకము భావింపం ఫలావాప్తియీఁ,
జతురంబే యహహావినందగునె యీజంబాటముల్వోల్కినన్. ॥ 311

క॥ అనయము, క్రతువున మృతిబొం, దిన పశువు దివంబుగనుటనిజమే, యట్లై ।
నను యజమానుఁడు నిజజన, కుని జంపఁగ నలదెదివముఁ గూర్చెడికొఱకున్॥

చ॥ ఒకరుభుజింప నన్యులకు నొందదుగాపరితృప్తి, శ్రాద్ధముల్,
వికలతఁజేయువారు కడువెఱ్ఱులు, తృప్తి నిజంబయేని, యూ ।
రికిఁ జనువారు చద్దులు ధరించి చనంబనిలేద, యింటి వా,
రకుటిల చిత్తులై కుడువనక్కడవారికిఁ దృప్తిగల్గదెచెన్ ॥ 313

వ॥ ఈయంతయుంజన శ్రద్ధేయముగాఁ దలంచి యుపేక్షింపవలయు. ఆప్తవాదంబులా
కసంబుననుండి యూడిపడవుగదా! యుక్తియుక్తంబైన వచనంబు గ్రహింప
వలయు. నావచనంబులు మీకు రుచియించినఁ జేయుండని పెక్కుదెఱంగుల
బోధించు మాయామోహుని మతంబవలంబించి పాషండధర్మపరులై వేద
మార్గంబు విడిచి చరించిరంతం గొంతకాలంబు చనిన ॥ 314

క॥ హరిహయరథభటకోటి, స్ఫురణము మిన్నందఁ గదలిపోర మహాసం ।
గరమొనరించిరి దైత్యులు, సురగణములతో సమగ్రశూరత్వమునన్ ॥ 315

వ॥ ఇట్లు పోరి దేవగణంబులచేత నిహతులైరి. మైత్రేయా! వేదోదితంబైన
స్వధర్మంబు వారికిఁ గవచంబై యుండెనట్టి వేదమార్గంబు విడుచుటంజేసి
నష్టకవచులైరి, దేవగణంబులు సుఖంచిరని చెప్పి పరాశరుండు మైత్రేయున
కిట్లనియె ॥ 316

క॥ మాయామోహోదితమగు, మాయామార్గమునసడుచు మనుజుఁడునగ్నుం ।
డీయర్థమునకు సంశయ, మేయెడల న్లేదుమునికులేశ్వరవింటే ॥ 317

వ॥ బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, పరివ్రాట్సంజ్ఞలుగల యాశ్రమంబులు
నాలుగుగాని యేనవయాశ్రమంబులేదు. ఎవ్వండేని క్రమంబున నాశ్రమధర్మం
బులు నడపకయుండు నప్పాతకుండు నగ్నుండనంబరఁగు. శక్తుండయ్యును నిత్య
కర్మంబు నడపండేని యద్దినంబుననే యతండు పతితుండగు. ఆపదలేకయు,
నొక్కపక్షంబు నిత్యక్రియాహానిచేసినను మనుజుండు మహాప్రాయశ్చిత్తం
బున శుద్ధుండగు. సంవత్సరంబు క్రియాహానిచేసిన మనుజునిఁజూచి సూర్యావ
లోకనంబు చేయువలయు. ముట్టిన సచేలస్నానంబు చేయువలయు. సంవత్సర
క్రియాహానికరునకు శుద్ధిలేదని వేఱచెప్పనేల? దేవర్షి పితృతిథి భూతంబులం
దృప్తులంజేయని వానికన్నఁ బాతకుండులేఁడు. అట్టి పాతకితో యానాసనపరి

చ్ఛద సంభాషణానుప్రశ్నంబులచేతఁ గలిసి వర్తించిన యతండు తత్తుల్య పాతకుండగును ॥ 318

క॥ దేవతలఁ బితరులను భూ, తావళి నతిథివ్రజంబు, నర్చింపకవాం ।
ఛావృత్తిం, దాఁదినుఁ, పా, పావహుఁనకుఁ గలదెనిష్క్రియాకలన మహిన్ ॥

వ॥ నాలుగువర్ణంబులవారును స్వధర్మవిముఖులై హీనధర్మంబులనడిచిన, నగ్నులగుదురు. ఈనగ్నుల సర్వకాలంబుల దర్శనస్పర్శనాదులను వర్జింపవలయు. శ్రద్ధావంతులాచరించు శ్రాద్ధంబు నగ్నులచేతం జూడఁబడిన నిష్ఫలంబగు నీయర్థంబున నొక్కయితిహాసంబుగలదు. ఆకర్ణింపుము॥ 320

సీ॥ సకలధర్మజ్ఞుండు శతధన్వుఁడనురాజు, కలఁడు లోకైకవిఖ్యాతయశుఁడు ।
తద్భార్యశైబ్య యుత్తమపతివ్రతశుభ, లక్షణా న్వితశుభశ్లాఘ్యచరిత ।
ఆదంపతులు సరోజాక్షు జనార్దను, జపహోమదాన పూజావ్రతముల ।
నెలమినారాధించి కొలుచుచునొకనాఁడు, కార్తికమాసమాంగళికపౌర్ణ॥ [యు।

గీ॥ మాసి, నుపవాసముండి నేమమునగంగ, తోయములఁ దీర్థమాడి సంతుష్టహృదయ
లగుచుఁదటమునకేతెంచునవసరమున,నృపతిసఖుఁడొక్క పాషండుఁడేగుదెంచె॥

ఉ॥ వచ్చినవానితో నవనివల్లభుఁడల్లన మాటలాడఁగ
న్విచ్ఛిలతాంగివానిఁ గని విహ్వలయై కమలాప్తుఁజూచివా ।
క్యోచ్చరణంబు మానిచనె నొయ్యనసయ్యవనీశుఁగూడిసం
పచ్చయపేటిగైన ప్రతిభావిలసన్నిజరాజధానికిన్ ॥ 322

వ॥ ఇట్లు నిజపట్టణంబునకువచ్చి యథాన్యాయంబుగాఁ బుండరీకాక్షు, నక్షీణ పూజాదికంబులం దుష్టింబొందించుచుండిరంతఁ గొంతకాలంబునకు సమ్మహీకాంతుఁడు నితాంత సమరక్రీడా పరిశ్రాంతుండై యంతంబునొందిన నతని కాంతారత్నంబును, ధర్మక్రమంబునఁ జితారోహణంబుచేసె. ఉపవాస దినంబునఁ బాషండసల్లాపంబు చేసినదోషంబుననమ్మేదినీనాథుండు వైదేశాఖ్యపురంబునందు శునకంబై జన్మించె. ఆతని యుత్తమాంగనయు సర్వలక్షణసంపన్నయై కాశీరాజునకుఁ గూఁతురై జన్మించి జాతిస్మరత్వంబు గలిగి యుండి ॥ 323

క॥ తనతండ్రి పెండ్లియాడఁగఁ, దనకుఁ బరిణయంబు చేయఁదలఁచిన నపుడ ।
వ్వనజాక్షిక్షణవలదని, జనకునివారించెఁ గలితజాతిస్మరయై ॥ 324

శా॥ ఆకన్యామణియాత్మయోగ భవదివ్యజ్ఞానదృష్టిన్ ధరి
త్రీకాంతున్నిజవల్లభుంగనియె వైదేశంబునన్నీచనీ ।

చాకారంబగు కుక్కపుట్టువున దుఃఖాక్రాంతుఁడై యుండఁగా
నాకాలంబునఁ బోయెదద్గత మహావ్యాసక్తిన వ్వీటికిన్ ॥ 325

వ॥ అచ్చటికిం బోయి తదవస్థుండై యున్న పతిం జూచి దుఃఖంచి యచ్చంచలాక్షి సత్కారప్రవణంబగు వరాహారంబొసంగ భక్షించుచు, లాంగూలచాలనంబును, నధశ్చరణావపాతంబులును, భూలుంఠనంబును, వదనోదర దర్శనంబును, మొదలైన స్వశ్వజాతిలలితచాటుక్రియలు చేయ నతి వ్రీడితయై కుయోనిజాతుండైన పతింజూచి దుఃఖంచి ప్రణామపూర్వకంబుగా నిట్లనియె ॥ 326

క॥ ధర్మైకపరాయణుఁడవు, నిర్మలుఁడవు విష్ణుభక్తినిరతుండవు న।
త్కర్ముఁడవు శతధనుండను, నిర్మలవృత్తంబుగలుగు నృపతివితలఁపన్ ॥ 327

గీ॥ అరయకుపవాసకాలంబునందుఁ దొల్లి, యధికపాషండుతో మాటలాడునట్టి।
దోషమున నీకునిటువంటి నొనఁగువచ్చె, నాత్మఁదలఁపుము నాఁటివృత్తాంతమెల్ల ॥

వ॥ అని యివ్విధంబున ॥ 329

మ॥ లలనారత్నము తన్నుఁ జూచి మృదుసల్లాపంబు గావింప పీ
నులు నిక్కించుచు నాలకించిమదిలో నూల్కొన్న జాతిస్మర।
త్వలసజ్ఞానమునన్ శరీరముతగుల్ వర్జించి జన్మించెన।
వ్వాలఁగోలాహలనామ భూధరము చెంపన్ నక్కయై గ్రక్కునన్ ॥ 330

వ॥ అప్పతివ్రతాతిలకంబును సంవత్సర ద్వయంబునకు నగ్గిరికింబోయి, సృగాలంబై యున్నతనవల్లభుఁజూచి యిట్లనియె ॥ 331

సీ॥ రాజేంద్ర ! మఱచితివే జనులెఱుఁగఁగా, శునకమైనీవున్న చోటికేను।
జనుదెంచిపాషండసల్లాపజంబైన, దోషంబుదెలిపితిఁదొడరినీకు।
ననవిని నక్కజీవనముపై వాంఛపో, విడిచినిరాహారవృత్తిఁదనువు।

గీ॥ దొఱఁగివృకమయి జన్మింప నెఱిఁగిసాధ్వి, వనమునకు నేగితోడేటి తనముదాల్చి।
యున్న పతిఁజూచి యక్కట యోమహాత్మ. మఱచితే నీవుపూర్వజన్మపుఁజరితము॥

క॥ మునుపాషండునితోఁ జ,య్యనవ్రతదివసమునమాటలాడినకతనన్।
వినుకుక్క నక్కతోడే, లనునీపుట్టువులుగల్గె నక్కటనీకున్ ॥ 333

క॥ అని తలఁపించినపుడ, య్యనఘుఁడు వృకతనువు విడిచియటవి జనించెన్।
ఘనగృధ్రమగుచునయ్యం, గన యప్పుడు దెలుపనతఁడుకాకంబయ్యెన్ ॥ 334

ఉత్సాహ.

కామినీలలామ వల్లకాకిఁ గూడియక్కటా,
భూమినృపతులెల్ల నీకు భూరిబలులోనంగఁగా ।
స్వామి నైమెచరించు నీవసద్బలిప్రభో క్తవై,
తేమిగలదు పూర్వకర్మమింతవింత చేయఁగాన్ ॥ 335

వ॥ పాషండ సల్లాప దోషంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్రజన్మంబులెత్తి
యిప్పుడు కాకంబవై తేయని తలఁపించిన. 236

గీ॥ కాకతనువువిడిచి గ్రక్కునబకాంగనై, యున్న విభునికడకు నొయ్యఁ జేరి ।
చెలియ మెప్పటట్లు తలఁపింపనమ్మహీ,విభుఁడు నెమిలియయ్యెవిప్రవర్య ॥ 337

చ॥ విభుఁడుమయూరజన్మము, సవీనత నెత్తు టెటింగి, యప్పుడ ।
య్యిభరిపుమధ్య దానికినభీష్టవరాభ్యవహారకృత్యముల్ ।
ప్రభనొనరించుచున్సుకృతపాకముగోరుచుఁ బెంచుచుండఁద ।
చ్ఛుభచరితంబు పక్వమగు చొప్పునఁ గాలమువీలవచ్చినన్ ॥ 338

వ॥ అక్కాలంబున జనకభూపాలుండు వాజిమేధ మహాక్రతువుచేసి తద్దీక్షాంతంబయిన యవబృథస్నానంబుచేయ నప్పుడప్పువ్వుఁబోఁడి మయూరంబుం దానునవబృథస్నానంబుచేసి యమ్మయూరంబుంజూచి పాషండసల్లాప దోషంబున శునక సృగాల, వృక, గృధ్ర, కాక, బకజన్మంబులెత్తి యిప్పుడు మయూరంబవై యున్నాఁడవు. తలంచుకొనుమని తలఁపించిన జాతిస్మరుండై మయూర దేహంబు విడిచి యజ్జనకమహీపాలునకుం బుత్రుండై జన్మించి శీఘ్రకాలంబున సంప్రాప్త యౌవనుండయ్యె నంత. 339

ఉ॥ మానిని తండ్రితోడ ననుమానముమాని మదీయపాణిపీ,
డా నుపమానయత్నమునకై యిపుడీవుస్వయంవరంబు వెం ।
పూనఁగఁ జేయుమన్న ముదమొందుచుఁ గాశివిభుండు చేసెఁ బెం,
పై నెగడన్ స్వయంవరమహం బరుదెంచిరి రాజనందనుల్ ॥ 340

గీ॥ ముదముతోడ స్వయంవరమునకు రాజ, పుత్రులే తేరనందులోఁ బూవుఁబోఁడి।
జనకభూపాలనందనుఁ జారుకీర్తిఁ, దనపతివరించె ధర్మపథంబువెలయ ॥ 341

వ॥ అక్కాంతారత్నంబుతో నారాజనందనుండు, బహుభోగంబు లనుభవించి తండ్రిపరోక్షంబున వైదేహదేశంబునకు రాజై సాంగదక్షిణాకంబుగా బహుయజ్ఞంబులుచేసి యనేకదానంబులు ధర్మంబులుచేసి పుత్రుల నుత్పాదించి శాత్రవులజయించి యథాన్యాయంబుగా రాజ్యంబుపాలించి ధర్మక్రమంబున

సంగ్రామంబులో నక్షీణవిపక్ష ప్రక్ష్వేడనక్షతవక్షఃస్థలుండై దివంబునకుం జనిన నతనిధర్మపత్ని చితారోహణంబుచేసి యతండుం దానును సర్గక్షయ పర్యంతంబును నక్షయంబులైన స్వర్గాదిభోగంబు లనుభవించిరని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 342

సీ॥ పాషండ సల్లాపదోషంబు, నశ్వమే, ధావబృథస్నానజాతి మహిమ।
యును నిట్టి తెలుఁగు సుమ్మనఘాత్మ, కావునఁ, బాపిష్ఠపాషండ భాషితంబు।
సంస్పర్శనంబును జాలింపవలయు వి, శేషించి వినుపుణ్యశీలురైన।
వారు యాగాది దీక్షారంభ వేళల, సద్వ్రతాద్యుపవాస సమయములను ॥

గీ॥ గూడిపాషండుతోమాటలాడఁజనదు, మానివరయొక్కనెలక్రియల్ మానునెవ్వఁ।
డతనిఁగని భానుఁజూడంగిసర్వమెపుడు,నన్నియును మానువానిమాటడుగనేల॥

వ॥ పాషండులను, వికర్మస్థులను, బిడాలవ్రతికులను, శఠులను, హైతుకులను, బకవృత్తులను, వాఙ్మాత్రంబుచేతనైన నర్చింపంజనదు. దురాచారులును, బాపిష్ఠులునునైన పాషండులతో సంసర్గసల్లాప సహాసనస్థితులు వర్జింపవలయు. ఇప్పుడు నాచేతంజెప్పంబడిన వీరు నగ్నులనంబరఁగుదురు. దృష్టిమాత్రం బున శ్రాద్ధంబు చెఱుపంజాలుదురు. వీరితో సంభాషించిన దినకృతపుణ్యం బులు చెడు. కావున బుధుండు వీరిసమీపంబునకుం బోవలవదని చెప్పి శ్రీపరా శరుం డి ట్లనియె. 344

చ॥ కలగొనుజ్ఞానమేమియును గానక మాఢ్యమున న్వృథాజటల్
తలలధరించి శౌచమును ధర్మముపై తృకపిండతోయముల్।
తలఁపనిదుష్టచిత్తుల కిఫల్ చెవిఁదార్చినఁ, దోడఁబల్కినన్
జులుకనమర్త్యులొందుదురు సుమ్ముమహానరకప్రపంచమున్ ॥ 345

వ॥ అని చెప్పుటయు ॥ 346

ఉ॥ నీలశ్మాధరవాస, వాసరకరోన్నిద్రారివహ్నిచ్ఛటా
తూలదైత్యవికాస,కాసర శిరః స్తోత్యోకృతాంతార్థికే।
లీలోలాత్మ విలాస,లాసమహాపాలీ ద్రష్టుకానూంతలో।
కాలత్యప్రతిమాస, మాస రసభావాశ్లిష్ట దోరంతరా ॥ 347

క॥ మంత్యుగ సంస్కృతిసింధుమి। మంత్యూద్ధరణైకదీక్ష,మహితపిపాసా।
సంక్షోభరోహణమిళ, ధ్వాంతక్షవయోమోక్షదానదక్షిణవీక్షా ॥ 348

తోటకము.

నిజభక్తమహత్త్వ వినిర్దళితా, వ్రజహత్సుమహత్తర పాపతతీ ।
సుజనస్తవనీయ యశస్తిలకా, వ్రజపద్మ భవాండఫలవ్రతతీ ॥

గద్య॥ ఇది శ్రీమత్సు భద్రాకరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వ తత్త్వపవిత్ర వేంకటమాత్యపుత్ర కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరిగురు చరణారవింద వందనపరాయణ కిలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబునందు స్వాయంభువాది చతుర్దశమనువుల చరిత్రంబును, వ్యాసావతారంబును, యాజ్ఞవల్క్య చరితంబును, సూర్యస్తుతియు, జతుర్వేద సంప్రదాయంబును, సప్తాదశ విద్యాసంఖ్యానంబును, యమభటసంవాదంబును భగవదారాధన ప్రకారంబును, వర్ణాశ్రమాచారంబులును, సదాచారంబును శ్రాద్ధప్రకారంబులును, నగ్నప్రకారంబును, దేవాసురయుద్ధంబును, దేవతలు శ్రీహరిని స్తుతియించుటయు, మహామోహనిర్మాణంబును, బాషాండచారవర్ణనంబును, శతధనోపాఖ్యానంబును, ననునవి గలుగల తృతీయాంశంబునందు తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

విష్ణుపురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ఓం

చతుర్థాశ్వాసము.

రంజితమాళవభూ,
మీరమణసహస్ర వాజిమేధ ఫలీభూ ।
తారూఢ కల్పభూజా,
కారి మహానీలశైలకటక విహారా ॥ 1

గీ॥ మఱియునప్పుడుమైత్రేయమౌని వరుఁడు,హర్ష సంభ్రమపరిపూరితాత్ముఁడగుచు ।
శ్రీపరాశరు పాదరాజీవయుగళి, మౌళిఁగీల్కొల్పి పల్కెసమ్మతి దలిర్ప ॥ 2

చ॥ ధీరకులాగ్రగణ్య, సముదీర్ణ భవద్వచనంబులన్సదా.
చారము సర్వధర్మములు చక్కఁగవింటిఁ బ్రహ్మాష్టమయ్యె హ్మా ।
త్సారసమింకనొక్కటి ప్రసన్నతఁజెప్పుము రాజవంశ వి,
స్తారము దారతన్వీను ముగంబుమనంబునఁబుట్టె దట్టమై ॥ 3

వ॥ అనివిన్నవించిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 4

చ॥ కమలజుఁడాదిమై యశముగల్గి మహత్తర శౌరయజ్వరా,
ట్సము దయభూషితంబయి విశంకట మౌమనువంశమీవు ప్రే ।
మమున వినందగున్నలుపమండలి వాయుటకై తదీయ ది,
వ్యమహిమ వెంపులెన్నఁ దరమాపరమార్థ వివేకతత్పరా ॥ 5

గీ॥ వసుధ బ్రహ్మాద్యమగు మనువంశమెవ్వఁ, డేని నిత్యంబు వినుదృఢంబైన భక్తి ।
సకలకాలంబు నతనివంశంబువృద్ధిఁ, బొందుచుండును శాంతిసంపూర్ణహృదయ ॥

వ॥ సకల జగదనాదియై ఋగ్యజుస్సామాది మయుండై భగవద్విష్ణు మయ
బ్రహ్మాంబు, మూర్తరూపంబైన హిరణ్యగర్భుండు బ్రహ్మాండంబునఁ బ్రథ
మంబా విర్భవించె. ఆ బ్రహ్మ దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుండుపుట్టె నాదక్షు

నికి నదితి. యదితికి వివస్వంతుఁడు, వివస్వంతునకు మనువు, నామనువున కిక్ష్వా కుండు, నృగుండు, ధృష్ట, శర్యాతి, నరిష్యంత ప్రాంశు నాభాగ, దిష్ట, కరూష, పృషధ్రాఖ్యులు పదుగుఁరు పుత్రులుపుట్టిరంత ॥ 7

గీ॥ మనువు మిత్రావరుణులకు మఖముచేసి, తనకుఁ దనయులు గావలెనని తలంప।
హోతమపచారముననందునుదయమయ్యెఁ,గన్యయొక్క_తెయిలయనఁగామునీంద్ర

క॥ ఆయిల మిత్రావరుణుల, యాయతకృప, మగుడఁబురుషుఁడై సుద్యుమ్న।
స్ఫాయన్నామంబునఁ,దగి యాయెడశాపమునఁ గన్యయయ్యె న్మగుడన్ ॥ 9

వ॥ ఇట్లు సుద్యుమ్నుండు క్రమ్మఱంగాంతయై సోమ పుత్రుండగు బుధుని యాశ్రమ సమీపమునం బరిభ్రమించుచుండ ॥ 10

చ॥ కుసుమశరాశుగ ప్రచయకుంఠితుఁడై శశి పుత్రుఁడప్పు డ,
బ్జసరుహనేత్రపై మిగులఁబ్రేమవహించి రమించె నెందు న।
ప్పసముగ నేతఁబ శతపత్రవి లోచనఁగాంచి భ్రాంతుఁడై,
యసమశరార్తినెట్టి బుధుఁడైనఁ జలింపక నిల్వనేర్చునే ॥ 11

వ॥ ఇట్లు రమించి బుధుండిలయందుఁ బురూరవుంగనియె నంత ॥ 12

చ॥ ఇలకుఁ బురూరవుండు జనియింప మహర్షులు యజ్ఞపూరుషుం,
జలజదళాక్షువేదమయుఁ, జాలఁ బ్రసన్నునిఁ, జేసి యయ్యిలా
లలనకుఁ బుంస్త్వరూపమగు లాగొనరించిరనంతరంబ య,
య్యలఘున కుద్భవించెఁ దనయత్రితయంబు నయంబుమీఱఁగన్ ॥ 13

వ॥ ఇట్లు సుద్యుమ్నునకు నుత్కల, గయ, వినతులను ముగ్వురు కొడుకులు పుట్టిరి. సుద్యుమ్నుండు స్త్రీపూర్వుండుగాన రాజ్యభాగంబున కర్హుండుగాకున్నఁ దండ్రి వసిష్ఠువచనంబున నతనికిం బ్రతిష్ఠానపురంబిచ్చిన నతండు తన పుత్రుండైన పురూరవున కిచ్చె ॥ 14

క॥ మనుపుత్రుండగు పృషధ్రుఁడు, తనగురువులగోవుఁ జంపితా శూద్రుండై।
జనగర్హితత్వమునఁ బడి, చనియె, నెచటికేనియును, విచారముగదురన్ ॥ 15

వ॥ కరూషునివలన కారూషులను బలపరాక్రమ సంపన్నులైన క్షత్త్రియులుకలిగిరి. దిష్టునకు నాభాగుండు కలిగి వైశ్యుండయ్యె. అతనికి బలంధనుండు నతనికి వత్సప్రీతియు నతనికిఁ బ్రాంశువు నతనికిఁ బ్రజాపతియు నతనికి ఖనిత్రుఁడు నతనికిఁ జాక్షుషుండు, నతనికి వింశుఁడు నతనికి వివింశకుఁడు నతనికి ఖనినేత్రుఁడు నతనికి నతివిభూతియు నతనికి గరంధముండు, నతనికి, నవిక్షితుండు, నతనికి మహాబలుండైన మరుత్తుండు పుట్టె ॥ 16

గీ॥ అతని యధ్వరములఁబోలు నధ్వరంబు, గలుగ నేరదు భూమిచక్రంబునందు।
హైమములె కాని యాగభూమ్యంతరముస, నన్యయాగోపకరణంబులరయ లేవు॥

చ॥ సురపతి సోమపానమునఁ జొక్కి మదించె, ధరామరేంద్రులు,
దురవర దక్షిణార్థములః దుష్టివహించిరి, సభ్యఋత్విగు।
త్కరములు దేవబృందము నుదారసమర్చణ ముఖ్యలాల సా,
భరమునఁ బ్రీతిపొందెఁ దలపన్వశమాని తదీయ యజ్ఞముల్॥ 18

వ॥ అమ్మరుత్తునికీర్తి నేడునుం జెప్పంబడు. చక్రవర్తియగు నమ్మరుత్తునకు నరిష్యంతుండుపుట్టె. నతనికి దముండు, దమునకు రాజవర్ధనుండు జన్మించె. నతనికి సువృద్ధియు నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి సుధృతియు నతనికి నరుఁడును నతనికిం జంద్రుఁడును నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి బంధుమంతుండును నాతనికి వేగవంతుండును నతనికి బుధుఁడును నతనికిఁ దృణబిందుండు. నాతనికి నిలబిలయను నొకకన్యకయుఁ బుట్టె వినుము. 19

ఉ॥ ఆతృణబిందుభూవిభుని నచ్చరలేమ యలంబుసాఖ్య కా,
మాతురయై వరించి, సుతు, నర్కసము జ్వలతేజులోక వి।
ఖ్యాతు విశాలునింగనియె, నాతనిపేర విశాలయన్నము,
ద్యోతితభూతి యా నగరిమొప్పె మహీమహిళా విభూషిణై॥ 20

వ॥ ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండు, నతనికిఁ జంద్రుండు, నతనికి ధూమ్రాక్షుండు, నతనికి సృజయుండు, నాతనికి సహదేవుండు నతనికిఁ గృశాశ్వుండు నతనికి సోమదత్తుండుపుట్టి శతాశ్వమేధంబులుచేసె. ఆసోమదత్తునకు జనమేజయుండు, నతనికి సుమతి జనియించె, వీరలు వైశాలేయులనం బ్రసిద్ధులై వెలయుదురు. 21

గీ॥ వినుముతృణబిందునిప్రసాదమునన్నృపాలు: రంకలునునుర్వివైశాలులనఁగఁదగిరి।
ధార్మికులువీర్యవంతులు నిర్మలులుబ, లాయురున్నతులునునై మహామునీంద్ర॥

వ॥ శర్యాతికి సుకన్యయను కుమారికయు, నానర్తుండను కుమారుండును గలిగిరి ఆసుకన్యకను చ్యవనుం డుద్వాహంబయ్యె. పరమధార్మికుండైనయానర్తునకు రేవతుఁడు పుట్టె॥ 23

క॥ రేవతుఁడు తండ్రియేలిన, భూవిదితానర్త విషయములు పాలించెన్।
శ్రీవెలయంగఁ గుశస్థలి, నావిశ్రుతికలుగు పురమునన్వసి యించెన్॥ 24

వ॥ రేవతునకు రైవతుండనఁ గకుద్మియనఁ బర్యాయనామంబులుగల పుత్రుండు కలిగె. అతనికి రేవతియను కన్యక జనించి పెరుగుచున్నంత॥ 25

ఉ॥ రైవతుఁడాత్మపుత్రికిఁ గరగ్రహణార్థము రాజపుత్రుఁడీ
భూవలయంబునందుఁ దలపోయఁగ నెవ్వఁడొ కోయటంచునా।
రేవతిఁదోడుకొంచు, నిబిరీసగతి ప్రతిభాప్తిఁ, బోయె,రా
జీవభవాలయంబునకుఁ జిత్తముతత్తర పాటునొందఁగన్ ॥ 26

వ॥ ఇట్లు సత్యలోకంబు నకుంబోయి తదంతికంబున హాహా, హూహూనామ గంధర్వులతి రాగంబున దివ్యగానంబుచేయ వినుచుండె. అద్దివ్యగానంబు త్రిమార్గపరి వృత్తంబైనను ననేకయుగ పరివృత్తంబైనను ముహూర్తంబుగాఁ దలంచుచుండి గీతావసానంబయిన నబ్జయోనింగని సాష్టాంగ నమస్కారంబు చేసి యిక్కన్యకు యోగ్యుండైన వరుండెవ్వరని యడిగిన రైవతునకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె ॥ 27

గీ॥ వసుధనీకు మనసువచ్చిన యల్లుఁడే, పగిదివాఁడటన్నఁ బార్థివుండు।
మ్రొక్కిస్వామిచిత్తమునకు వచ్చినవాఁడె, వనజముఖికియోగ్యుఁడనుచుఁబలికె ॥

సీ॥ వనజగర్భుఁ డొకింతవడి విచారించి, భూపాగ్రణిఁజూచి యిట్లనియెనీవు।
తలఁచినవారి సంతతులుసపుత్ర, పౌత్రాదిగా వసుధపై నణఁగిపోయె।
గానంబువినుచుండఁగా బహుకాలంబు, పోయె నిప్పుడు భూమిఁబొడమఁగలిగి।
యున్నది, కలియుగంబిన్నలినాక్షి, నెవ్వరికిచ్చెదవు బంధువర్గకోశ ॥

గీ॥ బలము లెవ్వియు లేవు నీకిలనటన్న, సాధ్వసమునొంది యారాజుజలజ భవుని।
కనియె"నిక్కన్యనింక నెవ్వనికినిత్తు", ననినఁదలవంచిమనములోనరసి యజుఁడు ॥

వ॥ నీవిచ్చటికి వచ్చినవెనుక నష్టావింశతి చతుర్యుగంబులు చనియెనని పలికి యేకాగ్ర మనస్కుఁడై సప్తలోకగురుండగు సంభోజయోని కృతాంజలియగు రాజున కిట్లనియె ॥ 30

సీ॥ ఎఱుఁగలేమెప్పుడు నేజగన్మయుని, స్వభావస్వరూప సంపద్బలములు।
కళమొదల్ యుగచర్య కడపలగాఁగల, కాలమేవిభుభూతిఁ గడపలేదు।
సృష్టిరక్షణనాశ కృత్యార్థమేదేవు, వలనమూర్తి త్రయంబెలమిఁ గలిగె।
శక్రాదిరూపియై సకలలోకంబులు, పాలించునే పరాత్పరుఁడు, నియతిఁ ॥

గీ॥ జంద్రసూర్యాకృతులుదాల్చిజగతితమముసకలమునుబాఱఁద్రోలునేస్వప్రకాశు।
డగ్నిపవనాంబువియదవన్యాత్ముఁడెవ్వఁ, డట్టిసర్వేశుఁడవతారమయ్యెనపుడు ॥31

వ॥ జగంబులు తానయ్యెగలుగఁజేసి రక్షించిత్రుంచునట్టి శ్రీవిష్ణుదేవుం డిప్పుడు నిజాంశంబున నవతరించి మీకుశస్థలి ద్వారకయను పట్టణంబుగా నందుబల

దేవుండన నఖండప్రభావంబున నున్నవాఁడు. అమ్మహాను భావునకుఁ గన్యా
రత్నంబునిమ్ము పొమ్మనిన రైవతుండు భూలోకంబునకు వచ్చి ॥ 32

గీ॥ కుఱుచలై యల్పతేజులై గుణవివేక, బలసమృద్ధులఁ దక్కులై ప్రబలు ప్రజలఁ ।
గాంచి వెఱఁగొందుచును, ద్వారకానగరికి, వచ్చి రామునకక్కన్య నిచ్చె నృపుఁడు॥

చ॥ బలుఁడునతిప్రమాణయగు పద్మదళాయత చారులోచనన్
హలమునవంచి యుంచితశుభావయవస్ఫుటగాత్రిఁ జేసి పెం
పలవడఁ బెండ్లియై ప్రముదితాత్మకుఁడై యనురాగభాగనే
కలలితకామ భోగములు గైకొని యుండెనఖండ సంపదన్ ॥ 34

క॥ అనురూప వరునకాత్మజ, ననువొందఁగనిచ్చి ప్రముదితాత్మకుఁడై యా ।
జనవిభుఁడు తపము చేయన్, జనియె హిమాచలమునకుఁ బ్రసన్నత్వమునన్ ॥35

వ॥ రైవతుండు బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి రాకయున్న వెనుకఁ బుణ్యాజనసంజ్ఞ
లుగల రాక్షసులు కుశస్థలిపై దాడిపెట్టిన రైవతుని తోఁబుట్టువులునూర్గురు
రాక్షసపరాజితులై నానాదిక్కులకుం బోయిరి. వారలయన్వయంబునం బుట్టి
నక్షత్రియులు సర్వదిక్కు లందునిలిచిరి. ధృష్టునకు ధార్ష్టంబను క్షత్రియ
కులంబుపుట్టె. నాభాగునకు నాభాగుండు, నాభాగునకు నంబరీషుండు, నంబరీషు
నకు విరూపుండు, విరూపునకు పృషదశ్వుండు, వృషదశ్వునకు రథిరతుండుపుట్టె
వీరాంగీరసులను క్షత్రోపేతులైన ద్విజులైరి ॥ 36

క॥ క్షుతమొనరింపఁగ, మనువున, కతుల ఘ్రాణమునఁ బుట్టె, నాత్మజుఁడు, బలా ।
న్వితుఁడిక్ష్వాకుఁ డనంగా, *నతనికినూర్వురు కుమారులైరి మునీంద్రా ॥ 37

వ॥ వారిలోపల మువ్వురువికుక్షినిమిదండాఖ్యులు శ్రేష్ఠులు. శకునిప్రముఖులేఁ
బండ్రుత్తరాపథంబునకు రాజులైరి. నలువదియెనమండ్రు దక్షిణాపథంబునకు
రాజులైరి. అయ్యిక్ష్వాకుం డొక్కనాఁడు ॥ 38

సీ॥ అష్టకాశ్రాద్ధ కర్మారంభ మొనరించి, యర్హమాంసంబు తెమ్మనుచుఁ దనదు ।
కొడుకువికుక్షిఁ బేర్కొనిపిల్చిపంపిన, నడవికిఁబోయి యర్హంబులైన ।
మృగములవధియించి మించినయాకటఁ, జన లేకయందొక్క శశముదిని,క ।
డమమాంసమంతయుఁ దమతండ్రికిచ్చిన, నదిప్రోక్షణముచేయ నరుగుదెంచి ॥

గీ॥ కులగురుండువసిష్ఠుఁడక్కొదవయెఱిఁగి, కనలియీమాంసమర్హంబుగాదు,వీఁడు।
మీఁదువుచ్చెనటన్న నమ్మేదినీశుఁ డాత్మనందనువిడిచె సంయమివరేణ్య ॥ 39

---

* "నతనికి నేకశత పుత్రులైరి మునీంద్రా." ?

వ॥ గురుండు కోపించి శశాదుండని పలుకుటంజేసి వికుక్షి శశాదుండ నంబరఁగి, తండ్రి పిమ్మట రాజయ్యె. ఆ శశాదునకుఁ బురంజయుండను పుత్త్రుండు పుట్టె ॥ 40

సీ॥ మునుపు, త్రేతాయుగంబున దేవదానవ, తతులకు ఘోర యుద్ధంబు గలిగె ।
అందు బాహాబలులైన రాక్షసవర్యు, లమరవర్గము నెల్ల నాక్రమింప ।
విఱిగిపోయిన వనవికచపద్మదళాక్షు, భగవంతు నచ్యుతుఁ బ్రార్థనముల ।
నలరింప, వరదుఁడై యఖిలజగత్పరా, యణుఁడు నారాయణుం డఖిలసురల ॥

తే॥ నాదరించి, గభీర వాక్యముల ననియె, నాత్మ నెఱుఁగుదు నేను మీ యభిలషితము ।
వినుము భూమిస్థలి శశాదుఁడను నృపాలతనయుఁడు పురంజయుండన ఘనుఁడు గలఁడు ॥

వ॥ అతని శరీరంబున స్వాంశంబునం బ్రవేశించి యశేషదోషాచరులం జంపెద. మీరును బురంజయు నసురవధోద్యోగంబునకు నుద్యుక్తుం జేయుండనినఁ బుండరీకాక్షునకు నక్షీణభక్తి తాత్పర్యంబునం బ్రణమిల్లి పురంజయు పాలికిం బోయి సాదరంబుగా బృందారకు లిట్లనిరి ॥ 42

ఉ॥ క్షత్త్రియవర్య ప్రార్థనము గైకొను మిప్పుడు ఘోరనిర్జరా
మిత్త్రులతోడఁ బోరెదవె, మేము తదుద్ధతి కోర్వలేము, హే
తిత్రుటితాఖిలద్విష దధీశుఁడ వీవు సహాయమైన నా
శాత్త్రవకోటి నోర్చెదము చయ్యన నీ చన విమ్ము లెమ్మనన్ ॥ 43

తే॥ సకలలోకాధినాథుఁ డీశతమఖుండు, స్కంధమున నన్ను మోవఁగాఁ గదలిపోయి ।
జాగ్రదుగ్రప్రతాపదుస్సాధదనుజ, కోటిఁ గెలిచెద నిది మీకుఁ గూడెనేని ॥ 44

వ॥ ఇవ్విధంబున కొడంబడిన సహాయంబు చేసెద ॥ 45

గీ॥ అనిన నొడఁబడి రమరు లయ్యచలభేది యపుడు వృషభాకృతి వహించె నతని మూఁపు ।
రంబుపై నెక్కి లీలఁ బురంజయుండు, కదలె శాత్త్రవకోటిపై ముదమెలర్ప ॥ 46

వ॥ ఇట్లింద్రుఁడు వృషభంబైనఁ దత్కకుదారోహణంబు చేసి వైష్ణవతేజోవిశేషోపబృంహితుండై రాక్షసులఁ గెలిచి పురంజయుండు కకుదారోహణనిమిత్తంబునఁ గకుత్స్థుండనం బరఁగె. అతనికి ననేనుండు, నతనికిఁ బృథువు, నతనికి విష్టరాశ్వుండు, నతనికిఁ జాంద్రుండు, నతనికి శాబస్తుండును బుట్టె. అతండు శాబస్తియను పురి నిర్మించె. ఆ శాబస్తునకు బృహదశ్వుండు నతనికిఁ గువలయాశ్వుండును బుట్టె. 47

చ॥ అమలచరిత్ర యా కువలయాశ్వుఁడు దంకు నకున్ మహాపకా,
రము నొనరించు దుందుఁడను రాక్షసుతో సమరంబు చేసె దు ।

ర్గమతరవిష్ణుతేజమున, రంజిలి యిర్వదియొక్కవేయుధై,
ర్యమహిత సారసాహస నిరంకుశులాత్మ జులర్థిఁగొల్వఁగా ॥ 48

వ॥ ఇట్లు యుద్ధంబుచేయునప్పుడు దుందుముఖనిశ్వాసాగ్ని దగ్ధులై యేకవింశతి సహస్రనందనులు మృతులైనఁ గువలయాశ్వుండు దుందునిం జంపె. తన్నిమిత్తంబున నతనికి దుందుమారుండను పేరుకలిగె. అతనికి దృఢాశ్వ చంద్రాశ్వ కపిలాశ్వులన హతశేషులగుముగ్గురు పుత్రులుగలరు. అందు దృఢాశ్వునకు హర్యశ్వుండు, నతనికి నికుంభుండు, నతనికి నమతాశ్వుండు, నతనికి గృశాశ్వుండు, నతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు, నతనికి యువనాశ్వుండుఁ బుట్టె. 49

క॥ ఆయువనాశ్వుఁడ పుత్రకుఁ, డై యతివిహ్వలత, మునుల యాశ్రమములకున్।
బోయి, యుపాసించినఁగరు, ణాయత్తతవారు నతనికభ్యుదయముగన్ ॥ 50

వ॥ మదిందలంచి పుత్రోత్పాదనంబునకునిష్టి గావించి యదియు మధ్యరాత్రంబునకు నివృత్తంబగుచుండ మంత్రపూతజలపూర్ణ కలశంబు వేదిమధ్యంబునం బెట్టి యమ్మహామునులు నిద్రించుటయు నవ్వేళయబ్భూపాలుండతి తృష్ణాకులుండై యాశ్రమంబునకువచ్చి నిద్రాభువులైన యాకృపాళువుల మేలుకొలుప నొల్లక యపరిమేయ మాహాత్మ్యమంత్రపూతకలశజలంబులు ద్రావిన నంత మేల్కాని మునులజ్జలంబుగానక యిట్లనిరి. 51

ఉ॥ ఎవ్వరు ద్రావిరీ సలిలమేధితవై దికమంత్రభావితం,
బివ్వ సుధాతి లేశ నతికిందుల నిందులసత్సుతుండు మే।
ల్నివ్వటిలంగఁబుట్టి ధరణీవలయంబఖిలంబు నేలు ని,
ట్లొవ్వమివచ్చె నీపనికియో యనువాక్యము లాలకించుచున్ ॥ 52

చ॥ జనపతియేగు దెంచి మునిసత్తములార మదీయమాధ్య మి,
ట్ల నయము తెచ్చెనంచు వినయంబునఁ బల్కెడు నంతగర్భమై।
దినదినవృద్ధిఁగాలమరు దెంచిన దక్షిణకుక్షివచ్చినం,
దనుఁ డుదయించె నయ్యవని నాయకుఁడు న్మృతిఁబొందె గ్రక్కునన్ ॥ 53

వ॥ మహామును లబ్బాలకుండే నామంబు ధరియింపంగలండని పల్క ॥ 54

గీ॥ పాకశాసనుఁడరు దెంచి బాలుఁజూచి, "ఏవమాంధాస్యతియ"టంచు నెంచుకతన
దారకుఁడుదాల్చెనపుడుమాంధాతృనామ,మఖిలలోకైకవిశ్రుతంబగుచునుండ॥

వ॥ అబ్బాలకుని వక్త్రంబున నింద్రుండ మృతస్రావిణియైన నిజప్రదేశిని యిడిన తదీయామృతపానంబుల నల్పదినంబులనే వృద్ధిఁబొంది చక్రవర్తియై సప్త

ద్వీపంబుల నేకాతపత్రంబుగా ననుభవించె, తదీయశ్లాఘా వరంబైన యొక్కశ్లోకంబుకలదు. దానియర్థంబు వినుము. 56

॥ అర్కునుదయాస్తమయములొనంతమేర, యవనియెల్లను యువనాశ్వకువలయేశ।
తనయమాంధాతృ మేదినీధవునిసొమ్ము, ఇతరులకుఁ దేరి చూడఁగానెట్లు వచ్చు॥

॥ ఏవంవిధ ప్రభావుండగుచు రాజ్యంబు సేయుచుండి॥ 58

॥ బిందుమతిపేరుగల శశిబిందుతనయఁ, బరిణయంబయి మాంధాతృధరణివిభుఁడు।
నఘుఁ బురుకుత్సువిఖ్యాతునంబరీషు ఘనునిముచికుందుఁగనియె నక్కాంతయందు॥

॥ మఱియు నేబండ్రు కన్యకలుగలిగిరి వినుము॥ 60

॥ వేదవేదాంత సంవేది సౌభరియను, మునిజలంబులయందు మునిఁగియుండ।
ద్వాదశాబ్దంబులవ్వారిలో సన్మద, నామమహానొక్కమీనంబతి ప్ర।
మాణదేహంబుతో మానినీ పుత్రపౌ, త్రాది బంధువులమేయములు క్రింద।
మీఁదఁ బార్శ్వములఁ గ్రమ్మిచరింపసంతుష్టి, నొంది క్రీడించుచునుండఁగాంచి॥

॥ మానియేకాగ్రతా సమాధానముడిగి, బళిరయీమీనవిభుని సౌభాగ్యమఖిల।
బంధుసామగ్రి పుత్రసంపత్తిపౌత్ర, వృద్ధిదార విలాసంబు నెన్నఁదరమె॥ 61

॥ ఏనునిట్టి సుఖంబనుభవింప నలదేయని జలంబులువెల్వడి మాంధాతృమహీపతి పురంబునకుం బోయి తనరాక యెఱింగించి పుచ్చిన నమ్మేదినీకాంతుం డెదుర్కొని యర్ఘ్యాది విధులం బూజించిన నర్హాసనాసీనుండై సౌభరి యిట్లనియె॥ 62

॥ తిరముగ సంసారంబున, నరవల్లభ నిలువఁదలఁచినాఁ డన్నీకున్।
వరతనయలుగల రందొక, తరుణీమణి నిమ్ముసమ్మదము దళుకొత్తన్॥ 63

॥ కన్యార్థినై వచ్చితి. మదీయయాచ్ఞాభంగంబు చేయకుము. కకుత్స్థవంశసంభవులైన రాజుల నడిగినవారు రిత్తవోవుదురే యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించిన॥ 64

॥ ఉచ్ఛూనతరసిరా ప్రచ్ఛాదిత శరీరుఁ బరికంపమాన దుర్భర శిరస్కు।
నాలంబమానవళీ లక్షితాననుఁ, శిథిలితనిపతితా శేషదశను।
సంఛన్నపటల ధూసరితాక్షిగోళకు, శ్లేష్మఘుర్ఘురరవాశ్లిష్టకంఠుఁ।
గోదండ దండ భంగుర విరుద్ధాకారుఁ బలితలోమశ్మశ్రుబద్ధకేశు॥

॥ భూరినిర్భరతర జరాభారజర్జ, రావయవు, నమ్మునీంద్రుఁగన్నారఁజూచి।
చూచి "యే,మారుచెప్పనీనునశపించు" నంచునెంచుచుఁజింతించెనవనివిభుఁడు॥

వ॥ ఇట్లు చింతించు మాంధాతృ మహీమండలేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డి ట్లనియె ॥ 66

గీ॥ ఏలచింతించె దింతభూపాలవర్య, తగనిమాటలు వల్కంగిదా యెట్టైనఁ ।
గన్యకామణి నీయకకానిపోవ, రాదు నుమ్మయ్యనన్నుఁ దిరస్కరించి ॥ 67

మ॥ అనమాంధాతృఁడు శాపభీతమతియై యయ్యా! మదీయాన్వయం,
బునకు న్వన్నియకాదె మీమననుసమ్మోదంబు నొందించుచుం
దును, మీమాటలనొచ్చెమున్న దె వచింతున్నా కులాచార వ,
ర్తన మాలింపుము కన్యతాన, వరుగోరుంబెండ్లియౌ నెప్పుడున్ ॥ 68

వ॥ ఇప్పుడును, దత్సమయ పరిపాలనంబే క ర్తవ్యంబని తలంచెదననిన మునిపతి తన మనంబున ॥ 69

ఉ॥ బాలికనీయలేక తడఁబాటొనరించి వచించె నీ మహీ
పాలుఁడుమేలుగాక యెడఁబాటొనరించెదఁ గొంచనేల యం ।
చాలసమానమానిత తపోధికుఁడిట్లను రాజుఁజూచి చిం,
తాలులితత్వమేల కులధర్మము దప్పకచేయు మప్పనిన్ ॥ 70

వ॥ నన్నుంగన్యాంతఃపురంబునకు ననిచిన కన్యకలలో నెవ్వ తెయైన వరించినమేలు. 'ధర్మోజయతు' అని వచ్చెదననిన హర్షించి రాజు కన్యాంతఃపుర చారియైన యొక్క వర్షధరుంబిలిచి యమ్మునింజూపి యితనిం దోడ్కొని కన్యాంతఃపురం బునకుంబోయి కన్యకలకుంజూపి మదీయ శాసనంబుచెప్పి యెవ్వ య్యేనేని యొక్కకన్యక యితని వరించుతమని చెప్పుమని యొప్పగించిన నా హెగ్గడియును దోడ్కొని పోవునప్పుడు ॥ 71

క॥ మారునిరూపము ధనదకు, మారునిసౌందర్యమును సమంచితనాస ।
త్కోరువిలాస ముగై కొనె, బోరుననమ్మునివరుఁడు తపోవిభవమునన్ ॥ 72

వ॥ ఇట్లు దేవగంధర్వ మనుష్యాతిశాయియైన రూపంబుదాల్చి యంతఃపురంబు ప్రవేశించిన మునిం జూపి కన్యకలతో వర్షధరుం డావృత్తాంతంబు చెప్పుటయు ॥ 73

క॥ మహనీయ రూపవిభ్రమ. సహితుని నమ్మౌనిఁగాంచి జనపతిసుతల ।
త్యహమహమికఁ దత్పాణి, గ్రహణముచేసిరి నితాంతకామాతురలై ॥ 74

గీ॥ ఇతఁడ,నాపతియితఁడునాహృదయనాథుఁ, డితఁడెనాప్రాణవల్లభుఁడితఁడునామ ।
నోనురంజకుడనుచునమ్మౌనవతులు, కలహమతులై వరించిరయ్యలఘుతేజు ॥

॥ వనజదళాక్షులందఱు, నవారితలై చనుదెంచి, యత్తపో
ధనునివరించుటెల్ల, విశదంబుగ, వర్షధరుండు చెప్ప, న
జ్జనపతియంతరంగమునఁ, జాలవిచారమునొంది, కొంతపా
ద్దునకొకతీరుసమ్మతముతో శమితోత్సవలీలను న్నెడన్ 76

మంగళసమాచరణమొక, భంగిన్నడచుటయునంతఁ బ్రతిభాన్వితుఁడై ।
యంగనలఁదోడు కొనిముని, పుంగవుఁడరుదెంచె నిజతపోవనమునకున్ ॥ 77

అచ్చటికి నశేషశిల్ప కల్పనానల్ప శర్మయగు విశ్వకర్మ రావించి తన మనోవర్తనం బెఱింగించిన నతండును నొక్కొక్క కాంతకుఁ బ్రోత్ఫుల్ల పంకజ కూజత్కలహంసకారండవాది జలవిహంగ మాభిరామజలాశయ సంచరన్మంద పవనంబులగు నుపవనంబులును, సోపధానసావకాశ సాధుశయ్యా పరిచ్ఛద సప్రసాదంబులగు మణిప్రాసాదంబులు నిర్మించిచనిన నమ్మునీంద్రుండందు నిరపాయబహువిధ నిధిసంపదల నావహించిన ననవరత భక్ష్యభోజ్య లేహ్యాద్యుపభోగంబులచేతను, ననేకభృత్యానీతకుసుమచందన భూషణాంబరాదులచేతను, నిరంతరం బాకాంతలు సకాంతులై యనుభవించుచుండి రంతకొంత కాలంబుచనిన ॥ 78

। మాంధాతృక్షితి పాలశేఖరుఁడు శుంభత్పుత్రి కాస్నేహసం
బంధంబాత్మఁగలంప, వృద్ధముని యేఁబండ్రంజలంబేర్పడన్ ।
సంధాబంధురుఁడై వరించి నిజవన్యాభూమికింబోయె,ని
ర్బంధంబయ్యెఁ, దనూభవామణులకుం బ్రాక్కర్మదౌష్ట్యంబునన్ ॥ 79

హారివస్త్రాన్నపుర సౌధవారసార, తూలతల్పంబులొందు నాదుహితలకును ।
నారచీరలువన్యాశనమ్ములటవు, లుటజములుభూమి శయ్యలునొదవెనకట॥ 80

అని చింతించి యత్తపోధన వర్యుని యాశ్రమంబునకు వచ్చి యతిరమ్యోపవనజలాశయంబును, స్ఫురదంతు మాలాజటిలంబును నగుప్రాసాద మండలంబుచూచి యందొక్క ప్రాసాదంబు ప్రవేశించి తనూజంజూచి యాలింగనంబుచేసి కృతాసన పరిగ్రహుండై హర్షాశ్రువులు దొరుగనిట్లనియె ॥ 81

ఇమ్మసౌఖ్యంబుకలదె మహామునీంద్రుఁ, డెలమిఁజనవిచ్చునే మమ్ము నెప్పుడైనఁ ।
తలఁతువేయాత్మలోనన్నుఁ దండ్రిపలుకఁ, వినితనూభవపలికె సద్వినయమునను॥

మునిశార్దూలుని, సత్కృపామహిమ సొమ్ముల్చీరలాస్వాదవ
త్వనుతాన్నంబు,లుదారగంధ సుమనోవీటీ పటీరాదులిం ।

దు,నవీనద్యుతిసౌధముల్ గలవృకుందుండక్కడా, యెంతయై
ననువిభ్రాంతిఁదలంపరే మగువలన్నా! కన్నవారిన్మదిన్ ॥ 83

ఉ॥ సంతతభోగసంపదలు సంభృతవైభవ సంభ్రమంబుల
త్యంతవినోదముల్ గలవహర్నిశముం బతిసన్నుఁ బాయఁడి
ట్లింతనిచెప్పుదున్ భగినులెన్నఁడుభర్త మొగంబుగానరీ
చింతదురంతమై మనసుచిల్లులువుచ్చుచునున్న దెప్పుడున్ ॥ 84

వ॥ అని పలికినయమ్మహీపతి యచ్చటనుండి మఱియొక్క ప్రాసాదంబునకు వచ్చి యచ్చట నలంకృతయైన తనూభవంగాంచి కౌఁగిలించి కుశలంబడిగిన నదియును మునుపు చెప్పిన కుమారిక పగిదిఁ జెప్పిన నిప్పగిది నందఱి ప్రాసాదంబులకుం బోయి యడిగిన నందఱు తమకుఁ దమక సకలభోగంబులుకలవు. వల్లభుండు తమతమక వశ్యుండని చెప్పిననంతసించి యేకాంతా వస్థితుండగు సౌభరిం గాంచి సత్కృతుండై మాంధాత్రుం డిట్లనియె ॥ 85

గీ॥ మౌనికులనాథ నీతపోమహిమకొలఁది, తలఁపశక్యంబె, దేవతాతతులకైన ।
భూరితరమైన దేవరవారిదివ్య, వైభవముగంటి నేత్రపర్వంబుగాఁగ ॥ 86

చ॥ అనికొనియాడి భూమిపతియమ్మునిచేఁ బ్రతిపూజనొందియ
త్యనుపమభోగభాగ్య విభవాతిశయంబుల కాత్మ మెచ్చుచున్
దినములుకొన్నియచ్చట నతిప్రమదంబున నిల్చిపోయెది
గ్వినుతధనాదిసంపదల విశ్రుతయౌనిజ రాజధానికిన్ ॥ 87

॥ అంతఁగొంతకాల మరుగనారాజక, న్యకలయందు వరుసన త్తపోధి ।
రాముఁడర్థిఁగాంచెఁ బ్రాజ్ఞులనూటయేఁ, బండ్రునందనులఁ బ్రభావయుతుల ॥88

॥ నందనులఁగాంచి పరమా, నందంబుననుండె మౌనినా[illegible]తా ।
బృందముదానును బెనుచుచు, నందందమహామమత్వ[illegible]ఘనన్ ॥ 89

॥ బాలురనుముద్దుఁబల్కులెన్నఁడువినఁ, గలుగునోయ[illegible]లుక నేర్చి ।
రవనిమీఁదకుమారు లడుగిడినడుచుటె, న్నఁడొకోయ[illegible]రనడవనేర్చి ।
రర్భకులారూఢ యౌవనులగుటెన్నఁ, డోయనికోరఁ బె[illegible]బ్రాయ ।
మాత్మజులుద్వాహమగుటయెన్నఁడొకోయ,నుచుఁగోరఁ బెండ్లిండ్లరుచులుగనిరి॥

॥ సుతులుగనఁజూతు రోయనసుతులఁగనిరి, పౌత్రిమనుమల నెత్తు దురోయనంగ ।
మనుమలంగనుఁగొనుభాగ్యమహిమఁగనిరి, సౌభరికుమారకులుపిత్రుస్వాంతమలర॥

। ఇవ్విధంబున దినదిన ప్రవర్ధమాన విషయలాలసుండై యమ్ముని యిట్లని చింతించె ॥

గీ॥ లక్షవర్షంబులకు నైనసతక్షయత్వ, గరిమగ్గ కొనికొ త్తలై కడలుకొనియె।
నాకుఁగోర్కులు, గలుగదంతంబు,వీని కారయాౖరమదీయ మోహాతిశయము॥

చ॥ నిపుణతఁబుత్రకుల్ డవ నేర్చిరి బాల్యమువీడ నాడిర
చ్చపునవయౌవనంబునఁ బ్రసన్నని శాకరబింబవక్త్రలన్।
విపులయశస్కులై మిగుల వేడ్కవరించి సుపుత్రపౌత్రవృ
ద్ధిపసలుగాంచి రెప్పటికిఁ దీరవుమామక కాముకక్రియల్॥ 93

క॥ మనుమల మనుముల మమతలు పెనుపంగాఁగంటి మిగులఁబెరుగంజొచ్చెన్।
ఘనతర సంతానస్పృహ, దినదినమును నాకు విషయతృష్ణావశతన్॥ 94

చ॥ అనఁబనిలేదుగాకశకులాగ్రణి జోకయెకాదెమోహాసం,
జననిదానమై తపము, సందడిపాలుగఁజేసె, మన్మనో।
వినుత సమాధిఁగూల్చె, నతివిస్మయమందఁ, బరిగ్రహంబుకీ,
డనరె? మునుల్వధూమణుల నక్కటయేల పరిగ్రహించితిన్॥ 95

వ॥ కాంతాపరిగ్రహంబునంగాదె పుత్రపౌత్రాదులు గలిగిరి. వీరివలన మోహంబు విస్తరిల్లె. పరమ దుఃఖహేతువై మమతా సాగరంబునం ద్రోచె. మఱియును.

సీ॥ నిర్ద్వంద్వవృత్తిమానిత సుదుశ్చరతప శ్చర్యపూనితినేల జలములోన।
తపముచేసిననేమి చపలమీనకుటుంబ, సంగబంధంబేల సంభవించె।
సంగమొందిననేమి జంగమనిరయాభ, బాలాపరిగ్రహంబేలకలిగె।
సతులుకల్గిననేమి సంపూర్ణపుత్రపౌ, త్రాభివృద్ధియిదేల యతిశయిల్లె॥

గీ॥ ప్రజలుపుట్టిననేమి నిర్భర మనస్స, మాధిగిరి భిదురీ భవన్మహితమోహ।
మేలననుముంచెవిషయకల్లోలజాల, లోల దుస్తరభవ వార్ధిలోననకట॥ 97

చ॥ చతురతముక్తినొందు, దుర సంగమునన్, యతిపుంగవుల్మహా
ద్భుతగతి దోషసంఘముల, దూకొనుసంగము,కర్మయోగసి।
ద్ధతగలయోగియైనఁజెడుఁ దథ్యముసంగముచేత నన్నచో
మతకరియల్పసిద్ధిగల మర్త్యుకథల్ మఱిచెప్పనేటికిన్॥ 98

గీ॥ ఘనబలిష్ఠ పరిగ్రహగ్రాహగళిత, బుద్ధినై మోసపోయినఁబోదుఁగాని।
యింకనైన మదాత్మకుహితముచేయు, వాఁడసంసారసంబంధవాంఛఁదొరఁగి॥

వ॥ సర్వంబునకు ధాతయై, యచింత్యరూపకుండై యణువునకు నణువై, యతి ప్రమాణుండై, సితాసితుండై, యీశ్వరులకు నీశ్వరుండైన శ్రీవిష్ణుదేవు నారాధించెద. 100

గీ॥ ధన్యుఁడవ్య క్తవిస్పష్టతనుఁడనంతుఁ,డఖిలరూపుఁ డశేష తేజోతిశాయి। [నెపుడు॥
యనఁగఁబొగడొందు శ్రీవిష్ణునందునాదు, చిత్తమిడిము క్తిఫలము వాంఛింతు

క॥ గురువులకుఁ బరమగురువగు, సరసీరుహ పత్ర నేత్రు శరణార్థిజనో ।
త్కరసుఖదాయకుఁగరుణా, భరణుఙ్ శ్రీవిష్ణుదేవుఁ బ్రార్థింతుమదిన్ ॥ 102

వ॥ అని యివ్విధంబున సౌభరి, తనుదానయుపశమించుకొని పుత్రగృహాసన శయనపరిచ్ఛదాదికంబగు వస్తుజాతంబును విడిచి సకల భార్యాసమేతుండై వనంబు ప్రవేశించి యందు, ననుదినంబును వైఖానస నిష్పాద్యంబగు ననేక క్రియాకలాపంబు నిష్పాదించి క్షపిత సమస్త పాతకుండును, బరిపక్వ మనోరథ వృత్తియునగుచు నగ్నుల నాత్మారోపణంబుచేసి భిక్షుకుండై యజన్మ వికారమరణాది కంబగు నచ్యుత పదంబునొందె. ఇది మాంధాతృదుహితృ సంబంధాఖ్యానంబు. 103

ఉ॥ ప్రేమఁదలిర్ప సౌభరిచరిత్రము విన్నఁబఠించి చెప్పను, ద్దామవిభూతి, జ్ఞానము, సదాతనధర్మము, నిర్మమత్వమున్ ।
గామజయిత్వముం, గనినుఖస్థితిమానవుఁడొందుమోక్షుల, క్ష్మామహనీయ సౌఖ్యము భజించునచంచలతన్మునీశ్వరా ॥ 104

వ॥ ఇంక మాంధాతృ పుత్ర సంతతి వివరించెద, మాంధాతృపుత్రుండైన యంబరీషునకు యువనాశ్వుండు, యువనాశ్వునకు హారీతుండు, హారీతున కాంగిరసులన షట్కోటిసంఖ్యాతులు పుత్రులుపుట్టిరి. రసాతలంబున మౌనేయ నామ గంధర్వులు నాగకులంబుల ధనరత్నాధి పత్యంబులు హరించిన గాంధర్వ వీర్యావధూతులై నాగపతులు చని. 105

సీ॥ అఖిలదేవేశునుద్యత్పుండరీకలో, చనుయోగని ద్రావసాన సుప్త ।
సన్నుఁ బన్నగశాయిశరణుఁజొచ్చిభుజంగ, పతులెల్ల తమపడ్డపాటు, విన్న ।
వించిననిందిరా విభుఁడా దరించికొం, దలమేలమీ కుమాంధాతృపుత్ర।
కుఁడు పురుకుత్సుఁడనురు బలాఢ్యుఁడుగలఁ, డతనిశరీరంబు నధివసించి ॥

గీ॥ దుష్టగంధర్వతతినెల్లఁ ద్రుంతుఁబోయి, యతనిఁబురికొల్పుఁడనుచుదేవాదిదేవుఁ।
డందఱునుజూడఁగా నదృశ్యత్వమొందె, భుజగపతులునునిజపురంబునకువచ్చి ॥

మ॥ జగతీశర్మద నర్మదన్ భుజగరాజన్యాగ్రణుల్వంపఁ, శీ
ఘ్రగమైయాపురుకుత్స భూవిభునిఁజేరంబోయి తత్కార్యమ ।
చ్చుగఁజెప్పన్వినివచ్చి విష్ణుఘన తేజోవర్ధితుండౌటఁబ,
న్నగలోకంబు సుఖంపఁగీటడఁచె గంధర్వేంద్రులన్వేల్మికిన్ ॥ 107

వ॥ ఇట్లు. 108

క॥ పురుకుత్సుఁడు గంధర్వో, త్కరముల వధియించి చనియెఁ దనపురమునకున్ ।
హరికరుణరసాతలమునఁ, బరమానందంబునొందెఁ బన్నగకులముల్ ॥ 109

వ॥ సకల పన్నగ పతులును నర్మదం జూచి యెవ్వండేని నిన్నుఁ బేరుకొనువానికి సర్వవిష భయంబులేదని వరంబిచ్చిరి. ఇందుల కొక్క శ్లోకంబు గలదు వినుము. 110

శ్లో॥ నర్మదాయైనమః ప్రాతర్నర్మదాయైనమోనిశి ।
నమోస్తు నర్మదేతుభ్యంత్రాహిమాం విషసర్పతః ॥ 111

వ॥ ఇట్లని యుచ్చరించుచు నంధకారంబు ప్రవేశించిన సర్పంబులు కఱవవు ఇది స్మరించుచు భుజించిన విషంబఱుగు. 112

క॥ ధరణి భవత్సంతానము, పరఁగునవిచ్ఛిన్నమై శుభస్థితినంచున్ ।
బురుకుత్సునకు భుజంగో, త్కరములు వరమిచ్చెనధిక గౌరవమొప్పన్ ॥ 113

వ॥ ఆ పురుకుత్సుండు నర్మదయందు త్రసదశ్వునింగనియె. త్రసదశ్వునకు ననరణ్యుండుపుట్టె. అతని రావణుండు దిగ్విజయంబునందు వధియించె. అయ్యనరణ్యునకు హర్యశ్వుండు, నతనికిహస్తుఁడు నతనికిసుమనుఁడు నాతనికిఁ ద్రిధన్వుండు, నతనికిఁ ద్రయ్యారుణియు, నతనికి నత్యవ్రతుండునుగలిగె. ఆ సత్యవ్రతునకుఁద్రిశంకుండను నామం బునుగలదు. అతండు కర్మనశంబునం జండాలుఁడై యుండె. 114

సీ॥ ధరణిపై ద్వాదశాబ్దంబు లనావృష్టి, నైననన్నము లేక గ్లానిపొంది ।
పొగలు విశ్వామిత్ర పుత్రమిత్రకళత్ర, ములకుఁ బ్రతిగ్రహకలితదోష
మంటకయుండ నిత్యముగంగ దరిమఱ్ఱి, మ్రానితో వనమృగమాంసమంట ।
గట్టిపోనందు చేఁ గఱవువెల్లించి కా, శికుఁడా త్రిశంకుని చేతమెచ్చి ॥

గీ॥ తనతపశ్శక్తినాతని తనువుతోన, స్వర్గమునని ల్పెనిట్టి యాశ్చర్యమహిమ ।
గలుగునే యన్యమునులకు గాధిపట్టి, కట్టిమహిమఘటిల్లెనంయమివరేణ్య॥ 115

వ॥ ఆ త్రిశంకునకు హరిశ్చంద్రుండు, నతనికి లోహితాశ్వుండు, నతనికి హారీతుండు, నతనికి జంచుండు, నతనికి విజయ, వసుదేవులన నిద్దఱు పుత్రులుఁ గలిగిరి ; అందు విజయునకు, రురుకుండు, రురుకునకువృకుండు, నతనికి బాహుకుండుఁ గలిగె ; ఆ బాహుకుండు హైహయ తాలజంఘాదులచే నపజితుండై గర్భిణియగు మహిషియుందానును వనంబు ప్రవేశించెనందు. 116

గీ॥ సవతి తన యీర్ష్యచేతరాజన్యసతికి, గర్భసంస్తంభనమునకై గరము వెట్టె.
విషవశంబునగర్భంబు ప్రీలిపడక, సప్తవర్షంబులుండెనాశ్చర్యముగను ॥ 117

సీ॥ బాహుకుండతిజరాభారపీడితుండయి, యౌర్వాశ్రమము చేర్ప ననుచయంబు ।
వీడినఁ దల్పత్ని విభునితో సనుగమిం, పఁదలంప నదియెల్లమది నెఱింగి ।
యౌర్వుండు కాలత్రయాభిజ్ఞుఁడరుదెంచి, యా సాధ్వితోడ నిట్లను మృగాక్షి ।
యీయనసద్గ్రాహి మిల్లెలచేసెసెవుసీ, కడుపున లోక విఖ్యాతకీర్తి ॥

గీ॥ తనయుఁడు జనియించి శాత్రవతతులఁ ద్రుంచి, యమితదక్షిణలిచ్చి జన్నములు చేసి ।
నిఖిలభూమండలము నేలు నిపుణమహిమ, వెలయఁగాఁ జక్రవర్తి కాఁగలఁడు సుమ్ము ॥

ఉ॥ సాహసమేల నాపలుకు సత్యము నమ్ముము నీవనం, దదు
త్సాహము మాని యాశ్రమపదంబునకుం గొనివచ్చి, మౌనిసం
దోహవిభుండు పోషింపఁగ, మనోభవసుందరుఁ గాంచెఁ బుత్రకుం
బాహుబలాఢ్యు బాహుకనృపాలకగేహిని యద్భుతంబుగన్ ॥ 119

గీ॥ గరముతోఁ గూడఁ బుట్టె సగరుఁడటంచు, నామధేయంబొసంగి మాణవకునకును ।
నౌర్వుఁ డుపనయనము చేసి సర్వవేద, శాస్త్రములు చెప్పి దివ్యాస్త్రసమితి యిచ్చె ॥

వ॥ ఆగ్నేయాస్త్ర భార్గవాస్త్రాదు లొసంగిన బుద్ధిమంతుండై యొక్కనాడక్కుమా
రుండు తల్లి కిట్లనియె ॥ 121

గీ॥ అమ్మ మనమేల యుంటిమి యడవిలోన, మజ్జనకుఁ డెందుఁ బోయె నమ్మదమెలర్పఁ ।
జెప్పుమన్నఁ దనూజుతోఁ జెప్పెనప్ప, తివ్రతామణి సర్వంబు దెలియఁబడఁగ ॥ 122

వ॥ సగరుండు పితృరాజ్యాపహరణామర్షితుండై హైహయతాలజంఘాది వధంబు
నకుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసి యందు మిక్కిలియు హైహయులం జంపె. అంత శకయవన
కాంభోజ పారదపల్లవులు హన్యమానులై సగరకుల గురుండగు వసిష్ఠుని శర
ణంబు చొచ్చిన వారల జీవన్మృతులంగాఁ దలంచి సగరున కిట్లనియె ॥ 123

క॥ పాపఁడ జీవన్మృతులీ, యాపన్నులు వీరిఁ గావవయ్యా, ద్విజత్వ ।
శ్రీపాతితులై, ద్విజసం, గాపాయము నొంది రేమియనఁగలదింకన్ ॥ 124

వ॥ వీరలు స్వధర్మ పరిత్యాగులైన నీ ప్రతిజ్ఞ చెల్లెనని నందద్గురు వచనంబభినందించి
వారలకు హాస్యవేషంబు చేసె. ఎట్లనిన యవనుల ముండితశిరస్కులను, శకుల
నర్ధముండితులను, పారదులఁ బ్రలంబకేశులను, బల్లవుల శ్మశ్రుధరులను నన్య
క్షత్త్రియుల నిస్స్వాధ్యాయ వషట్కారులను జేసె. వారలు నాత్మధర్మ పరి
త్యాగంబున బ్రాహ్మణులచేత విడువంబడి మ్లేచ్ఛత్వంబు నొందిరి. సగరుండును

స్వాధిష్ఠానంబునొంది యస్ఖలిత చక్రుండై సప్తద్వీపవతిస్థమైన వసుంధరనే కాతపత్రముగానేలె ॥ 125

క॥ సుమతియుఁ గేశినియునునను, ప్రమదలు కశ్యపవిదర్భపతిసుతలాభూ ।
రమణునకు భార్యలైరు, త్తమపాతివ్రత్యనిత్య ధర్మము వెలయన్ ॥ 126

వ॥ ఆసుమతి కేశిను లిరువురు పుత్రార్థినులై యౌర్వునిం బ్రార్థించిన నత్తపోధనుండు వారికిట్లను- ఒక్కతె వంశకరు నొక్కపుత్రుని, నొక్కతె బలపరాక్రమ సంపన్నులగు నఱువదివేల పుత్రులను గనంగలరు. వలయునట్లు కోరుఁడనిననట్ల కాకయని కేశిని వంశకరుంగోరి యల్పదినంబుల కసమంజ నుండను పుత్రునింగనియె. సుమతి యరువదివేలపుత్రులంగనియె. అసమంజునకు నంశుమంతుండుకలిగె. అయ్యసమంజ సుఁడు బాల్యంబునుండి పాపవృత్తుండైనఁ దండ్రిచింతించి బుద్ధిమంతుండు కాఁడని పుత్రకున్విడిచె.తక్కిన యఱువది వేవురునునసమంజునట్ల పాపవృత్తులై జగంబున యజ్ఞాదిసన్మార్గంబులు చెఱిచిన ॥ 127

సీ॥ పురుషోత్తమాంశ సంభూతుండు నిర్దోషుఁ, డఖిలవిద్యామయుండైన కపిల।
మునిపాలికేతెంచి మొక్కి-దేవతలెల్ల, విన్నవించిరి దేవవిశ్వమునకు ।
సాగరుల్ చేయు నల్లఁడి చెప్పఁదరముగా, దీయుపద్రవమింక నెన్నఁడణఁగు।
ధరణిరక్షింప దేవరవారలీరీతి, నవతరించుటఁ జేసినైన కార్య ॥

గీ॥ మంతయును విన్నవించితిమనిన నల్పదివసములలోన సాగరులీరిపోవఁ ।
గలరనుచు దేవతలతోడఁ గపిలమౌని, తెలియనానతియిచ్చెమైత్రేయవినుము॥

క॥ అంతటిలో సగరమహీ, కాంతుఁడు హయమేధమఖము కావించి సుదు ।
ర్దాంతులగు సుతుల హయసమ నంతరగాములుగఁ జేసి యంపినవెనుకన్ ॥ 129

క॥ తురఁగము మ్రుచ్చిలి మాయా, పురుషుఁడొకఁడు ధరణిఁజొచ్చిపోయిన నత్యు।
ద్ధురులై సుమతికుమారులు, ధరనొక్కొక యోజనంబు త్రవ్వరివరుసన్ ॥ 130

ఉత్సాహ. ధర రసాతలంబు దాఁకఁ ద్రవ్వి యచ్చటంబరి,
స్ఫురణనున్న యశ్వరత్నముందదంతి కంబునన్ ।
వరవిభా విశేషజిత దివాకరుం, దపోధురం,
ధరునిఁ గపిలుఁగాంచిరపుడు ధారుణీశనందనుల్ ॥ 131

క॥ కనివీఁడె హయమలిమ్లుచుఁ, డనుకంపఁదొఱంగి పొడువుఁడడువుఁడు చంపుం।
డనిచుట్టుముట్ట నమ్మునిం, కినియక యలవోకకంటి కేవఁ గనుఁగొనన్ ॥ 132

క॥ స్వకృతాపరాధ తనుభవ, వికటదవానల శిఖాభివృతరాజకుమా ।
రక నీరసతరగహనము, సకలంబును నపుడు భస్మసాత్కృతమయ్యెన్ ॥ 133

క॥ తన తనయులెల్ల నీవిధిఁ, జనినతెఱంగపుడువచ్చి చారులు చెప్పన్ ।
విని హాయము తేర జనపతి, మనుమని మతిమంతునంశుమంతునిఁ బంపెన్ ॥134

చ॥ మహితగుణాభిరాముఁ డసమంజసపుత్రకుఁడంశుమంతుఁడ,
మ్మహిబిలమర్గిఁజొచ్చి నడుమ న్నహానీయ మహామహోన్నతిన్ ।
గ్రహపతిఁబోలునా కపిలుఁగాంచి సమంచితభక్తి మ్రొక్కి లో,
క హితచరిత్రుఁడిట్లనియె గౌరవమొప్పఁగ నక్కుమారుతోన్ ॥ 135

ఉ॥ పాపఁడ సాగరుల్ స్వకృతపాపముఁ జేసిరిబూదిరి వీరలు,
ద్దీపిత నాకమొందుటకుఁదెచ్చు భవత్సుతపుత్రకుండు ది ।
వ్యాపగనివ్వసుంధరకు సధ్వరవాహముఁగొంచుపొమ్ము దీ,
తాపరుఁడై సతాతకు వికాసముపుట్టఁగ నీక్షణంబునన్ ॥ 136

వ॥ భవత్పౌత్రుండు మందాకినిం దెచ్చి భస్మీభూతులైన సాగరులం దడిపి స్వర్గంబు నొందింపంగలండు. సాక్షాద్భగవత్పాదాంగుష్ఠ నిర్గతంబగు గంగాజలంబు జగతి నెవ్వరి శరీరాస్థి చర్మ భస్మస్నాయుమేధఃకేశంబులఁ దడుపువారుస్వర్గం బారోహింతురు. తన్మాహాత్మ్యంబు వర్ణింపశక్యంబుఁ బేయనిన నమ్మునీంద్రునకు నక్కుమారుండు ॥ 137

గీ॥ మ్రొక్కియశ్వరత్నముంగొని వేగంబె, తాతకడకుఁబోవ, ధరణివిభుఁడు ।
సప్తతంతువిధి సమాప్తంబుగావించి, పుణ్యగరిమఁ ద్రిదినమునకుఁజనియె ॥ 138

వ॥ ఆసగరుండు పుత్రవాత్సల్యంబున సాగరంబుం బుత్రునిగాఁ జేసికొనియె. తత్పౌత్రుండంశుమంతునకు దిలీపుండతనికి భగీరథుండుగలిగె. అతండ కదా స్వర్గంబుననుండి భూమికి మందాకినిందెచ్చి భాగీరథీనామంబుగావించె. ఆభగీరథునకు సుహోత్రుండు నతనికి నాభాగుండు నతనికి నంబరీషుండు నతనికి సింధుద్వీపుండు, నతనికి నయుతాయుండు, నతనికి ఋతుపర్ణుండు గలిగిరి. అతండ కదా నలసహాయుండై యక్షహృదయజ్ఞుండయ్యె. ఋతుపర్ణునకు సర్వకాముండు, నతనికి సుదాసుండు, నతనికి సౌదాసుండుపుట్టె. అతండ మిత్రసహుండును ననంబరఁగు ॥ 139

ఉ॥ అన్నృపుఁడొక్కనాఁడు మృగయారతుఁడై వనభూమిఁ ద్రిమ్మరం,
గా నొకరెండు బెబ్బులులు గన్పడఁబన్పఁడ వీనిచేత ని ।

క్కానఁ మృగవ్రజంబణఁగెఁ గాన నధించుటమంచిదంచుఁ జేఁ
బూనినహేతినొక్కపులి బొందుగఁజించిన నాతఁణంబునన్ ॥ 140

క॥ మృతిఁబొందె రక్కసుండై యితరవ్యాఘ్రునునెమంచి దిదిమఱవకు నేఁ।
బ్రతిదీనికిఁ జేయుదునని, యతనినె వెఱపించి మాయమై పోయెనడిన్ ॥ 141

ఉత్సాహ॥ అంత గొంతికాలమునకు నరివిభేది యమ్మహీ,
కాంతుఁడొక్క మఘముచేయఁగానశిష్టమానియు।
త్యంతనియతిఁ దత్క్రియల్ ప్రయత్నమున నొనర్చి యా
చాంతికొఱకుఁబోవ రాక్షసపతి తా నశిష్ఠుఁడై ॥ 142

క॥ చనుదెంచి మాంసయుతి భో,జనమొసఁగుము నాకునని, జనపతియాఁగా।
కనమగిడి వత్తునని వే, గినచనియా యసురసూపకారుఁడగుచున్ ॥ 143

సీ॥ మనుజేంద్రుననుమతి మానవమాంసంబు, తెచ్చిపక్వముచేసి దీప్తకనక।
పాత్రికనందీయధాత్రీవిభుఁడుగురుం డేతేరనుండరనిడినఁజూచి।
యారయీరాజుదుశ్చారిత్రమామిషం, బిడవచ్చునే యిది యేమియొక్కొ।
యనుచులోఁ దలపోసి మనుజమాంసంబుగాఁ దెలిసిమహాక్రోధకలుషితాత్ముఁ॥

గీ॥ డై శపించె నృపాలకు ననిశమును మనుష్యమాంసంబు దినుచునుండుదువుగాక।
యనిమఱియుజ్ఞానదృష్టిచేనరసిదనుజ, కృతమనుచుసత్కృపాపరిస్పృష్టుఁడగుచు॥

వ॥ ద్వాదశాబ్దంబులకు శాపనివృత్తి యయ్యెడమనియె. అమ్మహీపతియును, శాపంబుఁ బరిగ్రహించి మగిడి శాపోదకంబులు చేపట్టి గురునిం బ్రతిశపింపఁ దలంచిన ॥ 145

క॥ మదయంతియనెడు నవ్విభు, సుదతికడున్వెఱచి భర్తఁజూచికులగురున్ ।
సదమలదివ్యజ్ఞానా, స్పదమూర్తిం దగునె యకటశపుంనిఁజేయన్ ॥ 146

వ॥ శపించుట ధర్మంబుగాదని ప్రార్థించిన శపియించుటమాని జగద్రక్షణార్థంబు శాపోదకంబులు భూమ్యాకాశంబులఁ జల్లక నిజపాదంబులపైఁ జల్లుకొనినఁ బాదంబులుగాలికల్మషవర్ణంబు లగుటం గల్మాష పాదుండసంబరఁగి గురు శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది వనంబునం దిరుగుచు ననేకులైన మాన వుల భక్షించుచుండె ॥ 147

క॥ ఒకనాఁడొక మునిబుతుకా, లకృతస్నానక, స్వభావలావణ్యవతిన్ ।
వికసితముఖుఁడై కదియఁగఁ, బ్రకటితుఁడై రాజుదనుజ భావముతోడన్ ॥ 148

చ॥ కనలుచు నార్చి పట్టుకొనఁగాఁ బఱతెంచిన వారు భీతులై,
వనమునఁ బాఱిపోవఁగ జవంబున వెన్నడిపోయి విప్రునిం।
బనుపడఁ బట్టుకొన్నఁ గని బ్రాహ్మణియిట్లను విప్రుఁ బుణ్యవ
ర్తనుని మదీయవల్లభుని ధర్మముతప్పి వధింపఁ బాడియే॥ 149

గీ॥ అకట యిక్ష్వాకు వంశంబునందుఁ బుట్టి, నట్టి నృపతులు ధర్మమార్గైకరతులు।
నీవు తత్కులమునఁ బుట్టి నింద్యకర్మ, మాచరింపంగఁదగునయ్య నీచవృత్తి॥ 150

వ॥ నీవు మిత్రసహుండను మహారాజవు, రాక్షసుండవుగావు; స్త్రీధర్మసుఖాభిజ్ఞుండవు; మన్మనోరథంబుగాకుండ మద్వల్లభుని వధియింపవలదని బహుప్రకారంబుల విలపించుచుం బ్రార్థించిన వినక వ్యాఘ్రంబు పశువుం జంపినవిధంబున బ్రాహ్మణుం జంపి భక్షించె. అంతనా బ్రాహ్మణి యగ్ని ప్రవేశంబు చేయం దలంచి కోపోద్దీపిత మానసయై॥ 151

గీ॥ నామనోరథమునకు విఘ్నంబు చేసి, భర్తఁ జంపితివి పాపఫలముకతన।
నంగనామణిఁ గవిసిన యపుడ నీవు, పంచత భజించుమనుచు శపించెనపుడు॥ 152

వ॥ ఇట్లు శపించి పతిననుగమించె. నంత ద్వాదశాబ్దంబులు నిండిన శాపకృత రాక్షసభావంబు పోయిన మిత్రసహుండు నిజపురంబునకు వచ్చి నిజపత్ని యగు మదయంతి రావించి మదనక్రీడ లపేక్షించిన నద్దేవియు శాప ప్రకారం బెఱిఁగినదై వారించె. అతండును రతి పరాఙ్ముఖుండై యుండె నంత. 153

క॥ అనపత్యుండై నృపాలుఁడు, తనగురుని వశిష్ఠమౌనిఁ దగఁ బ్రార్థింపన్।
మునియును మదయంతికిఁ జు, ఘ్నచిత్తాంబురుహుఁడగుచు గర్భముచేసెన్॥

గీ॥ కాంతమదయంతి యేడేండ్లు గర్భభరము, పూనివేసరి యొకయాతఁ బొడిచికొనిన।
గర్భముకలంగి సుతుఁడు భాస్కరనిభుండు, పుట్టె నశ్మకుఁడని జగంబులు నుతింప॥

వ॥ అయ్యశ్మకునకు మూలకుండను పుత్రుండు కలిగె. అతండె కదా పరశురాముండు భూతలంబు నిఃక్షత్త్రంబు సేయు నెడ వివస్త్రలైన స్త్రీలచేతం బరివృతుండై రక్షింపంబడి నారీకవచుండనం బరగె. అట్టి మూలకునకు దశరథుండు, నతనికి నిలిబిలి యతనికి విశ్వసహుండు నతనికి ఖట్వాంగుండు కలిగె. 156

సీ॥ ఖట్వాంగమేదినీకాంతుండు దేవాసు, రాహవంబున సమభ్యర్థితుఁడయి।
సురలకుఁ దోడ్పాటుచూపి దైతేయులఁ, బరిమార్చి గెల్చి నసురలు మెచ్చి।

వరముగోరుము ధరావర యనవరమీయ, నాత్మగోరితి రేనియస్మదాయు।
రవసానమెఱిఁగింపుఁడనిన నొక్క ముహూర్త, మని చెప్ప వేగిరమైయవనికరుగు॥

గీ॥ దెంచియిట్లనితలఁచె భూదివిజులఁకుఁగఁ, దాల్మిమై దేహమైనను, దాఁపకిత్తు।
విహితధర్మంబులేమర, వృత్తమనుజ, పశుతృణాదులయందుశ్రీభర్తఁగాంతు॥

వ॥ ఎప్పుడును నిట్టివాఁడనై చరింతునింకను॥ 158

చ॥ మునిజనభాగధేయము సమున్నతవేద శిఖావతంస మా
ర్యనివహకల్పకంబు సచరాచర సర్వజగత్స్వరూపమై।
పను పడు వాసుదేవుఁడను బ్రహ్మమునెమ్మది నాశ్రయింతునం
చనితరభక్తియుక్తివసుధాధిపుఁ డస్పృహచిత్తవృత్తిన్నై॥ 159

వ॥ వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు లీనుండై ముహూర్తంబున, ముక్తుఁడయ్యె॥ 160

గీ॥ పుడమిఁ ఖట్వాంగభూపతిఁ బోలునృపతి, కలఁడె దివమునసుండి భూస్థలికివచ్చి।
రెండుగడియలఁ జేరె నిశ్శ్రేయసంబు, ననుచుఁ బొగడిరిస ప్తర్షులతనికీర్తి॥ 161

వ॥ ఆఖట్వాంగునకు దీర్ఘబాహుండును, దీర్ఘబాహువునకు రఘువు, రఘువునకు
నజుండు, నజునకు దశరథుఁడును గలిగె॥ 162

సీ॥ శ్రుతిశిరోవ్యాహారవితతికింతింతని, కొలఁదిపెట్టగరానియలఘుమహిమ।
మరవిందభవభవేంద్రాది దివ్యులకు, దుష్ప్రాపితమంబైన పరమపదము।
సనకాది పరమహంసవతంసములకహ, రాంబరస్థలిఁ ద్రోచునతులతేజ।
మణుమహత్పరిమాణగణితాఖిలప్రపంచాంతఃస్థమైన యనాదినిధన॥

గీ॥ మమలమవితర్క్యమతులమ్యమప్రమేయ, మైననారాయణ బ్రహ్మమవతరించె।
రాముఁడనఁ దారక బ్రహ్మనామసోమ, ధామముద్దామమ్మై పర్వదశరథునకు॥ 163

వ॥ రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల నాలుగు రూపంబుల నుదయించి॥ 164

చ॥ జనకుని యాజ్ఞఁ గౌశికుని జన్నముగావఁగఁ బోవఁద్రోవలో
ఘనవిజిఘాంసయై యెదురుగాఁ బఱతెంచిన తాటకానిశా।
టని నలవ్రాకఁ ద్రుంచుచుఁ, దట లునసధ్వరవిఘ్నకర్తలౌ।
దనుజులఁ గెల్చి కాచె గుణధాముఁడు రాముఁడు మౌనియాగమున్॥ 165

సీ॥ కఠినశిలీభవద్గాతమస్త్రీయసి, కలుషవహ్నికిఁ దోలుకారుమొగులు।
చండీశకోదండ పుండ్రేక్షుకాండంబు, నకును ... ... ఉన్మదగజంబు।
పృథ్వీతనూభవాదృక్చకోరికలాల, సమునకుఁ బూర్ణిమా చంద్రబింబ।
ముదయభార్గవసముద్యద్దర్పశిఖరి ని, ర్భేదనక్రీడకుభిదురధార॥

గీ॥ అడుగునెత్తమ్మిరజము శాపాంబలంబు, చక్కఁదనముపరాక్రమసౌష్ఠవంబు ।
దనకుననుకూలగతినొప్పధరణిఁబరఁగ, శ్రీమహితదివ్యవిభుఁడుశ్రీరామవిభుఁడు॥

గీ॥ జనకసత్యవచః ప్రతిష్ఠాపనమున, కనుజసీతాసమేతుఁడై యటవికేఁగ ।
మునికృతతపఃఫలంబుచేరినవిధమున, వల్కపరిధానుఁడై జటావళిధరించి॥ 167

చ॥ అహరధిపప్రతాపుఁడు జనాధిపుఁడాదరణీయవైఖరిన్
గుహావరివస్యఁగైకొని మనోహరకానన చిత్రకూటస ।
న్మహిభృదధిత్యకా స్థలులమానుల గోష్ఠివసించెనిచ్చలున్
మహితనయానుజన్ములు సమగ్రతఁదన్ను భజించుచుండఁగాన్ ॥ 168

సీ॥ కౌసల్యమొదలుగాఁ గల్గుతల్లులతోడ, వరమూలబలము తోఁగురులతోడ ।
శత్రుఘ్నుఁడుందాను జనుదెంచిభరతుండు, సాగిలిమ్రొక్కి రాజన్యవరుని ।
కడఁజెప్పితత్క్రియల్ గడపినపిమ్మట, ధరణిఁబాలింపఁ బ్రార్థనముచేయ ।
నంగీకరింపక యామ్నాయమస్తక, న్యస్తప్రశస్తము న్యాత్మభావ ॥

గీ॥ భవ్యపాదూద్వయం బిచ్చిపంపిమగిడి, మగిడివచ్చెద రిందుండిమనుటగూడ ।
దనుచుననుచుసముత్సాహమగ్గలముగ, నగ్గిరీంద్రంబుడిగ్గి రామావనిపుఁడు॥ 169

వ॥ కతిపయ ప్రయాణంబుల దక్షిణపథంబు వట్టిచనిచని ॥ 170

సీ॥ గంధదంతావళోత్కరకరోచ్చైః క్షిప్త,వమధువర్షత్ర సద్వనచరంబు ।
గిరిదరీపరిసర ద్ధరిఘనారభటీవి, నిర్దళద్గర్భకైణీగణంబు ।
బిలనిద్రితద్వీపి వలమానఘుట ఘుట, స్వానస్వనితకుంజపుంజితంబు ।
తరునిష్కుహాంగణస్థ భుజంగమఫణా గ్రరత్నదీపనిరస్త రజనితమము ॥

గీ॥ పోల్లసత్పాదపోల్ల లద్భల్లుకేంద్ర, సాంద్రతనుమేచక ప్రభాశంకనీయ ।
తతకుహూమధ్యరాత్రంబుదగ్రదాన, వైధితము దండకారణ్యమెదుటఁగాంచి ॥

వ॥ తదీయం జొచ్చి చనునప్పుడు ॥ 172

శా॥ స్వర్లావణ్యవతీ విహారఘనవి స్రంభార్హ గోదావరీ
వార్లోలల్లహరీ వికంపితవిభావత్పంక జాతోత్పలాం
తర్లీనభ్రమరాతిగీతి రసకర్తల్పంత తాయోగినీ
దుర్లంఘుంబులుదండకానిలములేతుల్ చూచె భూపాలుఁడై ॥ 173

ఉ॥ ఆరవివంశవర్ధనుఁ, డుదారధనూరవభిద్యదుగ్రకాం
తారమృగీపలాయన విధానమున న్ధరణీతనూజ వి ।

స్వైరముఖాబ్జుఁ జేయుచు గమించుచుఁ దార్కొనఁ ద్రుంచెఁ గల్పిత
క్రూరనిరోధు, దుస్సహవిరోధు విరాధు నిశాతహేతిచేన్ ॥ 174

క॥ శరభంగ సుతీక్ష్ణముని శ్వరపుణ్యాశ్రమములకు, వివస్వద్వంశో ।
త్తరుఁడు చని తత్సపర్యలఁ, బరితుష్టింబొంది యనుజభార్యాన్వితుఁడై ॥ 175

పంచచామరము.

అగస్త్యమౌనియున్న పావనాశ్రమంబు చేరనా
ప్రగల్భతాపసుండు శాస్త్రభంగి పూజచేసి కాం ।
తిగల్గునైంద్ర కార్ముకంబు దివ్యఖడ్గమక్షయా
శుగంబుతూణ యుగ్మకంబుచోద్య లీలనిచ్చినన్ ॥ 176

వ॥ పరిగ్రహించి యచ్చట నివాసంబు చేసియుండునంత ॥ 177

సీ॥ జటిలులువల్కలాచ్ఛాదనుల్ కృష్ణాజి, నోత్తరీయాంతరీ యోరుతనులు ।
దండకమండలు ధారులుకాషాయ, పటవసానులు తపోభారకృశులు ।
పవనభోజులు, జీర్ణపర్ణ ఖాదనులు, నీవారముష్టింపచోదారవృత్తు ।
లంబుభక్షణులు శాకాశనుల్ మూలకం, దఫలశిలోంఛ వర్తనమహితులు ॥

గీ॥ యాయజూకులు బ్రహ్మవిద్యానిపుణులు, దండకారణ్య సతతవాస్తవ్యులవని ।
వినుత తేజోనిరస్త దమునులు,మునులు,వేడ్కఁజను దెంచిరా రామవిభునిఁ జూడ॥

చ॥ ఎదురుగనేగి వారికినభీష్టత, సాగిలిమ్రొక్కి భక్తిలోఁ
బొదలఁగఁ దోడితెచ్చి, నయమున్భయముం, దగనర్హపీఠులన్
ముదమునసనుంచి, యంచితమనోగతి నర్ఘ్యమొసంగి, మాధురీ
సదుదితరీతి స్వాగతముచక్కఁగ నీయఁగనత్తపోధనుల్ ॥ 179

వ॥ పెక్కుదెఱంగుల నాశీర్వదించుచు నిట్లనిరి ॥ 180

గీ॥ విశ్వవిశ్వంభరా చక్రవిపులభార, మాని ప్రజనెల్లఁ బ్రోచుమీయభ్యుదయము ।
గోరుకొనిమీకు ధర్మంబుఁ గోరుపెట్టు, కొనుచునుండుదు మెపుడునీవనములోన॥

సీ॥ త్రిషవణవ్రతులఁ గాఱియపెట్టి నీళ్లఁ ద్రొ, క్కుదురుముక్కున నూర్పు మెదలకుండ ।
వ్రేలఁగట్టుదురు, బల్విడిఁ దలక్రిందుగా, వరకపాలాస నాదరులఁ దరుల ।
ఐణపట్టములఁ గూయఁగ డింభకుల మోము, బిగఁగట్టుదురుపట్టి బీతుకుడువ ।
కెరలియంగములపై ఘృతముచల్లుచు,దుందు మలయాజకుల నేర్తురలమటింప॥

గీ॥ పలితదీర్ఘజటా వల్లిభరముపట్టి, పట్టిశిడ్డలపై నెత్తు రుట్టజరర ।
తాపసులనీడ్తురా శ్రమస్థలులఖలులు, రక్కసులుపిక్కటిలి దురారంభులగుచు ॥

మ॥ భయదవ్యాఘ్రమదేభసింహకిటిరూపంబుల్, దగందాల్చి దు
ర్నయతం, బల్లెలుచొచ్చి హెచ్చిన మదాంధత్వంబునన్నత్తపః
ప్రియులన్మౌనులఁ బట్టిచంపుచు, ననల్పీభూతనిర్ఘాత ని
ర్దయఘోరారభటీ కులై దనుజభర్తల్ పోదరిచ్చాఘగతిన్ ॥ 183

సీ॥ దర్భగుప్పెఁడుమోవఁదాళని, జీర్ణసన్న్యాసులు గుజ్జుపుగడ్డిమోసిమోసి ।
జలకుండిదేరవేసరు; నమాంసలభిక్షులా సక్థ్యముననీళ్లుమోసిమోసి ।
యిధ్మమేరఁగలేనివృద్ధ యజ్వలుపాకములకుఁ గట్టెలదిండ్లుమోసిమోసి ।
శైక్షపత్రపుటికోపని జరద్వాచంయములు బోనగావళ్లుమోసిమోసి ॥

గీ॥ విసిగియాడ్గిలఁబడ మొదల్వోలుగ గ్రుద్ది, దిక్కులేమికి నగుదురు రక్కసులు ని ।
జాశ్రమంబులఁదిగు తుడుమాలకించి, దూరముగఁగాలు గలవారుపాఱిపోవ ॥

ఉ॥ ఈసునబాసఁదిట్టి మొదలెల్లబడల్పడ, గ్రుద్దిగెంటుచున్
దీసుకపోయి దండములుదెచ్చి భుజంబులఁబెట్టిదైత్యులెం ।
తేసుఖలీలనందలము లెక్కనమోతుము, తన్నితాంతపీ
తాసవవాసవాసనల యావడిఁ బ్రేవులువాతఁ దోట్టఁగన్ ॥ 185

వ॥ యాగంబు లాగంబులయ్యె, యోగంబులు వియోగంబులయ్యె, సాంఖ్యం
బులు సంఖ్యంబులయ్యె, జపంబులు నెపంబులయ్యె, తపంబు లాతపంబు
లయ్యె, గాత్రంబులు ముష్టిఘట్టనపాత్రంబులయ్యె, ఆశ్రమంబులా
శ్రమంబులయ్యె, వ్రతంబులు గతంబులయ్యె, స్నానంబులు కుంజరస్నానంబు
లయ్యె.కందమూలాది భోజ్యంబులుత్యాజ్యంబులయ్యె.అధ్యయనంబు లాధ్యయ
నంబులయ్యె, శాస్త్రంబులు శస్త్రంబులయ్యె. శ్రీరామచంద్ర! సాంద్ర
భవత్కారుణా కటాక్షంబుల మమ్ము నీక్షించి రాక్షసబాధ మాన్పు మని
విన్నవించిన ॥ 186

గీ॥ పరమఋషిపుంగవుల విన్నపములువిన్న, యన్నరాధీశువదన నభోంగణమున ।
భ్రూకుటివ్యాజకేతు విస్ఫురణమఖిల, దానవవినాశ పిశునమ్మైకానిపించె ॥ 187

క॥ శ్రీరాముఁడు కారుణ్య, శ్రీరామారమణుఁడై ఋషిప్రవరులకున్ ।
ధీరత,నభయంబిచ్చి, యుదారాలాపముల నిట్టులనుచుం బలికెన్ ॥ 188

గీ॥ శంబదంభప్రహేళ నారంభశుంభ, దాత్మదోస్స్తంభఖడ్గ ధారాంచలమునఁ।
బాపకర్తలరాక్షస భటులఁబట్టి, చక్కచీరికఁ జేయుదుఁజనుఁడుమీరు॥ 189

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బరమఋషుల నాదరించి ॥ 190

క॥ చొక్కుమదిలోఁ దలంచుచు, రక్కసచను దేర హాస్యరసముగ,నసిచే।
ముక్కును జెవులును గోసెన, సృక్కణములుమోను వెంటజిలజిలఁ దొరగన్ ॥191

చ॥ అరితతివేఁటలాడు వసుధాధిపసూనుఁడ నల్వనై పుణీ
వరకరలాఘవంబున నవారణ నేయువిచిత్రపత్రి, యా।
ఖరముఖదైత్య నాథులను కైదుల బోరలుసించికొగ్రవ్వని
స్ఫురదరవిక్రమా స్త్రిఁ జవిచూచె గనుంగొనువారు మెచ్చఁగన్ ॥ 192

శా॥ మారీచాంతకుఁడై కబంధవధకుం భర్తాయకుండై చమ
త్కారోత్ఖండితసప్త భూమిరుహుఁడై దర్పోజ్జ్వలద్వాలిహృ।
ద్ఘోరాద్రిప్రవిదారణోగ్రపవియై, దుర్వారుఁడై యాసమి
చ్ఛూరాగ్రేసరుఁ డేలెఁ గింకరునిఁగాసుగ్రీవు నుగ్రాంశుజున్ ॥ 193

చ॥ భవుకసితాబ్జపత్ర రుచిపక్కన నవ్వు నృపాలువాలుఁగ
న్గవకొన కెంపొకించుగఁ దొగర్చఁగఁ దద్విశిఖాంచలంబునన్।
దవిలెఁ బయోనిధానమవధానముగాఁ, దరుశాఖనొప్పు కెం
జివురు తుదన్వసించునొక చిన్నతుషారలవంబుచాడ్పునన్ ॥ 194

సీ॥ స్నానకృత్యముఁదీర్చె సంచరన్మకరాక్ష, రాక్షసోదరమహాస్రస్రవంతి।
నాపోశనంబె త్తెనధిక దృప్యత్కుంభ, కర్ణదీర్ణోర్వ సృగర్ణములను।
ప్రాణాహుతులువేల్చెఁ బటునిశాటభటప్ర, కాండచ్యవన్మాంసఖండములను।
భోజనంబొనరించె భూరిరత్నకిరీట, కలితరావణ శిరఃకబళములను ॥

గీ॥ సుఖశయన మొందెమణివిభాశోభమాన, మానసీయనిషంగధామంబునడుమ।
ఎంతనిష్ఠాగరిష్ఠమో, యినకులీన, చంద్రబాడబసమ దివ్యసాయకంబు ॥ 195

వ॥ ఇట్లు రావణ వధంబుచేసి లంకారాజ్యంబున విభీషుని బట్టముగట్టి సీతాసమే
తుండై శ్రీరామవిభుం డయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించి రాజ్యంబు పాలించు
నంత. 196

గీ॥ కడఁగిమూఁడుకోట్లు గంధర్వనాథుల, బాహుబలము మెఱయఁబట్టి చంపి।
వారిదేశములు బలారూఢిఁగైకొనె, భరతుఁడధికకీర్తి భరితుఁడగుచు ॥ 197

మ॥ అరిజైత్రున్మధు పుత్రకున్ లవణునుద్యద్బాహుసాహాయ్యకో
ద్ధురుఁడై యాహవకేళిఁగీటణఁచి శత్రుఘ్నుండుగట్టించె భా।
సురలీలన్మధురాఖ్యపట్టణము సంస్తుత్యంబుగానందు నుం।
డరసంపత్ప్రతిభాఢ్యులై జనులుపొంద ప్రీతివర్ధిల్లఁగన్ ॥ 198

వ॥ ఇట్లు రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు జగంబులకు సుఖస్థితి సంపాదించి దివంబునకుంజనిరి. భగవదంశసంభూతులగు వారియందు ననురాగంబుగల కోసలజానపదులు తన్మనస్కులై తత్సాలోక్యంబునొందిరి. రామునకుఁ గుశలవులును, లక్ష్మణునకు, నంగద చంద్రకేతులును, భరతునకుఁ దక్షపుష్కరులును, శత్రుఘ్నునకు సుబాహు శూరసేనులును గలిగిరి. అందుకుశునకున తిథి నతిథికి నిషధుండు, నిషధునకు నలుండు, నలునకు నభుండు నభునకుఁ బుండరీకుండు, పుండరీకునకు క్షేమధన్వుండు, క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండు దేవానీకునకు నహీనగుండు, నహీనగునకు రురుండురురునకుఁ బారియాత్రుండు పారియాత్రునకు, దేవళుండు దేవళునకు వచ్చలుఁడు వచ్చలునకు నుత్కుఁడును నుత్కునకుఁ ద్రైలుండు, త్రైలునకు ఉక్తుండు, ఉక్తునకుఁవజ్రనాభుండు వజ్రనాభునకు శంఖణుండు, శంఖణునకు ద్యుషితాశ్వుండు ద్యుషితాశ్వునకు విశ్వసహుండు, విశ్వసహునకు హిరణ్యనాభుండుగలిగె. అతండు జైమిని శిష్యుండైన యాజ్ఞవల్క్యునివలన యోగంబభ్యసించి యోగీశ్వరుండయ్యె. ఆ హిరణ్యనాభునకుఁ బుష్యుండు పుష్యునకు ధ్రువసంధి ధ్రువసంధికి సుదర్శనుండు, సుదర్శనునకు నగ్నివర్ణుండు నగ్నివర్ణునకు శీఘ్రుగుండు శీఘ్రుగునకు మరుండునుగలిగె. అతండు యోగీశ్వరుండై కలాపపురంబున నున్నవాఁడు. ఆగామియుగంబునందు సూర్యవంశవర్తకుండు కాఁగలఁడు. ఆమరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు నాతనికి సుసంధి నతనికి సమర్షణుండు నతనికి విశ్వభవుండు నతనికి బృహద్బలుండును గలిగె. బృహద్బలుండు కదాభారత యుద్ధంబుననర్జునపుత్రుండైన యభిమన్యుని చేత హతుండయ్యె. వీరలిక్ష్వాకువంశ భూపాలకుల ముఖ్యులు. వీరల చరితంబులువినిన సర్వపాపక్షయంబగునని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె,

సీ॥ ధన్యుఁడిక్ష్వాకునందనుఁడైననిమి సహస్రాబ్దయజ్ఞంబొక్క టాహరింపఁ।
దలఁచి ప్రార్థించెహోతవు గమ్మనుచువశిష్ఠుని నమ్మునీంద్రుఁడిట్ల యెనింద్రుఁ ।
డిపుడుపంచశతాబ్దకృత్యాధ్వరముచేయ, నూహించిపిలిచిననొప్పినాఁడ ।
వజ్రికార్యముదీర్చివచ్చి నీమఖమునే, గించెదనని పోయెక్షితివరుఁడును ।

గీ॥ గౌతమాదులఁగూర్చి యాగంబుచేయు,చుండెనంతటిలో వశిష్ఠుండుమఘవు ।
మఖముసేయించి భూమికిమగిడివచ్చి, యన్యుచే జన్నమొనరించునధిపుఁగాంచి॥

క॥ జన్నము సేయించుటకై, నన్ను నొడంబఱిచి పిదపనాయాగమనం ।
బెన్నక యిటుగావించిన, యిన్నిచుని దుష్టకృత్య మేమనవచ్చున్ ॥ 201

వ॥ అని శపించి ॥ 202

క॥ మోహాతిరేకమున సం,దేహింపక యిట్టికొక్కెరిఁ దెచ్చుకొని నయా।
సాహసికగ్రామణి, నిజ, దేహమొదలుఁగాక, తా విదేహుండనఁగన్ ॥ 203

చ॥ అనుచు శపింప మేలుకని యక్కట యేమరి నిద్రనున్ననన్
గినిసి శపించెనారొఎడల కిల్బిషమింతయుఁజూడ లేదు గా।
వునముని యు న్స్వకీయతనువుంబెడ బాయుతమంచుఁ బల్కి యు,
జ్జనపతి మేనుపాత్తెడలె సభ్యులువిస్మయవార్ధిఁదేలఁగన్ ॥ 204

వ॥ నిమిశాపంబున వసిష్ఠుని తేజంబును మిత్రావరుణుల తేజంబునం బ్రవేశించి ఊర్వశీదర్శనంబున మిత్రావరుణులకు రేతస్పాతంబైన నందువలన వశిష్ఠుండు దేహాంతరంబునొందె. నిమిశరీరంబును నతిమనోహర తైలగంధాది సంస్క్రియమాణంబై క్లేదాది దోషంబుల నొందకయుండె. అంతయజ్ఞ సమాప్తియగుచునుండ యాగభాగంబులకు వచ్చిన దేవతలం జూచి ఋత్విజులి ట్లనిరి. 205

గీ॥ మాననీయాత్ముఁడగు యజమానునకును,వర మొసంగుఁ డటన్న దేవతలు వేఁడు।
మనిననిమివారితోడ నిట్లనియె వినయ, సంభృతత్వంబుదీపింపశ్లక్ష్ణఫణితి ॥ 206

సీ॥ కఠినకీకస సముత్కర నిరంతరకీర్ణ ముల్లసద్బహుసిరావల్లితంబు।
సాంద్రరోమపరీత చటులచర్మపినద్ధ, ముద్వేలమాంస నిషద్వరంబు।
నవవిధద్వారసంతతగళద్దుర్గంధ మస్రపూయక్రిమివ్యాచితంబు।
మూత్రపురీష సంపూర్ణకుతూస్రాయ, మామయాధిరుజాశుగాకరంబు ॥

గీ॥ పాతకము దేహమిది పాయుభాగ్యమబ్బె, నొల్లనిఁక దానితోడను, నేనుండఁగోరి
నాఁడ, జంతుతతుల లోచనములయందు, నీవరంబిందు నాకు నభీష్టకరము॥ 207

వ॥ అనిన దేవతలును నతఁడు కోరిన వరంబిచ్చిరి. నిమియును సకల ప్రాణులలోచనంబుల యందువసించె. అది మొదలు ప్రాణులకు న్నిమేషంబులు గలిగె. అంత నరాజకభీరువులై యాజకు లపుత్రకుండగు నిమిశరీరం బరణి యందుఁబెట్టి మథించిన నందు కుమారుండు గలిగి జననంబు కతంబున జనకుండు మథనంబు కతంబున మిథియుఁ,దండ్రి విదేహుండగుట కతంబున వైదేహుండునను నామంబులఁ బరఁగె. ఆ జనకునకు నుదావసుండును, నతనికి నందివర్ధనుఁడు నతనికి సుకేతుండు నతనికి దేవరాతుండు, నతనికి బృహదుక్థుండు, నతనికి మహావీర్యుండు నతనికి సుధృతి, నతనికి దృష్టకేతుండు నతకి హార్యశ్వుండు నతనికి మనుండు నతనికిఁ బ్రతికుండు నతనికిఁ గృతరథుండు నతనికి దేవమీఢుండు నతనికి విబుధుండు నతనికి మహాధృతి యతనికిఁ గృతరాతుండు నతనికి మహారోముండు నతనికి స్వర్ణరోముండు నతనికి హ్రస్వరోముండు

నతనికి సీరధ్వజుండును గలిగె. అతండు పుత్రార్థంబుయజన భూమి దున్ను నపుడు సీరసీతా ముఖంబునఁ గుమారికయైన సీతజనించె. ఆ సీరధ్వజునకు సాంకాశ్యాధిపతియైన కుశధ్వజుండు కలిగె. నతనికి భానుమంతుండు నతనికి శతద్యుమ్నుండు నతనికి శుచి నతనికి నూర్జుండు నతనికి శతధ్వజుండు నతనికి కృతియతనికి నంజనుండు నతనికి గురుచిత్తును నతని కరిష్టనేమి యతనికి శ్రుతా యువు నతనికి సుపార్శ్వుండు నతనికి స్వజయుండు నతనికి క్షేమావి యతనికి ననే నుండు నతనికి భౌమిరధుండు నతనికి సత్యరధుండు యతనికి మపగుండు నతనికి స్వాగతుండు నతనికి స్వానందుఁడు నతనికి సువర్చుఁడు నతనకి సుపా ర్శ్వుఁడు నతనికి సుభాషుఁడు నతనికి సుశ్రుతుండు నతనికి జయుండు నతనికి విజయుండు నతనికి ఋతుండు నతనికి సునయుండు నతనికి వీతహవ్యుండు నతనికి ధృతి యతనికి బహుళాశ్వుండు నతనికిఁ గృతి యాకృతియందు జనకవంశంబు నిలిచె. వీరు మైధిలులు. ఆత్మ విద్యా ప్రవీణులైన భూపాలురని చెప్పినశ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 208

చ॥ వరగుణశాలులైన రవివంశ నృపాలురఁ జెప్పి మన్మనో,
దురితము బాఱఁదోలి పరితోషమొనర్చితిరింక సద్గుణా ।
కరమగుచంద్ర వంశమెఱుఁగన్మదిఁగోరెదఁ జెప్పుమయ్యత,
ద్గురుతరవంశవారినిధిఁదోఁచెఁ గదా బహురాజరత్నముల్ ॥ 209

వ॥ అని యడిగిన శిష్యున కాచార్యుండిట్లనియెః 210

గీ॥ మునికులోత్తంస పరఁగసోముని పవిత్ర, వంశమందు జనించిరి వరగుణాఢ్యు ।
లైననహుషయయాత్యర్జునాదిరాజు, లిందుకుల భూషణములై సమిద్ధమహిమ ॥

వ॥ అట్టి చంద్రవంశంబు చెప్పెద వినుము. అఖిల జగత్స్రష్టయై భగవంతుఁ డైన శ్రీమన్నారాయణుని నాభి సరోజంబు నందబ్జయోనియై బ్రహ్మపుట్టె, బ్రహ్మకు నత్రి యత్రికి సోముండుకలిగె. అశేషౌషధీ ద్విజనక్షత్రాధి పత్యం బునకుం జతురాననుండతని నభిషిక్తునింజేసె. అంత ॥ 212

గీ॥ అనుపమిత వైభవస్ఫూర్తియాధిపత్య,గర్వసంపూర్తియునుగూడఁగాఁ,బ్రకాశ।
విశదసత్కీర్తి జగమెల్ల వెలయఁజేసె, నంబుభవసూతి రాజసూయాధ్వరంబుః

చ॥ అపరిమితాధిరాజ్యవిభవాతిశయంబున రాజసూయ యా
గపరమకర్మకృత్త్వమున, గంజవిరోధి మహావిరోధియై ।
విపులమదాతిరేకమున వేలుపుటొజ్జయనుంగుటాలి బ్రా
ఘుపుజవశాలిఁదారయను నంబుజలోచనఁ దెచ్చెనింటికిన్ ॥ 214

గీ॥ బలిమినాంగీరసుని భార్యఁబట్టితెచ్చి, నగరిలోవేసికొని నిరంతరము మదన ।
కేళిఁదేలుచు శశియుండ జాలిపొంది, గురుఁడు తన్నెంతవేఁడినఁ గొమ్మనీక ॥

క॥ మోహితుఁడై హిమధాముఁడు, ద్రోహమనక యాచరించెఁ దోడ్తోగురు ప ।
త్నీహరణము "భువికామాం, ధోహీనపశ్యతి" యటన్న నోడుపునిజముగాన్ ॥

క॥ రాజఁట చక్కనివాఁడఁట, రాజసమదియావనంపు రహియఁట విభవ ।
శ్రీజయగర్వోద్ధతుఁడఁట, పూజితులకు నిజనివాసములు గలుగునొకో ॥ 217

సీ॥ కాలకంఠకఠోర కంఠకోటరనము, ద్భటవిషానల కీల ప్రావుచూపు ।
దుర్వారతర మహాగర్వ సర్వస్వని, ర్దిష్టదుష్టవి చేష్ట తేటమాట ।
కుహనాపరంపరా గహనావిషహ్యాసాం, ద్రీభవద్దుర్మాయదినుసుమనను ।
బహుతర ద్రోహసంభవ దఘౌఘప్రభా, గణనీయ నిరయా ప్తికడకనడక ॥

గీ॥ రాజు లేయూరు పూజ్యవర్గప్రసన్న, దృష్టియేయూరు తిమిరౌఘ తేజములకుఁ ।
గలుగదుకదా సమానాధికరణ లాభ, మధిపతులపొందు, భుజగనాయకులవిందు॥

వ॥ అది యట్లుండె॥ 219

చ॥ అంటినయార్తిచేఁబొగిలి యాంగిరసుండతిదీనవృత్తి. నిం,
టింటికిఁబోయి నైజ కథయెల్లనుమెల్లనఁ జెప్పిచెప్పి క్రిం ।
గంట జలంబు దెచ్చుకొనఁ గంజభవాదినురల్ హిమాంశువె,
న్వెంటనెపోయిచెప్పిన గణింపఁడ, తద్వచనేరి తార్థముల్ ॥ 220

వ॥ వినకున్నం గోపించి॥ 221

సీ॥ పవిఝుళిపించె జంభనురారిదమనుండు, కెరలికీలలుమావెఁ గృష్ణవర్త్మ ।
కోరమీసలు నులిగొల్పెదండధరుండు, తళుకుఁగోరలు దీఁటెదనుజవిభుఁడు ।
వలిత్రాటిమెలివిప్పె జలరాశినాథుండు, మృగిఁబల్లకట్టె సమీరణుండు ।
గదబెట్టుద్రిప్పె వేడ్కమనుష్యధర్ముండు శూలంబుసారించెఁగాలగళుఁడు ॥

గీ॥ నురలువెనుబొబ్బలిడిరి యక్షులుధనుర్గు, ణధ్వనులుచేసిరఖిల గంధర్వగరుడ ।
వరులు పరవళ్లుద్రొక్కిరి వారిజారి, దలఁచికయ్యంబునకుఁ గాలుద్రవ్వుకొనఁగ॥

వ॥ ఇట్లు కడంగిన నింద్రాదులం గూర్చుకొని బృహస్పతి చంద్రునిపై నడిచె
నంత॥ 223

గీ॥ అంగిరునివద్ద రుద్రుఁడభ్యస్తసకల, విద్యుఁడై నకతంబున విప్రవర్య! [వెలయ॥
యాంగిరసునకు సాహాయ్యమాచరించెఁ, బ్రమధగణములుదానుసంభ్రమము

వ॥ బృహస్పతి మీఁది ద్వేషంబున శుక్రుండు చని యింద్రుని పార్ష్ణి
గ్రాహుండై నిలిచె; శక్రారులై జంభకుంభ పురోగములైన దైత్యవీరులు
చంద్రునకుఁ దోడై సురలపై సమరోద్యమంబు చూపిరి. ఇట్లు తారాపథ
మునఁ దారకై తారకామయంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె. అందు దైత్య
దానవులు, దేవగణంబుల మీఁద దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించిరంత సకల
జగన్నిర్మాణ చతురుండైన చతురాననుండేతెంచి సొచ్చి రుద్రపురోగము
లైన దేవతలను, జంభకుంభాదులైన దైత్యులను, సమ్మతించి సన్నాహంబు
లుడిపి సుధాకరుని బోధించి గురునకుం దార నిప్పించిన నవప్రసవయైయున్న
తారం జూచి గురుం డిట్లనియె॥ 225

గీ॥ అంబురుహనేత్ర నాభార్యవకట యొరుని, కొడుకు నీగర్భమునఁ బెట్టుకొనఁగవలెనె।
విడువుమన నట్లచేసె నప్పడఁతి యప్పు డనఘుసతి దేవతామణి యాటఁ జేసి ॥ 226

వ॥ ఇట్లు గర్భంబొక్క యీషీకాస్తంబంబుపై విడిచె. ఆక్షణంబున సకలజన
మనోహరుండైన యతని సౌందర్య సౌకుమార్యంబులఁ జూచి చంద్ర బృహ
స్పతులు సాభిలాషు లౌటయెఱింగి దేవగణంబులు తారతో నిట్లనియె ॥ 227

ఉ॥ నిక్కము చెప్పుమంబురుహనేత్ర యపత్రపయేల నీకు నీ
చక్కనిచొక్కపుంగొడుకుఁ జందురుసంగతిఁ గంటివో! కడు
న్నక్కువమున్న జీవునిసమాగమనంబునఁ గంటివో మదిన్
జిక్కిన సంశయంబుడుగఁ జేయుముపాయము సాధ్వసక్రియన్ ॥ 228

క॥ అనిసురలడిగిన నయ్యం, గన లజ్జాసాధ్వసములఁ గడ చెప్పకయుం।
డినతనయుఁడు కుపితుండై జనయిత్రింబలికె నధికసంరంభమునన్ ॥ 229

గీ॥ తరిమి యెంతడిగినను మాతండ్రిపేరు, చెప్పవటుగాన నిన్ను శిక్షింపవలయు।
శాపమిచ్చెదఁ గొనుమని శమనుమందబుద్ధివై యుందుగాక యీపూన్కి తరిగి॥230

వ॥ ఇట్లు శపియించెను నంత ॥ 231

ఉ॥ తానపుడబ్జసూతి, వనితామణినల్లనచేరఁ బిల్చియో
మానినితప్పలేదు వినమూకనమా యిటువంటికృత్యముల్
పూనికమీఁ జనీతలనె పుట్టెనె పుట్టినమాట చెప్పుమెం
దైననుబుత్రజన్మకథ లారయతల్లి యధీనలోఁగదా ॥ 232

వ॥ అని బుజ్జగించి యడిగిన ॥ 233

గీ॥ తారకేల్దమ్మిఁదోయి మస్తకముఁజేర్చి, మోమువాంచిపాదాంగుష్ఠమునధరిత్రి ।
వ్రాయుచువిధాతఁబలికె నల్పంపుఫణితి,నలినవైరికిగంటి నందనునిననుచు ॥234

వ॥ ఇట్లుతార, తేరనాడిన నానందాశ్రుధారాసారంబుజారను దారపులకావారంబు తోరంబుగా శృంగారంబు దొంగలించినభంగి నంగంబులఁ బొంగనఖండహాస సుధామండల ఖండంబులు గండ మండలంబులం దాండవింప సుధాకరుండు కుమారు నాలింగనంబుచేసి సాధువాదంబుల నాదరించి ప్రాజ్ఞుండవైతివని బుధుండనుపేరు పెట్టె. ఆబుధుండి లాకన్యయందుఁ బురూరవుండను పుత్రునిం గనియె. అతండు చక్రవర్తియయ్యె ॥ 235

ఉ॥ దానపరుండు, యజ్వ,విశదస్థిరకీర్తి, ఘనుండుసత్యవా
క్యానుపమానుఁ డాహవవిహార వినోదిమనోజ్ఞరూపరే
ఖానవసూన కార్ముకుఁడఖండ విభూతిపురూరవుండు తే
జోనిధియేలెఁ బ్రాభవముచూపుచు నేపుననెల్లదీవులన్ ॥ 236

సీ॥ ధరణిసురేంద్ర మిత్రావరుణులశాప, మునసూర్వశీకాంత మనుజలోక ।
మునవసింపఁగఁగోరి భూమికివచ్చిపు, రూరవునధికసురూపుఁజూచి ।
కామించెనతఁడును గమనీయరూపలా, వణ్యవతియగునవ్వనిత వలన ।
మదనాతురుండయ్యె నుదితమనోజవ్య, థోపేతచిత్తులై యొండుపనులు ॥

గీ॥ మానియుండిరంత మనుజాధిపుఁడు దేవ, వనితఁజూచిపలికె మనసిజాస్త్ర ।
విద్ధతనుఁడనైతి వెలఁదినన్బరిణయం, బై మనోజకేళి నాదరింపు ॥ 237

చ॥ అనుటయు హావభావలలితాకృతియైన సురకాంతవల్కెనో
జననుత,సత్యశీల, బలసంయుత, యీసమయంబు చేసినన్
నినువరియించుదాన నననిక్కముతత్సమయంబుచెప్పవిూ
వన,వనజాక్షియిట్లనియె నాదృతినాధరణీతలేశుతోన్ ॥ 238

గీ॥ వసుమతీశ్వర బిడ్డలవలెనెపెంచు, కొంటినీమేషముల రెంటినంటివాయ ।
నింకనాశయనము చేర్వనెపుడునుండ, నీయవలయును వీని నాకిష్టమిట్లు ॥ 239

క॥ వినునగ్నత్వముతోనా, కనుఁగవకుంగానఁ బడుటగాదీవు ఘృతా ।
శన మొనరించు చునుండుదు, ననఘానీయొద్దఁ, జేయుమాసమయంబున్ ॥ 240

వ॥ ఇట్టి సమయంబుచేసిన నీకు భార్యనగుదు, సమయభంగం బయినంబోవుదాన ననిన నొడంబడి యారాజు రాజవదనయుం దానుం గూడి ॥ 241

సీ॥ అలకాపురాది దివ్యపురీమణీహేమ, కమనీయతుంగ సౌధములయందుఁ ।
చైత్రరథాదిరాజన్నిర్జరవిహార, శృంగారవనతరు శ్రేణులందు ।

మానసాదిసరోవరా నూనతరదర, న్నవపుండరీక షండములయందు ।
హిమవదాదిమహేంద్ర సముదారశృంగకుం, భర్ఝురీకుంజగర్భములయందు ॥

గీ॥ బహువిధవిచిత్ర సురతసంబంధబంధ, బంధురత్వంబు నేపింపఁ బార్థివుండు ।
నూర్వశియుఁ గ్రీడసలిపిరొండొరులమీఁది, ప్రేమదినదిననూత్నమై వృద్ధిఁబొంద ॥

వ॥ ఇవ్విధంబున ననేకవర్షంబులూర్వశి యయ్యుర్వీశ్వరునితో సంభోగ క్రీడలం
దగిలి స్వర్లోక సుఖంబులు మఱచియుండె ॥ 243

గీ॥ సురపురీభోగ్య సౌభాగ్యగరిమ కెల్ల, నూర్వశీకాంత లేకున్న నొప్పదటఁగ ।
నపుడు సమయజ్ఞుఁడగుట తానరుగుదెంచి, రేవిగంధర్వ విభుఁడు విశ్వావసుండు ॥

వ॥ ఊర్వశీపురూరవుల సమయంబెఱింగిన వాఁడై, విశ్వావసుండొక్క నాటినిశా
సమయంబున వచ్చి యూర్వశి శయనసమీపంబున నున్న మేషంబులలో నొక్క
దానిం బట్టుకొని యాకాశంబునకుం బోయిన దానిశబ్దంబు విని యూర్వశి
యిట్లనియె ॥ 245

గీ॥ మోహమునఁ బెంచుకొన్న నా ముద్దుకొడుకు నకట యెవ్వఁడు గొనిపోయె ననదనైతి ।
నరసి యెవ్వరు విడిపించెదరు మదీయ, దీనదశ మాంచి యిప్పుడుద్వృత్తి మెఱసి ॥ 246

వ॥ అని పలుకు నూర్వశి వచనంబులు విని రాజు తద్దర్శన భయంబునం బోకయున్న
గంధర్వులు రెండవపొటేటినిం బట్టుకొని పోయిన దానికూఁత విని యూర్వశి
యిట్లనియె ॥ 247

చ॥ అకటయనాథనైతిఁ బురుషాధము చేపడి శౌర్యహీనుఁడీ
పురుషుఁడదెట్లు నా కొడుకు గుఱ్ఱలపట్టుక పోవుచున్నమో ।
మకునివధించి తేఁగలఁడె చాలనవజ్ఞ ఘటిల్లె నాకు నీ
వికలత వాపనేరినిఁ కవేదుదు, నేఁడు దురంతదుఃఖనై ॥ 248

వ॥ ఇట్లార్తయై పలుకుచున్న యన్నలినానన పలుకులు విని కోపించి కించిదరుణాయ
మాననేత్రాంచలుండై రాజపంచాననుండంధ కారంబు కావున సుధాంధః
కాంత తన్నుం జూడదని తలంచి దిగంబరత్వంబున లేచి ఖడ్గంబంకించి చోరులకు
నా ముందర నెక్కడికిం బోవచ్చునని వెన్నుదగిలిన గంధర్వులు మాయావిద్యు
త్పరంపరయు త్పాదించిన నా వెలుఁగున నతని నగ్నత్వంబు చూచి యూర్వశి
చనియె. రాజును గంధర్వులం దోలి, యురణకద్వయంబుం గొనివచ్చి, శయన
తలంబున నూర్వశి లేకుండుట చూచి నగ్నభావంబున నున్న తత్తావకుండై
యయ్యంగన వెదకుచు నెల్లెడల పరిభ్రమించుచు ॥ 249

ఉ॥ క్షత్రియవర్యుఁడీగతి దిశల్వరికించుచుఁ బోయియాకురు
క్షేత్రమునందుఁ బద్మసరసీతటిఁగాంచె మనోజ్ఞదేవకాం
తాత్రితయంబుతో మెలఁగుచూ నరసానన నూర్వశిన్ సుమా
స్త్రత్రుటితావిజేయ విలసత్ప్రవిజాగ్రదుదగ్రధైర్యుఁడై ॥ 250

ఉ॥ చూచినృపాలుఁ డోమృగకిశోరవిలోచన! జాయవీవునా
కీచటుఁబాటవీస్థలుల, నేలచరించెదు, రమ్మటన్న వ్యా
కోచపయోజపత్త్రసులఁగొంకఁగ జేయుకటాక్షవీక్ష,నా
రాచతనంపు బూమెవలరాయనిఁ జూచిలతాంగియిట్లనున్ ॥ 251

వ॥ మహారాజా యీయవివేక చేష్టితంబు చాలింపుము. ఇప్పుడేను గర్భిణినై
యున్నదాన, ఒక్క సంవత్సరంబునకు మగిడిరమ్ము. కుమారుండు జనియింపం
గలండు, నీకిత్తునొక్కనాఁడు నీతోడంగూడి యుండెదనని పొమ్మన్న హర్షించి
నిజపురంబునకుం జనియెనంత ॥ 252

గీ॥ అచ్చరలువిస్మయం బందియడుగ,నూర్వ, శీలతాతన్వి చెప్పెఁ దచ్చిత్రచరిత।
మారయీరాజుఁగూడుభాగ్యంబుమాకుఁ,గలుగునాయనియాత్మఁదలంచిరపుడు॥

వ॥ సంవత్సరంబు పూర్ణంబైన పురూరవుం డచ్చటికిం బోయిన నూర్వశియు నాయు
ర్నామధేయుం గుమారునాతనికిచ్చి యారాత్రియతనిం గూడియుండి పంచ
పుత్త్రోత్పత్తినిమిత్తంబైన గర్భంబుఁదాల్చి యారాజుతో నిట్లనియె, అస్మ
త్ప్రీతికరులై గంధర్వులునీకు వరంబీయవచ్చిరి కోరుమనిన గంధర్వులం జూచి
పురూరవుం డిట్లనియె ॥ 254

గీ॥ అఖిలరిపుకోటి గెలిచితి నమితకోశ, బంధుబలసంయుతుండ నెప్పట్టునందుఁ ।
గొదవనాకింతయును లేదు,మఱిఁదగిలిన, దీలతాతన్వియందు నభీష్టలీల ॥255

వ॥ కావున నీయూర్వశిసాయుజ్యంబు గలుగ వరంబిండనిన గంధర్వు లతనికి
నగ్నిస్థాలి యొసంగి యిట్లనిరి. ఆమ్నాయానుసారంబున నగ్నిం ద్రిధావిభ
జించి యూర్వశి సాలోక్యంబు నుద్దేశించి యజింపుము, నీ యభిలాషంబు
సాయుజ్యంబు సఫలంబగుననిన నగ్నిస్థాలిఁగొని చనుచు నిట్లని చింతించె॥ 256

క॥ ఆలలన లేనియగ్ని, స్థాలియిదేమిటికి, డించి, చనియెద నిచటన్ ।
హాలిపురంబున కని చని, యాలోన నిశీధసమయమరిగిన పిదపన్ ॥ 257

వ॥ నిద్రలేక యిట్లని తలపోయు. అక్కటా ! యూర్వశి సాలోక్యార్థంబు గం
ధర్వులిచ్చిన యగ్నిస్థాలి యరణ్యంబునం బెట్టి వచ్చితిఁ బోయి తెచ్చెదనని
లేచివచ్చి యచ్చట నగ్నిస్థాలిఁగానక "శమీగర్భంబైన యశ్వత్థంబయ్యె.

ఇదియే పురంబునకుం గొనిపోయి యరణిచేసి మథించి యిందునుత్పన్నంబైన యగ్ని నుపాసించెద" నని పురంబునకుంబోయి యరణి నిర్మాణంబునకై గాయ త్రిని బఠించిన గాయత్ర్యక్షర సంఖ్యాంగుళీప్రమాణంబులైన యరణి త్రయంబైన నందు నగ్నిత్రయంబు మథియించి యూర్వశి సాలోక్యంబు గోరి యామ్నాయానుసారియై వేల్చి గంధర్వలోకంబునొంది యూర్వశిం గూడి సుఖంబుండె. అగ్నియొక్కండయ్యును, నీమన్వంతరంబునఁ బురూరవునిచేఁ ద్రివిధంబై వికల్పింపంబడియెనని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

క॥ వరగురుఁడైన పురూరవు, చరితంబిది చెప్పితిం బ్రసన్నహృదయతా।
స్ఫురితుఁడవై తద్వంశము, పరిపాటిని వినుమునిగమ భవ్యాచారా॥ 259

వ॥ పురూరవునకాయువు, ధీమంతుండు, నమావసుండు, విశ్వావసుండు, శ్రుతా యువు, శతాయువు నయుతాయువునను నార్వురు పుత్రులుగలిగి రందు నమావసునకు భీముండు, భీమునకుఁ గాంచనుండు, కాంచనునకు సుహో త్రుండు, నతనికి జహ్నుండుపుట్టె॥ 260

సీ॥ నుతకీర్తియైనజహ్నుఁడు పరస్మాత్పరు యజ్ఞపూరుషు కమలాధినాథుఁ।
గుఱిచియాగముచేయుతఱి, రంగదుత్తుంగభంగపరంపరా భంగయగుచు।
గంగతన్మఖువాటి గలయముంచినఁజూచి కోపించియారాజ కుంజరుండు।
పరమయోగిసమాధిపరతఁ దద్గంగాజలంబెల్లఁద్రావనుల్లమునఁదలఁకి॥

గీ॥ మునులుచనుదెంచి యారాజముఖ్యునధిక, వినయమునవేఁడి, గంగనీతనయదీని।
విడువుమనిసన్నుతించిన విడిచెనృపతి,యదిమొదలుగంగజాహ్నవియనఁగఁబరఁగె॥

వ॥ ఆ జహ్నునకుసుమంతుండు, నతనికి నజకుండు, నతనికి బలాకాశ్వుండు, నతనికిఁ గుశుండు, కుశునకుఁ గుశాంబ, కుశనాభాధూర్తరజో వసువులను నలుగురు పుత్రులు గలిగిరి. అందుఁ గుశాంబుండు. 262

చ॥ శతమఖతుల్యుఁడైన సుతుఁజయ్యనఁ గాంచెదనంచుఁగోరియున్,
వ్రతమటుసేయ నింద్రుఁడు ధరావరుఁ జేరఁగవచ్చి నేననీ।
సతికిఁదనూజభావమున జన్మమునొందెద నంచుఁబోయెన,
తతభుజవీర్యశౌర్య నిధిగాధిజనించెఁ గుశాంబుఁడుబ్బఁగన్॥ 263

వ॥ కుశాంబ పుత్రుండైన గాధికి సత్యవతియను కన్యకపుట్టె, భృంగువంశో త్తరుండగు రుచికుండు వచ్చి యా సత్యవతి నడిగిన గాధికోపించి॥ 264

గీ॥ వృద్ధుఁడీ బ్రాహ్మణుండు సమృద్ధరూప, శీలసౌభాగ్యమైన యీచిగురుఁబోఁడి।
నెవ్విధంబుననడిగె నెట్లిచ్చువార, మైన నొకనేర్పుకలదని యతనిఁజూచి॥ 265

వ॥ ఒక్కచెవి నలుపును, శరీరంబెల్ల తెల్లనయు, వాయువేగంబునుం గల యశ్వ
సహస్రంబిక్కన్యకుంకువఁ బెట్టి పరిగ్రహింపుమనిన నమ్మునియును వరుణు
నడిగి యశ్వతీర్థ సముత్పన్నంబగు తాదృశతురగ సహస్రంబు తెచ్చి యారా
జున కిచ్చి సత్యవతినిం బరిణయంబై యక్కాంతకు నపత్యంబుఁ గోరిచరు
నిర్మాణంబుచేసిన సత్యవతి తమతల్లికిఁ బుత్రుండు కావలెనని పతిం బ్రార్థిం
చినఁ దత్ప్రార్థితుండై క్షత్రియ వరపుత్త్రోత్పత్తి కారణంబైన యొక్క
చరువు నిర్మించి సత్యవతి కిట్లనియె ॥ 266

గీ॥ బ్రహ్మతేజోఘనుండైన పట్టినీకుఁ, గలుగునిందులనిందుల నలఘువీర్య। [మీరు॥
ధనుఁడుక్షత్రియుఁడుదయించుఁ ద్వత్సవిత్రి, కెలమితోనుపయోగింపుఁడి పుడు

వ॥ అని చెప్పి వనంబునకుంబోయినఁ జరూపయోగకాలంబున సత్యవతింజూచి
తల్లి యిట్లనియె॥ 268

గీ॥ పుత్త్రి వినుమెవ్వరైనను బుత్త్రుఁడధిక, గుణునిఁగోరుటయెందునిక్కవమునుమ్ము।
భార్యతమ్మునిగుణములుపాటిగొనరు, మునియునిజపుత్త్రుఘనునిఁగాఁగనకపోఁడు॥

వ॥ బ్రాహ్మణునకు బలవీర్య సంపద లేల ? క్షత్రియునకైన సర్వ భూమండలం
బును నేలుఁగావున నీచరువునా కిచ్చి నాచరువు నీవు గైకొనుమనిన నట్లకాక
యని సత్యవతి తనచరువు తల్లికిచ్చి తల్లి చరువుతా నుపయోగించె. అనం
తరంబ వనంబుననుండి చనుదెంచి రుచికుండు సత్యవతింజూచి యిట్లనియె॥270

ఉ॥ పాతకురాల యేమి తడఁబాటొనరించితి వత్యుదగ్రరా
ద్రాతులమయ్యెనీయెడల నస్తాపథంబున మాతృభావవి।
స్ఫీత చరూపయోగమప భీతినొనర్చితివౌ నృపాలకా
ఖ్యాతికఠోరభీకరగుణాకర మాచరు వెన్నిచూచినన్ ॥ 271

క॥ అనఘంబు బ్రహ్మతేజో, భినుతము నీచరువుదానిఁ జెడచేఁతభవ।
జ్జననికి నిచ్చితివకటా ! కనఁగలవెమహోగ్ర దుష్టకర్మునిఁగొడుకున్ ॥ 272

చ॥ అనవినికంపమాన హృదయాంబుజయై లలితాంగిభర్తప
ద్వనజయుగంబుఁబట్టుకొని వల్లభయేనపరాధినీ ననున్।
వినుత దయావలోకన నవీన సుధాప్లుతి నాదరింపు నం,
దనుగననోపనిష్ఠురగుణప్రవణప్రతిభాసమేతునిన్ ॥ 278

వ॥ పుత్త్రుండు క్రూరుండౌట కోప నవ్విధంబు వాఁడు మనుమండుగా ననుగ్ర
హింపవలయునని ప్రార్థించిన నట్ల యనుగ్రహించె, ఆ సత్యవతియు జమ
దగ్నింగనియె, సత్యవతి తల్లియు విశ్వామిత్రునింగనియె, సత్యవతియుఁ గౌశిక

యమునదియయ్యె, జమదగ్నియు నిక్ష్వాకువంశోద్భవుండైన రేణుకుని పుత్త్రిక యైన రేణుక నుద్వాహంబై యక్కాంత యందు భగవంతుండైన శ్రీ నారాయణుని యంశంబైన పరశురామునిం గనియె, వినుము ॥ 274

సీ॥ క్షత్త్రియసానుమత్సమితి కెవ్వనికోప, మదయనిష్ఠుర ఘోరభిదురధార ।
రాజన్య రాజీవ రాజి కెవ్వని కనుం, గొనచూపు సమదదిక్కుంభికరము ।
బాహాఢ్యవాటవీపటలి కెవ్వని నట, ద్భ్రుకుటిదవానల స్ఫురితకీల ।
పార్థివాంభోధి సంపదల కెవ్వని యట్ట, హాసరేఖయగ స్త్యహ స్తచులుక ॥

గీ॥ మనవినాథాంధ తమసనంహతికి నెవ్వ, నిమహితోద్దండ భుజదండనిహితపరశు ।
దీప్తియుదయాద్రిశిఖర ప్రదీపితార్క, బింబమారాముఁడాహవభీముఁడొప్పు॥

వ॥ భార్గవుండైన శునశ్శేఫుండు విశ్వామిత్త్రునకు దేవతలచేత నియ్యంబడి దేవరాత నామంబున విశ్వామిత్త్రునకుఁ బుత్త్రుండయ్యె మఱియు విశ్వామిత్త్రునకు మధుచ్ఛంద, ధనంజయ, కృతదే, వాష్టక, కచ్ఛప, హారితాఖ్యులు పుత్త్రులు కలిగిరి. వారలకు ననేకంబులైన కౌశిక గోత్రంబుల ఋష్యంతరంబులయందు వైవాహ్యంబులు గలిగెనని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్త్రేయున కిట్లనియె॥276

గీ॥ ప్రచురవిజ్ఞాన, వినుపురూరవునియగ్ర, నందనుండాయువతఁడు కన్యాలలాము।
రాహుపుత్త్రికఁబెండ్లియై ప్రకటబలులఁ,బుత్త్రకులఁగాంచె నేవురఁబుణ్యమతుల॥

వ॥ వారలునహుష, క్షత్త్రవృద్ధ, రంభ, రజ్యసేనులను నైదుగురు. అందుక్షత్త్రవృద్ధునకు సుహోత్త్రుండును, సుహోత్త్రునకుఁగాశ్యప కాశ, గృత్సమదులను మువ్వురుపుత్త్రులు గలిగిరి. అందుగృత్సమదునకు శౌనకుండనంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య ప్రవర్తకుండయ్యె. కాశ్యపునకుఁ గాశేయుండు నతనికి రాష్ట్రుండుకలిగె. రాష్ట్రునకు దీర్ఘతపుండు, దీర్ఘతపునకు ధన్వంతరి కలిగె. ఆతండు శ్రీనారాయణుని చేత వరంబువడసి కాశీరాజగోత్ర పతియైయెనిమిదిప్రకారంబుల నాయుర్వేదంబు నిర్మించె. ఆధన్వంతరికిఁ గేతుమంతుండు, కేతుమంతునికి భీమరథుండు, భీమరథునకుదివోదాసుండు, దివోదాసునకుఁ బ్రతర్దనుండుపుట్టె.ఆతండు భద్రశ్రేణ్య వంశ వినాశకారియగుట శత్త్రుజయంబు కారణంబుగా, శత్త్రుజిత్తనం బరఁగె; ఆతనికివత్సుండుపుట్టె. ఆతండు సత్యపరుండగుట ఋతధ్వజుం డనంబరఁగె.కువలయం బనునశ్వంబు గలుగుటం జేసి కువలయాశ్వుండనంబరఁగె. అట్టివత్సునకు నలర్కుండుగలిగె, నయ్యలర్కుండఱువదాఱువేల వత్సరంబులు మనోజ్ఞ యౌవనుండై మేదినీ భాగంబను భవించె. నయ్యలర్కునకు సన్నతి,సన్నతికిసునీథుఁడు, సునీథునకు సుకేతుండు, సుకేతునకు ధర్మకేతుండు,ధర్మకేతునకు సత్యకేతుండు, సత్యకేతునకు విభుండు, విభునకు సువిభుండు నతనికి సుకుమారుండు,

సుకుమారునకు దృష్టకేతుండు దృష్టకేతునకు వీతిహోత్రుండు,సతనికి భార్గుండు, భార్గునకు భార్గభూమిపుట్టె. అతనివలనఁ జాతుర్వర్ణ్యంబునుం బ్రవర్తించె, వీరు కాశ్యపరాజు లింక రజిసంతతివినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 278

క॥ రజికిఁదనూభవులాహవ, విజయులుసత్కీర్తి ధనులువిఖ్యాతమహా ।
భుజవీర్య ధుర్యులేనూ, అజితులుగల్గిరి, జగన్మదావహు లగుచున్ ॥ 279

వ॥ అక్కాలంబున దేవాసురులు పరస్పరజిగీషువులై యుద్ధంబునకు నుపక్రమించు వారై చతుర్ముఖు పాలికింబోయి మ్రొక్కి యిట్లనిరి ॥ 280

క॥ సరసిజ సంభవ,దేవాసురులము మేమాహవమ్మునచోద్యభుజావి ।
స్ఫురణమునఁ జేయఁదలఁచితి, మిరువాగునవిజయ లక్ష్మియెవ్వరిదోకో ॥281

వ॥ అని యడిగిన దేవాసురులకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె ॥ 282

క॥ రజియెవ్వరి కిందోడై, భుజవిస్ఫురణంబు చూపుఁబోరన్వారిన్ ।
విజయశ్రీచేరునన౯, రజనీచరవరులుచనిరి రజికడకువడిన్ ॥ 283

వ॥ ఇట్లుచని తమకు సహాయంబుకోరిన నసురలకురజి యిట్లనియె ॥ 284

ఉ॥ మీకుసహాయమై, యతిసమృద్ధభుజా బలలీల,దేవతా
నీకముతోడఁ బోరెద నని న్నను నింద్రునిఁజేసికొల్వఁడం ।
తేకతుకాప్తిమీరలన నిట్లనిరింద్రుఁడు మాకునాహవా
స్తోకభుజావలేప బలధుర్యుఁడవార్యుఁడు శౌర్యలీలలన్ ॥ 285

వ॥ ప్రహ్లాదుండుండ ని న్నింద్రుఁజేయ నొల్లము.తదర్థంబ యుద్ధంబును ననియసురులు చనిన సురలు రజికడకువచ్చి సహాయంబువేఁడిన రజిదేవతల కిట్లనియె ॥ 286

గీ॥ అసురతతులగెల్తు, నాహవంబుననను, నింద్రుఁజేసికొలువ్రుఁ డీరలనిన ।
యుక్తమనుచుదానికొప్పి తోకొనిపోవ, రజియుఁగలన దనుజరాజినడచె ॥ 287

ఉ॥ అంతశచీవిభుండు వినయంబున నన్నరనాథుఁబాదపీ
ఠాంతికభూమిఁజేరి చరణాంబుజముల్ తలసోక మ్రొక్కిభూ
కాంతభయంబు మాన్పితివిగావునఁ దండ్రివిగావెనీవునా
కెంతనవచ్చునీ మహిమయిన్ని జగంబులుపుత్త్రుఁడేలినన్ ॥ 288

వ॥ అనిచాతుర్య పురస్సరంబుగాఁ బ్రార్థించిన రజియుమంద స్మితవదనార విందుండై యట్లకాకయనుచు నిజపురంబునకు వచ్చికొంతకాలంబునకుఁ బరలోక గతుండైన యనంతరంబారజి పుత్త్రులురాజ్యంబు చేయుచున్నంత ॥ 289

ఉ॥ నారదుఁడొక్కనాఁడు నరనాథతనూభవులున్న చోటికిన్
గౌరవమొప్పఁబోయి బలహాతిభవత్పి తృపుత్రకుంచుత।
ద్భూరివిభూతికీర్తను బ్రభుల్ చనికైకొనుఁ డంచుఁ దెల్పినన్
వారునతిత్వరంజని దివస్పతిఁగన్గొని పల్కిరల్కతోన్ ॥ 290

ఉ॥ నీవును నేమునారజికి నెయ్యపుఁబుత్రుల మాటమాకునం
భావనస్వర్గరాజ్య పరిపాలనమర్హ మటన్ననీక,వాం
ఛావృతినున్నయింద్రుని విశంకటవృత్తి జయించిస్వఃపురీ
భావుకరాజ్యమంతయు నభంగురులై వడి నాక్రమించినన్ ॥ 291

వ॥ ఇంద్రుండు పరాజితుండై తొలంగిపోయె. బహుకాలంబు చనిననొక్కనా
డేకాంతంబున బృహస్పతింజూచి యల్లనదివస్పతి యిట్లనియె ॥ 292

గీ॥ క్రతువుచొరనీయ రేలాగబ్రతుకవచ్చు, దాఁచనేటికి మొకమెల్లవాఁచెనిట్టి।
కడిఁదియెఱుఁగఁ బురోడాశఖండమొక్క రేగుపండంతమైన వారింపకిడరు॥293

వ॥ అనిన బృహస్పతి యిట్లనియె, ఇత్తెఱంగుమున్నును నెఱింగించితివి. అందులకుఁ బ్రతికార్యంబు విచారించు చున్నవాఁడ, నెట్లైననునీకు రాజ్యంబు కలుగు నుపాయంబు చూచెద, అనివలికి రజిపుత్రుల బుద్ధిభ్రంశంబునకును నింద్రుని తేజోభివృద్ధి కొఱకునునొక్కయిష్టి కల్పించివేల్చె, అందుకతంబున రజిపుత్రులు బుద్ధిచలించి వేదోక్త కర్మత్యాగులై బ్రహ్మద్వేషులై ధర్మపరాఙ్ముఖులై రంత యపేతధర్మాచారులైనవారి నింద్రుండు నిర్జించిపురోహితాప్యాయిత తేజుండై త్రిదివంబాక్రమించె. ఎవ్వరేనియు నీయింద్రుని స్వపదచ్యవనారోపణం బులు విందురు స్వపదభ్రంశంబు గాదు, దౌరాత్మ్యంబు తొలంగు. రంభుండ నపత్యుండయ్యె. క్షత్త్రవృద్ధునికిఁ బ్రతిక్షత్త్రుం డతనికిఁసంజయుం డతనికి జయుండతనికి విజయుండతనికిఁ గృతుం డతనికి హార్యశ్వుం డతనికి సహదేవుం డతనికి నదీనుం డతనికి జయత్సేనుం డతనికి సంకృతి యతనికి క్షత్త్రధర్ముండు పుట్టె వీరలు క్షత్త్రవృద్ధుని వంశంబు వారలింక నహుషుని వంశంబుచెప్పెద. నహుషునకుయతి, యయాతి, సంయాత్యాయాతివియాతికృతి సంజ్ఞులార్గురు పుత్త్రులుకలిగి రందు, యతిరాజ్యంబొల్లఁ డయ్యె, వినుము ॥ 294

సీ॥ అతులతేజుండు యయాతిరాజై కావ్యుని తనూజ దేవయానియును,దనుజ।
పతివృషపర్వునిపట్టి శర్మిష్ఠయు, భార్యలుగాఁగ భూభాగమేలె।
యదుఁడుదుర్వసుఁడును న నదేవయానియి, ద్దఱునందనులఁ గాంచెదైత్యపుత్త్రి।
ద్రుహ్యుఁడునసుఁడు పూరుఁడుననమువ్వుర, సుందరాకారుల సుతులఁగాంచె ॥

గీ॥ సంతకావ్యుఁడలిగి యల్లునినతిజరా, పీడనొందుమని శపించుటయును।
నృపతి,మామపాద నీరేజములవ్రాలి, తాళఁబట్టివ్రతి విధానమెతిఁగి ॥ 295

వ॥ కొడుకులరావించి యందు నగ్రనందనుండైన యదువున కిట్లనియె ॥ 296

ఉ॥ తామసుఁడై ,యకాలముగదా యనియెంచక మించినీదుమా
తామహుఁడల్గియిచ్చె నతిదారుణశాపము నీవునాజరా।
భూమికపూనినాకొనఁగు భోగ్యభవ న్నవయావనంబుని
త్యామితభోగముల్గని సహస్రసమాప్తిగ నిత్తుఁగ్రమ్మరన్ ॥ 297

వ॥ యదుండును జరాగ్రహణంబున కంగీకరింపకయున్న రాజ్యంబున కర్హతలే
కుండునట్లుగా శపించిక్రమంబున దుర్వసు, ద్రుహ్వ్యనువుల నడిగినవారును
నొడంబడకయున్న శపించి వారికందఱికిన్ గనిష్ఠుఁడగు పూరునిఁబిలిచి యౌవ
నం బడిగిన నతండు ॥ 298

ఉ॥ సాగిలిమ్రొక్కిలేచి కరసారసముల్మకుళించి యోమహా
భాగ కృతార్థతాగరిమవాటిలె మీవచనంబుచేయుటన్।
బాగగుయావనంబుఁగొని పాటిలునీజర నాకునిచ్చిను
శ్రీగురుభోగభాగ్యములుచే కొనుఁడంచు నొసంగెఁబ్రీతితోన్ ॥ 299

వ॥ ఇట్లు పూరుండు యావనంబిచ్చినం బుచ్చుకొని యయాతితన జరపూరునకిచ్చె,
ధర్మావిరుద్ధంబులును, యథాకాలోప పన్నంబులును యథోత్సాహనిర్వర్త్యం
బులునునైన కామోపభోగంబులు వేయేండ్లనుభవించి తనవిచనకయొక్క
నాఁడిట్లని గానంబుచేసె ॥ 300

చ॥ విసువక యెన్నినాళ్లనుభవించిన శాంతివహించదెంతక,
క్కసము భళీర కామము నికామము నాజ్యసమర్పణంబునన్।
బసచెడునే హుతాశనుఁడు, మర్త్యుఁడు దీనికి లొంగనేని సం,
తసములభించఁగాఁ గలఁడె, నాకముఖాఖిలరాజ్యమేలినన్ ॥ 301

క॥ దంతములువదలె కేశము, లెంతయుపలితంబులయ్యెఁ దృష్ణయు బ్రతుకన్।
భ్రాంతియుఁ దరుణమలయ్యెడు, సంతంతకునెట్టి చిత్రమతివృద్ధునకున్ ॥ 302

ఉ॥ పూనిక భూరివైషయిక భోగమహానుభవంబు చేయఁగా,
నేనినుపారి నూటుపదులేండ్లు చనెన్విషయంబులందునిం।
తైనను దృష్ణమానదు నిరంతరముం ఘనవృద్ధిఁబొందెడుం
గాని విచిత్రమిత్తెఱఁగుఁగానముగా వివరింపనెంధులన్ ॥ 303

వ॥ కావున నీ తృష్ణం బరిత్యజించి వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు మానసంబుచేర్చి ద్వంద్వంబులు గెలిచి మమకారంబు విడిచి వనంబున మృగంబులంగూడి చరించెదనని తలంచి పూరునకు యౌవనంబిచ్చి తన జర మగుడంబుచ్చుకొని దక్షిణ పూర్వదిశయందు దుర్వసుని, ప్రతీచియందు ద్రుహ్యుని, దక్షిణ దిశయందు యదువును, నుదీచియందు ననువును మండలాధిపత్యంబునకుఁ బూరునభిషిక్తుంజేసి వనంబునకుం జనియెనని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయునకిట్లనియె. 304

చ॥ అనుపముఁడా యయాతిసుతుఁడైన యదుండు, తదన్వయంబు పా,
వనము తదీయకీర్తన మవారిత భూరిత రాఘకోటినా।
శనము శుభప్రదంబు సురసన్నుతి పాత్రమునీకుఁ జెప్పెదన్
వినుము మునీంద్రచంద్ర శ్రుతివీధుల పండువు చేయుచుండఁగన్ ॥ 305

చ॥ కలగొనఁ బద్మజాండమునఁ గల్గు సురాసుర మర్త్యపన్నగా,
దులు తపమాచరించి పరితోషమునం బురుషార్థవర్గమే।
యలఘుతరానుభావు కృపనందుదు రట్టి పరాత్పరుఁడు శ్రీ,
నిలయుఁడు విష్ణుఁడంబురుహనేత్రుఁడుపుట్టెఁ దదన్వయంబునన్ ॥ 306

వ॥ అట్టి యదువునకు సహస్రజిత్, క్రోష్టు, నల నహుష, సంజ్ఞలుగల నలుగురు పుత్రులుగలిగి రందు సహస్రజిత్తునకు శతజిత్తు, శతజిత్తునకు హైహయ హేహాయ, వేణుభయులను ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరందు హైహయునకు ధర్ముండు ధర్మునికి ధర్మనేత్రుండు, ధర్మనేత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి సహజిత్తు, సహజిత్తునకు మహిష్మంతుండు, మహిష్మంతునకు భద్రశ్రేణ్యుండు, నతనికి దుర్దముండు నతనికి ధనకుండు, ధనకునకుఁ గృతవీర్య, కృతాగ్ని కృతధర్మ, కృతౌజసులన నల్వురు పుత్రులు జనించిరందుఁ గృతవీర్యునకు॥ 307

ఉ॥ బాహుసహస్రసంభృతివిభాసి మహాసివినిర్దళద్రిపు,
వ్యూహుఁడు సప్తసాగరపయో వృతివిస్ఫురితాంతరీప సం।
దోహనిఖాతయూపుఁడు మనోహర సత్యవచో విశేషణో
త్సాహుఁడు పుట్టె నర్జునుఁడుదగ్రయశో మహిమాభిరాముఁడై ॥ 308

వ॥ అక్కార్తవీర్యార్జునుండు సప్తద్వీపాధిపతియై భగవదంశ భూతుండును, నత్రిపుత్త్రుండునునగు దత్తుని నారాధించి యమ్మహాత్మునివలన బాహుసహస్రంబధర్మసేవా నివారణంబుగా ధర్మంబునఁ బృథివి జయించునట్లుగా ధర్మంబునఁ బృథివిపాలించునట్లుగా నపరాజయంబుగా నఖిల జగత్ప్రఖ్యాత పౌరుషంబుకలుగునట్లుగా మృత్యువు లేకుండునట్లుగా వరంబువడసి యట్ల

సకల ధరాస్థలంబులుం బాలించి యజ్ఞ సహస్రంబులుచేసి రాజులెవ్వరు నశేషగుణంబులఁ దనకు సాటిలేనట్లుగా మెలంగి యెనుబదేను వేలేండ్ల వ్యాహతారోగ్య శ్రీబలపరాక్రమ సమేతుండై మాహిష్మతీ నగరంబు రాజధానిగానుండు సమయంబున॥ 309

సీ॥ కాంతాసమేతుఁడై కార్తవీర్యుఁడు వేడ్క, నర్మదనవగాహనంబుచేయ।
సకలదిగ్విజయంబు సాధించి దశకంఠుఁ, డాహవోత్సాహుఁడై యటకువచ్చి।
పొడచూపనారాజపుంగవుండ వుడల, వ్రేకనాదనుజేంద్రుఁ బొదివిపట్టి।
నిఖిలసురాసురానీక సంగరరంగ, విజయగర్వంబెల్ల వీటఁబుచ్చి॥

గీ॥ చెలఁగఁజేతులు వెనుకకునులిచిలీసి, మొత్తవెట్టంగ లాకలుమోయవిఱిచి।
కట్టి పసరమువలెఁ ద్రాటఁబట్టి తెచ్చి, గేలిఁబెట్టించి తనచెఱసాలఁబెట్టె॥ 310

వ॥ పంచాశీతివర్ష సహస్రోపలక్షణ కాలావసానంబున శ్రీమన్నారాయణాంశ భూతుండైన పరశురామునిచేత నుపసంహృతుండయ్యె. అయ్యర్జునునకుఁ బుత్రశతంబు పుట్టె నందు శూరసేన, వృష, మధు, జయధ్వజ, సంజ్ఞులు శ్రేష్ఠులందు జయధ్వజునకుఁ దాలజంఘుం డతనికిఁ దాలజంఘాఖ్యగల పుత్ర శతంబుపుట్టె. అందు జ్యేష్ఠుఁడు వీతిహోత్రుఁడు. వేఱొక్కఁడు భరతుండు. అతనికి వృషుఁడు వృషునకుమధువు, మధువునకు వృష్ణి ప్రముఖ పుత్రశతంబు గలిగె. అందువలన వీరిగోత్రంబునకు వృష్ణిసంజ్ఞగలిగె. మధువువలన మధుర గలిగె. యదుకుల సంభవులగుట యాదవులైరి. మఱియు యదుపుత్రుండైన క్రోష్టువునకు ధ్వజినీవంతుడు నతనికి స్వాతి యతనికి రుశంకుండు, నతనికిఁ జిత్రరథుం డతనికి శశిబిందుండుపుట్టి చక్రవర్తియయ్యె॥ 311

మ॥ శశిబిందుండలరున్ సమస్తధరణీచక్రేశుఁడై పూర్ణిమా।
శశిబింబాస్యల లక్షభార్యల విలాసక్రీడలం దేల్చుచున్।
దశలక్షోత్తజులన్ మహాభుజులఁ బొందంగాంచి హర్షించుచున్।
దశదిగ్భిత్తులఁ గీర్తిచంద్రికలు నిత్యస్ఫూర్తినిండించుచున్॥ 312

వ॥ ఆశశిబిందు పుత్రులలోఁ బృధుయశుండు, పృధుకర్ముండు, పృధుజయుండు, పృధుకీర్తి, పృధుదానుండు, పృధుశ్రవుండునునన నార్వురు శ్రేష్ఠులందు పృధుశ్రవునికిఁ బృధుతముండునతనికి నుశనుండుపుట్టె. అతండే కదా వాజిమేధ శతంబాహరించె. అయ్యుశనునకు శితపుండు, నతనికి రుక్మకవచుండ తనికి పరవృత్తు, నతనికి రుక్మేషు పృధు జ్యామఖపలిత హరితసంజ్ఞులైదుగురు పుత్రులు. అందు జ్యామఖుండు రాజయ్యెనినుము॥ 313

గీ॥ అవనిలో భార్యలకు, వశులైనభూత, భావిభవదధిపులలో [illegible]
జ్యామఘుఁడు శ్రేష్ఠుఁడనుచు ముద్దామలీల, జనులు చెప్పుదురవుడు నాశ్చర్యముగను॥

వ॥ ఆజ్యామఘుండు భార్యయైన శైబ్యకు వశుండైయుండు. అతం డనపత్యుం డయ్యును శైబ్యకు వెఱచి భార్యేతర పరిగ్రహంబు చేయక పెద్దకాలంబుండె॥

ఉ॥ జ్యామఘుఁడొక్కనాఁడు చతురంగబలంబులు గొల్వదైత్రయా
త్రాముదితాత్ముఁడై కదలి ప్రస్ఫురిత ప్రకటప్రతాపరే।
ఖామితలీలశాత్రవధరాధిపులంబరిమార్పవారు సం
గ్రామ భయార్తులై నిజపురంబులు వెల్వడిపాఱిపోయినన్॥ 316

వ॥ తదీయనగరంబులుసొచ్చి సర్వధనంబులు గొల్లగొట్టుకొని విజయంబు గైకొని మగుడువచ్చు నొక్కయెడ॥ 317

సీ॥ భయచంచలీభవన్నయనాంచ లాంచిత, ద్యుతిచంచలల దిశల్ వొంగలింపఁ।
త్రాసకంపితకుచ స్తబకవేల్లిత తనూ, వల్లిచూపఱకు భావంబుగొలుప।
నిబిడీభవద్దీర్ఘనిశ్వాస భరపీడ, చేతలేఁగెమ్మోవి చిగురుకంద।
నయనాశ్రుబిందుసంతతి మీనముఖవాంత, సరసముక్తాపరంపరలఁబోల॥

గీ॥ నన్నురక్షించుకావంగ నయ్యతండ్రి, తల్లిప్రోవుమటంచు నార్తస్వరమున।
సొలసియేడ్చుచు దిక్కులుచూచురాజ, కన్యకామణి నొక్కతెఁగాంచెనృపుడు॥

వ॥ ఇట్లుగాంచి యనపత్యుండైన నాకు దైవయోగంబున నిక్కాంతగలిగె. దీనిం బరిణయంబై యపత్యంబులంగనియెద, నరదంబుపై నిడికొని శైబ్యానుమతంబునఁ బరిణయంబయ్యెదంగాకయని యరదంబుపై నిడికొని బలసమేతుండై పురంబునకుంజనినఁ బౌరామాత్య మూలబలంబులతోఁగూడి శైబ్యవల్లభున కెదురువచ్చి రథంబుపైనున్న కన్యకంగాంచి కించిదుద్భూతామర్ష స్ఫురదధరపల్లవయగుచు వల్లభున కిట్లనియె॥ 319

గీ॥ అతిచపలచిత్త నీవీమృగాయతాక్షి, నెచటఁదెచ్చితివిది యెవ్వరేలయనిన।
భీతిమరుమాటలేఁచ కిన్నాతినీదు, కోడలన నవ్విభునకునాకొమ్మఁబలికె॥ 320

క॥ మనుజవరపుత్రకునినే, గనుటయె లేదన్యకాంతకలుగదు నీకున్।
దనయుని గనుటకు వినుమే, యనువుననిదికోడలయ్యెనని పల్కుటయున్॥ 321

వ॥ నిజప్రేయసీకోప కలుషిత వివేకుండై భయంబునదురుక్తి పరిహారార్థంబుగా ని ట్లనియె॥ 322

గీ॥ కాంతనీవు సుతునిగనియెదవింకనా, తనికిఁబెండ్లిసేయఁదలఁచిదీనిఁ
దెచ్చినాఁడననిన దేవినవ్వుచు తామ, నతఁడుగూడి నగరికేగెనంత॥ 323

వ॥ వయఃపరిణతయయ్యును, నల్పదినంబులలోన శైబ్య గర్భంబు దాలిచి కుమారునిం గనియె. అతనికి జ్యామఘుండు విదర్భ నామంబిడియె. అతండు సంప్రాప్త యౌవనుండై స్నుషయగు నారాజకన్యంబరిణయంబయ్యె. వారి కిద్దఱికి క్రథ, కైశిక, రోమపాదులను మువ్వురుపుత్రులు పుట్టిరి. అందురోమపాదునకు బభ్రుండు, బభ్రునకు ధృతిపుట్టె. కైశికునకుఁ జేవి చేదిసంతతి యందుఁ జైద్యులను రాజులుపుట్టిరి. అందు క్రథుండను స్నుషాపుత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి ధృష్టి, ధృష్టికి నిధృతి, నిధృతికి దశార్హుండు, దశార్హునకు వ్యోముండు, వ్యోమునకు జీమూతుండు, జీమూతునకు వికృతి, వికృతికి భీమరథుండు, భీమరథునకు నవరథుఁడు నతనికి దశరథుఁడు నతనికి శకుని, శకునికిఁ గరంభి కరంభికి దేవరాతుండు, దేవరాతునకు దేవక్షత్రుండు, దేవక్షత్రునకు మధుండు, మధునకుఁ గుమారవంశుండు, కుమారవంశునకు ననుండు, ననునకుఁ బురుమిత్రుండు, పురుమిత్రునకు నంశుండు, నంశునకు సత్వతుండు సత్వతునకు సాత్వతులు గలిగిరి. ఇది జ్యామఘుని సంతతి, దీని సమ్యక్ఛ్రద్ధావంతులై వినినఁ బాపంబులం బాయుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుఁడు మైత్రేయున కిట్లనియె॥ 324

క॥ మునివర సాత్వతవంశము, వినుమతదీయ శ్రవణము వివిధాఘహారం ।
బనుపమ సంపత్కారణ, మనవరత శుభాస్పదము ప్రియంబు తలఁపఁగన్ ॥ 325

వ॥ సాత్వతునకు భజన, భజమాన, దివ్యాంధక, దేవావృధ మహాభోజ వృష్ణి సంజ్ఞులు పుత్రులుకలిగిరి. అందు భజమానునికి నిమి, వృక, వృష్ణులను పుత్రులుపుట్టిరి. మఱియుఁ దద్ద్వైమాత్రులు శతజిత్సహస్రజి దయుతజిత్సంజ్ఞులుపుట్టిరి. దేవావృధునకు బభ్రుండుకలిగె॥ 326

క॥ దేవావృధుఁడును బభ్రుఁడు, నేవిశ్వములోన నధికులెన్నినచోటన్ ।
భావిభవద్భూతధరి, త్రీవల్లభకోటిలోనఁ బృథుగుణగరిమన్ ॥ 327

వ॥ దేవావృథుండు దేవసముండు. అక్కాలంబునఁ బదునాల్గు వేలున్నఱువదార్గురు పురుషులు, బభ్రు దేవావృధులవలన నమృతత్వంబు నొందిరి. మహాభోజుండతిధార్మికుం డతని యన్వయంబున భోజ, మార్తికా వరులుపుట్టిరి. వృష్ణికి సుమిత్రుండు, యుధాజిత్తునుంబుట్టిరి. యుధాజిత్తునకు ననమిత్రుండును సేనియును, ననమిత్రునకు నిఘ్నుండును, నిఘ్నునకుఁ బ్రసేన సత్రాజిత్తులు పుట్టిరి. అసత్రాజిత్తునకు భగవంతుండైన సూర్యుండు సఖుండయ్యె వినుము॥

క॥ జలనిధి తీరమునకు నిశ్చలమతితోనేగి యచట సత్రాజితుఁడ ।
త్యలఘుతర భక్తియుక్తిన్ జలజాప్తుంగొలిచి పొగడె సారస్తుతులన్ ॥ 329

క॥ స్తవమునకు మెచ్చి భానుం, డవనీపతియెదుట నిలిచెనపుడ స్పష్ట।
ప్రవిమలతనుఁడై యదిగని, రవికిఁగరద్వయము మొగిచిరాజిట్లనియెన్ ॥ 330

గీ॥ వహ్నిపోగు వ్రాయువడువున నభమున, సంచరింతురెపుడు స్వామివారు।
అవ్విధమునసనిటకు నరుదెంచినారుమీ, దివ్యమూర్తియెట్లు తెలియువాఁడ॥ 331

వ॥ స్పష్టంబుగా దేవరవారిదివ్యదేహంబు నాకన్నులకుం గానంబడదేని మీరు ప్రసన్నంబౌటకు ఫలంబేమియనినఁ గృపావశంవదుండై యాదిత్యుండుతన కంఠంబునంబెట్టిన స్యమంతకనామ దివ్యమణి శ్రేష్ఠంబుతీసి యాకడంబెట్టిన ॥

గీ॥ హ్రస్వమై త ప్తతా మ్రాభమై సమంచ, దీషదాపింగళాక్షుమై యెసఁగుభాను।
దివ్యదేహంబుగాంచిపార్థివవరుండు, హర్షితుమై మొ క్కి యున్నఁబద్మాప్తుఁడపుడు॥

క॥ వరమడుగు ధరణివరయన, సరసిజహితుఁ జూచినృపుఁడు స్వామీనాకీ।
వరమణి నిమ్మనినాయం, బరమణి యదియొసఁగిచనియె మగుడందివికిన్ ॥ 334

వ॥ సత్రాజితుండును నమ్మణిమణి కంఠంబునంధరించి యాదిత్యుండునుంబోలె తేజోవిశేషంబున దిగంతరంబులు వెలిగించుచు ద్వారకకువచ్చినఁ బౌరు లెల్లను విస్మయమునొంది జగద్భారావతరణార్థంబు మానుషరూపధారియైన యాదిపురుషుం బురుషోత్తముఁగాంచి యిట్లనిరి॥ 335

చ॥ కమలదళాక్ష, మాధవ, జగత్పరిరక్షణదక్ష, కృష్ణ, య
క్కమలహితుండు మీచరణకంజము లిప్పుడుగొల్వవచ్చెని ॥
క్కమనుచువిన్నవించిన వికస్వర హాసవిభాసితాస్యప
ద్మమలర వారికిట్లనియె, దానవభేదితదర్థవేదియై ॥ 336

క॥ ఇతఁడురవిగాఁడు, సత్రా, జితుఁడింతేకాని భానుసేవించి తదూ।
ర్జితకృప స్యమంతకంబను, నతులితరత్నంబు దెచ్చెనని చెప్పటయున్ ॥ 337

వ॥ పౌరులెల్ల విశ్వసించిచనిరంత, సత్రాజితుండును తత్పురంబు ప్రవేశించి స్యమంతకంబునుదాఁచె. అమ్మణియును బ్రతిదినంబును నెనిమిది బారువులకన కంబీనుచుండు తత్ప్రభావంబున రాష్ట్రంబున నుపసర్గానావృష్టివ్యాళాగ్ని తోయదుర్భిక్షాగ్ని భయంబులు లేకయుండె. అంత॥ 338

సీ॥ పుండరీకాక్షుఁడెప్పుడు కోరునద్దివ్య, మణియుగ్రసేనభూమండలేశ్వ।
రునకెయోగ్యంబని, మనమున, నట్లయ్యు, గోత్రభేదభయంబగున్యథార్థ।
మని మణిగొననొల్లఁడయ్యె సత్రాజితుం, డచ్యుతుండడుగునో యనెడుశంక।
భ్రాంతియింతయులేక భ్రాతకిచ్చిన నాప్ర, సేనుండునమ్మణిఁ జెల్లగిగొనియె ॥

గీ॥ అదియుఁ దన్ను దాల్చునతఁడు శుద్ధుండైన, సర్వసంపదలు నొసంగు నట్లు।
గాక యశుచియగుచుఁ గైకొన నతనినే, సాగి బ్రతుకనీక సంహరించు॥ 339

వ॥ ఆ ప్రసేనుండును నమ్మణికంఠంబునధరించి తురగారూఢుండై యటవికి మృగయావినోదార్థియై చనిన. 340

క॥ సింగంబొక్కటి తుంగా, భంగత్వరఁ బొఱువెంచి పార్థివ సుతునిన్।
రంగత్తురంగమముతో, డంగీటడఁగించి మణికటాలునఁ గొనియెన్॥ 341

గీ॥ నోటఁగఱచుకొని మనోవేగమునఁబోవ, నడుగుజాడవట్టి యంటిదానిఁ।
జంపిపుచ్చుకొనియె జాంబవంతుండు దే, దీప్యమానమైన దివ్యమణిని॥ 342

ఉ. భల్లుకవల్లభుండు రవిభాస్వరమామణిఁ గొంచునంధకా।
రోల్లస దద్రిగహ్వర గృహోత్తమవత్తఱిఁజొచ్చి వేడ్కసం।
ధిల్లఁగ నందు నాత్మసుతునిన్సు కుమారునిఁ జూచివానికిఁ।
నల్లలితోరుఖేలనము సాగుటకై మణిఁ వ్రేలఁ గట్టినన్॥ 343

వ॥ మణిసమాలోక నోత్సుకుండై బాలుండు క్రీడించుచుండ॥ 344

గీ॥ హరికిమణిమీఁద స్పృహగల దడిగికొనుట, లాఘవంబని తలఁవేచి లాఁచియుండ।
విపినమునకుఁ బ్రసేనుండు వేఁటపోవఁ, జంపిమణి హరియించె నాశార్ఙ్గధరుఁడు॥

వ॥ అని సమస్త యదులోకంబును మెల్లనగుజగుజలంబోవ లోకాపవాదంబు వచ్చెనని భగవంతుండైన యచ్యుతుండు యదుసైన్య పరివృతుండై ప్రసేనుని తురంగంబు వోయిన మార్గంబుఁబట్టి చనిచని 346

మ॥ అనివార్యద్విపవైరి నిష్ఠురచపేటాఘాతనిర్భిన్న సం
హననప్రస్రవదస్ర పంకిలదరణ్యాంతంబునం, గూలిచ।
చ్చినవాహంబు ప్రసేనునింగని ప్రహర్షస్వాంతుఁడై దైత్యసూ
దనుఁడా చందము దేల్చెనందఱికి నిందావాదముల్మానఁగన్॥ 347

క॥ హరిజాడ నేగి యామ్ముం, దరకుప్యద్భల్లుకేంద్ర నఖనిర్దళిత।
ద్విరదారిఁజూపియుండలి, పరిపాటిం దెలిపి ఋతుపతి చనుత్రోవన్॥ 348

వ॥ భల్లుకేంద్రునిజాడఁబట్టి చనిచనిముందరనొక్క మహాశైలంబుఁగాంచి తత్తటంబున సేనలనిల్పి తద్బిలంబు ప్రవేశించి. 349

ఉత్సాహ॥

సింగమొకటివెంటఁబడి ప్రసేనుజంపిదానిను,
తుంగభుజబల ప్రభాసితుండు జాంబవంతుఁడు।

ప్పొంగిచంపె నీకు మణిప్రభుత్వముమఱఁ జేకనే,
ద్వంగనేల రాజకుమారవర్యయంచు వంచుఁగన్ ॥ 350

వ॥ సుకుమారునిదాది జోలపాడనాలించి పాంచజన్యధరుండు స్యమంతకంబు వారకేనని తలంచి లోపలికింబోయి దాదిచేతఁ దేజోజాజ్వల్యమానంబగు మణింగాంచి పుచ్చుకోఁదలంచునంత. 351

గీ॥ ఎన్నఁడునువిని కనియును నెఱుఁగనట్టి, భూరిసౌందర్యనిధియైన పురుషమణినిఁ।
గాంచి యాదాదిమదిలోన ముంచుకొన్న, భీతిమొఱవెట్టెనప్పుడు బెట్టుగాను ॥

వ॥ ఇట్లు దాదిమొఱయిడిన॥ 353

చ॥ ఉదుటున నచ్చభల్లపతి యోడకుమేఁ గలుగంగనీకునీ,
యదవద యేలవచ్చితి మదద్భుతదుస్సహబాహుసాహసం।
పదకెదిరింపఁగాఁగలఁడె మానవుఁడంచును దగ్రమూర్తియై,
చదలద్రు వంగనార్చిమురశాపనుడాఁకె నియుద్ధపద్ధతిన్ ॥ 354

వ॥ ఇట్లుదాఁకినఁ బరస్పరజయకాంక్షులై మహారోషంబున నిరువదియొక్క దినంబులు ఘోరయుద్ధంబు చేసి రంతకుమున్న యదుసైనికులు సప్తాష్టదినంబు లెదురుచూచి కృష్ణుఁడురాకున్నఁ బగరచేఁ జిక్కువలయు లేకున్న నిమ్నగాముఖావునకు శత్రువధకై యిన్నిదినంబులు పట్టునే, యనినిశ్చయించి ద్వారకకువచ్చి బంధువులకుఁ జెప్పిన యథోచితక్రియలు నిర్వర్తించియుండిరంత ॥ 355

గీ॥ బంధువర్గంబు తిశ్రద్ధఁ బాత్రములస, మిద్ధమృష్టాన్న పానంబులిడుటఁ జేసి।
పంకజాతాక్షునకు బలప్రాణపుష్టి, లాభమొనఁగూడె ఘనతరోల్లాసమొదవ ॥

క॥ ఋక్షాధిపతికిలోకా, ధ్యక్షునిముష్టి ప్రహారతతులకతమునన్।
లక్షించిచూడబలపుష్టి క్షీణత నాఁడునాఁట సిద్ధంబయ్యెన్ ॥ 357

సీ॥ మదిలోవివేకసంపద వెంపుదీపింప, జాంబవంతుఁడు జగత్స్వామిపాద।
ములప్రాలి యోజగన్మూల కారణభూత, నారాయణుఁడ వీవునాఁడుజలధి।
బంధించిరావణుఁబట్టి చట్టలుచీరి, తారకబ్రహ్మమంత్ర పదదివ్య।
నామధేయం బొప్పనన్నేలిరక్షించి, నావు నిన్నెదిరింప దేవగణము ॥

గీ॥ లైననోపవటన్నఁ దిర్యక్కులప్రజాత మద్విధ జంతుప్రసక్తియెంత।
తెలియకిప్పుడునిన్ను నెదిర్చినట్టి, తప్పులోఁగొనిననుఁ గావుదైత్యదమన॥ 358

వ॥ అనిప్రార్థించిన జాంబవంతుని శరీరంబుకరంబున నిమిరి విగతవేదనునిం జేసినఁ బునఃప్రణామంబాచరించి, జాంబవతియను తనపుత్త్రిం దోడ్కొనివచ్చి

"గృహంబునకు వచ్చిన దేవరకు నర్ఘ్యంబు సమర్పించుటకు నర్హవస్తువులు లేవు. ఈకన్యకామణిం బరిగ్రహింపు"మని సమర్పించి ప్రణతుండై స్యమంతకమణియును సమర్పించినం గైకొనవొల్లకయు బంధువులకుం జూపవలసి గైకొని జాంబవంతునునిచి జాంబవతిం దోడుకొని ద్వారకాపురంబునకు వచ్చిన॥

క॥ శ్రీవిలసిల్లె గృహంబుల, భావంబులు పరమహర్ష భరితములయ్యెన్ ।
కేవల వృద్ధజనములకు, యౌవన మరుదెంచెనప్పుడా హరిరాకన్ ॥ 360

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బురప్రవేశంబుచేసి జాంబవతి నంతఃపురప్రవేశంబు చేయించి సత్రాజితుం బిలిపించి సమస్తయాదవసమక్షంబున నధోక్షజుండు మణివృత్తాంతంబుఁ దెలిపి మిథ్యాపవాద కల్పనాలజ్జితుండగు నతనికి మణియిచ్చిన ॥ 361

గీ॥ హృదయమునఁ నే పరాత్పరునిడిన నిఖిల, పాపములువాయు నప్పద్మపత్రనేత్రు ।
మీఁదనపరాధమిట్లు నిర్మించినట్టి, నాకునిష్కృతికలదె యెన్నటికినైన ॥ 362

వ॥ అని సత్రాజిత్తు నిర్వేదించి యపరాధ క్షమార్పణంబునకై తనకూఁతు సత్యభామ నచ్యుతునకిచ్చె. అంత॥ 363

సీ॥ జతగూడి యక్రూర కృతవర్మ శతధన్వ, వజ్రప్రముఖ యదువరులు పరులు ।
వినకుండఁ దారుమంతన మాడిరందునా, శతధన్వుఁ బలికిరీ చందమొదుఁ ;
గంటిమెమనలోన కలికినిచ్చెదనని, పలికి యిప్పుడు సత్యభామ నచ్యు ।
తునకిచ్చె సత్రాజితుఁడు వీనిఁజంపుమి, ప్పనికేముసీకుఁ దోడ్పడుదుమబ్జ ॥

గీ॥ నయనుఁ డిందులకగ్గైనాభయమువలదు, సూడుదీరిన చాలునీచొప్పచేయు ।
మనినశతధన్వుఁడగుఁ గాకయనుచుదాని,కుత్సహించి ప్రతీక్షించి యుండెనంత॥

చ॥ లఘుగతిఁబాండునందనులు లక్కనొనర్చిన యిండ్ల నగ్నిచే
నఘపరిభూతులౌట వినియచ్యుతుఁ డప్పుడు రాజరాజుదు ।
ర్విఘటనచిత్తగించియుఁ బ్రవీణతతోఁజనె వారణావతా
ఖ్యఘనపురీ లలాముమునకా దృతి వారల కార్యమారయన్ ॥ 365

సీ॥ హరివారణావత పురికేగ శతధన్వుఁ, డర్ధరాత్రమున నిద్రాప్తినుండ ।
సత్రాజితునిఁ బట్టి చంపిరత్నముగొని, చనియె రథంబెక్కి సత్యభామ ।
హరికడకేగి దుఃఖార్తయై నిజపితృ, వ్యాపాదవము చెప్ప నబ్జనాభుఁ ।
డదరి పత్న్యాయుతుండై ద్వారకాపురి, కరుదెంచి హలపాణినపుడుచూచి ॥

గీ॥ కంటిరేనాఁడు వెంటలోఁగాలవశత, వణఁగిపోయెఁ బ్రసేనుఁడు గ్రాసిథారఁ ।
మనిపెం సత్రాజితుని శతధనుఁడు నేఁడు, మానికము వీరి కౌస్తుభముగానిబంబు॥

వ॥ శతధన్వునింజంపవలయు రథంబెక్కుఁడనిన నట్ల కాకయనియె. ఇట్లు రామ
కృష్ణులిద్దఱు సన్నద్ధులగుచు నుండిరంత॥ 367

గీ॥ రామకృష్ణులఘన రోషరభసమెఱిఁగి, తలఁకికృతవర్మకడకేగి తనకుఁదోడు।
పిలుచుశతధన్వుఁబలికెనాకొలఁదియగునె, హరికిఁబగచేయననుచునయ్యాదుకులుండు॥

వ॥ ఇట్లుకృతవర్మచేత నిరాకృతుండై యక్రూరునికడకుం బోయి తోడుపిలిచిన॥

చ॥ పదకమల ప్రహారమునఁ బద్మభవాండము బ్రద్దలై పడున్,
మదవదపారదైత్య బలమండలయంత్రనితాంతతీవ్రతా।
స్పదవిదితారిదీధితి విభాసితహస్తుఁడులోకశస్తుఁడా,
యదుపతికోపగించిన నహామనమెంతటివార మెంచుమా॥ 370

గీ॥ ప్రబలహాలముఖనిర్భిన్న భానుజామ,హాప్రవాహుండుబలుఁడుమహామహుండు।
తద్విరోధంబుసేయుట దహనకీల, ననుచితంబుగ నొడిగట్టుకొనుటగాద॥ 371

క॥ చనుమెచ్చటికైనను నీ,వనియక్రూరుండు పలుకనాశతధన్వుం
డును మణియైనను దాఁచుము, ననుదాఁపఁగనోపవేని నాపై కరుణన్॥ 372

క॥ అనవిని ప్రాణాంతంబై, ననునెక్కడఁజెప్పవేని నాకడనిడుమీ।
వినుతమణియనినఁగాని, మ్మని యమ్మణియతనికిచ్చి యరిగెన్బెలుచన్॥ 373

వ॥ ఇట్లు॥ 374

ఉ॥ తామసవర్తనుండు శతధన్వుఁడుబెగ్గిలి యెక్కినాఁటనూ,
ఱామడపోవుగోడిగ నహంకృతినెక్కితొలంగిపోవను
ద్దాములురామకేశవులు తత్పదవింజని రద్భుతత్వరా,
శ్రీమహనీయమారథము శీఘ్రతనెక్కిమహోగ్రలీలతోన్॥ 375

వ॥ శతధన్వుని గోడిగయు నూఱామడచనియె. మఱియుందఱిమిన మిథిలాపురోప
వనోద్దేశంబునఁ బ్రాణంబులువిడిచె. పడిన బడబనచ్చోటవిడిచి పాదచారియై
పరువెత్తిన శతధన్వుంజూచి యచ్యుతుండు బలదేవున కిట్లనియె॥ 376

గీ॥ శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పప్రధాన, మైన యీరథ్యనికురుంబమలసినట్లు।
దోఁచెనిచ్చోటుద్రొక్కనఁదురగములకుఁ,గీడువాటిల్లుఁగాఁబోలుచూడుమిపుడు॥

వ॥ ఈరథంబుపై నీవిచ్చటనిలువుండు, పగఱుపదాతియై పాఱిపోయె. ఏనునుబదా
తినై వెనుదగిలి చక్రంబెట్టివచ్చెదనని బలదేవునినిలిపి హరి, తోనె వెనుచని
క్రోశమాత్రంబునం గూడముట్టి॥ 378

క॥ అరినికరభయదతేజ, స్స్ఫురణనుమహాదివ్య చక్రమునఁ దలద్రుంచెన్ ।
దురితప్రవణాచరణా, దరుఁదరుగుల్మాంతరితు నధను శతధనునిన్॥ 379

వ॥ ఇట్లు శతధన్వుంబంపి వాని శరీరాంబరాదులయందు బహుప్రకారంబుల వెదకి మణిఁగానక మగిడి బలదేవు పాలికివచ్చి॥ 380

గీ॥ ద్రోహిశతధన్వుఁ దూరకే త్రుంగవాని, చేతరత్నంబు లేదన సీరపాణి ।
మండిపడియిట్లు వల్కు నీమాటలెల్ల, నర్థలోభికి నీకు నిత్యములు కావె॥ 381

వ॥ నన్నుఁ బ్రమోపించి మణియపహరించితివి. భ్రాతవుగాన నిన్నేమనవచ్చు నీ తెఱవునం బొమ్ము॥ 382

గీ॥ నాకు ద్వారక యేల బాంధవులతోడి, కూటమది యేల నీతోడిగోడవ యేల ।
పోయెదనటంచు మిథిలకుఁబోయె బలుఁడు, జనకుఁ డెదురుగ వచ్చి తోడ్కొనుచుఁబోవ॥

వ॥ ఇట్లు బలదేవుండు కోపించిపోయిన వాసుదేవుండు ద్వారకానగరంబున కరుదెంచె. నక్కడ॥ 384

ఉ॥ శ్రీలు చెలంగ సద్గుణవశీకృతుఁడా జనకుండు నిచ్చలున్,
లాలనఁ జేయుచుండ మిథిలాపురి నుండె హలాంకుఁడంతటన్ ।
లాలసముప్పుఁ గౌరవకుల ప్రవరుండు సుయోధనుండు మే,
ల్బాలఁగ రామునొద్ద గదసాదన నేర్చుటకేగుదెంచినన్॥ 385

వ॥ సుయోధనునకు గదాకౌశలంబు శిక్షించుచున్నంత వర్షత్రయంబు నిండిన బభ్రూగ్రసేనప్రభృతి యాదవులు మిథిలకుంబోయి కృష్ణుండు మణిహరి యించుటలేదని బలరామునకుఁ బ్రత్యయంబగునట్లుగాఁ దెలిపి ద్వారకకుం దోడితెచ్చి రంత॥ 386

సీ॥ అక్రూరపక్షీయులైన భోజులు సాత్వ, తుని ప్రపౌత్రకుని శత్రుఘ్ననాముఁ ।
జంపియచ్చటనుండ శంకించి యక్రూర, సహితులై పురివాసి చనిరి యనఘుఁ ।
డక్రూరుఁడరిగినయది మొదల్ ద్వారకా, పురమున దుర్భిక్షదురితమారి ।
కాదిదోషములు హెచ్చిన నచ్యుతుఁడు పె, ద్దల నెల్ల రావించి పలికెనిట్లు॥

గీ॥ ఘోరదుర్భిక్షముఖదోషకోటి యొక్క, మాటుగా వచ్చెనిది యేమిమాకొక్కొ ।
హేతువరయుఁడు మీరన్న నిట్టులనియె, నంధకాహ్వయుఁడొక వృద్ధయాదవుండు॥

క॥ వినుఁడు, శ్వఫల్కుఁ డుండఁగా, ఘనుఁ డీయక్రూరుతండ్రి గలఁడతఁ డెందుం ।
జనవచట లేవు దుర్భిక్షనితాంతావగ్రహాదికలుషము లెల్లన్॥ 388

క॥ మునుకాశీపతిదేశం,బున వానలులేక కరువుమించుకొనినన ।
జనపతి శ్వఫల్కునచటికి, వినయంబునఁదోడి తేరవిస్మయమొప్పన్ ॥ 889

క॥ ఫెళఫెళనుఱుముచు మెఱపులు, తళతళమన సాంద్ర కరకతతులెల్లెడలన్ ।
జలజలరాలఁగ మేఘం,బులు జోరునవానగురిసె భూస్థలినిండన్ ॥ 890

సీ॥ మునుపుకాశీపతివనిత గర్భముదాల్పఁ, గన్యకయందుండి కాలమైన ।
వెడలకయుండెనావడువునఁ బండ్రెండు, సంవత్సరంబులుచన్నఁ దండ్రి ।
గర్భంబులోనున్న కన్యకఁబలుకునో, పుత్త్రియిదేటికిఁ బుట్టవీవు ।
మోముచూచెడి వాంఛముప్పిరిగొనెనాకు, వెడలిరమ్మనుడు నప్పడుచుతల్లి ॥

గీ॥ కడుపులోనుండి పలుకునిప్పుడు మొదలుగ, దినమునొకగోవు చొప్పునద్విజులకిమ్ము ।
మూఁడుసంవత్సరములంతముదముపొదల, నుదయమొందుదునిట్లుచేయుముమహీశ ॥

వ॥ అనినఁగాశీపతియును నట్లుచేసిన సంవత్సరత్రయంబుగడచిన కన్యకపుట్టిన నక్కన్యకకుఁ బ్రతిదిన గోదానంబు కతనగాందిని యనునామంబిడిరి యట్లు పకర్తయు గృహాగతుండునునగు శ్వఫల్కునకు నర్ఘ్యంబుగా గాందినినిచ్చిన నమ్మిథునంబునకు నీయక్రూరుండు గలిగె. ఇతనికిఁ దండ్రిప్రభావంబుగలదు. ఇతండు పోయిననాటనుండియు నీయుపద్రవంబులుపుట్టె. ఇతనిందేవలయునని చెప్పినసంధకుని వచనంబులువిని యక్రూరునకునభయంబిచ్చి ద్వారకకుం దెచ్చిన సర్వోపద్రవంబులు శాంతిఁబొందెనంత. 892

చ॥ పనివడిమున్నిచూచిన శ్వఫల్కునిగౌరవమల్పమెట్టులీ
ఘనవిపదార్తివాపెడిని గాదిదిసారమణిప్రభావమీ ।
యనుపనివిందుమీయనకునమ్మణి యాశతధన్వుఁడిచ్చెలే,
దనిన నజస్రయాగకరణాధికసంపద లేడగల్గెడిన్ ॥ 893

చ॥ అనివనజాతనేత్రుఁడు నిజాత్మగతంబుననెన్నియొక్కనాఁ
డుపమితోత్సవంబు నిలయంబునవర్తిలఁజేసి గాందినీ ।
తనయుఁడులోనుగాఁగల ప్రధానయదూత్కరమున్ సమాదరం,
బునఁబిలిపించి ప్రస్తుతముపుచ్చి ప్రసంగముతెచ్చినవ్వుచున్ ॥ 894

ఉ॥ మందరశైలధారి మతిమంతుఁడుభక్తుఁడునైనగాందినీ,
నందనుఁజూచినీకు నలనాఁడుమణిన్ శతధన్వుఁడిచ్చునా ॥
కందువనేనెఱుంగుదు సుఖస్థితినీవపరిగ్రహింపుమా,
ముందుముగామపాలు హృద్యయాబ్జమునమ్మదునన్ను నెంతయున్ ॥ 895

వ॥ బలదేవునకుఁ బ్రత్యయంబైన వెనుక నీవపరిగ్రహించెదవు గాని మణిచూపు మనిన నక్రూరుండవ్వేళమణి తనవద్దన యుండుటంజేసి యిట్లనిచింతించె. 396

క॥ లేదనిబొంకినమాటలు,గాదనిశోధించు మానికముగొనునీదా ।
మోదరుఁడీదానవకుల, భేదికిఁగీడాచరింప భీతియొదవదే ॥ 397

వ॥ అనినిశ్చయించుకొని యక్రూరుండిట్లనియె. 398

గీ॥ నేఁటరేపటనెల్లుండి నీరజాత, నయనుఁడడిగెదునిచ్చెద నాకుదాఁపఁ ।
దరమెయనిదాఁచిదాఁచి వేసరితిననుచు, ముందటంబెట్టెమణితన ముల్లెవిడిచి ॥

వ॥ దివ్యరత్న ప్రభాప్రభావితులై సభాసదులు సాధువాదంబుల నగ్గించిరప్పుడు బలదేవుండు కృష్ణునకుం దనకు సమానంబైనను నమ్మణియందభిలాషంబిడియె॥ పితృధనంబుగావున సత్యభామ సకామయయ్యె. ఇవ్విధంబు చిత్తగించి ముకుందుండు గాందినీనందనున కిట్లనియె॥ 400

సీ॥ ఓదానపతివిను నుగ్రాంశుకారుణ్య, దత్తమౌనీస్యమంతకముదాల్చు ।
నాతఁడుశుచియు నుద్యద్బ్రహ్మచర్యుండు, కావలెనారీతి గానివాఁడు ।
ధరియించెనేనియుఁ దాననాశమునొందుఁ, గావుననిది తాల్ప నీవెతగుదు ।
వరయరాముఁడు మదిరాస్వాదముఖభోగ, ములుమానలేఁడు నాకొలఁదిచూడ॥

గీ॥ షోడశసహస్రవనితల జోడువదల, నెన్నివిధముల మేము వహింపలేము ।
మారుమాటాడవలదుమామనవివినుము, సారమణిపూనులోకోపకారమునకు ॥

వ॥ అనిన నగుంగాక యని యక్రూరుండు నిర్భయంబున మణికంఠపథంబు నంధరించి తేజోవిరాజమానుండై వెలింగె ॥ 402

గీ॥ జలజలోచన మిథ్యాభిశస్తిహరణ, మైనయీచరితమువిన్న యనఘమతికి ।
జగతినెన్నఁడు మిథ్యాభిశస్తిలేదు, పాపహరమునునగు మునిప్రవరతిలక ॥ 403

వ॥ అనమిత్రునకుశని, శనికి సత్యకుండు, సత్యకునకు సాత్యకి, కలిగె. అతండయు యుధానుండును ననంబరఁగు. ఆ సాత్యకికిసంజయుండు. నతనికిఁగు కుణి, యతనికి యుగంధరుడుగల్గిరి. వీరలు శైనేయులు, అనమిత్రుని యన్వయంబునఁ వృష్ణి, వృష్ణికి శ్వఫల్కుండు గలిగె. అతని ప్రభావంబు వింటివికదా ! శ్వఫల్కునికిఁ గనిష్ఠభ్రాత చిత్రకుండు, శ్వఫల్కునివలన గాందినియందు నక్రూరుండు కలిగె. మఱియును పమద్గ మృదామదవిశ్వారి మేజయ గిరిక్షత్రోప క్షత్త్ర శతఘ్నారి మర్దన ధర్మదృగ్ దృష్టధర్మగంధ మోజవాహ ప్రతివాహాఖ్యులు పుత్త్రులు సుతారయను కన్యకయుంగలిగె. అక్రూరునకు వేదవంతుం డును, సుపదేదుండును నను నిద్దఱుపుత్త్రులుకలిగిరి. చిత్రకునకు పృథు విపృథు

ముఖ్యులు పుత్త్రులుగలిగిరి. అంధకునకుఁ గుకుర, భజమాన, శుచి, కంబల, బర్హిషాఖ్యులు నలుగురు గల్గిరి. కుకురునకు ధృష్టుఁడు నతనికిఁ గపోతరోముండు నతనికి విలోముండు నతనికిఁ దుంబురు సఖుండైన యనుండు నతనికి నానక దుందుభి, నతనికి నభిజిత్తు, నతనికి బునర్వసుఁడు నతనికి నాహుకుండును, నాహుకియను కన్యయుంగలిగిరి. అయ్యాహుకునికి దేవకుండును నుగ్రసేనుం డును గలిగిరి. దేవవదుపదేవ, సహదేవ దేవరక్షితాఖ్యులు నలుగురు పుత్త్రులు దేవకునకుం గలిగిరి. ఈనలుగురికిఁ వృకదేవ యుపదేవ, దేవరక్షిత, శ్రీదేవ, శాంతిదేవ, సహదేవ దేవకియను నేడ్వురుతోఁ బుట్టిన కన్యకలు. ఈ యేడ్వు రను వసుదేవుండు పెండ్లియాడె. ఉగ్రసేనునికిఁ గంస, న్యగ్రోధ, సునా మానక, శంకు, సుభూమి రాష్ట్రపాల, యుద్ధ, తుష్టిసుష్టిమత్సంజ్ఞులు పుత్త్రులు కలిగిరి. మఱియుఁ గంస, కంసవతి, సుతను రాష్ట్రపాలికయను కన్యకలుం గలిగిరి. భజమానునికి విదూరథుండు, నతనికి శూరుండు, నతనికి శమి, యత నికిఁ బ్రతిక్షత్త్రుండు, నతనికి స్వయంభోజుండు, నతనికి హృదికుండు, నతనికిఁ గృతవర్మ, శతధను దేవార్హ దేవగర్భాదులు పుత్త్రులు గలిగిరి. దేవగర్భునకు శూరుండు, శూరునకు మారిషయను కాంతయందు వసుదేవాదులు పదుగురు పుత్త్రులు పుట్టిరి. అవ్వసుదేవుని జన్మకాలంబున భగవదంశావతారంబు నిరీ క్షించి దేవతలు దివంబున నానకదుందుభులు మొఱయించిన వసుదేవునికి నానకదుందుభి నామంబుకలిగె. అవ్వసుదేవుని భార్యలు దేవభాగ, దేవ శ్రవాష్టక కకుచ్చక్రవత్సధారక సృంజయ, శ్యామ, శమిక, గండూష సంజ్ఞులు తొమ్మండ్రుగలరు పృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవ, రాజాధిదేవి యను నామంబులంగల కాంతలు వసుదేవాదులకుఁ దోఁబుట్టినవారు. శూరునకుఁ గుంతియను సఖుండుకలఁడు. అతం డపుత్త్రకుండై యుండ నిజపుత్త్రియైన పృథనతనికి విధిపూర్వకంబుగఁ బుత్త్రింగానిచ్చె ॥ 404

చ॥ భరితయశోవిశాలుఁడగు పాండునృపాలుఁడు పెండ్లియాడెభా
స్వరకమలేక్షణం బృథనవంధ్యత ధర్మమరున్మరుత్పతి
స్ఫురదతులప్రభావమునఁ బుట్టిరి ధర్మజ భీమఫల్గునుల్
వరగుణులాపృథాసతికి వారిజవైరికులప్రదీప్తులై ॥ 405

గీ॥ కన్యయగుచుఁదండ్రి కడనుండియాపృథా, వనితకమలబంధు వరమువలన ।
కర్ణుఁగనిమొఱగతిఁ గానీనుఁడననాతఁ, డధికకీర్తిశాలి యగుచుఁబరఁగె ॥ 406

క॥ ధవళాయతాక్షి యాపృథ, నవతికిమాద్రికి నురూపసంపన్నులుసం ।
భవిలిరినందను లిద్దఱు, నభినయులాశ్వినులు నకులసహదేవులవన్ । 407

వ॥ శ్రుతదేవను, వృద్ధశర్మ యను కారూశుండు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు
దంతవక్త్రుండను మహాసురుండు పుట్టె. శ్రుతకీర్తిని కేకయరాజు పెండ్లియాడె,
అయ్యంగనయందు సంతర్దనాదులు కైకయులేవురు పుట్టిరి. రాజాధిదేవిని నవంతి
పతి పెండ్లియాడె, అయ్యంగన యందు విందానువిందు లననిద్దఱు పుట్టిరి. శ్రుత
శ్రవను చేదిపతియగు దమఘోషుండు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు శిశు
పాలుండు పుట్టె ॥ 408

సీ॥ ఆదిపూరుషుఁ డొక్కఁడాది హిరణ్యక, శిపునామదైత్యుఁడై విపులబుద్ధి ।
త్రైలోక్యజనులఁ బరాభవింపఁగ రమా, ధిపుఁడు శ్రీనరసింహ దేవుఁడగుచు ।
విదళింపనమ్మనువిడిచి యవక్రప, రాక్రమ క్రముఁడు సర్వజగదధిక ।
సంపత్తిధుర్యతాశ్లాఘ్యుండునగు రావ, ణాసురుండయి పుట్టి వాసవాది ॥

గీ॥ సురలఁ బీడింప హరియు దాశరథియగుచు, తలలు ద్రుంచిన దమఘోషధరణిపతికి ।
బుట్టు శిశుపాలుఁడై వానిఁ బట్టి చంపె, చక్రి శ్రీకృష్ణుఁడై వాఁడు చనియె దివికి ॥ 409

వ॥ భగవంతుండు ప్రసన్నుండై భక్తుని కభిలషితంబు లేవిధంబు నొసంగునవ్వి
ధంబున, నప్రసన్నుండయ్యును వధించి యభిలషితంబు లొసంగునని చెప్పి
శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 410

మ॥ అరవిందాక్షునిచే హిరణ్యకశిపుండై రావణుండై మహా
పురుషుం డాహవ భూమిఁ జచ్చి విలసద్భోగాఢ్యముల్ చెందె ని
ష్ఠురవృత్తిన్ శిశుపాలుఁడై బుధజనస్తుత్యారి ధారాహతిన్
త్వర సాయుజ్యము చెందె నంటిరి గదా ధర్మజ్ఞ చర్చింపఁగన్ ॥ 411

క॥ మునుపటి రెండు భవంబుల, వనజాక్షుఁడు చంపె నపుడు వరసాయుజ్యం ।
బొనరక మూఁడవ భవమున, నొనరుట కిది యేమి హేతువు మునినాథా ॥ 412

వ॥ ఈ యర్థంబు సమర్థింప మీరె సమర్థులని ప్రార్థించిన శ్రీపరాశరుండు మైత్రే
యున కిట్లనియె ॥ 413

చ॥ పురుబలుఁడా హిరణ్యకశిపుండు రణాంగణ భూమి శ్రీనృకే
సరి నతిఘోరవిక్రమ విశంకటజంతువుగాఁ దలంచి భీ
కరుఁడు దశాస్యుఁడా హవముఖంబున రాముని నొక్క మర్త్యుఁగా
గరిమఁ దలంచి ముక్తినిధిఁ గానక గాంచి రభీష్టభోగముల్ ॥ 414

వ॥ ఇట్లు హిరణ్యకశిపుండు శ్రీనరసింహదేవుని జంతుమాత్రంబుగాఁ దలంచి రావ
ణుండు రామచంద్రు మర్త్యుగాఁ దలంచి కామాతురుండై జానకీపహారాసక్త
చిత్తుండై మృతిం బొందియు ముక్తి చేరక హరిచేతం జచ్చుట కారణంబుగా నన్యా

హాత్త్వైశ్వర్య సంపన్నుండగు శిశుపాలుండై పుట్టి భగవన్నామంబులందు విరో
ధంబుచేసి యనేకజన్మ సంవర్ధిత విద్వేషానుబంధి చిత్తుండై వినిందనతర్జ
నాదులయందుఁ దన్నామంబు నుచ్చరించుచు॥ 415

సీ॥ సజలజీమూతభాస్వర దేహునురువిభాలాలి తాజానుప్రలంబిబాహు।
వలమానమకరకుండలకర్ణుఁ ద్రిజగతీకమనీయదివ్యశృంగారపూర్ణు।
వైజయంతీసముజ్జ్వలవక్షు శరదాగమావదాతాంభోరుహాయతాక్షు।
హేమకౌశేయసంహితకటీరు నుదారహీరకోటీరోరుతారహారు॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాహస్తు సకలలోక, సుప్రశస్తుని శ్రీకృష్ణుఁజూచిచైద్యుఁ।
డనిశవైరానుబంధుఁడై యాత్మఁదలఁచి,చక్రమునఁద్రుంగిసాయుజ్యసరణిఁజెందె

వ॥ ఇత్తెఱంగు నీకుం జెప్పితి; వినుము॥ 417

గీ॥ పలుకఁదలపోయ వైరానుబంధకలనఁ, జలముగొనితూలనాడనే చందమైన।
పుండరీకాక్షుఁడిచ్చు, నద్భుతవిముక్తి, భక్తులకునిచ్చుననుచుఁజెప్పంగనేల॥

వ॥ వసుదేవునకుఁ బౌరవీ, రోహిణీ, మదిరా, భద్రా, దేవకీ ప్రముఖులు బహుభార్యలుకలరు. అందు రోహిణికి బలభద్ర, శఠసారణ, దుర్మదాదులు పుత్త్రులు కలిగిరి. అందు బలదేవుండు రేవతియందు విశఠోల్ముకుల సుపుత్త్రుల నిరువురంగనియె. మఱియు సార్ష్టిమార్ష్టిశిశు సత్యసత్యధృతి ప్రముఖులు సారణ పుత్త్రులు. భద్రాశ్వ, భద్రబాహు, దుర్దమ, భూతాదులు రోహిణీకుల జాతులు. నందోపనందకృతకాదులు మదిరాపుత్త్రులు. ఉపనిధి, గదాదులు భద్రాపుత్త్రులు. కౌశికుఁడు వైశాలీపుత్త్రుఁడు. దేవకీదేవికిఁ గీర్తిమత్సుషేణోదాయు భద్రసేనఋజదాస భద్రదేవాఖ్యులార్వురు పుత్త్రులు పుట్టిరి. వారలఁ గంసుఁడు చంపె. అనంతరంబ భగవత్ప్రేరితయై యోగనిద్ర యర్ధరాత్రంబున దేవకిసప్తమ గర్భంబుఁగొనివచ్చి రోహిణిజఠరంబునం బెట్టిన బలభద్రుండు పుట్టి గర్భసంకర్షణంబున సంకర్షణుండనంబరఁగె. అనంతరంబ॥ 419

సీ॥ స్థావరజంగమాత్మక జగత్తరుమూల మనమవేదాంతవేద్యాభిధాన।
మమలయోగీంద్ర చిత్తాంభోజవాస్తవ్య, మనుపమానంద కందాలవాల।
మఖిలసురాసురాభ్యర్చితాంఘ్రిసరోజ, మవితర్క్యనిబిడమాయానిధాన।
మాశ్రితశ్రమపరిహారిభూరి మహీధ్ర మనురాంధతమస బాలార్కబింబ॥

గీ॥ మాద్యమవ్యాసుదేవాఖ్యమైనబ్రహ్మ, మజుఁడుప్రార్థింప భూమిభారాపహార
మాచరింపంగ నవతారమయ్యె దేవకీవధూటికి శ్రీకృష్ణదేవుఁడనఁగ॥ 420

షునకు సంతినారుండు సంతినారునకు సుమత్య ప్రతిరథ ధ్రువులన మువ్వురు కొడుకులు గలిగిరందు అప్రతిరథునకుఁ గణ్వుండు కణ్వునకు మేధాతిథిగల్గిరి. ఆతనివలనఁ గణ్వాయనులగు ద్విజులు గల్గిరి. అప్రతిరథునకు మతియునై లీనుఁడను పుత్త్రుండు గలిగె. అతనికి దుష్యంతాదులు నలుగురు పుత్త్రులు కలిగిరందు దుష్యంతుఁడు ముఖ్యుండయ్యె॥ 431

శా॥ఆదుష్యంతధరాతలాధిపతికుద్యద్బాహుశౌర్యోర్జితజ్వాల,
శ్రీదుర్వారుఁడఖర్వగర్వరిపురాజిభ్రాజితక్ష్మాధర।
ప్రోదిన్యాభుఁడు సంభవించె భరతుండాశాంతదంతావళ,
ప్రోద్యద్గ్రస్త్రుతిమూలచామరితవిస్ఫూర్జద్యశోభారుఁడై ॥ 432

వ॥ ఆభరతునకు మువ్వురుభార్యలయందుఁ దొమ్మండ్రు పుత్త్రులు గలిగిన భరతుండుచూచి యిప్పుత్త్రులు నాకుందగిన వారుకారనిన వారితల్లులు నిజపరిత్యాగభయంబునఁ బుత్త్రులంజంపిరి. ఇట్లు పుత్త్రజన్మంబు వితథంబైనఁబుత్త్రార్థియై భరతుండు మరుత్తులఁగూర్చి యాగంబుచేసిన బృహస్పతితేజంబుననుతద్భ్రాతృపత్నియైన మమతయందుఁబుట్టిన భరద్వాజుని మరుత్తులను గ్రహించిరి. ఆభరతునకుఁ దొల్లి పుత్త్రజన్మంబు వితథంబగుటంజేసి వితథుండను నామాంతరంబు గలిగె. అవ్వితథునకు మన్యుండు, మన్యునకు బృహత్క్షత్త్ర, మహావీర్య, నగర గర్గులన నలువురు పుత్త్రులుగలిగిరి. అందునగరునకు సంకృతి, సంకృతికి గురుప్రీతి రంతిదేవులు గలిగిరి. గర్గునకు శిని, యతనికి శైన్యులను క్షత్త్రోపేతులైన ద్విజులుకలిగిరి. మహావీర్యునకు దురుక్షయుండు నతనికిఁద్రయ్యారుణి పుష్కరిణ కపులను యనుపుత్త్రత్రయంబుగల్గి విప్రత్వంబు నొందె. బృహత్క్షత్త్రునకు సుహోత్త్రుండు నతనికిహస్తి, కలిగెను. అతండు హస్తినాపురంబు నిర్మించె. ఆహస్తికి నజామీఢ, ద్విజమీఢ, పురుమీఢులన ముగ్గురునందనులు గల్గిరి. అందజామీఢునకుఁ గణ్వుండు నతనికి మేధాతిథి గల్గెను. ఆతనివలన గణ్వాయన నాములైన ద్విజులుపుట్టిరి. అజామీఢునకు మతియును బృహదిషుండను పుత్త్రుండు గలిగె. అతనికి బృహద్ధనుండు నతనికి బృహత్కర్మ, యతనికి జయద్రథుండు నతనికి విశ్వజిత్తు నతనికి సేనజిత్తు నతనికి రుచిరాశ్వ, కాశ్య, దృఢహనువత్స హనుసంజ్ఞులు గలిగిరి. అందు రుచిరాశ్వునకుఁ బృథుసేనుండు నతనికిఁ బారుండు నతనికి నీలుండు అతనికి నూర్గురుపుత్త్రులుగల్గిరి. అందుఁ బ్రధానుండు కాంపిల్యాధిపతియైన సమరుండు. సమరునకుఁ బార, సుపార, సదశ్వులను మువ్వురు పుత్త్రులు గలిగిరి. అందు సుపారునకుఁ బృథుండు, పృథునకుసుకృతి, సుకృతికి విభ్రాజుండు, విభ్రాజునకు ననుహ్లుండు పుట్టిరి. అతండు శుకునిపుత్త్రికయగు కృత్తినిపెండ్లి

యాడె. అయ్యనుహునకు బృహదత్తుండు నతనికి విష్వక్సేనుండు నతనికి సుదక్సేనుండు నతనికి భల్లాభుండుకలిగె. ద్విప్రమీఢునకు యవీనరుండు నతనికి ధృతిమంతుండు నతనికి సత్యధృతి యతనికి దృఢనేమి యతనికి సుపార్శ్వుండు నతనికి సుమతి యతనికి సన్నతిమంతుండు నతనికిఁ గృతుండు కలిగె. ఆకృతునకు హిరణ్యనాభుండు యోగంబునేర్పెను. ఆకృతుండు చతుర్వింశతి సామ సంహితలుచేసె. అట్టికృతునకు నుగ్రాయుధుండు గలిగె. అతండు నీపక్షత్రియక్షయంబుచేసె. అయుగ్రాయుధునకు క్షేమ్యుండు నతనికి సుధీరుండు నతనికిఁ రిపుంజయుండు నతనికి బహురథుండు కలిగె. వీరలుపౌరవులు. అజామీఢునకు నళినియనుపత్నియందు నీలుండను పుత్రుండుగలిగె, అతనికిశాంతి, శాంతికి సుశాంతి, సుశాంతికిఁ బురంజయుండు నతనికి బుక్షుండు నతనికి హర్యశ్వుండు నతనికి ముద్గలిసృంజయ బృహదిషు యవీనరకాంపిల్యులు గలిగిరి. వీరలీపంచవిషయంబులు రక్షింపసమర్థులని పితృదత్తనామంబున పాంచాలసంజ్ఞంబొందిరి. ముద్గలునకు, మౌద్గల్యులన, క్షత్రోపేతులైన ద్విజులుగలిగిరి. ముద్గలునకు హర్యశ్వుండు నతనికి దివోదాసుండును, నహల్యయనన మిథునంబుపుట్టె, ఆయహల్యను గౌతముండు వరించె. ఆయహల్యయందు గౌతముండు శతానందుంగనియె. శతానందునకు ధనుర్వేదపారగుండైన సత్యధృతి గలిగెను॥

సీ॥ దేవాభుఁడగుసత్యధృతియొక్క నాఁడప్స, రశ్శ్రేష్ఠమైన నుర్వశి నిజాగ్ర ।
ధరఁజూచినపుడ రేతః పాతమయ్యె నత్తేజంబురెల్లు పైఁదెట్టు గట్టి ।
రెండుభాగములై పరి స్ఫుటంబుగఁ గన్య, కయుఁగుమారుండునై రయనియుక్తి ।
కురుపతిశంతను క్షోణీశ్వరుఁడువెంట వచ్చియా శిశువులవంకఁజూచి ॥

గీ॥ కృపకతంబునవారికిఁ గృపియుఁ గృపుఁడు ననుచుఁ బేరిడిముద మునఁ బెనిచెనందుఁ।
గృపిని ద్రోణుండువరియించి పృథుభుజాచ, లాభిశోభితుఁ బుత్ర కునధిపుఁగాంచి॥

వ॥ అశ్వత్థామయను పేరిడియె, దివోదాసునకు మిత్రాయువు మిత్రాయువునకుఁ జ్యవనుండు, చ్యవనునకు సుదాసుండు సుదాసునకు సౌదాసుండు, సౌదాసునకు సహదేవుండు, సహదేవునకు సోమకుండు, సోమకునకు జంతుండు పుత్రశతజ్యేష్ఠుండై పుట్టె. వారలలోఁ గనిష్ఠుండు పృషతుండు. పృషతునకు ద్రుపదుండు, ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నుండు, ధృష్టద్యుమ్నునకుదృష్టకేతుండుపుట్టె. అజామీఢునకు మఱియును రుక్షనామకుండు పుత్రుండు గలిగె. రుక్షునకు సంవరణుండు, సంవరణునకుఁ గురువుకలిగె. అతండ కదా తనపేరఁ నిక్కురుక్షేత్రంబుచేసె. కురువునకు సుధనుర్జహ్నుపరీక్షిత్ప్రముఖులు గలిగిరి. సుధనువునకు సుహోత్రుండు నతనికిఁ జ్యవనుండు నతనికిఁ గృతకుండు నతనికుపరి

చరవసువు నతనికి బృహద్రథ, ప్రత్యగ్ర, కుశాంబ, కుచేలమాత్స్య ప్రముఖు లేడ్వురు గలిగిరి. బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండు నతనికి వృష భుండు నతనికిఁ బుష్పవంతుండు నతనికి సత్యహితుండు నతనికి సుధన్వుండు నతనికి జతుండుగలిగె. మఱియు బృహద్రథునకుఁ గుమార శకలద్వయంబు పుట్టె. అది జరచేత సంధింపం బడుటంజేసి జరాసంధుండనఁ బుత్త్రుండు గలిగె. అతనికి సహదేవుండు నతనికి సోమపుండు నతనికి శ్రుతిశ్రవుండు, కలిగె. వీరలు మాగధులను భూపాలురైరని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 435

క॥ వినుము మునీంద్ర! పరీక్షి, జ్జననాథునకాత్మజులు విశాలయశస్కుల్ ।
జనియించిరి నలువురు, తద్ఘనచరితమునీకుఁ జెప్పెదం బరిపాటిన్ ॥ 426

వ॥ పరీక్షితునకు జనమేజయ శ్రుతసేనోగ్రసేన, భీమసేనులు నల్వురుపుత్త్రులు కలిగిరి. జహ్నునకు సురథుండు సురథునకు విదూరథుండు, విదూరథునకు సార్వభౌముండు, సార్వభౌమునకు జయత్సేనుండు, జయత్సేనునకు నారాధితుండు, నారాధితునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు నక్రోధనుండు నక్రోధనునకు దేవాతిథి, దేవాతిథికి ఋక్షుండు, ఋక్షునకు భీమసేనుండు, భీమసేనునకు దిలీపుండు నతనికిఁ బ్రతీపుండు, ప్రతీపునకు దేవాపి, శంతను, బాహ్లీకులు ముగ్గురు పుత్త్రులు పుట్టిరి. అందు దేవాపి కొండుకనా డరణ్యంబు ప్రవేశించిన శంతనుండు రాజయ్యె వినుము ॥ 437

క॥ శంతనుఁ డశేషశాత్రవ, కృంతనుఁడై జలధివృత నిఖలభూవలయా ।
క్రాంతిమహనీయతర వి, క్రాంతి విభాసితుఁడు వెలసె రవి చందమునన్ ॥438

గీ॥ చేతనంటినవృద్ధుండు చిఱుతవయసు, నొందిమహనీయశాంతిఁ బెంపొందుకతన ।
శంతనుండనితనుజనుల్ సన్నుతింప, వెలసెఁగొనియాడదరమె యవ్విభునిమహిమ ॥

వ॥ ఇట్లు రాజ్యంబేలుచున్నంత ॥ 440

ఉ॥ శంతనుఁడేలు దేశము ప్రజల్ బెగడొందఁగ వృష్టిమాన్పె జం,
భాంతకుఁ డద్భుతంబొదవ నబ్దములాఱును నాఱునమ్మహీ ।
కాంతుఁడునంత విప్రతతిఁగన్గొని నాయపరాధమేమి దు,
ర్దాంతనితాంతలోక భయదప్రళయావహ వృష్టిహానికిన్ ॥ 441

క॥ అని తము నడిగిన యాశం, తనుఁగనుగొని విప్రవరులు,నరనాయక! యా ।
యనుపమితా వగ్రహ మిట్లొనరుటకుంగలదు, హేతువొక్కటివినుమా ॥ 442

గీ॥ అన్న దేవాపియాది రాజ్యార్హుఁడుండ, నీవు మేదిని నేలుచున్నావు దీన ।
భువనినాయక ! పరివేత్తవైతి వేత, దఘముకతన ననావృష్టియయ్యెఁ జువ్వె॥ 443

వ॥ అనిన శంతనుండింక నేనేమి చేయవలయుననిన నెంతకాలంబు దేవాపి పతనాది దోషములచేత నభిభూతుండు గాకయుండు నాపర్యంతంబును రాజ్యంబునకు నతండర్హుండతనికి రాజ్యంబీయవలయుననిన విని శంతనుని మంత్రి ప్రవరుం డరణ్యంబునకుం బోయి తపస్వుల వేదవాద విరోధ వక్తలంగాఁ బ్రయోగించిన వారిచేత దేవాపి ఋజుమతి యయ్యును మతిభ్రంశంబునొంది వేదవాదంబులు దూషించి పతితుండయ్యె. అంత బ్రాహ్మణులు శంతను పాలికిం జని యిట్లనిరి ॥ 444

గీ॥ రమ్ము నృపవరయింత నిర్బంధమేల, శాంతమయ్యె నవగ్రహాక్రాంతిదోష ।
మితరమిఁక నేల దేవాపి పతితుఁడయ్యె, కేరి వేదంబు దూషించు కారణమున॥ 445

వ॥ అన్న, పతితుండైనఁ దమ్మునికిఁ బరివేత్తృత్వంబు లేదు, రమ్మనిపిలిచిన శంతనుండు పురంబునకు వచ్చి రాజ్యంబు చేసె. దేవాపి పతితుండైనఁ బర్జన్యుండు వర్షించె. అఖిలధరా మండలంబున సస్యసంపదలు వృదివె. బాహ్లీకునకు సోమదత్తుండు సోమదత్తునకు భూరి భూరిశ్రవశ్శల్య సంజ్ఞలుగల పుత్రత్రయంబు గలిగె. శంతనునకు జాహ్నవియందు నుదారకీర్తియు నశేషశాస్త్రార్థ వేదియునైన భీష్ముండు గలిగె. ఆశంతనునకే సత్యవతియందు చిత్రాంగదవిచిత్ర వీర్యులను నిద్దఱు పుత్రులుగలిగిరి. అందుఁ జిత్రాంగదుండు బాలత్వంబునన చిత్రాంగదుండను గంధర్వునితోఁ బోరి తెగిన విచిత్రవీర్యుఁడు రాజై కాశిరాజదుహితల, నంబి కాంబాలికలం బెండ్లియాడి నిరంతరరతదుపభోగంబున రాజయక్ష్మగృహీతుండై యస్తమించిన సత్యవతీదేవి తత్పుత్రుండైన కృష్ణద్వైపాయను నియోగించిన మాతృవచనంబు పాటించి విచిత్రవీర్య క్షేత్రంబుల ధృతరాష్ట్ర పాండులను, దత్పరిచారికయందు విదురునిం గనియె. ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యోధనదుశ్శాసన ప్రధానంబైన పుత్రశతంబుం గనియె. పాండుండును నరణ్యంబున మృగశాపోపహత ప్రజననసామర్థ్యుండై, ధర్మ, వాయు, శక్రులవలనఁ గుంతియందు యుధిష్ఠిరభీమసేనార్జునులం గనియె. అశ్వినులవలన మాద్రియందు నకుల సహదేవులం గనియె. ఇట్లు పాండవులేవురైరి. వారలకు ద్రౌపదియందు, గ్రమంబునఁ బ్రతివింధ్య, శ్రుతసేన, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతానీక శ్రుతకర్ములనం గలిగిరి. మఱియును యుధిష్ఠిరుండు యౌధేయియను కాంతయందు దేవకుండను పుత్రుంగనియె. భీమసేనుండు హిడింబయందు ఘటోత్కచుం గనియె. మఱియు భీమసేనుండు కాశియను కాంతవలన సర్వగుండను పుత్రునింబడసె. సహదేవుండు విజయయందు సుహోత్రునింగనియె. నకు

లుండు రేణుమతి యందు నిరమిత్రునింగనియె. అర్జునుండులూపియను నాగకన్యకయందు నిలావంతుండను పుత్రునింగనియె. మఱియు నర్జునుండు మణిపూరపతి పుత్త్రియైన చిత్రాంగదయందుఁ బుత్త్రికాధర్మంబున బభ్రువాహనునుం గనియె, సుభద్రయందు బాలుండయ్యును నతిబలపరాక్రమ సమస్తాతిరథ విజేతయైన యభిమన్యునిం గనియె ॥ 446

క॥ ఉత్తర వెండిలిమ్మైఁగో, కోత్తరుఁడభిమన్యుఁడు రుగుణోజ్వలుధరణీ ।
భృత్తిలకాయితుఁ గరుణా, యత్తుపరిక్షిత్తుఁగనియె నద్భుతచరితుఁ ॥ 447

వ॥ అప్పరిక్షితుండు తల్లిగర్భంబున నున్న యప్పుడశ్వత్థామ యపాండవంబుగా దివ్యాస్త్రంబు ప్రయోగించినఁ జరాచరగురుండగు హరికరుణించి రక్షించె, కులంబు క్షీణించు తఱింబుట్టుటంజేసి పరిక్షిన్నామం బితనికింగలిగె. అప్పరిక్షితుం డిప్పుడు ధర్మక్రమంబున భూమండలం బేలుచున్నాఁడని శ్రీపరాశరుండు మైత్త్రేయున కిట్లనియె ॥ 448

క॥ భరితవివేక భవిష్య, న్నరపాలురవినుము సజ్జన స్తవనీయా ।
త్తరకీర్తికా ముదీవృత, ధరణీకకుబంతరుల సుధాకరనిధులన్ ॥ 449

వ॥ ఇప్పుడు భూమండలంబేలు పరిక్షిత్తునకు జనమేజయ, శ్రుతసేనో, గ్రసేన, భీమసేనులన నలువురు పుత్త్రులు పుట్టెదరు. అందు జనమేజయునకు శతానీకుండు పుట్టును. ఆ జయనమేజయుండు యాజ్ఞవల్క్యునివద్ద వేదంబుచదివి కృపుని వలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి విషయవిరక్తచిత్తుండై శౌనకోపదేశంబున నాత్మవిజ్ఞాన ప్రవీణుండై పరమ నిర్వాణంబునొందఁగలండు. శతానీకునకు నశ్వమేధ దత్తుండు నతనికి నధిసీమ కృష్ణుండు, నతనికి, నిచక్నుండు పుట్టును. అతఁడు హస్తిపురము గంగాపహృతము కాఁగాఁగౌశాంబియందు నివసింపఁగలాడు. అతనికినుష్ణుండు, నతనికి విత్రరథుండు నాతనికి శుచిరథుండు నతనికి వృష్ణిమంతుండు నతనికిసుషేణుండు నతనికి సునీథుండు నతనికి నృపచక్షుండు నతనికి సుఖబలుండు నతనికిఁ బరిప్లవుండు నతనికి సునయుండు నతనికి మేధావియు నతనికి రిపుంజయుండు నతనికి మృదువుండు నతనికిఁ దిగ్మండు నతనికి బృహద్రథుండు నతనికి వసుదానుండు నతనికి శతానీకుండు నతని కుదయనుండు నతనికి విహీనరుండు నతనికి దండపాణి, యతనికి నిమిత్తుండు నతనికి క్షేమకుండునుగలుగం గలరు. ఇట్లు బ్రహ్మక్షత్ర కారణంబును, దేవర్షి సత్కృతంబును నైన సోమవంశంబు క్షేమకుని నుండి నాశంబు నొందఁగల దని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్త్రేయున కిట్లనియె ॥ 450

గీ॥ వరతపోధన యిక్ష్వాకువంశ్యులైన, భావిభూతలపతుల నేర్పడుతువినుము।
చటుల భారత రణమహీస్థలినిశాత, బాణహతుఁడయ్యెనాబృహద్బలుఁడుఘనుఁడు॥

వ॥ ఆబృహద్బలునికి బృహత్క్షణుండు వతనికి నురుక్షయుండు వతనికి వత్సవ్యూహుండు వతనికిఁ బ్రతివ్యోముఁడు వతనికిఁ దివాకరుండు వతనికి సహదేవుండు వతనికి బృహదశ్వుండు వతనికి భానురథుండు వతనికిఁ బ్రతీతాశ్వుండు వతనికి సుప్రతీకుండు వతనికి మరుదేవుండు వతనికి సునక్షత్రుండు వతనికిఁ గిన్నరుండు వతనికి నంతరిక్షుండు వతనికి సుపర్ణుండు, వతనికమిత్రజిత్తు వతనికి బృహద్భ్రాజుండు వతనికిధర్మి, యతనికిఁ గృతంజయుండు వతనికి రణంజయుండు వతనికి సంజయుండు వతనికి శాక్యుండు, వతనికి శుద్ధోదనుండు వతనికి రాహులుండు వతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు వతనికి క్షుద్రకుండు వతనికిఁ గుండకుండు వతనికి సురథుండు వతనికి సుమిత్రుండునుం గలిగెదరు॥ 452

గీ॥ పరమసువ్రత యిక్ష్వాకు వంశమవని,కలియుగమున, సుమిత్రుండుకడపలగను
నాశమొందెడు మగధ భూనాథవంశ, భావిభూతలపతుల నేర్పడుతువినుము॥

వ॥ మగధవంశ ప్రభుండగు జరాసంధునకు సహదేవుండు, సహదేవునకుసోమాపి, సోమాపికి శ్రుతశ్రవుండు, శ్రుతశ్రవునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు నిరమిత్రుండు, నిరమిత్రునకు సునేత్రుండు, సునేత్రునకు బృహత్కర్మ్ముండు, బృహత్కర్మ్మునకు సేనజిత్తు, సేనజితునకు శ్రుతంజయుండు, శ్రుతంజయునకు విప్రుండు, విప్రునకు శుచి, శుచికి క్షేమ్యుండు క్షేమ్యునకు సువ్రతుండు, సువ్రతునకు ధర్మ్మండు, ధర్మ్మనకు సుశ్రవుండు, సుశ్రవునకు దృఢసేనుండు, దృఢసేనునకు సుబలుండు, సుబలునకు సునీతుండు, సునీతునకుసత్యజిత్తు, సత్యజిత్తునకు విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తునకు రిపుంజయుండును బుట్టఁగలరు. వీరలు బార్హద్రథులు; రాజులై వెయ్యేండ్లు భూపాలనంబు చేయంగలరు. ఆరిపుంజయుని యమాత్యుండు మునికుండనువాఁడు స్వామియైన రిపుంజయునిం జంపి ప్రద్యోతుండను తనపుత్రునింబట్టంబు కట్టంగలండు. ఆ ప్రద్యోతునకు బలాకుండను పుత్రుండు గలుగు, వానికి విశాఖయూపుండు, వానికి జనకుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి నందియుఁ గలుగుదురు. ఈ ప్రద్యోతవంశ్యులు నూటముప్పదియాఱేండ్లు భూమి పాలింతురు. తదనంతరంబ శిశునాభుండు, వానికిఁ గాకవర్ణుండు, వానికి క్షేమధర్మ్ముండు, వానికి క్షుత్రౌజుండు, వానికి విధిసారుండు వానికి నజాతశత్రుండు, వానికి నర్భకుండు, వానికుదయనుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి మహానంది, పుట్టెదరు. వీరు శిశునాభ వంశంబు భూపాలకులు. మున్నూట యిరువదాఱేండ్లు భూమిపాలించెదరు. అంత॥ 454

క॥ మునివరేణ్య మహాపద్మునఁడనెడురాజు, ధరణియేకాత పత్త్రమైతనరుచుండఁ ।
దనదుశాసనమొరులకు దాఁటరాక, యుండఁబాలించుసత్కీర్తులుప్పతిల్లి ॥ 455

వ॥ ఆమహాపద్మునకు సుమాల్యాదు లెనమండ్రు పుత్త్రులుపుట్టి నూఱేండ్లు భూమండలం బేలెదరు. తొమ్మండ్రు నందులను గౌటిల్యుండను బ్రాహ్మణుఁడు సముద్ధరింపంగలండు. వారుపోయిన పిమ్మట మౌర్యులుపృథివి యనుభవింపం గలరు. ఆకౌటిల్యుండు, చంద్రగుప్తునికి రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబుఁ గట్టం గలండు, చంద్రగుప్తునకు బిందుసారుండు, నతనికి నశోకవర్ధనుండు, నతనికి సుయశుండు, నతనికిదశరథుండు, నతనికిసంయుతుండు, నతనికిశాలి శూకుండు, నతనికి సోమశర్మ్మండు, నతనికి శతధన్వుండు, నతనికి బృహద్రథుండునుం గలిగెదరు. ఇట్టి మౌర్యులు పదుండ్రును నూటముప్పదేడు సంవత్సరంబులు భూమి యనుభవించెదరు. తదనంతరంబ శుంగులు భూమి యను భవించెదరు. పుష్యమిత్త్రుని సేనాపతి స్వామింజంపి రాజ్యంబుచేయఁ గలఁడు. అతనికి నగ్నిమిత్త్రుండు, నతనికి సుజ్యేష్ఠుండు, నతనికి వసుమిత్త్రుండు, నతనికి నుదంకుండు, నతనికిఁ బుళిందకుండు, నతనికి ఘోషవసుండు, నతనికి వజ్రమిత్త్రుండు, నతనికి భాగతుండు, నతనికి దేవభూతియుం గలిగెదరు. వీరు పదువురు శుంగులును నూటపండ్రెండేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. అంతట నివ్వసుంధరకణ్వుల పాలుగాఁగలదు. శుంగ రాజైన దేవభూతి వ్యసనియై యుండ నతని యమాత్యుండు కణ్వ వసుదేవనామకుండు, నిజస్వామియైన దేవభూతిం జంపి యవని యనుభవింపఁగలఁడు. అతనికి భూమిమిత్త్రుండు, నతనికి నారాయణుండు, నతనికి సుశర్మ్మండునుం గలిగెదరు. ఈ కాణ్వాయనులు నలువురును నలువది యేనేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. ఆసుశర్మ్మని దద్భృత్యుండు నాంధ్రజాతీయుండు బలిరపుచ్ఛక నాముండు చంపి వసుధ యనుభవింపఁ గలఁడు. తదనంతరం బాతని భ్రాత కృష్ణ నామధేయుండు రాజుగాఁగలఁడు. అతనికి శ్రీశాతకర్ణి, యతనికిఁ బూర్ణోత్సంగుండు, నతనికి శాతకర్ణి, యతనికి లంబోదరుండు నతనికి పిలకుండు నతనికి మేఘస్వాతి, యతనికిఁ బటుమంతుండు, నతనికి నరిష్టకర్మ్మండు నతనికి హాలాహలుండు, నతనికిఁ బలలకుండు నతనికిఁ బుళిందసేనుండు, నతనికి సుందరుండు నతనికి శాతకర్ణి, యతనికి శివస్వాతి యతనికి గోమతిపుత్త్రుండు, నతనికి నలిమతుండు, నతనికి శాంతకర్ణి, యతనికి శివశ్రితుండు నతనికి శిరస్కంధుండు నతనికి యజ్ఞశ్రీయు, నతనికి ద్వియజ్ఞుండు, నతనికిఁ జంద్రశ్రీయు నతనికిఁ పులమాపియునుం గలిగెదరు. వీరు నన్నూట యేఁబదియాఱేండ్లు భూమి యనుభవింపం గలరు ఆంధ్రభృత్యులేడ్వురును ఆభీరులు పదుండ్రును, గర్దభులును భూభుజులుగా

గలరు. అనంతరంబ యెనమండ్రు యవనులు, పదునలుగురు తురుష్కారులు పదుముగ్గురు ముండులు పదునొకండ్రు మౌనులునను వీరిందఱు వెయ్యి మున్నూట తొంబదేండ్లు భూమి యనుభవించెదరు. వీరు పోయిన కైంకిలులైన యవనులు నమూర్ధాభిషిక్తులు భూపతులు కాఁగలరు. వారలకు వింధ్యశక్తి, వింధ్యశక్తికిఁ బురంజయుండు వానికి రామచంద్రుండు నతనికి ధర్ముండు నతనికి వంగుండు నతనికి నందనుండు నతనికి సునంది పుట్టెదరు. అతని భ్రాతయగునంది యశుండు శుక్రుండుప్రవీరుండును వీరుండును నూటయాఱు వర్షంబులు భూమి యనుభవించెదరు. వారి పుత్రులు పదు మువ్వురు బాహ్లీకులు మువ్వురు తదనంతరంబ పుష్యమిత్ర, పటుమిత్రులు పదుమువ్వురు, నాంధ్రులేడ్వురును కోసలయందుఁ దొమ్మండ్రును భూపతులు కాఁగలరు. వారె నైషధులు. మాగధయందు విశ్వస్ఫటిక సంజ్ఞుం డన్యవర్ణంబులఁ గల్పింపఁ గలఁడు. అఖిల క్షత్రకులంబు నణంచి మగధులు గంగాప్రయాగ సమీపంబునఁ బద్మావతీ పురంబున, నుండి భూమి ననుభవింపఁగలరు. కోసలాంధ్ర పుండ్రతామ్రలిప్త సమతట పురములను దేవరక్షితయను వాఁడు రక్షింపఁ గలండు. కళింగ మాహిష మహేంద్ర జనపదంబులను, భౌమపురంబును గుహులను భవించెదరు. నైషధనైమిషక కాలకోశక జనపదంబులను మణిధాన్యక వంశబులను భవింపఁగలరు. త్రైరాజ్య ముషికజనపదంబులను కనకాహ్వాయుఁడు భుజించును. సౌరాష్ట్రావంత్య శూద్రాభీర దేశములను నర్మదా మరుభూమి విషయములను వ్రాత్యద్విజా భీరశూద్రాదు లనుభవించెదరు. సింధుతట దావికోర్వి చంద్రభాగా కాశ్మీర విషయంబులను వ్రాత్యమ్లేచ్ఛ శూద్రాదులనుభవించెదరు. వీరు కలియుగమున సకాలికులగు రాజులుకాఁ గలరు, వినుము. 456

సీ॥ అల్పప్రసాదులు నధికకోపులు సర్వకాలానృతాధర్మలోలమతులు।
స్త్రీబాలగోవధాదిక పాపకర్తలు పరధన హరణస్వభావరుచులు।
స్వల్పసారకు లుదితాస్తమితప్రాయు లల్పతరాయుష్యు లధికకాము,
లల్పధర్మారంభులగుదురు భూపతుల్ వారేలుజన పదవాసులెల్ల॥

గీ॥ పతులకై వడి నన్యాయపథచరిష్ణు, లగుచు మ్లేచ్ఛుల నడవడి నధికకలుష
కర్ములై నాశమొందంగఁ గలరుపరమ, యోగసంపన్న! యక్కలియుగమునందు॥

వ॥ అనృతకార్యంబులే వ్యవహారహేతువులుగా స్త్రీత్వంబే యుపభోగ హేతువుగా నధర్మతామూలంబే వృద్ధిహేతువుగా బ్రహ్మసూత్రంబే బ్రాహ్మణత్వ హేతువుగా లింగధారణంబే యాశ్రమ హేతువుగా నన్యాయంబే వృత్తి హేతువుగా నభయప్రగల్భోచ్చారణంబే పాండిత్య హేతువుగా, స్నాన

మాత్రంబే ప్రసాధనహేతువుగా, స్వీకరణమాత్రంబే వివాహహేతువుగా
నద్వేష ధారణమాత్రంబే పాత్రంబుగా, దూరా నయనోదకమాత్రంబే
తీర్థంబుగా నిట్లనేక దోషంబులుగలిగి కలివేళ భూమండలంబున సర్వవర్ణ
బులు క్షీణంబులు కాఁగలవు. వినుము. 458

॥ ఏజాతిర్వైనఁగానీ, భూజనములలోన బలిమిపొదలినవాఁడే।
రాజగు కలియుగవేళధ, రాజనములనొడిచికొని కరముగ్రైకొనుచున్ ॥ 459

॥ ఇవ్విధంబున ॥ 460

॥ లోలవిహారశీలు లతిలోభులు క్రూరులునై ననీచభూ,
పాలకులేచఁ బీడవడిపాడియుఁ బంటయులేక భూప్రజల్।
శైలవనప్రదేశములచక్కి వసింతురుగాక కందముల్,
మూలఫలంబు లున్మధువులుద్దళ పుష్పములున్ భుజంచుచున్ ॥ 461

॥ తరువల్క పర్ణచీరా, వరణులగుచు శీతవాత వర్షాత పదు
ర్భర పీడకోర్చిగాధా, తురత, నశరణత్వమందుదురు ప్రజలెల్లన్ ॥ 462

। ఏడనైనను నిరువదిమూఁడువత్స, రములు బ్రతుకఁడునరుఁడు ధరాస్థలమునఁ।
గలియుగవసానమున నిట్లఖిలజగంబు, లనుదినంబును నాశంబునందఁగలవు॥ 463

। శ్రౌతస్మార్త ధర్మంబులు విప్లవంబునొందిన సచరాచరంబైన జగంబుక్షీణ
ప్రాయంబైన కలియుగంబు సంతంబున ॥ 464

। అఖిలజగత్స్రష్టయై చరాచరగురుండై సర్వమయుఁడయి యప్రమేయుఁ।
డై బ్రహ్మమై సముద్యచ్ఛక్తిచేనొప్పు వాసుదేవుని యనిర్వాచ్యమైన।
యంశంబు శంబరాఖ్యగ్రామముఖ్యుఁడౌ విష్ణుయశుండను విప్రునకును।
కల్కినాజనియించి కలుషాస్పదీభూతకలివ సానోద్భూత కలితపాత ॥

। కాఖిలమ్లేచ్ఛతతుల దీవ్యత్కరాగ్ర, జాగ్రదుగ్రలసన్మండ లాగ్రఘోర।
ధారఁజక్కాడిధారుణీస్థలమునందుఁ, బొందుగానిల్పుఁగృతధర్మములుమునీంద్ర॥

। అనంతరం బ శేషకల్యవసాననిశావసానంబున జనపదంబులయందు శేషించిన
ప్రజలకు విమల బుద్ధిజనించు, కృతయుగంబునకు బీజభూతులగు నశేష
మనుష్యులకుఁ దత్కాలంబున నపత్యంబులుపుట్టి కృతయుగ ధర్మానుసారులై
వృద్ధిఁబొందుదురు. వినుము ॥ 466

అబ్జుఁడర్కుండు తిష్యంబు నమరగురుఁడు, నేకరాశిస్థులయ్యెద రెన్నఁడేని।
నాఁడెకృతముప్రవేశించునవ్యధర్మ,జననకారణనిజసముచ్ఛ్రియము వెలయ॥ 467

అతీతవర్తమానానాగత భూపాలుర నీకెఱింగించితి. పరీక్షిత్తుజన్మంబు మొదలు
కొని నందాభిషేకపర్యంతంబు వేయునేఁబది వత్సరంబులు సప్తఋషుల

లోపలను బూర్వోదితులగు నిద్దఱినడుమ సమంబుగా నే నక్షత్రంబు గానంబడు దానితోఁగూడి యాసప్తర్షులు మనుష్యమానంబున నూఱేండ్లుండుదురు. పరీక్షిత్తునికాలంబున సప్తర్షులు మఘానక్షత్రమున నుండుదురు. అదిమొదలు ద్వాదశాబ్దశతాత్మకంబైన కలిప్రవేశించి యుండు ॥ 468

చ॥ నవసరసీజనేత్రుఁడు జనస్తవనీయుఁడు కృష్ణుఁడెన్నఁడే
దివమునకేగు నాఁడె జగతింగలి వ్రొందెఁ దదీయదివ్యప
ద్యవరజమంటి మేదిని శుభస్థితినుండెడునాఁడు చేర రా,
దవిరళ పాపయుక్తిగల యక్కలికిన్ మునిలోకపూజితా ॥ 469

వ॥ భగవంతుండైన పుండరీకాక్షుండు దినంబునకుంబోయిన కలిప్రవేశించిన తదనంతరంబ విపరీతంబులగు దుర్నిమిత్తంబులుచూచి యుధిష్ఠిరుండు పరీక్షిత్తునభిషిక్తుంజేసి మహాప్రస్థానంబుచేసె. ఎన్నఁడేని సప్తర్షులు పూర్వాషాఢం బ్రవేశించెదరు నాడనందుఁడు కడచను. అచ్చటనుండి కలిప్రవృద్ధంబగు. అట్టి కలియుగ సంఖ్యవినుము ॥ 470

క॥ అరయఁగ, లక్షత్రయమును, నఱువదివేలునగు మానుషాబ్దంబులు నీ।
వెఱుఁగుము, కలియుగమునకున్, సరిదెబ్బది రెండువేలు సంధ్యబ్దంబుల్ ॥ 471

వ॥ ఏతత్పరిణామంబగు కలియుగంబు నిశ్శేషంబైన కృతయుగంబు ప్రవేశించు, యుగయుగంబున మహాత్ములగు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియ వైశ్యులుగలరు. వారికులంబులు నామధేయంబులును ననేకంబులగుటంజేసి యెఱింగింపనై తినని చెప్పి శ్రీ పరాశరునకు మైత్త్రేయుం డిట్లనియె ॥ 472

సీ॥ పౌరవవంశసంభవుఁడు దేవాపియు, నిక్ష్వాకుకులజుఁడై యెసఁగుమరుఁడు।
పరమ యోగాభ్యాస పరతకలాపక, గ్రామంబునందుండి కలియుగంబు।
చన్నచోఁగృతయుగ సమయంబునందు, క్షత్త్రప్రవర్తకులయ్యెదరు మునీంద్ర।
యుగముల మూఁటియందుర్విపాలింతురు, మనుతెనూభవులీక్రమంబు వెలయ॥

గీ॥ కలియుగంబున నితరజాతులు ధరిత్రి, యేలుదురు నీకుఁ జెప్పితినెల్ల నృపుల।
వంశకర్తల సంక్షేపవర్ణనమున, నంతయును జెప్పనలవియెయజునకైన ॥ 473

వ॥ పృథివిగీతల యర్థంబు వినుము ॥ 474

మ॥ ఇదినాభూమి మదీయపుత్రకుఁడు వీఁడేలంగలం డింకఁజం,
పెదవిద్వేషులఁ దద్ధరాస్థలముపేర్మిం బెంపుతో నేలెదన్।
సదయంబొందెదనంచు నయ్యుగ చతుష్క-క్ష్మాపతిశ్రేణి దు
ర్మదమోహంబులఁ ద్రుంగెఁగాని పరమార్థజ్ఞానిగాఁ డెవ్వఁడున్ ॥ 475

గీ॥ ధరణిపై ఘోర సంగరస్థలములందు మడియురాజులఁ జూచియిప్పుడమినవ్వు।
నహహాతమసొమ్మనానే ననర్థమైన, మమతనూరక మూఢులై సమసిరంచు॥476

ఉ॥ ఎంతనియెంచవచ్చు ధరణీశులమోహ మహాతమంబు, వి
భ్రాంతినమాత్యభృత్యులను బౌరులఁగెల్చి యనంతరంబ, వి।
క్రాంతినరాతులంగెలిచి గహ్వరియంతయు నాక్రమించి ని
శ్చింతత నేలువారమని శీఘ్రమ చెందుదు రుగ్రమృత్యువున్ ॥ 477

వ॥ సాగర సంవృతంబైన భూమండలం బాక్రమించినను జిత్తశాంతికల్గునే, చిత్త
శాంతిగల్గి యాత్మజయంబుచేసి ముక్తిఫలంబు చెందవలయు ॥ 478

గీ॥ తాతతండ్రులోకింతయుఁద్రవ్వినన్నుఁ గొంచుఁబోవుట లేదుగాఁ గుటిలులగుచుఁ।
దనయు లేటికి మన్నమతాలతాని, బద్ధులైకూలెదరు ఘోరయుద్ధభూమి॥ 479

క॥ ఎన్నకతండ్రులఁ దమ్ముల, నన్నలనైనన్వధింతు రక్కటనాకై ।
మున్నేనర పతులైనను, నన్నుసతముచేసి నిలిచినారామెందున్ ॥ 480

గీ॥ మమతనఖిలోర్వి యేలినమనుజపతులు, పోవఁజూచియు నిలిచినభూమిపతులు।
నిదిమదీయమహీస్థలియేమయనుభ, వింతుమనినాశ మొందెంద రెంతవింత॥ 481

ఉ॥ నామహినీకు నేలనగునా, యిదెవేగనతిక్రమించినా
నామదమోఘ సాయక,గణంబులమున్ను వధించికొందునా ।
భూమియటంచుదూతలఁ, బ్రభుత్వమునం బరరాజుపాలికు
ద్దామతనంపువారిఁ గని,తాల్తుదయారస మందహాసముల్ ॥ 482

॥ అని యిట్లుతొల్లి యంసకుండనుముని జనకునకుం జెప్పిన పృథివీగీతార్థంబు
చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 483

॥ ధరణిగీతార్థము విను,పురుషులహృదయముల మమతపోలియు, నుదయభూ।
ధరశిఖరారూఢాహ, స్కరుఁగని హిమచయముపోలియుకై వడిమటియున్॥

। ఇమ్మను వంశంబునీకుఁ జెప్పితి, ఇందు భగవదంశ భూతులైన రాజులుపుట్టిరి,
వీరిచరితంబు విన్నన శేషపాప క్షయంబును బుత్రపౌత్ర ధనధాన్యాయు
రారోగ్యంబులును, నభివృద్ధియునగు, సూర్యసోమాన్వయసంభవులగునిక్ష్వాకు
జహ్ను, మాంధాతృ, సగరావిక్షిత రఘువులను, యయాతి నహుషాదులను,
విన్నఁ బురుషునకు మమత్వాది దోషంబులు పొరయకుండు ॥ 485

క్రతువులొనరించి దానధర్మములుచేసి, ఘోరరణముల వైరులఁగూల్చిసర్వ।
వసుమతియు నేలి మేదినీవరులుపొలిసి, పోయిరేకాక నిలిచిరే భూమిమీఁద॥486

సీ॥ అఖిలలోకముల నవ్యాహతగతిఁ బైన, వైన్యుండునిలిచెనే వసుధమీఁద ।
ఇలయేడుదీవులు నేలినకార్తవీ, ర్యార్జునుండుండెనే యవనిమీఁద ।
సార్వభౌమత్వ ప్రశస్తుఁడౌమాంధాత్రు, ధరణీశుఁడుండెనే ధరణిమీఁద।
గంగావతరణవిఖ్యాతి మంతుఁడుభగీ, రథుఁడునిల్చెనె యుర్వరాస్థలమున ॥

గీ॥ గురుయశస్కులు సగరకకుత్స్థరామ, రావణయుధిష్ఠిరాది భూరమణులిపుడు ।
నామమాత్రావశేషులై నారుగాని, నిలిచియుండుటలేదు మానికులవర్య ॥ 487

వ॥ ఇది యెఱింగి పండితుండు సమస్తవస్తువుల యందు మమత్వంబు నొందండని
శ్రీపరాశరుం డానతిచ్చిన ॥ 488

శా॥ శ్రీమద్దారవదేహ దేహభృదతిక్షేమాప వర్గప్రదో
ద్దామాశ్చర్యపదోహ దోహనవిధాంత స్తోమసంవర్ధిత।
ప్రేమప్రాపితమాహ మాహసమయ క్రీడార్థసంకల్పితభ
ద్రామాంగళ్య వివాహవాహవిత తీంద్రస్నేహమోహావహా ॥ 489

క॥ శాండిల్య కండుమునిమా, ర్కండేయాదిక మునీంద్రరక్షణచణమా ।
ర్తాండఘన మండలాంత, ర్మండితమణిసౌధ మధ్యమస్థితనిలయా ॥ 490

వనమయూరము.

భాసురమణీ విసరబద్ధమహితోద్య
చ్ఛ్రీసహితసౌధ ఘన శృంగనిహితారియు
గ్భాసిరుచిదీప్తితనభఃకకుబిలాంతా
హాసరుచిరానన సుధాంశురుచికాంతా ॥ 491

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటామాత్య పుత్ర్ర, కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర, సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవింద వందన పరాయణ కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు పురాణంబునందు మనువంశావతారంబును, బురూరవ జన్మంబును, మరుత్ తృణబిందుల చరిత్రంబును, రేవతివివాహంబును, నిక్ష్వాకు చరితంబును, బురంజయో పాఖ్యానంబును, గువలయాశ్వ, యువనాశ్వ మాంధాతృల చరిత్రంబును, సౌభరిచరితంబును, పురుకుత్సత్రిశంకు సగరులచరితంబును, గపిల ప్రభావంబును, భగీరథుండు భాగీరథి దెచ్చుటయును, మిత్రసహ ఖట్వాంగుల చరితంబును, శ్రీమద్రామాయణ కథనంబును, నిమిచరిత్రంబును, జంద్రవంశ సూచనంబును, జంద్రునిచరిత్రంబును, బుధజన్మంబును జహ్నుప్రభావంబును గాధిచరితంబును, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని రాముల జన్మ ప్రకారంబును,

చరితంబును, నహుషయయాతుల చరిత్రంబును, యదువంశావతారంబును, శశిబిందు జ్యామఘుల చరిత్రంబును, దేవాపిసత్రాజిత్తుల చరిత్రంబును, స్యమంతకమణి ప్రభావంబును, నక్రూరవసుదేవాదుల జన్మప్రకారంబును, గర్గపాండవ శిశుపాల జన్మప్రకారంబును, శ్రీకృష్ణావతార సూచనంబును, దుర్వసుద్రుహ్వ్యనుపూరులవంశ ప్రకారంబును శంతను చరిత్రంబును, దుర్యోధనాదుల జన్మ ప్రకారంబును, పాండవసంతాన ప్రకారంబును, భవిష్యద్రాజ వర్ణనంబును, గలియుగరాజ కథనంబును, గలియుగలక్షణంబులును, బృథివీగీతలును ననుకథలంగల చతుర్థాంశంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము॥

మంగళమహాశ్రీ

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీసీతారామార్పణ మస్తు॥

Pri·ted'at the Ananda Press Madras—1931.

విష్ణుపురాణము.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	6	అధక	నధిక
1	12	ప్రతిభతో	ప్రభలతో
5	10	ఒల్ల	నొల్ల
5	16	[illegible]ణంబ	వస్త్రణంబ
6	19	మరిచ్చిత	ముచ్చిరితి
7	6	కోరలు	ంగోరలు
7	26	ప్రేరితు	ంప్రేరితు
10	27	త్రిత్త్వం	త్రైత్వం
13	8	వెలు	వేల
13	18	నంల	నల
13	19	బర్హింతా	బర్హిందా
14	11	నుస్థాన	నుస్నాన
18	30	బూనికె	బూనిక
,,	,,	మీర	మీఱ
20	30	టచే	టంజేసి
21	10	నప్రుట్టె	నంబుట్టె
21	15	పద	పసు
22	20	నిర్వా	నిర్వాహ
22	30	నత్యంతి	నాత్యంతి
28	12	ప్రజా	ంబ్రజా
28	16	చని	ంజని
29	25	తెలిగన్నుగొ	దెలిగన్నుంగొ
30	16	లుబూ	లుంబూ
30	27	డక	డంగ

పేజి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
37	23	క్షత్రి	క్షత్త్రి
37	24	స్నగా	స్నఁగా
38	12	అరా	ఆరా
38	21	ఎండే	రెుండే
38	22	ఎందే	నెందే
,,	,,	శత్రృ	శత్రు
41	5	జాను	జను
42	7	చుపా	చుఁబా
42	8	నేలజాగి	నేలఁజాఁగి
43	24	చ్చుచు	ర్చుచు
44	3	అని	యని
45	12	విను	విని
46	14	త్న్నచం	త్న్నఁజం
46	16	కిపా	కిఁబా
52	4	కేలి	కేలు
52	7	బల	బలు
54	10	యుపం	యుఁ, బం
54	30	లప్రే	లఁబ్రే
55	4	లచ	లఁజ
55	10	పాదుక	బాదుక
55	21	గపో	గఁబో
56	15	గంగకల్ల	గంగఁగల్ల
57	11	ల్లచి	ల్లఁజి
58	16	మాత్రపా	మాత్రఁబా
61	16	తరుణ	దరుణ
62	5	దాక్ష	ద్రాక్ష
62	10	వేడు	వేఁడు
63	28	తలపక్	తలఁపక్
64	9	చుఁడీ	పుఁడీ
64	25	యిష్ట	యష్ట
65	16	పద	పదు
66	12	తండ్రి	దండ్రి

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
73	24	కఁరుడ	కరుఁడ
74	22	లపె	లఁబె
76	15	మిటికీ	మింటికీ
76	29	గతివా	గతిఁజా
77	17	చువె	చుఁజె
79	16	చత	చఁద
79	17	యుత	యుఁద
79	18	బెల్లత	బెల్లఁద
94	9	డుక	డుఁగ
96	25	క్షత్రియ	క్షత్త్రియ
100	7	నూరు అంగు	సూఱంగు
100	21	పుచు	చుచు
104	19	ల్లుక	ల్లుఁగ
105	20	జుమ్న	సుమ్న
105	21	దలఁచు	దలఁపు
109	17	గ్దమంత	ధేమంత
110	3	యుతు	యుఁదు
111	26	కోరి	గోరి
111	30	చుప్రా	చుఁబ్రా
118	22	లప్ర	లఁబ్ర
121	12	టప్ర	టఁబ్ర
121	13	పైత్య	పైఁద్య
121	15	నుక	నుగ
124	25	నుత్పు	నుద్పు
128	15	పరుతు	పఱుతు
150	28	మెహి	మైహి
154	20	నన్నిధి	సన్నిధి
154	23	చు,కా	చుఁ,గా
155	9	నివూ	నిబూ
159	32	పత్ర	పత్య
160	20	మానిని	మానుని
160	28	ప్రీహాలు	ప్రీహాలు
161	24	కుత్పు	కుఁద్పు